

G. POPA-LISSEANU

IZVOARELE ISTORIEI ROMÂNILOR

F O N T E S
HISTORIAE DACO-ROMANORUM

FASCICULUS VII

CHRONICA NESTORIS

EDIDIT

G. POPA-LISSEANU

B U C U R E S T I
TIPOGRAFIA «BUCOVINA», I. E. TOROŢIU
1 9 3 5

IZVOARELE ISTORIEI ROMÂNILOR

VOLUMUL VII

CRONICA LUI NESTOR

TRADUCERE ȘI COMENTARII

DE

G. POPA-LISSEANU

CU O HARTĂ

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA «BUCOVINA», I. E. TOROȚIU

1 9 3 5

Amico dilecto

Georgio Cioriceanu

Rerum historicarum amantissimo

d. d. d.

P R E F A Ț Ă

Ni s'a adus imputarea că n-am publicat aceste Fontes Historiae Daco-Romanorum pe bază de manuscrise originale. O astfel de lucrare, în împrejurările de astăzi, ar fi fost peste posibilitățile noastre și ar fi reclamat, de sigur, cercetări migăloase de paleografie în niște archive puțin accesibile nouă. Numai o instituție cu mijloace întinse, cum este, bunăoară, Academia, ar fi fost chemată să aducă la îndeplinire o astfel de operă. Intru cât aceasta nu s'a făcut de nimeni până acum, cu toate că lucrarea ar fi trebuit să fi fost de mult făcută, și întrucât nu sunt perspective să se aducă la îndeplinire nici într'un viitor apropiat, am socotit că lucrarea noastră modestă, de a da la lumină izvoarele principale ale istoriei noastre medievale este o lucrare utilă. Și suntem mulțumiți să constatăm că, în afară de foarte rare excepții, publicațiunea noastră a găsit o primire favorabilă și uneori chiar entusiastă din partea tuturor istoricilor noștri.

Scopul ce ne-am propus n'a fost să dăm o ediție critică a unor izvoare vechi și originale, izvoare ce se găsesc răspândite prin diferitele archive și biblioteci din străinătate și asupra cărora s'au făcut și se mai fac încă și astăzi astfel de ediții bazate pe colajonarea diferitelor variante de text, ci să dăm în românește, pentru cetitorul român — pe viitor din ce în ce mai puțin familiarizat cu limbile vechi — într'o traducere cât mai exactă izvoarele istoriei noastre naționale. Traducerile noastre sunt făcute după textele restabilite de cercetările de până acum.

Dacă însă, pe lângă traducere, dăm, uneori, și textul în original, o facem aceasta, după cum am spus-o în prefața volumului I, «pentru ca cetitorul să poată, mai ușor și mai sigur, să se documenteze direct, prin sine însuși».

În raportul ce a prezentat Academiei Române, propunând

pentru premiere această lucrare a noastră, d. prof. Silviu Dragomir, cel mai competent în materie, spune între altele: «Publicația d-lui G. Popa-Lisseanu, întreprinsă cu mari jertfe, merită toată atenția Academiei. E o operă mare, lucrată cu răbdare și migăleală, care va face neprețuite servicii istoriografiei române, dând impuls la cercetări mai ample asupra acestor izvoare, singurele, care pot lumina o epocă atât de întunecată a istoriei noastre medievale. Premiul ce i s'ar acorda, ar fi o vrednică răsplătă, nu numai pentru erudiția ce trebuie cinstită, ci și pentru activitatea sa neîntreruptă pe terenul literaturii și culturii românești».

Cât despre rarile excepții, vom spune numai atâta că pisma, — acel livor dente iniquo, așa de bine caracterizat de Ovidius — nu ne va împiedica să continuăm această lucrare a noastră, câtă vreme ne vor mai sluji puterile și cât timp nu vom fi lipsiți de concursul binevoitor al unui om de sacrificiu, al d-lui G. D. Cioriceanu, căruia îi aducem aci prinosul nostru de recunoștință.

Textul croniciei lui Nestor fiind scris în vechia limbă rusească, adecă în paleoslovenă, traducerea noastră am făcut-o după traducerile franceze și germane ale lui Joh. Ben. Scherer, Russische Geschichte, 1774, Aug. Lud. Schlözer, Russische Annalen 1802; Jos. Müller, Altrussische Geschichte nach Nestor 1812, L. Paris, La Chronique de Nestor 1834 și mai ales ale lui L. Leger, Chronique dite de Nestor, 1884 și R. Trautmann, Die Nestorchronik, 1931.

Pentru înțelegerea unor pasagii mai obscure ne-am bucurat de concursul d-lui Prof. Stoica Nicolaescu, căruia îi aducem aci mulțumirile noastre.

G. POPA LISSEANU

I N T R O D U C E R E

Nu mult timp înainte de a fi apărut în Vestul Europei «*Chronica Bohemorum*» a lui Cosmas din Praga, considerat de Herodot al patriei sale, și cu câțiva ani numai înainte de compunerea operei «*Gesta Ungarorum*» a Notarului anonim al regelui Bela, apare la Kiev, în Rusia, o cronică de cea mai mare importanță pentru istoria politică din Estul Europei, o cronică astăzi cunoscută în general sub numele călugărului Nestor, și intitulată *Povest vremennych let*, adică Istoria anilor trecuți.

Ca și operele amintite a lui Cosmas Pragensis și a lui Anonymus, cronica ce poartă numele lui Nestor pornește din aceeași concepție istorică, având aceeași tendință și urmărind aceeași țință bine fixată de a preamări faptele vitejești ale părinților și ale strămoșilor. Subt îndemnul unui sentiment patriotic destul de desvoltat, cronicarul de la Kiev își propune să povestească evenimentele petrecute în Rusia de la începuturile sale până în zilele autorului, cam până la anul 1110, sau, cum se exprimă el însuși, în introducerea cărții sale, să ne arate «cum și-a luat începutul țara rusească, cine a domnit mai întâi la Kiev și cum s'a născut Rusia».

Vieța cronicarului. — Se știe, de multă vreme, că Nestor nu este autorul cronicăi ce-i poartă numele sau că, cel puțin, nu este singurul ei autor. Faptul acesta, de altfel, nu are în sine o importanță prea mare. Importanța stă doar în însăși valoarea operii; căci, nu prezintă un prea mare interes, dacă această cronică poartă numele lui Nestor, nume ce nu se găsește nicăiri amintit în ea, sau dacă poartă numele lui Silvestru sau al lui Vasile, nume ce le întâlnim, pe amândouă, în această operă.

Sunt mai multe pasagii în cari redactorul sau redactorii acestor anale rusești ne vorbesc în persoana întâia, dându-ni-se

astfel unele informațiuni asupra vieții autorului. Le vom indica în ordinea lor cronologică.

1. Subt anul 1051 (anul Facerii 6559), cronica ne spune că principele Iaroslav a numit pe preotul Hilarion ca metropolit în Rusia. Și, de unde, până aci, cronica se mulțumise să noteze evenimentele fără comentarii, se oprește deodată spre a ne da relații amănunțite asupra întemeierii Mănăstirii Peșterilor din Kiev. Și ne spune că acest Hilarion, pe când era un simplu preot și-a săpat pe un munte de lângă fluviul Dnpru o peșteră în care să poată să se roage în liniște. Curând după numirea sa de metropolit, un oarecare locuitor din Lubeci, întorcându-se dela Sfântul Munte (Athos), a început să ducă la Kiev o vieță de sihastu și să trăiască, subt noul său nume călugăresc de Antoniu, în peștera săpată de Hilarion. În jurul acestuia s'au strâns 12 frați călugări, cari au fost tunși și cari au îmbrăcat rassa, și au făcut subt munte o peșteră mai mare, o bisericuță și niște chilii pentru călugări.

Acest Antoniu a ajuns cu timpul la o mare vază și renume, fiind respectat nu numai de marele public, dar și de principele Iziaslav, care își avea reședința la Kiev. Antoniu în urmă alese ca egumen peste comunitate pe călugărul Varlaam, iar el însuși s'a retras într'o altă peșteră mai la o parte, pentru ca să-și ducă aci vieța sa de ascet. În timpul egumenului Varlaam, s'a zidit o biserică, deasupra pământului, chiar peste vechia peșteră și o mănăstire, numită mănăstirea Peșterilor, în care a fost compusă cronica noastră.

După Varlaam a urmat, ca stareț sau egumen, Theodosie subt care s'au strâns la mănăstire o sută de călugări. «La acesta, zice autorul cronicei, am venit și eu, păcătosul și nevrednicul rob, și el m'a primit, pe când eram în vârstă numai de 17 ani. Acestea le-am scris eu, pentru ca să fixez anul, când s'a ridicat mănăstirea și de ce ea s'a numit mănăstirea Peșterilor». În același timp, cronicarul adaugă făgăduiala că va vorbi mai târziu despre egumenul Theodosie. Ar urma, după aceste date, că Nestor, sau redactorul cronicii, ori cine ar fi el, să se fi născut la anul 1034.

2. Subt anul 1065 (anul Facerii 6573), cronicarul vorbind despre aparițiunea fenomenelor extraordinare, prevestitoare de nenorociri, și comparându-le pe acestea cu cele ce s'au întâmplat mai de mult și pe cari le-a înregistrat istoria universală,

— el era un om învățat care cunoștea multe lucruri din trecut.
— ne vorbește despre aparițiunea unui copil-monstru. Niște pescari, pe când pescuiau în râul Setoml, au prins în plasa lor un copil aruncat ce-și avea părțile genitale la față. «După ce noi, zice autorul cronicii, am privit acest monstru până seara, a fost aruncat din nou în apă».

Cine să fi fost acești *noi*? Să fie vorba de călugării din peștera Kievului? Sau vor fi fost privitorii niște laici? Setoml nu este prea aproape de Kiev. Și, apoi, este admisibil ca niște călugări cucernici să fi privit toată ziua un astfel de monstru? Mai de grabă poate fi vorba de niște copii sau tineri cari nu intraseră încă în călugărie. În acest caz, autorul cronicii, să-i zicem Nestor, s'ar fi născut după anul 1048, iar la anul 1065 încă n'ar fi fost călugăr. Dacă, deci, între pasagiul precedent și pasagiul acesta nu este o contradicție, ne produce în orice caz o nedumerire.

3. Subt anul 1074 (anul Facerii 6582), redactorul cronicii ne vorbește despre boala și moartea egumenului Theodosie. «Vom spune câteva cuvinte, zice cronicarul, despre moartea sa». Cu această împrejurare ne vorbește și despre alți pustnici, despre Damian, Jeremia, Matei, Isaac.

Să fie oare același autor care, în anul 1051, a fost primit în mănăstire, în vârstă de 17 ani, de către starețul Theodosie, a cărui viață știm precis că a descris-o? Sau sunt mai mulți autori cari vorbesc despre acești pustnici, după cum se crede de obicei ¹⁾?

4. Subt anul 1091 (anul Facerii 6599), analistul, vorbind în persoana întâia, ne povestește că din îndemnul egumentului său, a căutat osămintele sfântului Theodosie, mort în anul 1074, ca să le desgroape de la locul lor și să le înmormânteze în noua biserică ce fusese zidită de același Theodosie, pe când era încă în viață. «Cele ce vă istorisesc, zice cronicarul, le spun nu din auzite, ci sunt lucruri pe cari eu însumi le-am făcut. Căci, a venit la mine egumenul și mi-a zis: «Să mergem la peștera lui Theodosie... A doua zi după ce l-au înmormântat episcopii ce se strânseseră dela Vladimir, Cernigov, Juriev, Pereiaslavl, s'a celebrat o mare serbare». În urmă, cronicarul a-

1) Cf. Eugen Șcepkin, *Zur Nestorfrage*, în *Archiv für slavische Philologie*, XIX, a. 1896, p. 500.

daogă: «Cât mă privește pe mine, păcătosul, servitorul și școlarul tău — se adresa în rugăciune sfântului Theodosie, — nu știu cum să laud mai cu vrednicie viața ta și cumpătarea ta, și de aceea nu voi spune decât câteva cuvinte...».

Și, pe când se făcea desgroparea osemintelor, episcopul din Vladimir, Ștefan, văzu o roșată spre răsărit, deasupra peșterii dela Kiev și înțelegând că tocmai atunci se făcea transportarea osămintelor sfântului, a încălecat pe un cal în grabă și împreună cu Clement, pe care în urmă l-a numit stareț, a alergat spre Kiev.

Acest Ștefan, episcop, ajunge apoi egumen în mănăstirea Peșterilor și lui ar urma, după arătările croniciei, să-i fie ca succesor Clement. În lista egumenilor însă nu găsim pe acest Clement, căci după Ștefan urmează ca egumen Nikon, pe care îl găsim de trei ori amintit în cronica noastră, ca urmaș al lui Ștefan. Este o contradicție ce o constatăm în text și un argument pentru pluralitatea autorilor acestei cronici.

5. Subt anul 1096 (anul Facerii 6604), Polovcii, adică Cumanii pustiesc, subt conducerea șefului lor Boniac, ținutul Kievului. Cu această împrejurare, «ei veniră și la mănăstirea Peșterilor, unde noi ne găseam în chilii, odihnindu-ne după utrenie; au spart ușile și au început să jefuiască». Autorul croniciei era martor ocular și a asistat la toate ticăloșiile Polovciilor. Și, cu acest prilej, el ne vorbește despre Torkomani, Torci, Pecenegi și Polovci cari se trag, cu toții, din Ismail și pe cari Dumnezeu i-a trimis ca pedeapsă pentru creștini. În acest an, autorul cronicii ni se arată ca un simplu călugăr din mănăstirea Peșterilor.

6. Subt anul 1097 (anul Facerii 6605), analistul ne vorbește despre tratativele dintre Sviatoslav II, principe în Kiev și David principe din Vladimir. «Principele David, spune cronicarul, a trimis după mine și mi-a zis: «Te trimit pe tine, Vasile, du-te la Vasilko, care poartă același nume ca și tine și spune-i... Și, apoi, cronicarul continuă: «M'am dus la Vasilko și i-am comunicat vorbele lui David...

Ar rezulta din acest pasagiu că redactorul croniciei noastre se numește Vasile. Să fie oare numele Vasile, numele de hotez al lui Nestor, după cum au susținut unii ¹⁾? Ori va fi

1) Cf. E. Șcepkin, *op. cit.*, p. 504.

fost acest Vasile un om de încredere al principelui și cronica reproduce aci, în stil direct, evenimente petrecute, în afară de acțiunea directă a autorului acestor anale. Chestiunea rămâne încă nedeslegată ¹⁾).

7. Subt anul 1106 (anul Facerii 6614), analistul ne vorbește despre moartea lui Jan Vișata, în vârstă de 90 de ani, «Dela el, spune autorul, am aflat multe lucruri pe cari le-am consemnat în aceste anale... Mormântul său se găsește într'ocapelă din mănăstirea Peșterilor». Aci este vorba de sigur despre un călugăr, frate bun cu analistul nostru, și un izvor principal de informațiuni pentru cronică.

8. Unul dintre cele două manuscrise originale, în cari ni s'au păstrat aceste anale rusești, se termină cu următoarele vorbe: «Eu Silvestru, egumenul mănăstiri Sfântului Mihail, am scris această carte de anale, în nădejdea harului lui Dumnezeu, subt domnia principelui Vladimir din Kiev, în anul 6624 (1116 d. Chr.). Cine va citi această carte să se roage pentru mine».

S'ar părea, deci, că autorul «Istoriei anilor trecuți» este Silvestru, iar nu Nestor, care nu este amintit nicăirea în întreaga carte. Cu toate acestea, critica a dovedit că nu egumenul Silvestru este autorul cronice și că, în ori ce caz, mai de grabă trebuie considerat, ca redactor al acestei cărți, Nestor decât Silvestru, pe lângă toate evidentele contraziceri ce le întâlnim în ea. Dovezile mai vechi sunt unanime într'a recunoaște paternitatea lui Nestor.

În *Paterikonul* mănăsirii Peșterilor dela Kiev, o colecție de descrieri ale vieții călugărilor din aceeași mănăstire, ni s'a păstrat două scrisori, dintre cari într'una călugărul Polycarp, adresându-se egumenului Akidin, numește pe Nestor nu numai de autor al unor anale, dar și ca autor al descrierii vieților călugărilor Damian, Isaac și alții, descrieri cari se găsesc și în cronica noastră, subt anii 1074, alături de descrierea vieții Sfântului Theodosie.

Critica modernă însă a stabilit că de fapt Nestor este au-

1) După L. Leger, *Chronique dite de Nestor*, p. XII, pasagiul acesta ar fi interpolat.

torul unei *Lectio* despre viața și moartea fericiților martiri Boris și Gleb și al unei *vita* a sfântului Theodosie ¹⁾).

E natural să se găsească și unele nepotriviri între cele ce ni se spune în viața sfântului Theodosie și cele ce întâlnim în cronică. Aceste nepotriviri privesc atât informațiunile referitoare la fundarea și dezvoltarea ulterioară a mănăstirii, cât și cele referitoare la personalitatea și moartea lui Theodosie. Între atele în *Vita Theodosii*, Nestor ar fi venit la mănăstirea Peșterilor sub egumenul Ștefan, în cronică, sub egumenul Theodosie.

Unii istorici critici, pornind de la aceste deosebiri de informațiuni, au emis părerea că redactorul cronicei noastre ar fi utilizat în adevăr o cronică scrisă de Nestor, dar că acea cronică originală s'ar fi pierdut ²⁾).

S'a căutat de multeori să se arate că adevăratul autor al cronicei ar fi Silvestru, despre care am vorbit mai sus. Dar, în afară de indicația de la sfârșitul manuscrisului Laurentin, despre care am amintit, nici un alt argument nu găsim în favoarea acestei ipoteze. Mai întâi, Silvestru n'a fost călugăr în mănăstirea Peșterilor, unde a fost scrisă cronică și, în al doilea rând, nici odată n'a trecut în istoria rusească Silvestru, ca un reprezentant al scrisului, pe câtă vreme Nestor a fost considerat în totdeauna de urmașii săi, ca un mare scriitor rus. În vechea literatură rusească întâlnim adeseori pe Nestor, iar nu pe Silvestru, deși, din punct de vedere cronologic, ar fi putut să fie și el școlar al lui Theodosie. Dar, nimenea și nici odată, n'a indicat pe Silvestru, ca fiind călugăr în mănăstirea Peșterilor.

În afară de aceasta, mai există un argument ce pledează împotriva paternității lui Silvestru. El figurează numai în manuscrisul Laurentin și, chiar și aci, numai sub anul 1116, pe câtă vreme cronică se termină cu anul 1113.

Intru cât cel de al doilea manuscris original, manuscrisul Hypatic, mai complet decât cel Laurentin, ne spune precis că aceste anale rusești au fost scrise în mănăstirea Peșterilor, unde Silvestru n'a fost călugăr, este de presupus că Silvestru a făcut mai mult o copie, după cum s'au mai făcut atâtea copii de atunci încolo. Și, mai este posibil ca Silvestru să fi luat o mai

1) R. Trautmann, *Die altrussische Nestorchronik*, 1931, p. XVI.

2) E. Șcepkin, *op. cit.*, p. 508.

mare parte chiar la prelucrarea operei originale. De altfel se știe că vechile anale, și în vestul Europei, se completau de multe ori prin fel de fel de interpolări și erau mărite prin așa numitele *Continuationes*.

Aprecierea cronicei. — Cronica lui Nestor — păstrăm numirea de cronica lui Nestor, după un obicei astăzi consacrat de toată lumea, chiar dacă Nestor n'ar fi autorul, sau singurul ei autor — este o operă mai mult sau mai puțin unitară. Deși caracterul de anale o face, chiar prin definiție, lipsită de unitate, totuși se poate vedea o introducere în materie și o dezvoltare a materialului istoric. Acesta este cu atât mai dezvoltat, cu cât lucrarea se apropie de sfârșitul ei. Sfârșitul este brusc și coincide probabil cu moartea autorului.

Scriitorul își urmărește de aproape planul lucrării și țelurile ce-și pune înainte. Principala sa preocupare este de a fixa, cum s'a format poporul rus, de unde vine numele de Rus la aceste popoare slave, cum s'a dezvoltat vatra țării care este Kievul și cum s'a ajuns să se formeze din mai multe principate un singur principat cu reședința la Kiev. Și, spre a ajunge să stabilească aceste fapte, recurge la tot felul de izvoare istorice și merge așa de departe încât născocoște — probabil — până și legenda că întemeietorul cetății Kiev ar fi fost însuși apostolul Andrei.

Cronicarul tratează evenimentele de la începuturile neamului său și până în zilele în care trăiește, sau, mai precis spus, dela Rurik, primul principe rus, întemeietorul dinastiei Rurik și până în zilele lui Vladimir Monomachul, deci, dela anul 862 până la anul 1110, un interval de timp de două veacuri și jumătate.

De notat este sentimentul religios profund ce se întâlnește mai la fiecare pagină din această operă. Reflecțiile religioase și motivările religioase transpiră la tot pasul. Nu numai atât, dar, exaltându-și sentimentele, autorul, din monoteist ce este, se preface într'un dualist convins, contrar doctrinei creștine. În toate împrejurările se dă o luptă dârje între bine și rău, între Dumnezeu și Diavol. Acesta din urmă are o putere enormă, pe care autorul se găsește mereu nevoit să o combată. Firește, biruitoare iese în totdeauna divinitatea cea bună. În general, citind cronica, îți face de multe ori impresia că citești biblia, iar nu o carte de istorie, tratând evenimente săvârșite de laici.

Izvoarele lui Nestor. — O lucrare de întinderea acestei cronici nu se poate concepe, provenind de odată, ca un *deus ex machina*, nu se poate concepe fără izvoare. Acestea se pot urmări în însăși cronica.

Scriind la Kiev, reședința marelui principat rus și centrul politic al lumii slave de pe acele vremuri, redactorul cronicei nu putea să nu aibă contact cu curtea princiară. Nestor a putut, deci, avea la îndemână archiva curții. Și, de sigur, cele patru tratate cu Grecii din Byzanț — unele din ele reproduse în întregime și constatate astăzi a fi fost autentice — i-au fost procurate, fără îndoială, de archiva princiară.

Apoi, ca izvor principal, va fi avut de sigur Nestor, în primul rând, tradițiile orale. În aceeași mănăstire, se găseau alături de sine, între alții, doi bătrâni despre cari el însuși ne spune că știau multe lucruri. Despre unul din ei, despre Jeremia, ne spune că era un frate călugăr ce-și aducea aminte de botezul Rușilor și care avea darul profeției, deci va fi fost un om inventiv. Dela al doilea bătrân, Jan Vișata, despre care am amintit și mai sus, Nestor ne spune că a învățat multe lucruri pe cari, ni-o spune expres, le-a consemnat în analalele sale.

Cronicarul nostru, fiind un om învățat, și un profund cunoscător al vechiului și noului testament, era de sigur familiarizat cu cronicile grecești și bulgare și, în special, ne citează pe Georgios Monachos numit și Hamartolos, dela care împrumută mai multe pasagii ¹⁾. De asemenea ni se citează Methodios, episcopul din Patara, care a scris prim veacul al III-a ²⁾.

De asemenea, cronicarul Nestor a introdus în text mai multe legende, fără a fi fost prelucrate de el. Varietatea stilului constatată de critica modernă este dovada sigură a acestui fapt ³⁾. Astfel de legende sunt cea despre moartea lui Boris și Gleb, cea despre orbirea lui Vasilko, cea despre Methodiu, calcată uneori întocmai după legendele panonice, apoi, cea despre liberarea Bielgorodului, toate acestea luate din tradiția

1) Miklosich, în ediția sa, *Chronica Nestoris*, din 1860, reproduce pasagiile grecești ale lui Georgios, utilizate de Nestor.

2) În sec. XI exista în Rusia o traducere în l. bulgară a lui Methodios din Patara. Cf. Suchomlinov, *Sbornik*, 85, 114, la Trautmann, *op. cit.*, p. 247.

3) Cf. Trautmann, *op. cit.* ne dă întreaga bibliografie a studiilor privitoare la cronica lui Nestor.

slavă și varegă, tradiție care va fi existat, fără îndoială, în timpul compunerii cronicei lui Nestor.

De așigderea, lunga expunere a dogmei creștine, pe care redactorul cronicei ni-o înfățișează cu prilejul încreștinării Rușilor de către Greci, este scoasă după tradițiile grecești și bulgare.

Codicele. — Compusă de unul sau mai mulți redactori, cronica lui Nestor ni s'a păstrat în două manuscrise originale și în foarte multe copii. Primul manuscris se numește Laurentin și este de proveniență din Suzdal, din regiunea Volgii, scris de un călugăr numit Laurentiu care ni l-a transmis, la anul 1377, după primul original. Al doilea manuscris, scris ca și cel dintâi pe pergament, poartă numele de Hypatic, fiindcă el provine din mănăstirea Sfântului Hypatie din Kostroma din regiunea Volga și apare câțiva ani numai după codicele Laurentin. Primul manuscris, cel din Suzdal, merge până la anul 1110, cel de al doilea, cel din Kostroma, merge până la anul 1113.

Cronica lui Nestor pune în discuție și uneori chiar soluționează o mulțime de probleme de cea mai mare importanță pentru istoria politică, culturală, religioasă etc. a vecinilor noștri dela Răsărit. Intre aceste probleme cari se discută mai mult în timpul din urmă, în mare parte tot pe baza textului acestei cronice, este cea privitoare la originea poporului rusesc. Dacă Rușii sunt de origine finică ori varegă, dacă cultura lor își are temeiurile în cultura nordică sau normanică a Scandinavilor ori în cultura popoarelor sudice, în special a Grecilor, printre cari Varegii au trăit mai multă vreme, sunt cestiuni cari, oricât de interesante ar fi și pentru noi, le lăsăm nediscutate ¹⁾).

Deși cronica lui Nestor, spre deosebire de alte cronici, nu prezintă nici un fel de falsificări, totuși, fie dintr'o nebagare de seamă, fie dintr'o lipsă de critică a izvoarelor, are și ea unele contraziceri și chiar, după cum constată Trautmann unele omisiuni tendențioase. Astfel, bunăoară, cetatea Pereiaslavl, după o indicație, este amintită în anul 907, iar după altă indicație, de mai târziu, ar fi fost întemeiată numai în anul 993 ²⁾).

1) Cf. Ad. Stender-Petersen, *Die Varigersage* și observațiile lui Konrad Bittner, în *Germanoslavica* III, 1—2, 1935, p. 178.

2) Cf. Cap. 21 și 45.

În general, relațiunile Rusiei cu țările din apus sunt puțin dezvoltate ¹.

Volochii. — Pentru noi, Românii, cronica lui Nestor este de o importanță deosebită. În ea găsim cea dintâi informațiune despre existența noastră ca popor la nordul Dunării. Importanța informației crește cu atât mai mult, cu cât ea este coroborată de datele ce ni le procură, câți-va ani mai târziu, cronicarul din Ungaria, Anonymus. Și la Nestor, ca și la Anonymus, nu este vorba numai despre o populațiune românească, ci de un popor român, de sigur cu organizație politică, ce va fi fost primitivă, dar totuși așa fel, încât poporul românesc să poată purta războaie.

Faptele date la iveală de Nestor sunt cu atât mai surprinzătoare cu cât, între cronicarul rus și între cronicarul ungar, ori cronicarii unguri, nu se constată nicio relație. Nu se poate stabili nici o legătură între unii și între alții, deși ei ne povestesc despre aceleași fapte și deși arătările lor coincid.

Trecerea Ungurilor pe lângă Kiev, în drumul lor spre apus, popoarele întâlnite în cale și mai ales luptele ce au purtat Ungurii la venirea lor cu Românii spre a cuceri țara ocupată de aceștia și de Slavi sunt fapte cari sunt istorisite la fel și de cronica rusească și de cronicile ungurești. Și, fără îndoială, dacă procesul de desnaționalizare a Slavilor ar fi fost cu totul terminat în vechea Ungarie la soșirea Maghiarilor, arătările analiștilor ar fi fost mai precise și nu ar fi lăsat uneori să se întrevadă numai că atunci când ele vorbesc de Slavi este a se înțelege în același timp și poporul românesc.

Iată în întregime pasagiile lui Nestor în cari el ne vorbește despre Români, rămânând ca într'un Apendice să dăm și textul slavon.

1. Vorbind, în capitolul I, despre împărțirea diferitelor regiuni între fiii lui Noe, între Sem, Ham și Japhet, cronicarul Nestor ne spune:

1) Trautmann, *op. cit.*, arată cu destule amănunte evenimentele importante cari ar fi trebuit să se găsească în această cronică ca d. e.: Căsătoria Eupraxiei, fiica lui Vsevlad cu Henric al IV; căsătoria Annei, fiica a doua a lui Iaroslav, cu Henric din Franța; solia papei către principele Vladimir spre a împiedica botezul după ritul grec; căsătoria lui Iaroslav cu fiica lui Olaf din Suedia; solia Olgei din 955 către Otto I din Germania etc.

«În partea dinspre marea Pontului (Euxin), Iaphet a cuprins spre Nord, Dunărea, Nistrul și munții Kaucaș, adică ai Ungariei, și de aci până la Dnipro și celelalte fluvii ca Desna, Pripet, Dvina, Volchov și Volga care curge spre răsărit, spre regiunea lui Sem. Deci, în partea lui Iaphet, locuiesc Rușii, Ciuzii și celelalte popoare ca Merii, Muromii, Vesii, Mordvinii, Ciuzii Zavolochisi, Permii, Pecerii, Iamii, Ugrii, Litvanii, Semgalli, Kurii, Letgalli, Livii. Iar Leșii, Prusii și Ciuzii locuiesc lângă marea Varegă. Lângă această mare locuiesc și Varegii până spre răsărit, spre regiunea lui Sem. Și tot lângă această mare locuiesc ei spre apus până la țara Anglilor și a Volochilor. De seminția lui Iaphet se țin și Varegii, Suezii, Norvegii, Gotlandezii, Rușii, Anglii, Galitienii, Volochii, Romanii, Nemții, Carolingii, Venețienii, Francii și alte popoare. Ei locuiesc de la apus spre miază zi și se învecinesc cu popoarele din seminția lui Ham».

2. În capitolul III, vorbind despre popoarele slave, cronicarul Nestor ne spune:

«Mulți ani în urmă, Slavii se stabiliră la Dunăre, unde este acum țara Ungurilor și a Bulgarilor. De aci Slavii se răspândiră pe pământ și au primit nume după țările unde s'au așezat. Astfel ei veniră și se așezară unii pe malurile Moravei și se numiră, unii Moravi iar alții Cehi. Și, de asemenea, se numără printre Slavi: Croații cei Albi și Sârbii și Carintienii. Iar când Volochii atacară pe Slavii dela Dunăre și se stabiliră între ei și-i asupriră, acești Slavi plecară și se stabiliră pe Vistula și se numiră Leși; dintre acești Leși se numiră unii Poliani, alți Lutici, alții Masovieni, iar alții Pomerani. De asemenea, veniră aceștia și se așezară pe Dnipro și s'au numit deașișderea Poliani, iar alții Drevliani ¹⁾, fiindcă locuiau în mijlocul pădurilor. Alții se stabiliră între Pripet și Dvina și se numiră Dregovici; apoi alții se așezară pe Dvina și se numiră Polociani, după numele unui râu ce se cheamă Polota care se varsă în Dvina. Slavii ce se așezară în jurul lacului Ilmen își păstrară numele lor și fundară o cetate pe care o numiră Novgorod; alții se stabiliră pe Desna, pe Sem și pe Sula și se numiră Severiani. Și astfel s'a înprăștiat poporul slav; după ei s'a numit și scrierea lor slavă.

1) *Derev* în rusește însemnează pădure, *pole*, câmpie.

3. In capitolul VIII vorbind despre invazia Bulgarilor, Ugrilor și Obrilor, cronicarul Nestor ne spune:

«Pe când poporul slav trăia la Dunăre, după cum am spus, veniră din Scythia, anume dela Chazari, popoarele numite Bulgari și se stabiliră la Dunăre și oprimară pe Slavi. In urmă veniră Ugrii cei Albi și luară în stăpânire țara slavă, după ce alungară pe Volochi, cari mai înainte ocupaseră țara slavă. Acești Ugrii anume și-au făcut apariția în timpul împăratului Heraclius și meraseră cu el ¹⁾ împotriva regelui Perșilor Chosroes. In același timp apărură și Avarii, cari porniră împotriva împăratului Heraclius și era aproape să-l facă prizonier. Acești Avari se luptară împotriva Slavilor și supuseră pe Dulebi cari erau Slavi și violentară femeile Dulebilor: când un Avar voia să călătorească undeva, nu punea să se înjuge un cal ori un bou, ci porunca să fie înjugate la car trei sau patru sau cinci femei și să tragă pe Avar; astfel asupreau ei pe Dulebi. Erau acești Avari anume mari de statură, îngâmfaiți în sufletul lor. Dumnezeu i-a pedepsit și ei muriră cu toții și n'a mai rămas nici un singur Avar. Și astăzi mai există în Rusia proverbul: Au pierit, ca Avarii, dela cari n'au rămas nici urmași nici moștenitori. După aceștia însă veniră Pecenegii și apoi, în sfârșit, trecură pe la Kiev, în timpul lui Oleg, Ugrii cei Negri.

4. In capitolul XIX, vorbind despre războaiele lui Oleg cu popoarele vecine, cronicarul Nestor ne spune:

«In anul 6406 Ungurii trecură pe lângă Kiev, peste muntele care și astăzi se numește Ugorskoje ²⁾ și au ajuns la Dnipru și-și întinseră corturile, căci ei erau nomazi, cum sunt și Polovcii. Venind din răsărit ei mergeau în grabă prin munții cei înalți cari se cheamă ungurești ³⁾ și începură să se lupte cu Volochii și cu Slavii cari locuiau acolo. Căci mai înainte vreme locuiau acolo Slavii iar Volochii supuseră țara Slavilor. In urmă însă Ungurii goniră pe Volochi și luară în stăpânire această țară și se așezară cu Slavii împreună pe cari îi supuseră și de atunci țara se cheamă Ungaria. Și Ungurii se apucară să poarte război cu Grecii și pustiiră Thracia și Macedonia până la Thessalonic. Apoi începură să se războiască cu Moravii și cu Cehii. Căci po-

1) Cu el. Cf. Schlözer, *op. cit.*, I. p. 116.

2) *Ugors Koje*, muntele Ungurilor.

3) Munții ungurești, Carpații, numiți și Caucasus.

porul slav este unul singur: Slavii cari locuiau la Dunăre și au fost supuși de Unguri și apoi Moravii și Cehii și Leșii și Polianii cari se numesc acum Ruși. Pentru ei s'a tradus mai întâi în Moravia sfânta Scriptură care, redactată cu scrisul și în limba lor — slavonă — a fost transmisă Rușilor, ca și Bulgarilor de la Dunăre.

Cine sunt acești Volochi, amintiți în cele patru pasagii ale cronicei lui Nestor? Ei nu sunt decât Vlachii lui Anonymus și ai celorlalte cronici medievale, cuvântul, «Vlach» suferind în gura popoarelor germane, slave și turanice fenomenul fonetic numit epenteză: Vlach-Valach, Grad-Gorod, Kris-Körös Bras-su-Barasu, Blaj-Balazs, Krai-Király, cneaz-kenez, vrabie-vereb, grebla-gerebla, etc.

Românii nu s'au numit pe sine niciodată Vlachi, ori valachi, ci numai rumâni sau români ¹⁾). Numirea de Vlach ne-a fost dată de străini. Ea este foarte veche și după credința noastră ea ne-a fost dată mai întâi de Germanii cari au locuit la noi în țară și anume de Goți. La această concluzie ne duce faptul că numirea de Vlach o întâlnim tocmai în secolul al VI, după gonirea Goților de Huni, și anume pentru întâiaș dată la scriitorul grec Malalas, contimporan cu împărații din Bizanț, Justin și Justinian ²⁾).

Acest Malalas, vorbind despre regina Hunilor Sabiri, ne spune: «Cam în același timp, s'a unit cu Romanii și o femeie văduvă, regina Hunilor Sabiri, cu numele de Boa, vestită pentru puterea și înțelepciunea ei. Aceasta era mama a doi fii minori și având sub puterea ei 100.000 de oșteni, stăpâna regiunile hunice, după moartea soțului ei Blach ³⁾). Firește nu putem face o apropiere între acest nume și cel dat poporului român. Constatăm numai existența cuvântului și, în același timp, semnalăm faptul că, unii scriitori din veacul al XVIII, întemeiându-se pe această arătare a Chronografilor byzantini, au susținut originea asiatică a Românilor.

1) Cu trecerea vremii, când o pătură suprapusă a luat conducerea țării, cuvântul de român a ajuns în Muntenia și în Moldova în înțelesul de rob sau de vicin. Cf. C. C. Giurescu, *Inst. Rom.* I, p. 238. În Ardeal însă cuvântul «rumân» sau «român» și-a păstrat întotdeauna înțelesul său etnic.

2) Malalas. *Chronographia*, LXVIII, ed. Bonn, p. 431.

3) *Istoricul Theophanes în Chronographia sa* I, p. 269, ed. Bonn, ne dă forma cu epenteză Balah.

Numirea de Blach credem a o întâlni în cuvântul și mai vechiu de Blachernae, citat în cronica lui Nestor, ca fiind un însemnat cartier în Constantinopol. Aci se găsea și o prea vestită biserică, închinată în cinstea Maicii Domnului și în care se afla păstrată o mantie, făcătoare de minuni, a Prea Sfintei Fecioare ¹⁾).

Numirea de Blachernae provine, după istoricul Genesios, contimporan cu Porphyrogenitul, și care făcea parte din istoricii de la curtea acestui împărat, de la Blachernos, un duce scyth, omorât la Constantinopol ²⁾); iar Blachernos ar fi un nume compus din Βλάχ și ἔρνος, vlăstar. Cuvântul Blachernos ar însemna, deci, vlăstar sau fiu de vlach, iar Vlachernae ar fi o colonie a populațiunii românești de lângă Constantinopol, venite dinșpre Scythii, dela Nordul Dunării, înainte de mijlocul veacului al V-a ³⁾).

Numirea aceasta de Vlach, dată popoarelor romanice de Germani, mai întâi, și apoi de popoarele slave și turanice, modificând cuvântul firește după fonetismul limbii lor, în Voloch, Bloch, Valach-Black, Blas, Olah, Ulag etc., continuă până în ziua de astăzi să fie dată poporului român, uneori în sens peiorativ sau chiar ca batjocură, deși, precum am spus, Româniî nu s'au numit pe sine nici odată altfel decât rumân sau român.

Dar, fiindcă, în decursul vremurilor, viața Românilor s'a desfășurat, în mare parte, ca viață de păstori, putând ei astfel mai ușor, în timpuri turburi, să-și păstreze avutul, numirea de Valach a primit accepțiunea de păstor.—De altfel, pastoritul nu trebuie să-l considerăm ca o treaptă socială inferioară agriculturii, ci, din contră, superioară acesteia din urmă, întrucât viața de păstor implică în sine mai multă libertate și avânt sufletesc decât viața lipită de glie a agricultorului.

Despre Vlachi găsim nenumărate mențiuni, mai ales în izvoarele byzantine și ei sunt aceiași cu Volochii din cronica lui Nestor.

Dintre cele patru pasagii citate mai sus din analele rusești mai multă bătaie de cap a dat istoricilor arătarea, repetată de

1) Bibliografia Blachernelor în Pauly-Wissowa, *Real-Ency*, sub voce și în Ducange, *Glos*, sub voce

2) Genesios, *Regum lib.* IV p. 85, ed. Bonn: Βλαχέρναις ἀπό τινος ἀρχηγού Σκούδου Βλαχέρνου ἀναιρεθέντος ἐκείσε πεφήμισται.

3) Cf. Π. Gherghel, *Câteva contribuțiuni la cuprinsul noțiunei cuvântului «Vlach»*, în *Conv. Lit.* LII anul 1920.

trei ori, că Volochii lovind pe Slavii așezați la Dunăre, în regiunile panonice, i-au silit să-și părăsească locuințele și să plece unii spre Nord, spre Vistula și în alte părți, iar pe alții să rămână pe loc, supuși aceluiași Volochi, cu cari au trăit împreună până la venirea Ungurilor.

Istoricul german Schlözer care a studiat, la începutul secolului trecut, într'o lucrare în cinci volume, analele rusești ale lui Nestor,—până la a. 980—a crezut, întâi, că Volochii, despre cari se vorbește în cronică, sunt Italieni, fiindcă sub numele de *Wälsche*, pe care îi identifica cu Volochii, se înțelegeau Italienii și în general popoarele romanice — Walland era Franța și Italia —; mai târziu însă a admis părerea istoricului polon Dlugosz care a crezut că e vorba, în acest pasagiu al lui Nestor, de Longobarzii, cari au gonit pe Slavi, *Longobardis Slavos e Pannonia pellentibus*; în cele din urmă însă, dându-și seama că nu poate fi vorba nici de Italieni cari, de altfel, nu existau pe acea vreme ca popor, — în Italia nu erau în timpul formării croniceii decât Romani și Venețieni, — și nici de Longobarzi cari după înfrângerea Gepizilor trec în Italia, a emis părerea pe care o împărtășim și noi că în adevăr Slavii au suferit în Pannonia o înfrângere din partea Volochilor, în urma căreia s'au împrăștiat unii spre Sud, iar alții spre Nord. Această înfrângere în afară de cronica lui Nestor, nu o întâlnim consemnată nicăieri aiurea în istorie.

Iată chiar vorbele lui Schlözer ¹⁾: «Acești Volochi nu sunt nici Romani nici Bulgari nici *Wälsche*, ci Vlachi, urmași ai mării și străvechei seminții de popoare a Thracilor, Dacilor și Geților, cari, și acum, își au limba lor proprie și, cu toate aspirările, locuiesc în Valachia, Moldova, Transilvania și Ungaria în număr de milioane. Să admitem, continuă Schlözer, că sub acest nume nu se vorbește nicăieri de ei în istorie înainte de veacul al 11-a. Ei însă au locuit într'un colț de lume care, după ce împăratul Aurelian și-a retras din Dacia pe toți coloniștii romani și a părăsit lumea dela Nordul Dunării, a rămas în decurs de mai multe secole o *terra incognita*. Ca să fi pierit cu totul de atunci acele națiuni de pe suprafața pământului este *a priori* cu totul neprobabil. Vor fi fost, timp îndelungat, apăsați de Goți și apoi de Huni și de alții; de toți însă s'au liberat. Ce

1) Schlözer. *Russische Annalen*, III, p. 145.

s'a petrecut după aceea în marea lor țară primitivă, între secolul V și al IX-a, despre aceasta istoria nu știe decât puțin sau nimic; și ceea ce ea ne spune nu este cel puțin în contradicție cu afirmarea lui Nestor că a fost o vreme când acești Vlachi (poate din Transilvania) au pornit un atac asupra Pannoniei și au ajuns stăpâni peste locuitorii slavi de atunci ai acestei țări».

Istoricii noștri din ultima jumătate de veac ne dau impresia unei complete discurații, atât din cauza atacului violent și bine pregătit al lui Roesler și al școlii sale, în frunte cu Hunfalvy, Rethy și alții, cari, cu argumente quasi științifice, au tăgăduit continuitatea elementului daco-roman la Nordul Dunării, cât și în urma intervenției filologilor noștri cari, *nebănuind măcar influența limbii Dacilor asupra formării graiului nostru*, au susținut că neamul românesc nu s'a putut forma decât în Peninsula Balcanică, sub directă înrăurire a idiomului iliric. Și astfel, Xenopol, bunăoară, sleindu-și puterile în căutarea de argumente împotriva teoriei roesleriene, s'a rețenșat în dosul parapetului și lipsit de curajul unui Hașdău, predecessorul său, a păstrat cu sfială linia de apărare, fără să îndrăznească să mai ia ofensiva. Și ca Xenopol, au păstrat timorați și ceilalți istorici ai noștri aceeași timidă prudență.

Dar, Nestor ne spune clar că a existat poporul Volochilor, amintiți alături de Romani (Râmleni) și de Venețieni; că acest popor al Volochilor s'a luptat cândva — nu ni se spune anume când — cu Slavii pe cari i-au bătut și i-au silit să-și părăsească, unii cel puțin, locuințele lor; iar când au venit Ungurii, aceștia au dat peste Români și peste Slavi, i-au învins și de atunci țara lor se numește Ungaria.

Simion Mangiucă ¹⁾, și după el Xenopol ²⁾, necutezând să se bazeze prea mult pe arătările precise ale lui Anonymus și ale celorlalte izvoare medievale, au crezut că «singura interpretare rațională a spuselor lui Nestor este a raporta cuvintele lui la cucerirea romană de pe timpul lui Traian și la efectul ce această cucerire trebuia să-l aibă asupra popoarelor sarmatice pe cari Nestor le arată ca Slavi, cari trăiau în Dacia, alături de Daci».

Socotim că atât Xenopol, cât și toți ceilalți istorici cari,

1) *Romänische Revue* III, I. a. 1887.

2) Xenopol, *Ist. Rom.* II. p. 137.

după el, au admis aceeași interpretare a textului lui Nestor, sunt pe o cale greșită; și că, mai mult din timiditatea de care vorbeam mai sus și dintr'o excesivă prudență, n'au tras toate concluziunile cari trebuiau trase din coroborarea textelor croniclelor și din logica faptelor și că numai Schlözer singur a avut intuiția exactă a evenimentelor, când a susținut că «a fost o vreme când acești Vlachi (poate din Transilvania) au pornit un atac asupra Pannoniei și au ajuns stăpâni peste locuitorii slavi de atunci ai acestei țări».

Căci avem convingerea nestrămutată, manifestată de altfel cu oare cari șovăeli și de alții, că au existat, înainte de venirea Ungurilor, mai multe organizațiuni teritoriale românești, mai multe voievodate sau poate republici federative, în stare să poarte războaie, fie împotriva celor ce ar fi năvălit în țara lor dinafară, fie împotriva celor cari vor fi izbutit să se stabilească între ei de mai înainte. Aceste organizațiuni teritoriale vor fi fost de sigur, uneori curat românești, alte ori româno-slave ori româno-bulgare, etc.

Ducatele ce le constată, odinioară, urgisitul și, în urmă, reabilitatul Anonymus, nu numai în Transilvania propriu zisă, dar și în Banat și în centrul țării ungurești — acel dux Biho-riensis, cuscrul lui Arpad, trăia doar aproape în mijlocul fostei Ungarii — existența unei puternice garnizoane în cetatea Vespem, de dincolo de Dunăre, formată din populația romanică din împrejurimi, garnizoană cu care ducii unguri Usubu și Eusee au trebuit să dea lupte crâncene, de o săptămână întreagă, silindu-o în sfârșit să părăsească localitatea și să se retragă spre țara Theotonicilor. și care garnizoană presupune o organizație politică a populației romane sau romanisate, — vlache numite în cronici ¹⁾ — din Pannonia, la fel cu cea dedincoace de Tisa; apoi, existența atâtor sate și atâtea numiri topice valache, constatate chiar în documentele ungurești, ca aflându-se în Pannonia și în Nordul Ungariei ²⁾, ne îndrituiesc să credem că au trebuit să existe formațiuni teritoriale și politice românești cari vor fi purtat lupte cu Slavii din Pannonia și de la

1) Cf. *Revista Istorică*, XX, 4.

2) Cf. Articolele noastre din «*Universul*» din 27,X.1930 și 24 XII 1942 și N. Drăgan, *Românii în veacurile IX—XIV. Comitele fortăreții Hung, în graiul locuitorilor din d-nea provincie, se chema duca*.

Dunăre, după cum ne afirmă cronica lui Nestor, că vor fi biruit pe acești Slavi, cari, neputând suporta dominațiunea valachă — românească — vor fi emigrat unii spre Nord sau spre Sud, iar alții acomodându-se împrejurărilor, vor fi trăit împreună cu Românii, până la venirea Ungurilor cari au supus și pe unii și pe alții.

La această concluzie ne duce și constatarea existenței, în toată fosta Ungarie, nu numai în Bihor, dar și în Pannonia, a cnezatelor românești, a scaunelor de judecată, precum și a voivodatelor, instituții politice și judecătorești, proprii ale Românilor și adoptate dela Români și de către Ungurii cuceritori, devenind din nomazi sedentari. Căci, de ce oare Maghiarii introducând din Germania organizațiunea comitatelor, nu le-au introdus pe acestea și în regiunile românești din răsăritul țării, și s-au menținut, și pe mai departe, vechile voivodate și scaunele de judecată?

Pannonia, ca și Nordul Ungariei, fiind cele dintâi regiuni supuse de Maghiari, este firesc lucru ca Vlachii de acolo, ca și celelalte neamuri conlocuitoare, să fi fost cei mai repede asimilați de Unguri.

În afară de aceasta, *faptul păstrării cultului grecesc și la Românii din Ardeal—primele elementele ale creștinismului românesc sunt latine — în timpul când se încreștinau Ungurii, după ritul roman, e o dovadă că ei se găseau acasă la ei; iar primirea liturghiei slave de toți Românii de pretutindenea este o probă că faptul s'a petrecut înainte de venirea Ungurilor*¹⁾.

Dar, chiar dacă am admite interpretarea ce o dă Xenopol pasagiului de mai sus din cronica lui Nestor, rămâne totuși de nediscutat arătarea croniciei că Ungurii, la sosirea lor, au avut de purtat lupte, spre a-și asigura stăpânirea, cu Românii pe cari i-au găsit în noua lor patrie.

Principate valache se întâlnesc, în tradiția analistică, nu numai în fosta Ungarie, dar și în regiunile nordice ale țării

1) P. P. Panaitescu. *La littérature slavo-roumaine*, p. 2, ne spune: «Liturghia slavă a existat, la toți Românii, nu numai din principatele Valachiei și Moldovei, ci și în Transilvania și în general la Românii din Ungaria. Această unitate a ritului slav este anterioară cuceririi Ardealului de Unguri, ea datează dintr'o epocă, când Românii trăiau în mici principate libere, căci această mare reformă religioasă nu s'ar fi putut produce sub egida coroanei apostolice a Sfântului Ștefan».

noastre, în Galiția și până la Bugul superior. Și întru cât Vlachii s'au numit de Ruși întotdeauna Volochi, socotim că nu trebuie pusă la îndoială naționalitatea acelor populațiuni valache cari se întâlnesc la Nordul Carpaților și nici naționalitatea Volochovenilor. Originea însă a numelui Volochov dela Voloch a dovedit-o mai întâi E. Kaluzniacki prin documente în cari localitatea Bolechov din Galiția este numită *Villa Valachorum dicta*¹⁾.

O țară a Bolochovenilor, zemlja Bolochovskaja, se găsește menționată în Podolia, încă din anul 1150, iar în izvoarele byzantine se vorbește despre Bolochoveni pe la anul 1164. Și, întrucât acești Bolochoveni erau conduși de cneji, pe cari îi întâlnim mai ales în Ungaria, se crede că ei au venit la Nord din părțile Ungurești²⁾.

Volochii ce se întâlnesc în anul 1070 ca făcând parte din armata lui Iziaslav, principele Kievului, amintiți, după Dlugosz, de Cantemir, nu credem că vor fi fost niște simpli ciobani cari își căutau noi locuri de așezare prin Galiția, sau niște mercenari ce-și căutau angajamente în armatele principilor vecini³⁾.

Pornind dela ideea că numele de Vlach a însemnat într-o vreme pastor sau cioban — deși accepțiunea aceasta a cuvântului este târzie — I. Peisker a emis, în timpul din urmă, strania părere că Vlachii, adică Românii, ar fi de origine turanică, că adică ei ar fi rezultat din fuziunea unor nomazi turanieni, veniți în Europa din regiunea Altai, cu populațiunea indigenă romanizată din Peninsula Balcanică; și că de aci, deci de peste Dunăre, și-ar fi tras obârșia întregul neam românesc⁴⁾. Peisker reia, prin urmare, teza susținută în veacul al XVIII de istoricii germani Thunman, Sulzer și alții, anume că Românii și-ar avea originea, întocmai ca și Ungurii, tot din Asia. Peisker însă

1) Cf. D. Onciul. *Originea Principatelor*, p. 287.

2) D. Onciul, *op. cit.* p. 86, crede că Bolochovenii se găsesc în oare care dependență de regii Ungariei, căci ne spune: «Și Bolochovenii se aflau sub conducerea mai mult cneji cari împreună formau un fel de *republică federativă*, compusă din cantoane cu câte un cneaz în frunte. Ei au venit din Ungaria (cu cari întrețineau legături)».

3) D. Cantemir, *Hronicul*, p. 385 ed. Tocilescu Cf. Th. Holban, *Archiva* a. 1930 p. 134.

4) I. Peisker, *Die Abkunft der Rumänen*, p. 30.

nu ține seama nici de arătările lui Nestor, nici de datele cronicilor medievale și nici de probele ce s'au adus în favoarea continuității elementului daco-roman din Dacia Traiană.

În chipul acesta, turanismul Românilor *a priori* nu este de susținut.

Dar, cronica lui Nestor ne vorbește, în nenumărate rânduri, și despre celelalte popoare turanice așezate în Europa și în special despre Pecenegi și despre Polovci sau Cumani. Pecenegii, dușmani de moarte ai Ungurilor, i-au silit pe aceștia să-și părăsească patria lor de la Atelkuz și să se îndrepte spre Panonia; la rândul lor, Pecenegii au fost goniți, luându-le locul, de Cumani, un neam de oameni înrudiți cu ei. Și unii și alții, adică și Pecenegii și Cumanii, au trăit în contact cu Volochii, în total, un timp de trei secole și nu este posibil ca acești turanici să nu fi exercitat influențe asupra noastră și să nu fi lăsat urme pe cari, de altfel, nu este locul să le discutăm și să le arătăm aci.

În cronica lui Nestor însă întâlnim o dată foarte importantă în ce privește familia Asaneștilor, întemeetorii imperiului româno-bulgar din veacul al XII-a. Numele Osen sau Asen îl întâlnim de două ori în cronică, ca nume de principe cuman.

Între Vlachi și între Cumani, născându-se o comunitate de interese, în timpul celor peste o sută cincizeci de ani de convețuire în același teritoriu, se vor fi născut fără îndoială și legături familiare între conducătorii celor două națiuni și mai ales după încreștinarea Cumanilor — pentru biserica de rit catolic ei au fost atrași numai în preajma marei invazii tătarăști din 1241 — și astfel atât numele de Basarab cât și cel de Asan au putut fi împrumutate de la Cumani, cu cari Volochii lui Nestor au trăit în simbiosă ¹⁾.

Ca încheiere, constatăm că studiul croniciei lui Nestor și a celorlalți cronicari din evul mediu dau o desmințire categorică tuturor acelor cari susțin că naționalitatea română s'ar fi încheșat peste Dunăre — Dunărea ca și Carpații n'au constituit niciodată hotar de țară — și că de acolo în urmă poporul român s'ar fi răspândit în regiunile carpatine.

În același timp, cronica lui Nestor ne dă dovadă că Slavii

1) C. C. Giurescu, *op. cit.*, p. 300 discută cestiunea naționalității Asaneștilor.

nu s'au *infiltrat* în țările noastre *pe nesimțite*, după cum susțin aproape toți scriitorii noștri, cu excepția istoricilor Giurescu, tatăl și fiul, ci că, întocmai ca și ceilalți barbari din evul mediu, ei au avut să poarte cu popoarele daco-romane lupte crâncene al căror ecou l-am întâlnit în *Povest vremennych let*. Influența acestor Slavi o constatăm, mai ales, în limba noastră. La Nordul Dunării ei fiind mai puțin număroși și deci mai puțin rezistenți, au fost cu timpul asimilați, la răsărit de Români, la apus, ceva mai târziu, de Unguri. În schimb, la Sudul aceluiași fluviu, Slavii au izbutit să asimileze, la rândul lor pe Bulgari, a căror limbă nu numai că au influențat-o, dar chiar au înlocuit-o în întregime cu graiul lor propriu.

După capitolul LXXIX, redactorul croniciei introduce, fără nici o justificare și pe neașteptate, trei documente ce nu au nici un raport cu aceste anale. Ele sunt: o *Invățătură* a lui Vladimir Monomachul către fiii săi, o *Scrisoare* a aceluiași către Oleg și o *Rugăciune*. Ne având nici o legătură cu cronica, mai toți editorii lui Nestor din timpul din urmă au trecut aceste documente la sfârșitul edițiilor lor, ca un *adaus* al croniciei. Același lucru l-am făcut și noi.

Documentele acestea, de altfel, nu sunt opera lui Nestor, ci a marelui principe rus Vladimir Monomachos ¹⁾, născut în a. 1053 și care a domnit între anii 1113 și 1125.

1) Fiu al lui Vsevlad și nepot al lui Iaroslav, poartă numele grecesc de *Monomachos*, fiindcă mamă sa era grecoaică.

CRONICA LUI NESTOR

Povestirea anilor din trecut, cum s'a format țara rusească, cine a domnit mai întâi la Kiev ¹⁾ și de unde a început Rusia ²⁾.

INCEPUTUL POVESTIRII

I. Impărțirea pământului după potop Despărțirea popoarelor.

După potop, cei trei fii ai lui Noe: Sem, Ham și Iaphet și-au împărțit pământurile între ei. Răsăritul căzu la sorți lui Sem: Persia, Bactria până la India în lungime și în lățime până la Rhinokorura, adică dela răsărit până la miază-zi: Syria și Media și fluviul Euphrat, Babylonul, Korduena, Assyria, Mesopotamia, Arabia cea Vechie, Elymais, India, Arabia Fericită, Coelesyria, Kommagena și întreagă Phoenicia.

Ham cuprinse partea de miazăzi: Aegyptul, Aethiopia care se mărginește cu India, apoi cealaltă Aethiopia din care izvoarește fluviul aethiopean Erythra, care curge spre răsărit, Thebais, Libya care se întinde până la Cyrena, Marmaris, Syrtele, cealaltă Libye, Numidia; Maesuria, Mauritania, care se află în fața lui Gades, iar dintre țările din răsărit a luat: Cilicia, Pamphylia, Pisidia, Mysia, Lykaonia, Phrygia, Kamalia, Lycia, Caria, Lydia, cealaltă Mysia, Troas, Aeolia, Bithynia, Phrygia cea Vechie; apoi insulele Sardinia, Creta, Cyprul și fluviul Gion ³⁾, numit Nilul.

Lui Iaphet i-au căzut țările dela miază noapte și dela apus:

1) Kiev, vchia capitală a Rusiei. Situată pe Dnipru, cetatea bine întărită a Kievului avea mai multe palate și curți princiare.

2) Rusia. Rușii. Numire luată dela Finnii din Suedia și întrebuințată, în urmă, pentru pătura conducătoare slavizată și, în sfârșit, ca noțiune politică pentru toate populațiile din Rusia de mai târziu. Marea rusească este Marea Neagră.

3) Gion, numele Nilului, după George Hamartolos, L. Leger, *op. cit.* 307.

Media ⁴⁾, Albania, Armenia cea Mare și cea Mică, Cappadocia, Paphlagonia, Galatia, Colchis, Bosporos, Mäotis, Dervis, Sarmatia, Tauris, Scythia, Thracia, Macedonia, Dalmatia, țara Molossilor, Thesalia, Loois, Pelenia, care se mai numește și Pelopones, Arcadia, Epirul, Illyria, Slovenia ⁵⁾, Lychnitis, Adria, după care se numește Marea Adriatică; de asemenea și insulele Britannia, Sicilia, Euboea, Rhodos, Chios, Lesbos, Cythera, Zacynthos, Cephalonia, Ithaea, Corcyra și partea Asiei, numită Ionia și fluviul Tigrul care curge între Mezi și Babyloneni; spre Pontos, la miez noapte a ocupat Dunărea, Nistrul și munții Caucasus ⁶⁾ adică munții Ungariei și de aci până la Dnipru și celelalte fluvii ca Dnăna, Pripiet, Dvina, Volchov ⁷⁾ și Volga care curge spre răsărit spre moștenirea lui Sem. Deci, în partea lui Iaphet locuiesc Rușii, Ciuzii ⁸⁾ și celelalte popoare ca : Merii ⁹⁾, Muromii ¹⁰⁾ Vesii ¹¹⁾, Mordvinii ¹²⁾, Ciuzii Transvolochiși ¹³⁾, Permieni ¹⁴⁾, Pecerii ¹⁵⁾, Jamii ¹⁶⁾, Ugrii ¹⁷⁾, Lituanii ¹⁸⁾, Semgal-

4) Media, probabil Moesia, căci Media a luat-o Sem.

5) Slovenia, țara Slavilor, în general.

6) Caucasus, vechea numire a Carpaților. Uneori geografii cei vechi confundă munții Caucaz cu munții Carpați.

7) Volchov, fluviu ce curge din lacul Ilmen și se varsă în lacul Ladoga; pe malurile sale se găsește Novgorodul.

8) Ciuzii, numire dată populațiilor finnice. Vecini cu Novgorodienii, ei au fost rusificați repede. Fuseseră tributari Rușilor și Varegilor.

9) Merii, populațiune finnică, tributari Rușilor și apoi Varegilor. Ei locuiau la cursul de sus al Volgei. Azi au dispărut cu totul.

10) Muromii, populațiune finnică, așezați lângă fluviul Oka, asimilați cu Rușii.

11) Vesii, populațiune finnică, locuind între Ladoga și Beloozero (Lacul Alb) au făcut parte din armata lui Rurik și au fost repede asimilați cu Rușii.

12) Mordvinii, populațiune finnică ce locuia între Oka și Volga, au fost tributari ai Rușilor. Urmele lor se găsesc și astăzi în aceeași regiune.

13) Ciuzii Transvolochiși, populațiune finnică, locuind dincolo de Volok, adică de locurile unde nefiind canale, mărfurile se duceau pe sus.

14) Permii, populațiune finnică, locuiau în guvernământul de azi Perm. Tributari ai Rușilor au lăsat urme până astăzi.

15) Pecerii, populațiune finnică, la Nord de Permieni, au fost tributari ai Novgorodienilor.

16) Jamii, populațiune finnică, tributari ai Rușilor, ei locuiau la Nordul Vesilor, în Finlanda.

17) Ugri. Erau Ugrii Albi și Ugrii Negri. Ei sunt Ungurii cari trec pe lângă Kiev, peste colina ce le poartă numele. În textele slave nu se găsește numirea de Maghiari. Ungurii Negri sunt Ungurii propriu zis, Unguri Albi sunt probabil Hunii.

18) Lituanii, populațiune din regiunea Baltice, tributară Rușilor. Ei au o limbă ce nu este limba slavă.

lii ¹⁹⁾, Curii ²⁰⁾, Letgallii ²¹⁾, Livii ²²⁾. Iar Leşii ²³⁾, Prusii ²⁴⁾ şi Ciuzii locuiesc lângă marea Varegă ²⁵⁾. Lângă această mare locuiesc şi Varegii până spre răsărit spre moştenirea lui Sem. Şi tot lângă această mare locuiesc ei spre apus până în ţana Angliilor ²⁶⁾ şi Volochilor ²⁷⁾. De seminţia lui Iaphet se țin şi Varegii, Suezii, Norvegii, Gotlandezii, Ruşii, Anglii, Galiţienii, Volochii, Romanii ²⁸⁾, Nemţii, Carolingii, Veneţienii, Francii şi alte popoare. Ei locuiesc dela apus spre miazăzi şi se învecinesc cu popoarele din seminţia lui Ham.

II. Turnul lui Babel. Risipirea popoarelor.

Deci, după ce Sem, Ham şi Iaphet, trăgând la sorti, şi-au împărţit pământul, jurară ca nici unul dintre ei să nu se amestece în partea fratelui său şi fiecare a trăit pe porţiunea sa. Şi nu era decât o singură limbă. Dar după ce oamenii se înmulţiră pe pământ, s'au gândit ei în zilele lui Iektan şi ale lui Falek să construiască un turn până la cer. Şi se adunară într'o localitate din câmpia Sinear spre a zidi un turn până la cer, şi împrejurul lui o cetate, Babylonul. Şi zidiră la acest turn, timp de patruzeci de ani, fără să-l termine. Şi Dumnezeu se scobori din cer să vadă cetatea şi turnul şi zise Domnul: «Iată, este o singură rasă şi o singură limbă». Şi Dumnezeu le ames-

19) *Semgalii*, populaţiune din regiunea Balticei, tributari Ruşilor, înrudiţi cu Lituanii.

20) *Kurii*, populaţiune din regiunea Balticei. După ei s'a numit Kurlanda.

21) *Letgalli*, populaţiunea baltică a Leşilor, pe Dvina.

22) *Livii*, populaţiune finnică din regiunea Balticei. După ei se numeşte Livonia.

23) *Leşii*, Liachii, sunt Polonii, populaţiune slavă. Ei se numeau Liutici, Polieni, Mazovieni şi Pomoriani.

24) *Prusii*, populaţiune din regiunea Balticei, vecini cu Leşii.

25) *Varegă*. Marea Varegă este marea Baltică. Varegii sunt Scandinaui, mai ales Suezi, veniţi în Rusia ca negustori şi mercenari. Ei se confundă de multe ori cu Ruşii. Vezi luptele Varegilor la Durostor în *Monografia Drăstorului-Silistra*, p. 114.

26) *Anglii*, vechii locuitori ai Engliterei.

27) *Volochii*. Trautmann, *op. cit.* p. 282: «romanisches Volk im Donau-gebiet mutmasslich die Vorfahren der späteren Rumänen». Şachmatov, *Izv. Tavricheskoj uconoj archivnoj Kommissi.* a. 31 (1918) p. 234—240. Vezi *Introducerea*.

28) *Romanii*, Romanii în special aderenţii bisericii catolice dela Roma. Autorul nu confundă pe Volochi cu Romani.

tecă limbile și le-a împărțit în 72 de limbi, și i-a împrăștiat peste întreg pământul.

După amestecarea limbilor, Dumnezeu, printr'o furtună puternică, le dărâmă turnul, ale cărui ruine se mai văd între Assyria și Babylon și sunt de 5433 coți în înălțime și tot atâția în lățime; aceste ruine s'au păstrat mulți ani. După dărâmarea turnului și amestecul limbilor, fiii lui Sem cuprinseră ținuturile din răsărit, fiii lui Ham ținuturile dela miazăzi și fiii lui Iaphet ținuturile dela miază noapte. Printre aceste șaptezeci și două de popoare era și poporul slav; din seminția lui Iaphet sunt și Noricii ¹⁾ cari sunt Slavi.

III. Popoarele slave.

Mulți ani în urmă Slavii ²⁾ se stabiliră la Dunăre, unde este acum țara Ungurilor și a Bulgarilor ³⁾. De aci Slavii se răspândiră pe pământ și și-au primit nume după țările unde s'au așezat. Astfel veniră și se așezară unii pe malurile Moravei ⁴⁾ și se numiră Moravi, alții se numiră Cehi ⁵⁾. Și de asemeni se numără printre Slavi: Croații cei Albi ⁶⁾ și Sârbii ⁷⁾ și Carintienii ⁸⁾. Iar când Volochii atacară pe Slavii dela Dunăre și se stabiliră între ei și-i asupriră, acești Slavi plecară și se stabiliră pe Vistula și se numiră Leși; dintre acești Leși se numiră unii Poliani ⁹⁾, alții Liuticii ¹⁰⁾, alții Maso-

1) *Norici*, locuitorii din Noricum, din Austria. Nestor crede Slavi pe Norici, deși această provincie n'a fost ocupată de Slavi decât prin sec. V—VI d. Christos.

2) *Slavii*, Slavii în general.

3) *Bulgarii*, popor turco-tătar, slavizat, locuind în Peninsula Balcanică. Ei nu trebuiesc confundați cu Bulgarii dela Volga. Bulgarii dela Dunăre au favorizat dezvoltarea literaturii slavone ecclesiastice care s'a introdus în urmă în Rusia.

4) *Morava*, e vorba de Morava din Moravia. Nu trebuie să se facă confuzie cu Morava din Serbia.

5) *Cehi*, populațiune slavă de vest, locuitorii Boemiei.

6) *Croații*, Chorvatii. Croații cei Albi locuiau în Dalmația, în regiunea numită Croația Albă. Croații se mai găseau și în regiunea de sus a Nistrului. Din acești Croați Albi s'a despărțit o ramură care s'a stabilit în sec. VII între Drava și Adriatica.

7) *Sârbii*, populațiune sudslavă, veniți probabil din regiunea Carpaților.

8) *Carintienii*, Carantani, populațiune sudslavă, locuind în Carintia.

9) *Polianii*, populațiune slavă. Ei sunt Leși de câmpie, având capitala Kievul.

10) *Liuticii*, populațiune slavă din regiunea Oderului.

vienii ¹⁾, iar alții Pomoriani ²⁾). Deasemenea veniră aceștia și se așezară pe Dnipro și s'au numit așisderea Poliani, iar alții Drevliani ³⁾, fiindcă locuiau în mijlocul pădurilor. Alții se stabiliră între Pripet și Dvina și se numiră Dregovici ⁴⁾; apoi alții se așezară pe Dvina și se numiră Polociani ⁵⁾ după numele unui râu numit Polota care se varsă în Dvina. Slovenii ⁶⁾ cari se așezară împrejurul lacului Ilmen își păstrară numele lor și fundară o cetate pe care o numiră Novgorod; alții se stabiliră pe Desna, pe Sem și pe Sula și se numiră Severiani ⁷⁾. Și astfel s'a împrăștiat poporul slav; după el s'a numit și scrierea de slavă.

IV. Descrierea drumului din Rusia până la Roma.

Pe când Polianii trăiau izolați în munții lor, era un drum care ducea din țara Varegilor până la Greci, și din țara Grecilor la Varegi, dealungul Dnistrului; și în cursul de sus al Dnistrului este un canal până la Lovot și prin Lovot se intră în marele lac Ilmen. Din acest lac izvorăște Volchovul care se varsă în marele lac Nevo și acest lac se varsă în marea Varegilor. Pe marea aceasta se poate ajunge la Roma ⁸⁾ și dela Roma se poate ajunge pe mare la Constantinopol și dela Constantinopol se poate merge în Pontos, în care se varsă Dnistrul. Căci Dnistrul izvorăște din pădurea Okov și se îndreaptă spre miazăzi. Din aceeași pădure izvorăște și Dvina, se îndreaptă însă spre miazănoapte și se varsă în marea Varegilor. Din aceeași pădure își are izvorul și Volga care se îndreaptă spre răsărit și se varsă pe șaptezeci de guri în marea Chvalisică. Deci se poate merge, pe Volga, din Rusia la Bulgari și la Chvalisi ⁹⁾ și în răsărit

1) *Masovienii*, populațiune polonă, locuind la cursul de mijloc al Vistulei. Ei erau independenți de Leși.

2) *Pomorianii*, slavi de vest, cari locuiau în Pomorania.

3) *Drevlianii*, Drevlianii, populațiune estslavică, având capitala Iskorosten. Ei trăiau într-o regiune păduroasă, după care și-au luat și numele; derev, pădure.

4) *Dregovici*, populațiune estslavă, cu centrul în Turov, pe Pripet.

5) *Polocianii*, populațiune estslavă, dependenți de Krivici.

6) *Slovenii*. În afară de numele general al Slavilor, mai existau Slovenii de lângă lacul Ilmen, având ca centru cetatea Novgorod.

7) *Severianii*, populațiune estslavă locuind pe Desna.

8) *Roma*. Cronicarul ține să ne spună că sunt două căi pe cari se poate ajunge la Roma, una pe Dnipro — Marea Neagră și alta prin Marea Varegilor (Baltica) și Oceanul Atlantic.

9) *Chvalisii*, o populațiune turco-tătară, de mult dispărută. După numele lor se cheamă marea Chvalisă (Caspică).

până în regiunile lui Sem, pe Dvina, până la Varegi și dela Varegi până la Roma și dela Roma până la seminția lui Ham. Iar Dniprul se varsă pe trei guri în Pontos; această mare se numește Rusească; pe țărmii ei a predicat, după cum se spune, Sfântul Andrei ¹⁾, fratele lui Petru.

V. Tradiția privitoare la apostolul Andrei. Descrierea băilor rusești.

Pe când Andrei predica la Sinope ²⁾ și a ajuns până la Korsun ³⁾, a aflat că în apropierea Chersonesului s'ar afla gurile Dniprului. Voind să meargă la Roma, s'a îmbarcat la gurile Dniprului și s'a dus în susul apei pe Dnipru. Și, din întâmplare, se opri pe țărm la poalele munților.

A doua zi, după ce s'a sculat, zise învățăcelilor cari se aflau cu el: «Vedeți voi acești munți? Peste acești munți va străluci binecuvântarea Domnului: o mare cetate se va ridica aci și Dumnezeu va ridica aici multe biserici». Și s'a urcat pe munți, îi binecuvântă și împlântă în pământ o cruce și după ce a înălțat rugăciuni lui Dumnezeu s'a scoborât de pe acești munți, pe cari s'a ridicat în urmă Kievul și s'a îmbarcat pe Dnipru. Și a ajuns la Sloveni, unde este acum Novgorodul ⁴⁾, și a văzut obiceiurile oamenilor ce locuiau acolo, cum se spală și cum se lovesc și s'a mirat de ei. Și apoi se duse la Varegi și veni la Roma și povesti câte a învățat și câte a văzut și le grăi: «Minunate lucruri am văzut în țara Slovenilor, când am ajuns aci. Văzui băi de lemn pe cari le încălzeau foarte tare, se desbrăcau și intrau în ele cu totul goi, se stropeau apoi cu apă caldă, luau în urmă o nuia mlădiaoasă și se loveau așa de tare că de abia mai ieșeau vii; apoi se stropeau cu apă rece și reveneau astfel la viață. Aceasta o fac în fiecare zi, nefiind siliți de nimenea la astfel de chinuri; se torturează singuri dela sine. Și fac aceasta pentru a se îmbăia, nu pentru a se tortura». Și cei ce au auzit acestea, s'au mirat. După ce a trecut pe la Roma, Andrei s'a întors la Sinope.

1) Sfântul Andrei, fratele apostolului Petru.

2) Sinope, cetate în Asia Mică, pe țărmul Mării Negre.

3) Korsun, colonie grecească veche în Crimeea, aproape de Sevastopolul de astăzi. Chersonesul depindea de imperiul byzantin.

4) Novgorodul, veche cetate comercială, lângă lacul Ilmen, centrul Slovenilor.

VI *Cei trei frați Kii, Șcek și Choriv întemeiază Kievul.*

Pe când deci Polianii trăiau separați în grupuri și fiecare își conducea familia sa, — căci și înainte de cei trei frați existau Poliani și fiecare trăia cu familia sa și în locurile sale, fiecare domnind peste familia sa — erau trei frați, dintre cari unul se numea Kii, al doilea Șcek și al treilea Choriv și o soră numită Lybed. Kii se stabili pe muntele unde este acum prăpastia Boricev, Șcek se stabili pe muntele care acum se cheamă Șcecovița și Choriv pe un al treilea munte care după el s'a numit Chorivița. Apoi zidiră o mică fortăreață în cinstea fratelui lor mai mare și o numiră Kiev. Și împrejurul cetății era o pădure mare și o dumbravă de brazi și ei făceau aci vânătoare de animale. Erau oameni înțelepți și înțelegători și se numeau Poliani; dela ei se trag Polianii cari sunt în Kiev până în ziua de astăzi.

Alții, necunoscând toate acestea, au susținut că Kii ar fi fost un huntraș, căci la Kiev era atunci o trecere la celălalt mal al Dniprului; de aceea se zicea: Trecătoarea Kievului. Dacă Kii ar fi fost un barcagiu, nu s'ar fi dus la Constantinopol; mai mult încă, acest Kii a stăpânit peste familia sa; și când a venit la împărat, a primit, după cum se povestește, mare cinste din partea împăratului la care se dusesse. Iar când s'a întors de aci și a ajuns la Dunăre și a găsit aci un loc ce i-a plăcut, zidi o mică cetate și a voit chiar să se stabilească aci cu nemetul său, dar locuitorii din aceea regiune nu-i permisă. Această cetate până în ziua de astăzi locuitorii de la Dunăre o numesc Kiovița ¹⁾. Kii se întoarse deci în cetatea sa dela Kiev și-și sfârși aci viața. Și frații săi Șcek și Choriv și sora lor Lybed muriră tot aci.

VII. *Popoarele cari locuiesc în Rusia.*

După moartea acestor frați neamul lor începu să domnească peste Poliani ca principii. Totuși Drevlianii și-au avut cnejiile lor proprii, precum și Dregovicii și Slovenii dela Novgorod și încă alții, ca Polocianii dela Polota. Dincolo de aceștia se găsesc Krivicii ²⁾ la iz-

1) *Kiovița*. În județul Brăila, plasa Borcea, este o vale numită Chioveanul. S'ar putea ca cetatea Chiovița să fi fost în apropiere.

2) *Krivicii*, populațiune est-slavă, locuind la izvoarele Dniprului, Dvinei și Volgei, având de capitală orașul Smolensk. Etimologia cuvântului după L. Leger, *op. cit.* p. 370, pare a fi «smoală».

voarele Volgei și ale Dvinei și ale Dniprului, a căror capitală este Smolensk: aci deci sunt stabiliți Krivicii și lângă ei Severianii. La Beloozero sunt așezați Vesii și, lângă lacul Rostov, Merii. Merii locuiesc și lângă Klescinoozero. Iar lângă fluviul Oka, acolo unde se varsă în Volga se găsesc Miuromii și Ceremisii ¹⁾ și Mordvinii, popoare fiecare de sine stătătoare. Căci numai acestea sunt popoare slave în Rusia: Polianii, Drevlianii, Novgorodienii, Polocianii, Dragovicii, Severianii, Bujanii ²⁾, fiindcă s'au stabilit pe malurile Bugului, numiți mai târziu Volynii. Iar popoarele străine cari plătesc tribut Rușilor sunt: Ciuzii, Merii, Vesii, Sengallii, Kurii, Neromii ³⁾ și Livii. Aceste popoare își au limba lor proprie și sunt din neamul lui Iaphet și trăiesc în regiunile nordice.

VIII. Invazia Bulgarilor, Ugrilor și Obrilor.

Pe când poporul slav trăia la Dunăre, după cum am spus, veniră din Scythia ⁴⁾, anume dela Chazari ⁵⁾, popoarele numite Bulgari și se stabiliră la Dunăre și opriră pe Slavi. În urmă veniră Ugrii cei Albi și luară în stăpânire țara slavă, după ce alungară pe Volochi, cari mai înainte ocupaseră țara slavă. Acești Ugrii anume și-au făcut apariția în timpul împăratului Heraclius ⁶⁾ și se duseră împotriva regelui Persilor Chosroes. În același timp apărură și Avarii ⁷⁾, cari porniră împotriva împăratului Heraclius și era aproape să-l facă prizonier. Acești Avari se luptaseră în contra Slavilor și supuseră pe Dulebi ⁸⁾, cari erau Slavi și violentară pe femeile Dulebilor: când un Avar voia să călătorească undeva, nu putea să se injege un cal ori un bou, ci poruncea să fie injugate la car trei sau patru sau cinci femei și să tragă pe Avar; astfel asupreau ei pe Dulebi. Erau anume acești Avari mari de statură, îngâmfăți în

1) *Ceremissi*, populațiune finnică, locuind lângă Volga.

2) *Bujanii*, populațiune estslavă, locuind lângă Bug.

3) *Neromii*, populațiune finnică, tributară Rușilor.

4) *Scythia*, o forma întreaga regiune din Europa de Est, la Nord de Carpați și de Marea Neagră. Supt Scythi se înțelegeau toate popoarele din aceste țări.

5) *Chazarii*, popor turco-tătar din regiunea Donului și a Volgei. Principii lor primiseră religia iudaică. cf. Trautmann, *op. cit.* p. 268.

6) *Heraclius*, împărat din Bizanț (610—641).

7) *Avarii* (Obrii), populațiune turco-tătară ca și Hunii și Bulgarii.

8) *Dulebii*, populațiune estslavă. Locuiau odinioară pe lângă Bug, în urmă se scoboriră până în Galiția și la Nord peste Pripet. Dispar în sec. X-a. Cf. Trautmann, *op. cit.* p. 270.

sufletul lor. Dumnezeu i-a pedepsit și ei muriră cu toții și n'a mai rămas nici un singur Avar. Și astăzi mai există în Rusia proverbul: Au pierit ca Avarii dela cari n'au rămas nici urmași nici moștenitori. După aceștia însă veniră Pecenegii ¹⁾ și apoi în sfârșit trecură pe la Kiev în timpul lui Oleg ²⁾ Ugrii cei Negri.

IX. Continuarea migrațiunii popoarelor.

Deci Polianii trăiau separat, după cum am arătat, și sunt de origine slavă și se chemau Poliani. Și Drevlianii se trăgeau de asemenea din Slavi și se chemau Drevliani; Radimicii ³⁾ și Viaticii ⁴⁾ se trag din Leși. Erau anume între Leși doi frați: Radim se numea unul și Viatko celălalt. Și veniră și se așezară, Radim la Soj și poporul său se numi Radimici, Viatko însă se așeză cu neamul său la Oka și după el se numesc Viaticii. Iar Polianii și Drevlianii și Severianii și Radimicii și Viaticii și Croații (Chorvații) trăiră în pace. Dulebii locuiau la Bug, unde locuiesc astăzi Volynii. Ulicii ⁵⁾ însă și Tivercii locuiau la Năstru și se întindeau până la Dunăre. Ei erau foarte numeroși: mai înainte ei se așezaseră pe Boh și pe Dnipru până la mare și cetățile lor au rămas până în ziua de astăzi. Grecii au numit această țară Scythia cea Mare.

X. Morvurile lor.

Fiecare popor își avea obiceiurile sale și legile și tradițiile părinților lor. Polianii anume își au obiceiurile părinților dulci și blânde și aveau un mare respect pentru nurorile lor, pentru surorile lor, pentru mamele și părinții lor și poartă cinste pentru soacre și cumnați. Aveau obiceiuri la nunți: mirele nu se ducea singur să-și ia mireasa, ci i-o aducea seara și în dimineața următoare îi se aducea zestrea. Drevlianii însă viețueau o viață de animale, trăind ca dobitoacele; se omorau unii pe alții și mâncau tot felul de spurcă-

1) *Pecenegii*. Popor de seminție turcă, înrudiți deaproape cu Turcii și Polovcii, trăiau în sec. IX între Urali și Volga; în a doua jumătate a secolului acesta nomadizau în stepa dela Don până la Dunăre. În 915 atacă pentru întâia oară Rusia; sunt nimiciți la a. 1036 de Ruși. De aci pleacă spre Apus și se stabilesc între Dnipru și Dunăre. Trautmann, *op cit.* p. 296.

2) *Oleg*, principe rus (879—912).

3) *Radimicii*, populațiune estslavă, locuind între Severiani și Dregovici.

4) *Viaticii*, populațiune estslavă, locuind în apropierea fluviului Oka.

5) *Ulicii*, populațiune estslavă, locuind între Boh și Nistru.

ciuni. Nu cunoșteau căsătoria, ci răpeau pe fete, când se duceau să ia apă. Radimicii și Viaticii și Severianii aveau aceleași moravuri: trăiau în pădure, ca animalele sălbatice, mâncau toate spurcăciunile și vorbeau lucruri obscene înaintea părinților și nurorilor lor. Căsătorie nu era la ei, aveau însă între sate locuri de joc. Se întruneau în locurile de joc ca să danseze și să cânte tot felul de cântece drăcești. Acolo își răpeau femeile cu cari se înțeleseseră mai înainte; și aveau câte două sau trei soții. Când cineva murea făceau un ospăț funebru în jurul cadavrului, apoi ridicau un rug mare, puneau mortul pe rug și-i dedeau foc. Apoi adunau oasele, le puneau într'un vas mic și-l așezau pe acesta pe o coloană de lemn la marginea drumului. Aceasta o fac Viaticii până în ziua de astăzi. Aceleași obiceiuri le aveau și Krivicii și ceilalți păgâni; necunoscând legea lui Dumnezeu, își făceau ei singuri legi.

XI. Extras din George Hamartolos relativ la moravurile diferitelor popoare.

Georgios ¹⁾ spune în cronica sa: Fiecare popor își are sau legi scrise sau obiceiuri, fiindcă obiceiurile părintești pentru cei fără de legi sunt socotite ca lege. Printre aceste popoare mai întâi Serii ²⁾, cari locuiesc la marginea pământului au drept lege obiceiul părinților lor. Se abțin de la desfrânări și dela adulter, nu fură, nu ponegresc, nuucid, într'un cuvânt se feresc dela orice faptă rea. Iar la Bactrieni ³⁾, cari se numesc Brahmani și Insulari servește drept lege ca în conformitate cu învățătura strămoșilor lor și din pietatea pentru ei, să nu mănânce carne, să nu bea vin, să nu umble după femei, și în genere să nu facă nimica rău, de teama lor cea mare de Dumnezeu. Indienii însă, vecini cu ei, sunt ucigași, obsceni, porniți spre mânia peste măsură. Și cei cari locuiesc în interiorul țării lor, mănâncă carne de om, ucid pe călători și mănâncă de așigdere și câini. Chaldeii ⁴⁾ și Babylonienii au ca lege să se însoare cu mamele lor, să facă desfrâu cu nepoatele lor și să omoare; să săvârșească tot felul de infamii soco-

1) Georgios Monachos numit și Hamartolos, cronicar grec pe care Nestor l-a avut sub ochi când și-a scris opera sa. Cronica lui Hamartolos mergea până la anul 867 și a fost continuată de un anonim până la a. 944. Miklosich în *Chronica Nestoris* reproduce pasagiile urmate de Nestor.

2) Serii, Chinezii, numiți astfel de Romani.

3) Bactrienii, populațiune estiranică, asimilați cu Brahmanii și locuind în Asia Mică.

4) Chaldeii, popor semit din Asia.

tesc ca o virtute, când sunt însă departe de țara lor. Geli⁵⁾ au o altă lege: la ei pământul îl lucrează femeile, ele zidesc casele și se îndeletnicesc cu lucrări de bărbați, pot însă să fie desfrânate pe cât vor și bărbații lor nu le împiedică de la aceasta și nu le pasă. Și se găsesc la ei și femei viteze, puternice cari merg la vânat de animale sălbatice. Ele domnesc peste bărbații lor și le sunt stăpâni. În Britannia cu una și aceeași femeie se culcă mai mulți bărbați și mai multe femei au legături cu unul și același bărbat și această fărădelege o exercită ca o lege lăsată dela părinți, neîmpedicați și fără supărare. Amazoanele⁶⁾ n'au bărbați de loc și ca animalele neînțelegătoare se duc odată pe an primăvara, afară din țara lor și se împărechează cu bărbații din țările învecinate și consideră acest timp ca o epocă de sărbătoare și ca o mare solemnitate. După ce au fost însărcinate de ei, pleacă îndărăt cu toate. Când însă vine timpul ca să nască, dacă se naște un băiat, atunci îl omoară, dacă este o fată, o hrănesc și o cresc cu îngrijire. În același chip și vecinii noștri Polovci⁷⁾ păstrează legea părinților lor, de a vărsa sânge și se fălesc încă cu aceasta; ei mănâncă mortăciuni și toate spurcăciunile: șoareci și hârciogii, se însoară cu mamele lor vitrige și cu cumnatele lor și țin și alte obiceiuri de ale străbunilor lor. Noi, creștinii, însă din ori ce țară am fi, cari credem în Sfânta Treime și într'un botez și într'o singură credință, noi n'avem decât o lege; toți ne-am botezat în Christos și ne-am îmbrăcat în Christos.

XII. Lupta Polianilor cu Chazarii. Subjugarea Chazarilor

În această vreme, după moartea acestor frați, Polianii au fost strămtorați de Drevliani și de alte popoare vecine și fiindcă ei locuiau prin păduri și prin munți, veniră Chazarii peste ei și le grăiră: «Plățiți-ne tribut». Polianii s'au sfătuit între ei și le dădură de fiecare fum câte o spadă. Chazarii le duseră la cneazul lor și la bătrânii lor și le spuseră: «Noi am găsit un nou tribut». Li întrebă:

5) *Gelii*, locuitori în Media de Nord, în Asia.

6) *Amazoanele*. Poporul legendar al femeilor Amazoane trăeau în Asia Mică lângă fluviul Thermodont. Cf. *Romanica*, Insula Șerpilor, p. 141.

7) *Polovci*, popor de seminție turcă, numiți și Cumani. Ei sunt înrudiți de aproape cu Pecenegii și cu Turcii. Pentru întâia dată vin în Rusia la 1061 și locuiesc în Rusia sudică până la venirea Tătarilor, când se colonizează în ținuturile noastre și ale Ungariei. În Ungaria există până astăzi regiunile Nagy și Kis Kuuság. Atât între Români cât și între Unguri Cumani și-au pierdut naționalitatea.

«De unde», iar ei răspunseră: «În pădurea de pe munții Dniprului». Atunci îi întrebă: «Ce v'a dat?» Ei arătară spadele. Bătrânii Chazarilor grăiră: «Acesta nu e un tribut bun, principe! Noi am câștigat acest tribut cu săbiile, arme cu un singur tăig, totuși armele lor, spadele, sunt cu două tășuri. Ei au să ceară într'o zi de la noi și dela alte popoare tribut». Toate acestea s'au împlinit, căci aceasta n'au spus-o dela ei, ci după o arătare divină. Tot astfel s'a întâmplat și în vremea lui Pharaon, regele Egiptului, când a fost dus Moise înaintea Pharaonului și bătrânii lui Pharaon spuseră: «Acesta are să umilească țara Egiptului». După cum s'a și întâmplat: Egiptenii fură nimiciți de Moise, după ce Evreii le fuseseră mai întâi sclavi. Astfel Chazarii odinioară erau stăpâni, mai târziu însă au fost stăpâniți, căci principii ruși domnesc peste Chazari până în ziua de astăzi.

XIII. *Ivirea Rușilor. Date cronologice.*

În anul 6360 (852 d. Chr.), în al 15-a an al Indicațiunii ¹⁾, la suirea pe tron a împăratului Mihail a început țara să se numească Țara Rusească. Aceasta o știm de acolo, fiindcă sub acest împărat Rușii porniră spre Țarigrad, după cum spun cronicile grecești. De aceea și noi începem să înșirăm anii dela această dată.

Dela Adam până la potop 2242 ani.

Dela potop până la Abraham 1082 ani.

Dela Abraham până la exodul lui Moise 430 ani.

Dela exodul lui Moise până la David 601 ani.

Dela David și începutul domniei lui Solomon până la cucerirea Ierusalimului 448 ani.

Dela captivitatea Babilonului până la Alexandru 318 ani.

Dela Alexandru până la nașterea lui Christos 333 ani.

Dela nașterea lui Christos până la Constantin 318 ani.

Dela Constantin până la acest Mihail 542 ani.

1) *Indicațiunea* este un ciclu sau period de 15 ani. Împăratul Constantin cel Mare a părăsit datarea timpului după Olympiade sau după fundarea Romei și a admis cea a impunerii tributului care a început la a. 3 în. Chr. Căzută în disnetudine, această socoteală a timpului, ea a fost impusă din nou de împăratul Justinian. Erau trei indicațiuni: cea a lui Constantin, numită *Indictio Constantinea* vel *imperatoria*, vel *caesarea*; *indictio Constantinopolitana*, atribuită lui Justinian și *indictio Romana*, vel *pontificia*, *ratio Romana*. Cf. Bartal, *Glossarium mediae et infimae latinitatis regni Hungariae*, sub voce.

Dela I an al lui Mihail până la I an al lui Oleg, cneazul Rusiei, 29 ani.

Dela I an al lui Oleg, de când s'a stabilit în Kiev, până la I an al lui Igor 31 ani.

Dela I an al lui Igor până la I an al lui Sviatoslav 33 ani.

Dela I an al lui Sviatoslav până la I an al lui Iaropolk 28 ani.

Iaropolk domni 8 ani, Vladimir 37 ani, Iaroslav 40 ani. Deci dela moartea lui Sviatoslav până la moartea lui Iaroslav sunt 85 ani și dela moartea lui Iaroslav până la moartea lui Sviatopolk 60 ani.

Dar să ne întoarcem de unde ne-am oprit și să povestim ceea ce s'a petrecut în acești ani; și după cum mai înainte am început cu primul an al lui Mihail, să socotim rând pe rând numărul anilor.

XIV. *Bulgarii și Varegii (853—858).*

În anul 6361, 6362, 6363, 6364, 6365, 6366. Împăratul Mihail porni cu o armată, pe uscat și pe apă, în contra Bulgarilor. Când Bulgarii văzură că nu pot să li se împotrivească cerură botezul și se supuseră Grecilor. Împăratul le boteză pe toți principii și pe toți boierii și încheieă pace cu Bulgarii.

În anul 6367. Varegii veniră de dincolo de mare și izbutiră să ia tribut dela Ciuzi și Sloveni, dela Meri și dela Vesi și dela Kriciici. Chazarii însă primiră tribut dela Poliani, dela Severiani și dela Viatici: ei luară de fiecare fum o piele de hermină.

XV. *Stabilirea Varegilor ruși.*

În anii 6368, 6369, 6370. Ei goniră pe Varegi dincolo de mare și nu le-au mai plătit nici un tribut și începură să se cârmuiască singuri. Și între ei nu se mai da dreptate și neamurile se ridicau împotriva neamurilor și erau între ei vrășmășii și începură să se lupte între ei. Atunci își ziseră: «Vrem să ne căutăm un principe care să domnească peste noi și care să ne judece după dreptate». Și se duseră peste mare la Varegi, la Ruși, căci acești Varegi se numeau Ruși, după cum alții se numesc Svezi, alții Norvegi și Anglii, alții Goți ²⁾: tot astfel și aceștia. Grăiră deci către Ruși, Ciuzii, Slovenii, Kriciicii și Vesii: «Țara noastră este mare și bogată, totuși în ea nu este nici

1) Mihail, Mihail III, împărat în Byzanț (842—867).

2) Goți, locuitorii din Gotlanda.

o rânduială; de aceea veniți la noi să ne conduceți și să ne cârmuiți. Și s'au ales trei frați cu triburile lor și luară pe toți Rușii cu ei și veniră. Rurik ¹⁾, cel mai mare, se stabili la Novgorod, al doilea Sineus la Beloozero, al treilea Truvor ²⁾ la Izborsk ³⁾. Și după acești Varegi s'a numit țara Novgorod rusească și Novgorodienii sunt de neam varegic, mai dinainte însă erau Sloveni.

După doi ani muriră Sineus și fratele său Truvor și luă domnia Rurik și împărți cetățile între oamenii săi, dând unuia Polockul, altuia Rostovul și unui al treilea Beloozero. Și în aceste cetăți Varegii nu sunt decât niște coloniști, căci cei dintâi locuitori, din Novgorod sunt Slovenii, în Polock Krivicii, în Rostov Merii, în Beloozero Vesii, în Murom ⁴⁾ Muromii și peste toți aceștia domnia o avea Rurik. Și se aflau la el, doi bărbați, cari nu erau din neamul său, ci erau boieri cari îl rugară să se ducă împreună cu familiile lor la Constantinopol. Și trecură dincolo de Dnipro și pe când mergeau înainte văzură pe un deal o mică fortăreață și informându-se despre ea ziseră: «A cui este această mică fortăreață?» Li s'a răspuns: «Au fost trei frați Kii, Șock, Choriv, cari au zidit această fortăreață mică și murind ei, noi, urmașii lor, locuim aici și plătim tribut Chazarilor». Atunci Askold și Dir ⁵⁾ rămaseră în această cetate, își strânseră în jurul lor un mare număr de Varegi și începură să stăpânească peste țara Polianilor, în vreme ce Rurik era stabilit ca principe în Novgorod.

XVI. Askold și Dir atacă Constantinopolul (863—866).

Anii 6371, 6372, 6373, 6374. Askold și Dir plecară în contra Grecilor și ajunseră aci în anul al 14-lea al domniei împăratului Mihail. Împăratul era plecat în contra Agarenilor ⁶⁾ și când a sosit la fluviul Negru ⁷⁾, eparchul îi trimise veste, că Rușii au pornit împotriva Tarigradului; atunci împăratul se întoarse înapoi. Dușmanii pătrun-

1) Rurik, principele Veregilor, întemeietorul dinastiei Rurik. El stăpânea în Ladoga și în Novgorod.

2) Sineus și Truvor poartă nume scandinave.

3) Izborsk, cetate în ținutul Krivicilor, în regiunea Pskovului.

4) Murom, cetate lângă fluviul Oka, capitala Muromilor.

5) Askold și Dir, principii veregi, la Kiev.

6) Agarenii, urmașii Ismailiților, ai fiilor femeii Agar: Arabii, Agarenii sunt Sarasinii.

7) Fluviul Negru, fluviu în Asia Mică.

seră în Sud¹⁾, făcură un mare măcel printre creștini și împresurară Constantinopolul cu 200 corăbii. Cu mare greutate pătrunse împăratul în cetate. Apoi el și patriarhul Photios se duc în grabă la biserica sfintei Maici a Domnului din Blachernae²⁾ și se rugară toată noaptea; în urmă scoaseră cu cântece mantia divină a maicii Domnului și o băgară în apa mării. Și cu toate că până atunci vremea era frumoasă și marea liniștită, s'a pornit deodată o furtună; valuri puternice se ridicară în același timp, izbiră corăbiile necredincioșilor Ruși, de țarm și le sfărâmară așa fel că puține mai scăpară din dezastru și se întoarseră acasă.

VII. Moartea lui Rurik (867—879).

Anul 6375, 6376. Basilios³⁾ începu să domnească.

Anul 6377. Toată Bulgaria s'a botezat.

Anul 6378, 6379, 6380, 6381, 6382, 6383, 6384, 6385, 6386, 6387.

La moartea sa Rurik lăsă domnia lui Oleg, care era din seminția sa și i-a încredințat pe fiul său Igor în tutelă; acesta era foarte tânăr.

XVIII. Expediția lui Oleg în contra lui Askold și Dir.

Moartea acestora. Oleg se stabilește la Kiev.

Anul 6388, 6389. Oleg porni luând cu sine mulți soldați: Varei, Ciuzi, Sloveni, Meri, Vesi și Krivici. Plecă mai întâi la Smolensk în țara Krivicilor, cuceri cetatea și puse o garnizoană. De aci se duse înainte și cuprinsă Lubeciul⁴⁾ și așază o garnizoană. Apoi mergând spre munții Kievului, Oleg află că acolo domneau Askold și Dir. Iși ascunse soldații în corăbii, iar pe alții îi lăsă în urmă și veni el însuși, aducând pe tânărul Igor. În urmă înaintând până la Ugorskoie⁵⁾, își ascunse soldații și trimise la Askold și Dir ca să-i spuie: «Noi suntem niște negustori străini și mergem în Grecia din partea lui Oleg și Igor, fiul principelui. Veniți la noi cari suntem din ace-

1) Sud, Bosforul și țării săi, Cornul de Aur dela Constantinopol. Vorba este luată din limba suedeză. Trautmann, *op. cit.* p. 280.

2) Blachernae. Vezi Introducerea. După creștinarea Rușilor, cultul Maicii Fecioare din Blachernae a fost trecut în Rusia. În apropiere de Moscova era și un sat numit Blachernae

3) Basilios, Vasile, împărat în Byzanț (867—886).

4) Lubeci, un oraș în regiunea Cernigovului, la Nord de Kiev.

5) Ugorskoie, munții Ungurilor, peste cari au trecut Maghiarii la venirea lor în Ungaria. Faptul trecerii Ungurilor peste munții de lângă Kiev și pe lângă această cetate ne este confirmat și de cronicile ungurești, la aceeași dată.

lași neam». Askold și Dir veniră și deodată săriră toți ceilalți din corăbii. Iar Oleg grăi lui Askold și Dir: «Voi nu sunteți nici principii și nici din familie de principii, eu însă sunt din familie de principe. Și scoțând pe Igor adause: Acesta este fiul lui Rurik». Apoi omorîră pe Askold și pe Dir, îi duseră pe munte și îi îngropară pe muntele ce se numește și astăzi Ugorskoie, unde se află acum Curtea lui Olma ¹⁾. Pe acest munte a fost zilită biserica sfântului Nicolae. Mormântul lui Dir este în dosul bisericii sfintei Irena. Și Oleg stabilindu-se ca principé la Kiev zise: «Aceasta va fi mama cetăților rusești». Și Varegii și Slovenii și ceilalți câți erau cu el se numiră Ruși. Acest Oleg începu să zidească cetăți și impuse tribut Slavilor, Krivicilor și Meriilor și dete ordin ca Novgorodienii să plătească Varegilor ca tribut 300 de grivne ²⁾ pe an spre a avea pace, pe care le-au plătit Varegilor până la moartea lui Iaroslav.

XIX. Războaiele lui Oleg cu popoarele vecine. Lupta cu Ugrii (883—898).

Anul 6391. Oleg începu războiul cu Drevlianii. După ce i-a bătut, le-a impus ca tribut câte o blană neagră de jder (881).

Anul 6392. Oleg porni împotriva Severianilor, îi bătut și le impuse un tribut ușor; i-a oprit de a mai plăti tribut Chazarilor spunându-le: «Eu le sunt dușman și nu mai aveți trebuință» (884).

Anul 6393. Oleg trimise la Radimici și-i întrebă: «Cui plătiți voi tribut?» Ei răspunseră «Chazarilor». Și Oleg le spuse: «Nu-l mai plătiți Chazarilor, plătindu-mi-l mie». Și au plătit lui Oleg câte un șiling de cap, cum plătiseră și Chazarilor. Și Oleg supuse domniei sale pe Poliani, pe Drevliani, pe Severiani, pe Radimici, iar cu Ulicii și Tivercii era în războiul.

Anul 8394, 8395. Leon fiul lui Basilios, numit leul fu ales împărat, împreună cu fratele său Alexandru și au domnit 26 ani (886—887).

Anul 6396, 6397, 6398, 6399, 6400, 6401, 6402, 6403, 6404, 6405, 6406. Unguriș trecură pe lângă Kiev, peste muntele care și astăzi se numește Ugorskoie și au ajuns la Dnipru și-si întinsesă corturile, căci erau nomazi, cum sunt Polovcii. Venind din răsărit ei mergeau grăbiți prin munții cei înalți, cari s'au numit ungurești și începură să

1) Olma se crede a fi o vorbă suedeză.

2) Grivna era o veche monedă rusească.

3) Tivercii, o populațiune în sudetul Nistrului, dispărută în sec. X-a.

se lupte cu Volochii și cu Slavii cari trăiau acolo. Căci acolo erau stabiliți mai înainte Slavii, iar Volochii supuseră țara Slavilor. În urmă însă Ungurii goniră pe Volochi și luară în stăpânire această țară și se așezară cu Slavii împreună pe cari și-i supuseră și de atunci țara se chiamă Ungaria. Și Ungurii se apucară să poarte război cu Grecii și pustiiră Thracia și Macedonia până la Thesalonic. Apoi începură să se războiască cu Moravi și cu Cehii. Căci era un singur popor slav: Slavii cari erau așezați la Dunăre și au fost supuși de Unguri și Moravii și Cehii și Leșii și Polonii cari se numesc acum Ruși. Pentru ei s'a tradus mai întâi în Moravia sfânta Scriptură și scrisul și limba s'a numit slovenă și se găsește la Ruși și la Bulgarii dela Dunăre.

XX. Istoria lui Cyril și Methodiu.

Când Slavii și principii lor s'au botezat, au trimis Rostislav și Sviatopolk și Kožel ¹⁾ la împăratul Mihail spunându-i astfel: «Țara noastră a primit botezul, noi încă n'avem nici un învățător care să ne predice și să ne învețe și să poată să ne citească scrierile sfinte; noi nu înțelegem nici limba grecească nici limba latină. Unii ne învață într'un fel, iar alții într'alt fel; din care cauză noi nu înțelegem nici sensul cărților scrise nici puterea lor. De aceea trimiteți-ne un învățător care să poată să ne explice cuvintele scripturii și înțelesul lor. Auzind aceasta împăratul Mihail, chemă pe toți filosofi și le-a povestit ceeace i-au spus principii slavi. Atunci ziseră filosofi: «În Thesalonic trăiește un om numit Leon, el are doi fii pricepuți în limba slavă, doi fii înțelepți are el, filosofi. Când a auzit aceasta împăratul, a trimis după ei la Thesalonic, la Leon și spuse: «Trimite-ne repede pe cei doi fii ai tăi Methodiu și Constantin». Auzind aceasta Leon îi trimise numai decât. Veniră amândoi la împărat și el le grăi: «Iată, poporul slav a trimis la mine și mă roagă pentru un învățător, care să poată să-i explice cărțile sfinte; aceasta este dorința lor». Și s'au lăsat să fie convinși de împărat și i-a trimis la Rostislav și Sviatopolk și Kožel în țara slavă. După ce au venit acolo, au început să stabilească literile alfabetului slav și traduseră pe apostoli și evanghelia. Și Slavii se bucurară când auziră că li se propovăduiește în limba lor slava lui Dumnezeu. Apoi traduseră Psaltirea și Octoichul și alte cărți. Unii însă începură să-și bată joc de cărțile slave, zicând: «Nici un popor n'are dreptul să aibă al-

1) Rostislav (846—869). Sviatopolk (mort 894) și Kožel (pe la 865) erau principii moravi, înainte de venirea Ungurilor.

fabetul propriu în afară de Ovrei și de Greci și de Latini, din cauza inscripții pe care Pilat o puse pe crucea Domnului» ¹⁾). Când a auzit aceasta Papa dela Roma, i-a criticat pe cei cari murmurau împotriva cărților slave și zise: «Să se împlinească vorba scripturii : «Toate popoarele vor lăuda pe Domnul»; și în altă parte: «Toți vor vesti, în limbile lor, slava lui Dumnezeu, după cum li s'a orânduit de Duhul Sfânt». Și dacă cineva își bate joc de scrierea slavă, să fie izgonit din biserică, până se va fi îndreptat; căci ăștia sunt lupi nu oi; pe aceștia îi veți recunoaște după fructele lor și de ei să vă păziți. Iar voi, fiii lui Dumnezeu, ascultați învățătura și nu vă îndepărtați de cuvântul bisericii, așa precum v'a propovăduit-o învățătorul vostru Methodiu».

Constantin se întoarse înapoi și să duse să învețe poporul bulgar, Methodiu însă rămase în Moravia. În urmă principele Koțel așeză pe Methodiu de episcop în Pannonia pe scaunul sfântului apostol Andronicos, unul dintre cei șaptezeci de școlari ai apostolului Sf. Paul. Și Methodiu puse doi preoți, tachigrafi și traduse întreaga sfântă Scriptură din limba grecească în slavonește în timp de 6 luni, începând din Martie până la 26 Octomvrie. Și după ce a isprăvit-o, a adus lui Dumnezeu cuvenita mulțumită și slavă fiindcă a învrednicit astfel pe Methodiu, urmașul lui Andronicus. De aceea, apostolul Andronicus este învățătorul poporului slav, în Moravia a venit și apostolul Paul și a învățat aci; căci acolo este și Illyria, unde a ajuns apostolul Paul; acolo însă erau mai întâi Slavi. De aceea și este Paul învățătorul poporului slav și din acest popor suntem și noi, Rușii. Deci Paul este și învățătorul nostru al Rușilor. fiindcă a învățat poporul slav și a așezat pe Andronicus la poporul slav ca episcop și urmaș al său. Poporul slav însă și poporul rusesc sunt unul singur; căci după Varegi s'au numit ei Ruși, la început însă erau Slavi; dacă însă ei s'au numit și Poliani, ei vorbeau limba slavă. Se numeau Poliani, fiindcă locuiau la câmp deschis; dar limba slavă le era lor limbă comună.

XXI. *Expediția lui Igor împotriva Scythilor. Tratatul cu Grecii*
(899—911).

Anul 6407, 6408, 6409, 6410. Impăratul Leon ²⁾ atrase pe Unguri în contra Bulgarilor și Ungurii făcură o incursiune și pustiiră în-

1) Luca, XXIII, 38: Iar deasupra crucii lui stetea scris cu slove elinești, latinești și evreiești: Acesta este împăratul Iudeilor. Cf. Ioan, XIX, 20.

2) Leon, este Leon al VI numit filosoful, împărat byzantin, (886—911).

treaga țară bulgărească. Când a aflat despre aceasta Simeon ¹⁾, se întoarce și el în contra Ungurilor. Ungurii îi ieșiră împotriva și biruiră pe Bulgari, așa că Simeon de abia a putut să scape cu fuga la Durostor ²⁾).

Anul 6411. După ce Igor s'a făcut mare, a continuat să urmeze pe Oleg în expedițiile sale și să-i asculte sfatul. Și i-a adus ca soție o femeie din Pskov ³⁾ cu numele Olga ⁴⁾ (903).

Anul 6412, 6413, 6414, 6415. Oleg a pornit în contra Grecilor, după ce lăsase pe Igor la Kiev. El a luat un mare număr de Varegi și de Sloveni, preium și Ciuzi, Krivici, Meri, Drevleani, Radimici, Poliani, Severiani, Viatici, Corvați, Dulebi, precum și Tiverci, cari sunt popoare străine. Toți aceștia fuseseră numiți de Greci Scythia Mare. Oleg plecă cu toți acești oameni, călări și în corăbii. Numărul corăbiilor era de 2000. Și au sosit înaintea Tarigradului și Grecii le-au închis portul și au încuiat cetatea. Oleg debarcă pe țărm, ordonă armatei să tragă vasele pe uscat și să pustiească împrejurimile orașului și omori mulți Greci; dărîmară multe palate și arseră bisericile. Și dintre prizonierii pe cari îi făcură, pe unii îi omorîră, pe alții îi schinjuiră sau îi uciseră cu săgețile, iar pe alții îi aruncară în mare. Și alte multe rele făcură Rușii Grecilor, cum au obiceiul să facă oamenii în războiu. Și Oleg porunci soldaților săi să facă vâlătuci și acești vâlătuci să-i pună sub corăbii. Și fiindcă bătea un vânt favorabil, întînseră pânzele și corăbiile se apropiară de oraș. Când văzură aceasta Grecii, se înspăimîntară și trimiseră la Oleg soli cari să-i spună: «Nu ne distruge cetatea; îți vom plăti tributul pe care îl vrei». Oleg își oprește armata. Și li s'au adus mîncări și vin; dar nu le-au primit, căci fusese pregătite cu otravă. Și Grecii s'au îngrozit și-i apuseră «Acesta nu este Oleg, ci sfîntul Dumitru pe care Dumnezeu l-a trimis împotriva noastră». Și Oleg porunci să se plătească tribut pentru cele 2000 corăbii, 12 grivne de om; și erau 40 de oameni în fiecare corabie. Și Grecii consimțiră și începură (să plătească) spre a avea pace și a nu mai pustii imperiul grecesc. Oleg deci se retrase puțin îndărăt dela cetate și începu să

1) Simeon, numit Simeon cel mare, țarul Bulgarilor (893—927).

2) Durostor. Asupra războaielor dela Durostor vezi *Monografia cetății Drăstor-Silistra*.

3) Pskov, oraș în ținutul Krivicilor, azi reședință de gubernie.

4) Olga, prin botez Elena, mare principesă de Kiev (945—957, moartă 969).

trateze în privința păcii cu împărații Leon și Alexandru ¹⁾). Trimise la ei în oraș pe Karl, Farlof, Veremud, Ruhav și Stemid și spuse: «Obligați-vă să-mi plătiți tribut». Și Grecii răspunseră: «Îți vom da tot ce vrei». Și Oleg porunci să se dea soldaților săi pentru cele 2000 corăbii câte 12 grivne de vâslaș și pe lângă aceasta să plătească dări pentru cetățile rusești, mai întâi pentru Kiev, apoi pentru Cernigov ²⁾ și Pereiaslavl ³⁾ și Polock și Rostov și Lubeci și pentru celelalte cetăți, căci în aceste cetăți residau principii puternici supuși lui Oleg. Și ceru:

«Dacă vin Rușii încoace (în solie), au să primească întreținerea cât de mult vor voi, dacă însă ei vin ca negustori să-și primească întreținerea lor lunară timp de șase luni: pâine, vin, pește, carne și fructe; li se vor pregăti băi, de câte ori vor voi. Iar când Rușii se întorc acasă, au să primească dela împăratul vostru merinde pentru drum și ancote și otgoane și pânze, câtă trebuință va fi». Și Grecii se obligară la acestea. Și amândoi împărații și întreaga boerime ziseră: «Dacă Rușii vin fără marfă, să nu primească ajutoare lunare. Principele să interzică trimișilor săi și Rușilor cari vin aci de a face vr'o daună în satele din țara noastră. Rușii cari vor veni să locuiască la Sfântul Mamas ⁴⁾ și majestatea sa împăratul nostru va trimite ca să le înscrie numele și în urmă vor primi ajutorul lor lunar, mai întâi cei din cetatea Kiev apoi cei din Cernigov și din Pereiaslavl și din celelalte cetăți. Și ei să intre în cetate pe o anumită poartă cu un agent al împăratului, fără arme, câte 50 oameni și să-și facă comerțul, cum vor crede ei, fără să plătească pentru ceva vr'o vamă».

Împăratul Leon și Alexandru încheiară pace cu Oleg, după ce se obligaseră să plătească tribut și se legară prin jurământ: ei să-rutară crucea, iar Oleg și oamenii săi depuseră jurământul după obiceiul lor și jurară pe armele lor și pe Perun, zeul lor, și pe Volos, zeul turmelor și pacea fu încheiată.

Și Oleg zise: «Țeseți pentru Ruși pânze din pavoloc și pentru Sloveni din mătase». Și s'a făcut așa. Și apoi el își atârna, în semn de victorie, scutul său de poarta cetății și plecă din Țari-

1) *Alexandru*, împărat în Byzanț (886—912) domnea împreună cu fratele său Leon.

2) *Cernigov*, cetate în regiunea Severianilor, situată pe fluviul Desna.

3) *Pereiaslavl*, cetate vestită, mai la sud de Kiev, azi în guv. Poltava.

4) *Sfântul Mamas*, cartierul rusesc din Constantinopol. Aci era și o mănăstire a sfântului Mamas. Grecii se temeau să nu ocupe Rușii Constantinopolul prin surprindere.

grad. Și Rușii își întinseră pânzele din pavoloc¹⁾, iar Slovenii cele de mătase, pe cari vântul le rupse. Atunci spuseră Slovenii: «Să ne întoarcem la pânzele noastre cele groase, Slovenilor nu li s-a dat nici o pânză». Astfel Oleg se întoarce la Kiev și aduse aur, pavoloc, fructe, vin și tot felul de scumpeturi. Și Oleg a fost numit Vrajitorul, căci acești oameni erau păgâni și incuți.

Anul 6416, 6417, 6418, 6419 Spre apus s'a arătat o mare cometă în formă de luncie

Anul 6420. Oleg trimise soli cari să încheie pace și să stabilească tratatul dintre Greci și Ruși și trimise să li se spună:

XXII *Tratatul cu Grecii* (912).

Copie după tratatul de alianță care s'a încheiat cu împărații Leon și Alexandru:

Noi, din partea poporului Rușilor: Karly, Inegeld, Farlof, Veremud, Rulav, Gudy, Ruald, Karn, Frelav, Rual, Aktevu, Truan, Lidul, Fost, Stemid, în numele lui Oleg, mare principe al Rusiei și al tuturor marilor duci și luminaților duci cari stau sub puterea sa, și al marilor săi boieri, am fost trimiși la voi, Leon și Alexandru și Constantin, din grația lui Dumnezeu, atotputernici împărați ai Grecilor, pentru menținerea și întărirea prieteniei încheiate de mai mulți ani între Creștini și Ruși, prin voința marilor noștri, principi și potrivit ordinilor tuturor Rușilor cari sunt supuși autorității sale. De oarece Serenitatea noastră mai presus de toate dorește să se păstreze și să se întărească prietenia ce cu ajutorul lui Dumnezeu există între Creștini și între Ruși, am găsit de cuviință mai mult de cât oricând, ca această prietenie să o proclamăm și să o confirmăm nu numai prin simple vorbe, ci prin scris și printr'un jurământ efectiv, jurând pe armele noastre potrivit credinței și potrivit datinei noastre.

Următoarele sunt condițiunile tratatului pe care noi îl încheiăm cu credința în Dumnezeu și pentru prietenia noastră: Înainte de toate voim să încheiem pace cu voi, Grecii, și din tot sufletul și cu întreaga voință să ne iubim unii pe alții și să nu îngăduim, cât ne va sta în putința noastră, ca cineva dintre supușii străluciților noștri principi să comită vr'o violență sau vr'o faptă rea; ci voim ca, pe cât ne va sta în putere, să ne căznim ca să păstrăm în viitor

1) Pavoloc, stofe scumpe de mătase.

și pe vecie o prietenie neschimbată și desăvârșită cu voi, Grecii, prietenie pe care am întărit-o printr'o făgăduială orală și prin jurământ. În același chip și voi, Grecii, să păstrați neatinsă, pentru totdeauna și vecinic, aceeași prietenie față de luminații principii Ruși și față de toți câți stau sub puterea străluciților noștri principii.

În ce privește însă despăgubirile, dacă se săvârșește o crimă stabilim următoarele: Dacă se face dovada prin probe evidente, să se considere de dreaptă desvinovățirea; dacă desvinovățirii nu i se dă crezământ, trebuie să jure partea care se silește să nu creeze celui ce se desvinovățește. Dacă el jură după legea sa, trebuie să urmeze o pedeapsă potrivită cu vina.

Pe lângă aceasta: Dacă ucide pe un Creștin un Rus sau pe un Rus un Creștin, să moară acolo unde a comis crima. Dacă ucigașul fuge și are avere, atunci ruda cea mai apropiată a celui omorât să ia partea sa, adică ceea ce îi se cuvine după lege, dar și soția ucigașului să ia ce îi se cuvine potrivit legii. Dacă asasinul nu are nici o avere și dacă a fugit, să se constate faptele până ce el va fi fost găsit și în urmă să moară.

Dacă cineva taie cu sabia sau dacă lovește cu vre'un alt instrument, pentru această tăiere sau lovitură, să plătească cinci funzi de argint după legea rusească; dacă făptuitorul este sărac, atunci să plătească cât poate, și chiar să i se ia hainele pe cari le are pe trup și pe deasupra să jure, după legea sa, că nimenea nu este care să-l ajute și atunci să înceteze urmărirea.

Pe lângă aceasta: Dacă un Rus fură ceva dela un Creștin sau un Creștin dela un Rus și dacă hoțul în momentul când comite furtul este surprins de cel căruia îi se fură și dacă cel care fură se opune și este omorât, moartea sa nu va fi urmărită nici de Creștini nici de Ruși; ci partea își va lua înapoi lucrul sau ce i s'a furat. Dacă însă hoțul se lasă să fie prins, atunci să fie prins și legat de acela dela care a furat și va da înapoi ceea ce a îndrăznit să fure și va plăti întreit ceea ce a furat.

Pe lângă aceasta: Dacă cineva, fie că un Rus la un Creștin fie că un Creștin la un Rus prin mijloace violente comite o încercare de furt și dacă cu puterea ia ceva unul dela altul, atunci să-l despăgubească cu întreita valoare.

Dacă o corabie va fi fost aruncată de furtună într'o țară străină și dacă se găsește acolo cineva dintre noi, Rușii, și dacă cineva vine să ascundă corabia cu încărcătura sa și să o trimeată din nou în țară creștină, să fie condusă prin eventuale locuri primejdioase, pânăce

ajunge la un loc sigur. Dacă o astfel de corabie, este împedicată fie de furtună fie de vr'un obstacol de pe uscat, de a se putea salva într'un loc din patria sa, atunci noi Rușii vom veni în ajutorul văslașilor acestui vas și-i vom conduce cu marfa în siguranță, dacă țara grecească este în apropiere. Dacă în același chip o corabie rusească cade în primejdie, atunci noi Grecii o vom conduce în țara rusească și încărcătura unei astfel de corăbii va fi vândută, dacă se poate ceva vinde, după ce noi Rușii vom fi scos-o din corabie. Și când noi vom merge la Greci, fie cu marfă, fie în vr'o solie la împăratul vostru, atunci în mod cinstit vom achita prețul pentru încărcătura vândută din corabia voastră. Dacă s'ar întâmpla ca unul de pe acest vas să fie omorât de noi, Rușii, sau dacă îi se va fi luat ceva, atunci făptuitorul va fi lovit de pedeapsa amintită mai sus.

Pe lângă aceea: Dacă un prizonier din ambele părți contractuale se găsește ținut de Ruși sau de Greci sau a fost vândut într'o altă țară și dacă se găsește acolo un Rus sau un Grec, atunci acela să fie răscumpărat și persoana răscumpărată să fie dusă în țara sa și cumpărătorul să-și primească prețul și în locul prețului de cumpărare să i se plătească prețul obicinuit pentru un sclav. În același chip dacă cineva va fi fost luat prizonier în războiu de Greci, să fie trimis îndărăt în patria sa, și prețul său, după cum s'a spus, va fi plătit la înălțimea prețului de cumpărare obicinuit pentru un sclav.

Dacă ar fi nevoie ca împăratul să meargă în războiu și dacă ei ar voi să onoreze pe împăratul vostru, punându-se în serviciul lui, toți câți ar voi să meargă cu el, pentru un timp oarecare, și ar voi să rămână de bună voie, să nu fie împiedecați de Ruși.

Despre Rușii prizonieri: Dacă, după cum se întâmplă de multe ori, Rușii din orice țară ar veni, și ar fi vânduți într'o țară creștină, și deasemenea Creștinii prizonieri, cari, după cum se întâmplă adeseori, din orice țară ar fi, ar veni în Rusia, să poată fi răscumpărați pe douăzeci de zloți și apoi să meargă în Grecia (sau în Rusia).

În afară de aceasta: Dacă un sclav Rus este furat sau fuge ori este vândut cu sila și dacă Rușii îl reclamă și dacă dreptatea reclamațiunii este dovedită, atunci să-l ia cu ei în Rusia. De asemenea, dacă niște negustori Ruși ar pierde un sclav și l-ar reclama, atunci să-l caute și să-l ia dacă l-ar găsi. Dacă însă cineva s'ar opune la cercetarea aceasta a mestnicului ¹⁾, atunci să-și piardă el însuși sclavul său.

1) *Mestnic*, funcționar judecătoresc.

Despre Rușii cari servesc în Grecia la împăratul creștin. Dacă cineva moare, fără să fi dispus de averea sa, și dacă nu are familie, atunci să fie dată averea rudelor sale îndepărtate din Rusia. Dacă însă a lăsat oarecari dispoziții, acela va primi moștenirea căruia i-a testat în scris moștenirea.

Despre Rușii cari fac comerț...

Despre diferenții oameni cari vin în Grecia și încheie acolo afaceri.. Dacă un criminal trece din Rusia, în Grecia și dacă Rușii îl reclamă împăratului creștin, un atare să fie prins și cu forța să fie dus înapoi în Rusia. Și tot astfel să facă și Rușii cu Grecii, când se întâmplă un caz la fel.

Pentru confirmare și neschimbare, am dispus să se facă tratatul de pace încheiat între voi, Creștinii și între noi, Rușii, scris cu cinober ²⁾, în dublu exemplar pe pergament. Și a fost semnat cu mâna proprie de împărat în fața sfintei cruci și a sfintei Treimi una și nedespărțită, a unicului și adevăratului nostru Dumnezeu; el a sancționat-o și a remis-o solilor noștri. Iar noi am jurat împăratului vostru, care este dela Dumnezeu, ca făptură dumnezeiască, după datina și obiceiul poporului nostru, că nici noi nici altcineva din poporul nostru nu va călca condițiunile stabilite de pace și de prietenie. Și acest act scris l-am dat spre întărire prin maiestatea voastră, că ambele părți au să rămâie la aceasă deciziune pentru menținerea și pentru întărirea păcii ce există între noi. În ziua a doua a lunii Septembrie în anul al 15-a al Indicațiunii, în anul 6420 dela facerea lumii (912).

XXIII. Povestea calului lui Oleg. Moartea lui Oleg.

Împăratul Leon încarcă pe trimișii ruși cu daruri: aur, mățasuri, haine scumpe și le dăte câțiva oameni de ai săi cari să le arate frumusețea bisericilor și palatelor de aur și bogățiile ce se găseau în ele, aur mult și mățasuri și pietre scumpe și instrumentele de tortură ale Domnului și coroana (de spini) și cuiile și mantaua de purpură și relicviile sfinților, învățându-i credința lor și propovăduindu-le adevărata credință. Și le dăte drumul în țara lor cu mare cinste. Trimii lui Oleg se întoarseră la Oleg și arătară cele ce li-a spus împăratul și cum au încheiat pacea și cum între țara gre-

2) *Cinober*, kinovar.

cească și țara nusească s'a încheiat un tratat și cum Grecii și Rușii n'au să calce jurământul ce și-au dat.

Și Oleg a trăit în pace cu toate popoarele, stând ca principe în capitala sa Kiev. Si sosi toamna și Oleg își aduse aminte de calul său pe care el pusese să-l hrănească fără însă să-l încalice. Căci el întrebasese odată pe vrăjitori și pe ghicitori: «De unde are să-mi vie moartea? Un profet îi răspunse: «Principe, calul la care ții, și pe care îl călărești, acesta va fi cauza morții tale». Oleg se gândi în sine și-și zise: «N'am să-l mai încalic nici odată, și nici să-l văd mai mult». Și porunci să-l hrănească, dar să nu i-l mai aducă niciodată. Și astfel trecură câțiva ani, fără să-l mai vadă, până ce porni expediția în contra Grecilor. Iar după ce s'a întors la Kiev, și petrecu acolo patru ani, în anul al cincilea s'a gândit la calul său care, după prezicerea vrăjitorilor, avea să-i aducă moartea. Și chemând pe mareșalul său, îi zise: «Unde este calul meu pe care am dat ordin să-l hrăniți și să-l îngrijiți?» Acela răspunse: «A murit». Atunci Oleg se puse pe răs și a început să-și bată joc de ghicitori, zicând: «Ceea ce spun ghicitorii, nu este adevărat, totul este o minciună: calul a murit și eu trăiesc». Apoi puse să i se înșale un cal: «să-i văz oasele!» Și a venit la locul unde zăcea oasele goale și căpățina, a sărit de pe cal și râzând a zis: «Se poate să mor de această căpățină»? Și călcă cu piciorul pe căpățină. O viperă ieși atunci din căpățină și-l mușcă de picior. Căzu apoi bolnav și muri. Tot poporul îl deplânse, bocindu-se și-l înmormântară pe colina ce se numește Șecovița. Mormântul său se vede până în ziua de astăzi și se numește mormântul lui Oleg. Și domnia sa a fost de 33 ani (912).

XXIV. *Vrăjitorii.*

Nu este nimic extraordinar, că prin farmece să fac minuni, cum s'a întâmplat sub domnia lui Domitian. Un fermecător cu numele de Apollonius din Tyana ¹⁾ era celebru. El cutreera orașele și satele și făcea peste tot locul minuni drăcești. Dela Roma a venit la Byzanț și la rugămintea locuitorilor de acolo făcu următoarele: a gonit din oraș sumedenia de șerpî și de scorpii așa fel că oamenii nu mai aveau nici o pagubă din partea lor. De asemenea, în adunările nobililor a împlânzit furia unor cai. Apoi a venit la Antiochia, la in-

1) *Apollonius din Tyana*, era un filosof grec. Pasajul privitor la minunile lui Apollonius este reprodus de Miklosich, *op. cit.* după Georgios Hamartolos.

vitația locuitorilor antiocheni, cari sufereau de plaga scorpiilor și a tântarilor. A făcut o scorpie de metal, a îngropat-o în pământ și a ridicat o mică coloană de marmoră deasupra și porunci oamenilor să meargă prin oraș cu o trestie în mână și să strige, agitând trestia: «Orașul este fără tântari». Și astfel dispăru scorpiile și tântarii din oraș. L'au întrebat și în privința cutremurilor cari amenințau cetatea. El suspină și scris pe-o tăbliță aceste vorbe: «Vai de tine oraș nefericit, vei suferi de multe cutremure și te va cuprinde focul. Te va plânge fluviul tău Oronte pe malurile sale». Despre acesta a spus și marele Anastasie din Theopolis: «Farmecele lui Apollonios își produc până și astăzi efectul lor în anumite localități, fie prin gonirea unor anumite quadrupede sau păsări, cari pot strica omului, fie oprind cursul neregulat al apelor, fie înlăturând relele cari pot să strice și să aducă pagubă oamenilor». Căci nu numai în timpul vieții sale, diavoli fac prin el aceste lucruri și altele la fel, ci fac și după moartea sa, petrecând la mormântul său, făcând minuni în numele său, spre a înșela pe sârmanii oameni, aplecați pentru astfel de lucruri diavolești. Ce să mai vorbesc de aceia cari execută faptele magice [ale lui Manethon] ¹⁾. Acesta era așa de priceput în arta vrăjitoriei, că își bătea joc neconștient de Apollonios spunând că el nu este în posesiunea adevăratei înțelepciuni filosofice. «El ar fi trebuit, zicea el, să facă numai cu vorba, ca mine, ceea ce voia, și să nu întrebuițeze nici un mijloc material». Toate acestea însă se fac prin voința lui Dumnezeu și prin puterea diavolului, pentru că prin aceasta să se pună la încercare credința adevărată, dacă ea este tare, neclintită în Domnul și nu se lasă înșelată de dușmanii cei răi prin miracole mincinoase și prin uneltirile Satanei și cari sunt robi și elujitori ai răutății. Pe lângă aceasta, unii au făcut profeții chiar în numele Domnului ca Balaam și Saul și Kaiphas și au gonit diavolii, ca Iuda și fiii lui Skeva. Căci harul divin lucrează adeseori chiar prin mijlocirea unor persoane nedemne, spre a face binele. Balaam în adevăr era străin de amândouă, și de o vieată cinstită și de credința dreaptă, și cu toate acestea grația divină din grija pentru alții s'a arătat în el. Tot astfel a fost și Pharaon, totuși îi s'a prezis cele viitoare. Și Nabucadnesar a călcat legea, dar și lui îi s'a desvăluit, ceea ce avea să se întâmple abia după multe generațiuni. Și astfel se învederează că mulți inși, deși au sentimente dușmane, subț semnul lui

1) *Manethon*, mențiunea despre Manethon nu se găsește în toate manuscrisele și nici în traducerea lui Trautmann.

Christos, fac oarecari minuni spre a îngela pe oamenii ce nu înțeleg binele. Astfel au fost vraciul Simon și Menandros și alții, despre cari cu drept s'a spus: «Nu vă lăsați îngelați de minuni».

XXV. Igor (913).

Anul 6421. Igor își începe domnia după Oleg. În același timp se urcă pe tron Constantin ¹⁾, fiul lui Leon, ginerele lui Roman ²⁾ și Drevlianii după moartea lui Oleg se despărțiră de Igor.

Anul 6422. Igor merse împotriva Drevlianilor și după ce i-a învins le-a impus un tribut mai mare decât Oleg. În același an, Simion din Bulgaria se duse spre Constantinopol, și după ce a încheiat pacea, s'a întors în țara sa (914).

XXVI. Igor. Prima invazie a Pecenegilor. Diferite războaie. Expediția în contra Constantinopolului. Focul grecesc (915).

Anul 6423 Pecenegii năvăliră pentru întâiași dată în țara rusească, și după ce au încheiat pace cu Igor, s'au dus la Dunăre. În acest timp veni Simion și pustii Thracia; Grecii trimiseră după Pecenegi. Pecenegii sosind, au voit să atace pe Simion, dar între comandanții greci se iscă o neînțelegere. Când Pecenegii au văzut, că aceștia se ceartă între ei, s'au întors acasă. Bulgarii însă atacară pe Greci și-i zdrobiră.

Simion cuceri Odren ³⁾, care mai înainte se numea Orestias, după fiul lui Agamemnon, care scăldându-se în trei fluvii s'a însănătoșit de pe boala sa. De aceea a numit orașul după numele său; mai târziu împăratul Adrian îl reînoui și-l numi după numele său, Adriian; noi însă îl numim Odren.

Anul 6424, 6425, 6426, 6427, 6428. Romanos ajunge împărat în Grecia; Igor însă se luptă împotriva Pecenegilor.

Anul 6429, 6430, 6431, 6432, 6433, 6434, 6435, 6435, 5437. Simion porni împotriva Țarigradului și pustii Thracia și Macedonia, apoi cu mari forțe și plin de trufie ajunsese înaintea Țarigradului și

1) Constantin, este împăratul Constantin al VII, Porphyrogenitus (912—959).

2) Roman, este Romanos împărat în Bizanț (920—944), supranumit Lecapenos. Pe vremea aceasta pe tronul dela Constantinopol erau mai mulți împărați în același timp.

3) Odren, cetatea Adrianopol, numită odinioară Orestias.

încheiând pace cu împăratul Romanos, se întoarse acasă (921—929).

Anul 6438, 6439, 6440, 6441, 6442. Ungurii merseară pentru întâiași dată în contra Țarigradului și pustiiră Thracia întreagă. Romanos însă încheia pace cu Ungurii.

Anul 6443, 6444, 6445, 6446, 6447, 6448, 6449: Igor porni în contra Grecilor. Și Bulgarii trimiseră veste împăratului că Rușii înaintează în contra Țarigradului cu 10.000 corăbii. Aceștia plecară traversând marea, începură să pustiască Bithynia și să devasteze țărmii Pontului până la Heraclea și Paphlagonia și jefuiră întreaga regiune dela Nicomedia și dădură foc la toți țărmii golfului. Dintre acei pe cari îi luau prizonieri, pe unii îi spânzurau, pe alții îi puneau ca țință și ochiau în ei, pe alții îi prindeau, le legau mâinile la spate și le băteau cuie în cap. Dădură pradă focului mai multe biserici sfinte și mănăstiri și au ars sate și luară nu puțină pradă pe ambele coaste ale portului. Când însă s'a întors armata din Orient, Pantlierios Domestikos¹⁾ cu 40.000 oameni, Phocas patriciul²⁾ cu Macedonenii, Theodoros Stratelates³⁾ cu Thracii și împreună cu ei alți nobili iluștri, impresurară din toate părțile pe Ruși. Atunci Rușii pînură sfat și merseară înarmați împotriva Grecilor. Și s'a născut între ei o luptă amarnică și Grecii învinseseră cu mare greutate. Rușii însă se întoarseră spre sară la drujina⁴⁾ lor, se imbarcară noaptea pe corăbii și fugiră. Theophanes însă îi întâmpină de pe chelandiile⁵⁾ sale cu foc și începu să arunce prin tuburi foc asupra vaselor rusești: a fost atunci un spectacol grozav. Când Rușii văzură flăcările, se aruncară în mare spre a se salva cu inotul și astfel cei ce supraviețuірă se întoarseră în patria lor. Când au ajuns în țara lor, fiecare povestea la ai săi de cele întâmplate și de focul vaselor lor. «Grecii au la ei fulgere, cum sunt cele din cer și aruncându-le asupra noastră, ne-au dat foc și de aceea nu i-am putut învinge. După ce Igor s'a întors acasă, începu să strângă o armată mare și trimise la Varegi dincolo de mare și și-i câștigă împotriva Grecilor, pe cari voia să-i atace din nou (935—941).

1) *Domestikos*, era o demnitate la curtea byzantină.

2) *Patrician*, era un titlu de nobleță.

3) *Stratelat*, era un general la curtea byzantină.

4) *Drujina*, era curtea, adică suita principelui formată din boieri și slujitorii, de obicei cei mai nobili fruntași ai țării. Drujina (dela *drug*, tovarăș) era compusă numai din oameni liberi și, în expediții, lua parte la beneficii. Drujina la început era formată numai din elemente scandinave.

5) *Chelandie* era corabia de război grecească.

Anul 6450. Simion porni împotri a Croaților și a fost biruit de Croați; el muri lăsând pe fiul său Petru ca principe peste Bulgari (942). În acest an îi se născu lui Igor un fiu, numit Sviatoelav.

XXVII. Expediție nouă împotriva Constantinopolului. Supunerea Grecilor. Noul tratat (943).

Anul 6451. Ungurii porniră din nou asupra Constantinopolului. După ce au încheiat pace cu Romanos, s'au întors în țara lor.

Anul 6452. Igor își strânse o armată numeroasă de Varegi, Ruși, Poliani, Sloveni, Kriivici, Tiverci și-și câștigă pe Pecenegi, luând dela ei ostatici și a pornit în corăbii și călări împotriva Grecilor, voind să se răzbune. Când au aflat despre aceasta locuitorii din Korsun ¹⁾, trimiseră la Romanos spunându-i: «Vin Rușii; corăbii nenumărate; cu vasele lor au acoperit marea». Și Bulgarii îi aduseră această veste zicând: «Vin Rușii și și-au câștigat pentru ei și pe Pecenegi». Auzind aceasta împăratul, a trimis la Igor pe cei mai de seamă nobili ai săi agrăindu-l: «Nu înainta mai departe, ci iați tributul pe care îl primea Oleg; voi mai mări acest tribut». De așisderea a trimis și Pecenegilor mătăsurii și mult aur. Când Igor a ajuns la Dunăre, și-a convocat drujina și se puse să se sfătuiască și-i arătă, ceea ce zisea împăratul. Atunci drujina lui Igor spuse: «Dacă împăratul vorbește astfel, ce să voim mai mult, câtă vreme fără 'de luptă primim aur, argint și mătăsurii? Căci cine poate să știe, cine va învinge, noi sau ei? Cine și-a luat marea ca aliat? Căci, uite, noi nu mergem pe uscat, ci peste adâncurile mării și moartea ne amenință pe toți». Igor le-a dat ascultare și a poruncit Pecenegilor să pustiească Bulgaria; iar el luă dela Greci aur și mătăsurii, chiar și pentru soldații săi, se întoarse și ajunse la Kiev (944).

Anul 6453. Romanos, Constantin și Ștefan ²⁾ au trimis soli la Igor spre a reînoui vechiul tratat. Și Igor, după ce s'a înțeles cu ei în privința păcii, și-a trimis oamenii săi la Romanos și Romanos și-a convocat pe nobili și pe demnitarii săi. Și s'au introdus soli Ruși și le-a poruncit să grăiască și să scrie pe pergament cele două convenții.

Copia tratatului de prietenie care s'a încheiat între împăratul Romanos și Constantin și Stephanos, domnitori iubitori de Christos (945):

1) Korsun sau Cherson, veche colonie grecească din Crimeea.

2) Ștefan, Stephanos, împărat byzantin, tovarăș de domnie cu împăratul Romanos.

Noi, soli și negustori din partea poporului Rușilor: Ivor, trimisul marelui principe rus Igor și solia cealaltă: Vuiefast, trimisul lui Sviatoslav, al fiului lui Igor; Iskusev, trimisul principesei Olga; Sludy, trimisul lui Igor, nepotul lui Igor; Uleb, trimisul lui Vladislav; Kanicar, trimisul Peredslavei; Sichbern, trimisul Sfandrei, soția lui Uleb; Prasten, trimisul lui Turd; Libiar, trimisul lui Fast; Grim, trimisul lui Sfirka, Prasten, trimisul lui Akun, nepotul lui Igor; Kary, trimisul lui Tudek; Kargev, trimisul lui Tudor; Egri, trimisul lui Erliak; Voist, trimisul lui Voiko; Istr, trimisul lui Amind; Prasten, trimisul lui Bern; Latviag, trimisul lui Gunar; Šibrid, trimisul lui Aldan; Kol, trimisul lui Klek; Stengi, trimisul lui Eton; Sfirka...; Alvad, trimisul lui Gudy; Frudi, trimisul lui Tulb; Mutur, trimisul lui Uta. Negustorii: Adun, Adulb, Ingivlad, Uleb, Frutan, Gomol Kuci, Emig, Turbrid, Fursten, Bruny, Roald, Gunastr, Frasten, Ingeld, Turbern, Mony, Ruald, Sven, Stir, Aldan, Tili, Apubkar, Sven, Vuzlev și Sinko Borici, trimis de Igor, de marele principe rus și de toate căpeteniile și de întreg poporul țării rusești. Și ni s'a poruncit de aceștia să reînnoim vechia pace care a fost nimicită de mulți ani de diavolul care urăște binele și iubește vrajba și să întărim prietenia dintre Greci și Ruși.

Marele nostru principe Igor și principii și boierii săi și întregul popor rus ne-au trimis la Romanos și Constantin și Stephan, mari împărați greci, să încheiem pace chiar cu împărații și cu întreaga boerime și cu întregul popor grec pentru toate vremurile cât va străluci soarele și va fi lumea. Și dacă din partea Rușilor se va gândi cineva să sfarme această prietenie, toți câți au primit botezul să-și primească pedeapsa dela Dumnezeu, atotputernicul și osânda în viața aceasta și în cea viitoare; toți însă cari nu sunt botezați, să nu-i ajute Dumnezeu sau Perun; scuturile lor proprii să nu-i protegă, să cază de propriile lor săbii, de propriile lor săgeți și de alte arme și să ajungă robi în această viață și în cea viitoare.

Marele principe rus și boierii săi pot să trimeată în Grecia la prea puternicii împărați grecești corăbii câte vor voi cu soli și cu negustori. După cum s'a stabilit pentru ei, solii aveau un sigil de aur, negustorii însă de argint; acuma însă principele nostru a decis să trimeată un document¹⁾ la împăratul vostru. Cei trimiși de ei fie ca soli fie ca negustori, să aducă documentul în care să stea scris: atâtea corăbii am trimis; și astfel vom ști, că vin cu intenție

1) Document, o scrisoare întărită cu pecetie.

pacinică. Câtă vreme vin fără document, ni se vor preda, ca să-i ținem de scurt și să-i păzim, până ce principele nostru este pus în cunoștință despre aceasta. Dacă însă ei nu se supun și opun rezistență, au să fie omorâți și în privința morții lor nu se va face reclamațiune din partea principelui vostru; iar dacă fug și vin în Rusia, vom scrie principelui vostru și el va proceda față de ei, cum va găsi cu cale.

Dacă Rușii vin la noi fără mărfuri, ei nu vor primi întreținerea lunară. Principele rus va da ordin trimișilor săi și Rușilor ce vin aci să nu facă vr'o pagubă în satele și în țara noastră. Și dacă sosesc aci, ei vor locui la Sfântul Mamas; apoi maiestatea sa imperială va trimite pe cineva care să-i înregistreze și atunci vor primi ei subsidiile lor lunare, solii subsidiile pentru solii și negustorii întreținerea lunară, mai întâi cei din orașul Kiev, apoi cei din Cernigov și Pereiaslavl și din alte cetăți. Și ei au să intre în cetate pe o anumită poartă cu un agent al împăratului, neînarmați, în cete de câte 50 de oameni, să-și vadă de regoșul lor, după cum le este interesul și apoi să plece. Și agentul maiestății imperiale îi va proteja. Și dacă vr'un Rus sau vr'un Grec face vr'un rău, el va îndrepta lucrurile. Rușii cari vin în oraș nu vor face nicio faptă rea, și nu vor putea cumpăra pavoloci mai mult decât de 50 zloți. Și cine cumpără pavoloci, trebuie să-i arate agentului împărătesc, care îi va sigila și-i va preda. Și dacă Rușii pleacă de aci, vor primi dela noi merindea, de care au nevoie pe drum, și ceea ce trebuie pentru corabie, după cum s'a stabilit mai înainte și astfel să plece sănătoși în țara lor. La Sfântul Mamas n'au voie să rămână în timp de iarnă.

Dacă un rob fuge din Rusia și dacă vine în țara maiestății sale imperiale ca să-l găsească, sau dacă fuge dela Sfântul Mamas, și este găsit, să fie prins. Dacă însă nu e găsit, atunci Rușii creștini vor depune jurământ după legea lor, iar cei necreștini după datina lor, și atunci vor primi dela noi prețul său, după cum s'a stabilit mai sus, doi pavoloci pentru un sclav.

Dacă cineva din oamenii maiestății sale imperiale și dacă cineva din cetatea voastră sau din alte cetăți fuge la noi sau un sclav de al nostru fuge la voi și aduce ceva, trebuie predat înapoi și dacă ceeace a luat cu sine se găsește neatins, să se rețină pentru el doi zloți.

Dacă vr'unul dintre Ruși încearcă să ia ceva dela oamenii maiestății sale imperiale, cine va face aceasta, va fi aspru pedepsit;

dacă a luat ceva, va plăți îndoit decât face. Dacă aceasta o face un Grec unui Rus, va primi aceeași pedeapsă ca și acela.

Dacă s'ar întâmpla ca un Rus să fure ceva de la un Grec sau un Grec de la un Rus, se cuvine nu numai să dea lucrul înapoi, dar și valoarea lui. Dacă lucrul furat se va dovedi că a fost vândut, atunci să plătească prețul îndoit și să fie pedepsit după legea grecească și după datina și legea rusească.

Dacă Rușii aduc prizonieri creștini din țara noastră, atunci dacă este un tânăr sau o fată adultă li se va da 10 zloți și îl va primi; dacă e de vârstă mijlocie se va da 8 zloți și va primi; dacă este un bătrân sau un copil se va da pentru el 5 zloți.

Dacă se găsesc Ruși la Greci servind ca robi, dacă ei vor fi prizonieri, Rușii pot să-i răscumpere; dacă i-a cumpărat un Grec, atunci are să jure că ia prețul ce l-a plătit pentru el.

Despre țara Korsunilor. Câte cetăți sunt în această țară, nu-i va fi îngăduit principelui rus să poarte războiul în aceste regiuni, și țara aceasta nu are să vă fie vouă supusă. Apoi, dacă principele rus ne va cere soldați, îi vom da atâția, de câți va avea nevoie.

Și pe deasupra. Dacă Rușii găsesc în vr'o localitate vr'o galera grecească aruncată de furtună, nu-i vor face nici un neajuns. Dacă cineva va lua ceva de pe ea, sau va lua vr'un om în robie, ori îl va omori, va fi pedepsit după legea rusească și grecească.

Dacă Rușii întâlnesc oameni din Korsun pescuind la gurile Dniprului, să nu le facă nici un rău.

Și Rușilor să nu le fie îngăduit să ierneze la gurile Dniprului, în Beloberejie ¹⁾, nici chiar la Sfântul Eleutherie, ci, dacă vine toamna, să se întoarcă în Rusia.

Și pe deasupra: Dacă Bulgarii cei Negri ²⁾ vin să pustiască țara Chersonезului, pretindem de la principii ruși să nu le permită să facă vr'o pagubă în țară.

Dacă se întâmplă ca vr'o crimă să fie făcută de Grecii supuși maiestății sale imperiale, atunci voi să n'aveți dreptul, de a-i pedepsi, ci vor fi pedepsiți potrivit cu fapta lor la porunca maiestății sale împăratului nostru.

Dacă un Creștin ucide vr'un Rus sau vr'un Rus pe vr'un Creștin, atunci ucigașul să fie prins de rudele celui ucis și să fie omorât.

1) *Beloberejie*, o regiune la gura Dniprului.

2) *Bulgarii cei Negri* locuiau în regiunea fluviului Volga și deși erau de aceeași origine cu Bulgarii de la Dunăre, erau păgâni.

Dacă ucigaşul scapă şi fuge, atunci, dacă are avere, rudele celui ucis îi v'a lua averea. Dacă asasinul nu are avere şi scapă, atunci să fie căutat, până este găsit; dacă va fi găsit, să fie omorît.

Dacă un Rus loveşte cu spada sau cu lancea sau cu vr'o altă armă pe un Grec sau un Grec pe un Rus, atunci pentru acest delict să plătească după legea rusească cinci funţi de argint. Dacă el nu are nici o avere, atunci îi se va vinde tot ce are şi chiar hainele cu cari umblă îi se vor lua; în afară de aceasta, să jure potrivit legii sale, că nu posedă nimic, şi atunci să fie lăsat liber.

Dacă maiestatea noastră imperială vă va cere soldaţi împotriva duşmanilor noştri şi va scrie marelui vostru principe, atunci el îi va trimite atâţia, câţi vom voi noi; şi din aceasta celelalte ţări vor recunoaşte ce prietenie există între Greci şi între Ruşi.

Acest tratat l-am scris pe două pergamente; unul se găseşte la Maiestatea imperială a noastră, care poartă o cruce şi numele nostru înscris, celălalt la trimişii voştri şi negustorii voştri. Şi plecând cu trimişii maiestăţii sale împăratului nostru, îl vor duce la marele principe rus Igor şi la oamenii săi. Aceştia au să primească documentul şi să jure că vor observa cu adevărat toate cele ce am convenit şi am fixat în acest document, pe care sunt puse numele noastre.

Şi noi toţi câţi suntem botezaţi am jurat în biserica sfântului Ilie, în biserica catedrală şi pe sfânta cruce şi pe acest document că vom ţinea tot ce s'a consemnat şi că nu vom călca nimic. Cine însă din partea noastră, fie principe fie altcineva, botezat sau nebotezat va călca aceasta, să nu-i ajute Dumnezeu şi să ajungă rob în această viaţă şi în cea viitoare şi să piară de propriile sale arme.

Iar Ruşii nebotezaţi vor depune scuturile lor şi săbiile lor goale şi armele lor de braţ şi alte arme şi vor jura că tot ceea ce stă scris în acest document va fi ținut de Igor şi de toţi boierii şi de celălalt popor din ţara rusească, în toate timpurile şi deapănarea.

Dacă însă cineva din principii sau bărbaţii ruşi, fie creştini sau necreştini, calcă ceea ce stă scris în acest document, acela să piară de propriile sale arme şi să fie blătămat de Dumnezeu şi de Perun, fiindcă şi-a călcat jurământul.

Deci să trăiască marele principe Igor ca să păstreze această prietenie dreaptă, ca să nu fie mimicită, cât soarele va lumina şi lumea va exista, în vremurile de acum şi în cele viitoare.

Trimişii lui Igor veniră cu trimişii greci la Igor şi-l informară de tot ce zisese împăratul Romanos. Atunci Igor chemând la sine

pe trimișii greci le spuse : «Spuneți-mi ce însărcinare v'a dat împăratul vostru». Și trimișii împărătești răspunseră : «Iată, ne-a trimis împăratul: el ține să fie pace și dragoste, să aibă cu principele rus pace și prietenie; și trimișii tăi au depus jurământ în mâinile împăratului nostru și ne-a trimis pe noi ca să depunem jurământ în fața ta și a oamenilor tăi». Și Igor le făgădui că va face aceasta. Și în dimineața următoare Igor chemă pe trimiși și se duse pe colina, unde era statua lui Perun: aci depuseră armele și scuturile și podobele lor de aur, și Igor și oamenii săi jurară, căci Rușii erau unii păgâni; dar Rușilor creștini li s'a luat jurământul în biserica Sfântul Ilie, care este lângă Ruciaj ¹⁾ la sfârșitul Pasyncei Beseda ²⁾, căci aceasta era catedrala, fiindcă mulți Veregi și Chazari erau creștini. Dupăce Igor a încheiat pace cu Grecii, a concediat pe trimiși; după ce i-a dăruit cu blănuri și robi și ceară, le-a dat drumul. Solii se întoarseră la împărat și l-au informat de tot ce le spusese Igor, și de prietinia sa pentru Greci.

Igor începu să domnească la Kiev, păstrând pacea cu toate popoarele. Dar când veni toamna, puse gând rău Drevlianilor, cărora voia să le ia un tribut mai mare.

XXVIII. Războiul lui Igor împotriva Drevlianilor.

Anul 6453. În acest an Drujina se adresează lui Igor cu vorbele: «Slujitorii lui Svenald ³⁾ sunt îmbrăcați cu arme și cu vestimente, iar noi suntem goi. Vino cu noi, principe, ca să le impunem tribut și atunci vei câștiga și tu și noi». Și Igor le dete ascultare. Porni în țara Drevlianilor pentru tribut și se gândi să obțină un tribut mai mare decât cel de mai înainte. Intrebuințând forță, el și oamenii săi, au luat tributul și s'au întors îndărăt în cetatea lor. Pe când se întorceau spre casă, el se gândi în sine și spuse Drujinei sale: «Duceți-vă cu tributul acasă, iar eu am să fac o nouă expediție». Iși trimise Drujina acasă, iar el însuși cu puțini însoțitori s'a întors îndărăt, voind mai multă pradă. Când Drevliani auziră că el iarăși se întoarce, se sfătuiră cu principele lor Mal, zicându-și: Când lupul prinde obiceiul să meargă la turmă, el ia una câte una toată turma, dacă nu este omorît. Așa și cu acesta, dacă nu-l omorîm, pe toți ne va prăpădi. Și trimiseră la el și i spuseră: «De ce vii din nou?

1) Ruciaj sau Pociaina, afluent al Dniprului.

2) Pasyncei Beseda, localitate lângă Kiev.

3) Svenald, voevod în Kiev.

Ți-am plătit doar tot tributul». Igor însă nu voi să-i asculte. Atunci Drevlianii ieșiră din cetatea Iskorosten ¹⁾ și omorîră pe Igor și pe Drujina sa, căci erau puțini. Și Igor a fost înmormântat și mormântul său se vede în cetatea Iskorosten, din regiunea Drevlianilor, până în ziua de astăzi.

XXIX. *Olga și Sviatoslav. Olga omoară pe solii Drevlianilor (945)*

Olga însă era la Kiev împreună cu fiul ei, tânărul Sviatoslav. Guvernorul său era Asmud ²⁾ și voevod era Svenald, tatăl lui Moșșa. Și Drevlianii își ziseră: «Pe principele rus l-am ucis, să dăm pe soția sa, Olga, de soție principelui nostru Mal, și cu Sviatoslav vom face ce vom voi». Și Drevlianii trimiseră pe oamenii lor cei mai de seamă, 20 la număr, într-o corabie la Olga. Și călătoriră cu corabia până la Bovicev. Pe vremea aceea apa curgea pe lângă munții Kievului și în Podol nu locuiau oameni, ci numai pe înălțimi. Fortăreața Kievului era unde este acum Gordiata ³⁾ și curtea lui Nikifor; palatul principelui era în fortăreață unde este acum casa lui Vorotislav și a lui Ciudin. Totuși piața de păsări era afară din cetățuie; și tot în afară de cetățuie era și o a doua curte princiară, unde este acum casa lui Domesticos, în apropierea bisericii Maicii Domnului, deasupra muntelui Terem ⁴⁾ căci acolo era un terem de piatră. Olga a fost anunțată că au sosit Drevlianii. Și Olga îi chemă la ea și le spuse: «Au sosit oaspeți buni». Și Drevlianii răspuseră: «Am sosit, principesă». Și Olga le zise: «Spuneți-mi de ce ați venit?». Atunci răspunsură Drevlianii «Ne-a trimis țara Drevlianilor, grăindu-ne astfel: «Am ucis pe bărbatul tău, fiindcă bărbatul tău era prădalnic și răpitor ca un lup; principii noștri însă sunt buni și țara Drevlianilor este înfloritoare; ia în căsătorie pe principele nostru Mal». Căci principele Drevlianilor se cheamă Mal. Olga le răspunse: «Cuvântarea voastră îmi place; pe bărbatul meu n'am să-l mai pot reînvia; pe voi însă vreau să vă cinstesc mâine înaintea oamenilor mei. Totuși acum duceți-vă la corabia voastră și așezați-vă cu încredere în ea. Dimineată voiu trimite după voi; atunci să spuneți: «noi nu mergem călare, dar nu mergem nici pe jos: Duceți-ne în corabie și vă vor lua în corabie». Și i-a lăsat în corabia lor. Atunci Olga porunci să se sape pe terem în afară de fortăreață o groapă

1) Iskorosten, oraș în țara Drevlianilor.

2) Asmud poartă nume scandinav.

3) Gordiata, o casă în Kiev.

4) Terem, curte, locuință.

mare și adâncă. Și a doua zi dimineța trimise Olga, șezând în Terem, după oaspeți. Și veniră la ei și ziseră: «Olga vă cheamă la o mare cinste». Iar ei răspunseră: «Noi nu venim nici călare, nici în căruțe și nici pe jos; duceți-ne în corabie». Kievenii replicară: «Va trebui să o facem: principele nostru a fost omorât și principesa noastră vrea să ia de bărbat pe principele vostru». Și i-au dus în corabie. Iar aceia steteau în hainele lor cu cute largi, împodobii cu agrafe mari și plini de îngâmfare. Și au fost duși la curtea Olgăi. Și când au ajuns acolo, i-au aruncat în groapă cu corabiei cu tot. Și Olga se aplecă spre ei și zise: Vă priește această onoare? Iar ei răspunseră: «Pentru noi este mai rea decât moartea lui Igor». Și s'a dat ordin să fie acoperiți cu pământ de vii și au fost acoperiți cu pământ.

Și Olga trimise la Drevliani să le spuie: «Dacă în realitate vreți să mă aveți, trimiteți-mi oamenii cei mai de seamă pentru ca să pot să viu cu mare cinste la principele vostru; altfel Kievenii n'au să mă lase să plec». Când au auzit aceasta Drevlianii, au ales pe cei mai distinși bărbați cari cârmuiau țara lor și i-au trimis la ea. Sosind Drevlianii, Olga a dat ordin să li se pregătească o baie și spuse: «După ce veți fi luat baia, veniți la mine». S'a încălzit bine baia, Drevlianii intrară în ea și începură să se spele. Apoi s'au închis ușile și s'a dat foc la baia, arzând cu toții în ea.

Și s'a trimis la Drevliani spunându-li-se: «Iată, vreau să viu la voi; pregătiți o mare cantitate de mied¹⁾ în orașul unde a fost omorât bărbatul meu, pentru ca să plâng deasupra mormântului lui și să aranjez un ospăț mortuar pentru bărbatul meu». Când au auzit aceasta au adunat foarte multă miere și au fiert-o. Olga însă luă o mică parte din drujina sa și se duse în grabă acolo, mereu la mormânt și plânse după bărbatul ei. Și porunci oamenilor ei să ridice o mare movilă de mormânt și după ce a fost ridicată, dete ordin să înceapă ospățul mortuar. Și se așezară Drevlianii la băutură și Olga porunci oamenilor săi să-i servească. Drevlianii întrebă pe Olga: «Unde sunt tovarășii noștri pe cari ți i-am trimis ca să te aducă pe tine?» Ea răspunse: «Ei vin după mine cu drujina bărbatului meu». După ce Drevlianii se îmbătară, puse pe oamenii săi să bea în cinstea lor; apoi ea însăși plecă dând ordin drujinei să-i măcelărească. Și măcelăriră cinci mii. Olga însă se întoarse la Kiev și-și pregăti o armată în contra celorlalți Drevliani.

¹⁾ *Mied*, o băutură făcută din miere. Acest mied îl întâlnim și la populațiunile romanice din Pannonia în timpul lui Attila. Cf. Prispos Panites, *Frag. hist. gr.* IV p. 83

Inceputul domniei lui Sviatoslav.

XXX. Olga pornește în contra Drevlianilor și le arde cetatea (956).

Anul 6454. Olga și fiul ei Sviatoslav strânseseră nenumărați soldați viteji și porniră în contra țării Drevlianilor. Și Drevlianii le ieșiră înaintea, iar după ce ambele armate stătură față în față, Sviatoslav și-a aruncat lancea împotriva Drevlianilor și lancea aceasta trecu printre urechile calului și lovi picioarele animalului; căci Sviatoslav nu era decât un copil. Atunci Svenald și Asmud ziseră: «Principele a început lupta! Noi, drujina, să urmăm pe principe». Și biruiră pe Drevliani. Drevlianii fugiră și se închiseră în cetățile lor. Olga însă se duse în grabă cu fiul ei spre cetatea Iskorosten, unde îi fusese omorât bărbatul și impresură cetatea împreună cu fiul ei. Drevlianii se închiseră în cetate și se apărau vitejește din cetate, căci știau că ei le omorâseră pe principe, și ce i-ar fi așteptat, dacă s'ar fi predat. Și Olga a stat un an întreg și n'a putut să cuprindă cetatea. Atunci se gândi la o păcăleală și trimise în oraș să se spună: «Ce mai așteptați voi? Toate cetățile voastre mi s'au supus și s'au obligat la tribut și ele își lucrează acum ogoarele și pământurile, iar voi vreți mai bine să muriți de foamce de cât să vă obligați la plata unui tribut». Drevlianii răspunseră: «Ți-am da bucuros tributul, dar tu vrei să te răzbumi pentru bărbatul tău». Olga le zise: «Nedreptatea făcută bărbatului meu am răzbunat-o deja, când voi ați venit la Kiev pentru întâiași dată și pentru a doua oară, iar a treia oară când am făcut serbarea funebă în cinstea lui; acum nu mai vreau să mă răzbum, ci mă mulțumesc cu un mic tribut și după ce mă voiu și împăcat cu voi, vreau să plec de aci». Atunci Drevlianii o întrebă: «Ce vrei dela noi? Ți-am da bucuros miere și blănuri». Ea le răspunse: Acum n'aveți nici miere nici blănuri; dar eu cer ceva mai puțin dela voi: dați-mi din fiecare curte trei porumbei și trei vrăbii, căci nu vreau să vă impun un tribut prea greu, cum făcea bărbatul meu, ci numai aceasta o pretind eu dela voi». Drevlianii se bucură și strânseseră de fiecare curte trei porumbei și trei vrăbii și cu umilință le trimiseră la Olga. Olga însă le grăi: «Fiindcă v'ați supus mie și fiului meu, întoarceți-vă în oraș acum, iar eu mâine dimineață voiu să plec de la orașul vostru și să mă duc acasă». Drevlianii erau veseli și s'au întors în cetate, și apuseră acestea oamenilor lor și poporul din oraș a fost cuprins de o mare bucurie.

Atunci Olga dădu fiecăruia dintre soldații săi, unora câte un porumbel, altora câte o vrabie. Și a pus să se lege de fiecare porumbel și vrabie pucioasă aprinsă, să o îmbrace într'o mică bucată de pânză și să o lege cu un fir. Când veni seara, Olga dete ordin soldaților să dea drumul porumbeilor și vrăbiilor. Porumbeii și vrăbiile sburară în cuiburile lor, cei dintâi în cotețele de porumbel, vrăbiile sub acoperiguri. Și astfel începură să arză cotețele de porumbel și hambarele cu provizii și turnurile și șopurile, și n'a rămas nici o curte, unde să nu arză, și focul nu se putea stinge, fiindcă deodată începu să arză în toate curțile. Oamenii fugiră din oraș, iar Olga porunci trupelor sale să-i ia ca prizonieri. Și după ce a cucerit cetatea incendiată a luat pe bătrânii cetății ca prizonieri și din restul mulțimii pe unii îi omorî, pe alții îi dete în robie ofițerilor săi, iar altora lăsându-i în viață le impuse să plătească tribut. Și le-a impus un greu tribut. Două treimi din tribut fură trimise la Kiev, iar o treime la Vysegorod¹⁾, căci Vysegorodul era orașul Olgiei. Și Olga străbătu cu fiul ei și cu drujina țara Drevlianilor stabilind legi și fixând imposite. Aci se văd și acum curțile sale de vânătoare și de pescuit. Și în urmă se întoarse cu fiul ei Sviatoslav în cetatea Kiev, unde rămase un an întreg.

Anul 6544. Olga se duse la Novgorod și institui la Msta²⁾ pogoste³⁾ și impuneri de impozite și la Luga⁴⁾ dările anuale și tributul. Și locurile ei de vânătoare se găsesc în toată țara precum și borneye și locurile și pogostele și ceniile ei se văd și astăzi la Pskov și piețele de prins pasări de pe Dnipro ca și de pe Desna și până în ziua de astăzi mai există satul ei Oljici⁵⁾. Și după ce a făcut toate acestea, s'a întors la Kiev cu fiul ei și trăit cu el în dragoste maternă (947).

XXXI. Botezul Olgiei.

Anul 6456, 6457, 6458, 6459, 6460, 6461, 6462, 6463. Olga plecă spre Grecia și ajunse la Constantinopol. Pe atunci era împărat la Constantinopol Constantin, fiul lui Leon și Olga se duse la el. Și văzând-o foarte frumoasă ca figură și foarte înțeleaptă, împăratul a admirat-o pentru inteligența ei și după ce s'a întreținut cu ea îi zise-

1) *Vysegorod*, o cetate la Nord de Kiev.

2) *Msta*, un fluviu în regiunea Slovenilor nordici.

3) *Pogoste*, circumscripție rurală pentru perceperea impozitului.

4) *Luga*, o cetate și un fluviu lângă golful Finlandei.

5) *Oljici*, sat pe Desna.

«Tu ești vrednică să domnești împreună cu mine în această cetate». Ea care înțelesese aceasta, spuse împăratului: «Eu sunt păgână; dacă vrei să mă botez, botează-mă tu însuși; altfel n'am să mă botez». Și împăratul împreună cu patriarchul o botează. După ce s'a luminat, s'a bucurat cu sufletul și cu trupul. Și patriarchul îi propovădui credința și-i zise: «Slăvită ești tu între femeile ruse, căci ai dobândit lumina și gonit întunericul. Pe tine te vor binecuvânta fiii Rusiei până în ultima generație a nepoților tăi». Și apoi îi dete cunoștințele despre rânduiala bisericii, despre rugăciune, despre post, despre milostenie și despre curățenia trupească. Iar ea stătea cu capul aplecat și ca un burete care suge apa, primea ea învățătura, apoi înghenunchiă înaintea patriarchului și zise: Prin rugăciunea ta, prea cinstite părinte, fă-mă să scap din ispita celui rău». Și prin botez îi se dete numele de Elena. După cum s'a numit și fosta împărăteasă, mama lui Constantin cel Mare. Și patriarchul o binecuvântă și o lăasă să plece. După ce primi botezul, împăratul o chemă la sine și-i zise: «Vreau să te iau de soție». Ea însă îi replică: Cum vrei tu să mă iei de soție, câtă vreme tu m'ai botezat și m'ai numit fiica ta? Intre creștini nu este acest obicei și tu însuși o știi aceasta». Atunci împăraul zise: «Tu m'ai înșelat, Olga». Și i-a dat multe daruri: aur, argint, pavoți și vase de diferite feluri și-i dete drunul numind-o fiica sa. Fiindcă acum voia să plece acasă, se duse la patriarch, îi ceru binecuvântare pentru familia sa și-i grăi: «Poporul meu și fiul meu sunt păgâni; dare-ar Dumnezeu să fiu ferită de orice rău». Și patriarchul zise: «Copil credincios, în Christos te-ai botezat, în Christos te-ai îmbrăcat. Christos te va păzi, precum a păzit pe Enoch în primele timpuri, pe urmă pe Noe în arcă, pe Abraham de Abimelech, pe Lot de Sodomiți, pe Moise de Pharaon, pe David de Saul, pe cei trei tinerii de focul cuptorului, pe Daniel de fiarele sălbatice: astfel te va păzi el și pe tine de cei răi și de cursele lor. Și patriarchul o binecuvântă și ea plecă în pace în țara ei și ajunsă la Kiev. Aceasta s'a întâmplat, așa precum, în zilele lui Solomon, regina Ethiopiei a venit la Solomon ca să asculte înțelepciunea lui Solomon și ea văzu multă înțelepciune și multe minuni: tot astfel și fericita Olga a umblat după buna înțelepciune a lui Dumnezeu; aceea după înțelepciunea omenească, aceasta însă după înțelepciunea dumnezeiască. Căci cei ce caută înțelepciunea, o vor găsi: înțelepciunea se găsește înaintea porților caselor, ea strigă în gura mare pe toate căile. Ea este vestită de pe zidurile cetăților, de la poarta cetății strigă ea cu tărie, căci câți ani cei drepti vor iubi

adevărul... Căci fericita Olga a căutat, din copilărie, înțelepciunea, care este mai bună de cât orice în această lume și ea a găsit o piatră nestimată, care este Christos. Căci zise Solomon: «Dorința drept-credincioșilor se întărește în sufletul lor» și «Apleacă-ți inima ta către conștiința înțelepciunii. Eu iubesc pe cei ce mă iubesc și cei ce mă caută mă vor găsi». Domnul a zis: «Cine vine la mine, pe acela eu nu-l voi gonii».

Deci Olga se înoarse la Kiev, după cum am amintit și împăratul Grecilor a trimis la ea, spunându-i: «Ți-am dăruit frumoase daruri, iar tu mi-ai spus: după ce mă voi fi întors în Rusia, îți voi trimite multe daruri: sclavi, ceară, blănuri precum și trupe de ajutor». Olga răspunse grăind către trimiși: «Spuneți-i: dacă tu vei rămânea la mine în Pocăina atâta vreme cât eu am fost la Constantinopol, îți dau». Cu aceste vorbe ea dete drumul trimișilor. Olga trăi cu fiul ei Sviatoslav și a voit să-l convingă să primească botezul; el însă nu voi și nici măcar să auză vorbindu-se de aceasta. Când cineva voia să se boteze, el nu-l împiedica, dar își bătea joc de el. Căci pentru necredincioși credința creștină este o nebunie. Cei ce umblă în întuneric nici nu o simt nici nu o pricep și nu cunosc slava lui Dumnezeu, căci inimile lor sunt împietrite, urechile lor aud cu greu, iar ochii lor nu văd. Căci zice Solomon: «Faptele necredincioșilor sunt departe de rațiune; căci v'am chemat și voi nu m'ați auzit; v'am chemat prin cuvinte și voi nu m'ați înțeles, ci ați respins sfaturile mele și ați disprețuit mustrările mele. Căci ei au urit înțelepciunea și n'au voit să aibă frică de Dumnezeu, n'au voit să înțeleagă sfaturile mele și și-au bătut joc de mustrările mele». De multe ori zicea Olga: «Eu, fiul meu, am cunoscut pe Dumnezeu și mă bucur, dacă tu-l vei cunoaște, te vei bucura și tu». El însă nu dădea ascultare la acestea și zicea: «Cum pot eu singur să primesc o altă credință; drujina mea va râde de mine». Ea însă îi spunea: «Dacă tu te botezi, toți vor face ca tine». El însă n'a ascultat de mama sa și a trăit după obiceiurile păgânești și n'a voit să știe că cine n'ascultă de mama sa, ajunge în nevoie, căci este scris, că: «Cel ce n'ascultă de tatăl său și de mama sa, să fie pedepsit cu moartea». Și chiar se supăra împotriva mamei sale. Căci Solomon zice: «Cel ce învață pe cei răi își face sieși întru-tare; cel ce învinovățește pe un om lipsit de Dumnezeu, își caută el singur ocară, căci învinuirile celor lipsiți de Dumnezeu sunt pentru sine lovituri. Nu învinovăți pe cei răi, pentru ca să nu te urască». Totuși Olga își iubea pe fiul său Sviatoslav, zicându-i: «Împlinească-se voia Domnului! Dacă Dumnezeu vrea să aibă milă de neamul meu și

de țara rusească, atunci le va băga în suflet gândul să se întoarcă spre Dumnezeu, după cum a făcut cu mine». Și spunând acestea, se ruga zi și noapte pentru fiul ei și pentru poporul ei, educându-și copilul până ce a crescut mare și s'a făcut bărbat.

XXXII. *Majoratul lui Sviatoslav. Războaiele sale* (965—967).

Anul 6464, 6465, 5466, 6467, 6468, 6469, 6470, 6471, 6472. Când principele Sviatoslav s'a făcut mare și a ajuns bărbat se puse să strângă mulți soldați viteji, căci el însuși era un viteaz și mergea ca o panteră în fruntea trupelor și a purtat multe războaie. În expedițiile sale el nu lua nici o trăsură și nici o oală (de fierț bucate); carnea nu o mânca fiartă, ci carnea de cal, de vânat și de vită o tăia felii subțiri, o frigea pe cărbuni și așa o mânca; nu avea nici cort, ci întindea o pătură și la căpătâiu își punea o șa. Tot așa făceau și soldații săi, cu toții. Și trimise în țările străine spunând: «Vreau să pornesc împotriva voastră». Și a plecat spre Oka și spre Volga și a ajuns la Viatici și a grăit Viaticilor: «Cui plătiți tribut?» Ei răspunseră: «Plătim Chazacilor câte un șiling de plug» (965).

Anul 6473. Sviatoslav porni în contra Chazarilor. Auzind aceasta Chazarii porniră cu principele lor Kagan împotriva lui. Și se întâlniră împreună, și luptându-se a învins Sviatoslav pe Chazari și le-a cucerit cetatea lor Bela Veja. Și învinse și pe Jasi și pe Kasogi²⁾, și se întoarse la Kiev (965).

Anul 6474. Sviatoslav învinse pe Viatici și le impuse un tribut (966).

Anul 6476. Pecenegii năvăliră pentru întâia oară în Rusia, iar după ce s'au luptat împreună, Sviatoslav a învins pe Bulgari și le-a cuprins 80 cetăți pe Dunăre. Și după ce a așezat acolo în Perciaslavă³⁾ un guvernator, a primit tribut dela Greci (967).

XXXIII. *Pecenegii asediază Kievul. Intoarcerea lui Sviatoslav* (968)

Anul 6496. Pecenegii năvăliră pentru întâia oară în Rusia, iar Sviatoslav era la Pereiaslavet și Olga se închise cu nepoții ei Iaropolk și Oleg și Vladimir în cetatea Kiev. Pecenegii impresurară cetatea cu mari forțe, așezând de jur împrejurul cetății o mulțime ne-

1) Jasi, un popor la Nordul munților Caucaș, probabil Oseții.

2) Kasogi, un popor la Nord de Caucaș.

3) Pereiaslavet, cetate la Gurile Dunării, aproape de Tulcea. Urmele ei se regăsesc în satul Prislav.

numărată, așa că n'aveau putința nici să iasă din cetate nici să trimeată veste; iar poporul era sleit de foame și de sete. Oamenii ce se adunaseră de cealaltă parte a Dnistrului în corăbii și steteau pe țărm, nu puteau să ajungă la Kiev, nimenea dintre ei, și nici să vie ceva din cetate. Poporul din oraș începu să se tânguiască și să zică: «Nu se găsește nimenea care să se ducă de cealaltă parte a malului și să le poată spune: dacă mâine nu porniți spre oraș, vom trebui să ne predăm Pecenegilor? Și un tânăr zise: «Mă voi duce eu». Și ei spuseră: «Du-te! Acesta ieși deci din cetate în mână cu un frâu, trecu printre Pecenegi în fuga mare și strigă: «N'a văzut nimenea calul meu?» căci el știa limba pecenegă și ei credeau că este unul dintre ai lor. Când a ajuns la fluviu, își scoase haina, se aruncă în Dnistr și începu să înoate. Când văzură aceasta Pecenegii, se repeziră asupra lui, aruncară asupra lui săgeți, dar n'au putut să-i facă nimic. Cei de dincolo de mal când văzură aceasta, îi ieșiră întru întâmpinare într-o corabie, îl luară în corabie și-l duseră la drujină. Și el le spuse: «Dacă mâine dimineață nu veți fi sub porțile cetății, oamenii se vor preda Pecenegilor». Atunci voivodul lor cu numele Pretici zise: «Dimineață vom veni cu vasele, vom lua pe principesa și pe copiii principelui și-i vom duce repede de partea noastră; dacă nu vom face aceasta, Sviatoslav va pune să fim omorâți». În dimineața următoare, în zorii zilei, se îmbarcară în corăbii, începură să facă mare sgomot din trompete, iar oamenii din cetate ridicară un strigăt puternic. Pecenegii crezură atunci că a sosit principele și fugiră în toate părțile de la cetate. Atunci se duse Olga cu nepoții ei și cu oamenii la corăbii. Când principele Pecenegilor a văzut aceasta, se întoarse singur la voivodul Pretici și-l întrebă: «Cine a sosit?» Acela îi răspunse: «Oamenii depe celălalt mal». Și principele Pecenegilor îl întrebă: «Ești tu principele?» Acela răspunse: «Eu sunt voivodul său și am venit cu avangarda, dar după mine vine armata cu principele și cu o mulțime nenumărată». Și grăise pe un ton amenințător. Atunci principele Pecenegilor zise lui Pretici: «Fii prietenul meu». Acela răspunse: «Așa să fie». Și-și întinseră mâna, și principele Pecenegilor dădu lui Pretici un cal, o sabie și săgeți; iar acesta îi dădu arme, un scut și o spadă. Și Pecenegii s'au retras dela cetate și din cauza Pecenegilor n'a fost cu putință să bea un cal apă din Lybed¹⁾. Și locuitorii din Kiev trimiseră la Sviatoslav să i se spună: «Principe, tu cauți țări străine și le aperi, iar țara ta proprie

1) Lybed, este numele surorii lui Kii și al unei ape ce curge prin Kiev.

o năpustești, căci era cât pe aci ca Pecenegii să pună mâna pe mama ta și pe copiii tăi. Dacă tu nu vii să ne aperi, au să vie din nou peste noi. Nu-ți pare rău de moștenirea ta părintească, și de mama ta care este bătrână și de copiii tăi?» Când a auzit aceasta Sviatoslav, se urcă repede pe un cal și cu drujina sa veni la Kiev, își sărută pe mama sa și pe copii și a deplâns cele întâmplare din partea Pecenegilor. Și strângându-și armata, goni pe Pecenegi în stepă. Și astfel a fost pace.

XXXIV. Moartea Olgei (969).

Anul 6477. Sviatoslav zise mamei sale și boierilor: Nu-mi place să trăiesc în Kiev, aș vrea să stau la Dunăre, în Pereiaslaveț, acolo este centrul țării mele. Acolo se adună toate bogățiile: din Grecia aur, pavoloci, vin și diferite fructe; din Boemia și Ungaria argint și cai; din Rusia, blănuri și ceară și miere și sclavi». Olga îi grăi: «Tu vezi că eu sunt bolnavă; unde vrei să te duci de lângă mine?» Căci se îmbolnăvisese și îi zise lui: «După ce mă vei fi îngropat, du-te, unde voești». Și după trei zile Olga muri și o plânse și fiul ei, și nepoții ei și toți oamenii, bocindu-se amar, și o luară și o îngropară în locașul de veci. Ea opri se să i se facă ospăț funerar; căci avea pe lângă ea un preot și acesta a îngropat pe fericita Olga.

Ea a fost antemergătoarea creștinismului în Rusia, după cum luceafărul este al soarelui, după cum aurora este al luminei zilei. După cum luna luminează noaptea, tot astfel a strălucit și ea în mijlocul unui popor păgân, ca și o piatră nestimată în mijlocul gunoiului, căci poporul era în gunoiul păcatelor, nefiind încă curățat prin sfântul botez. Ea însă s'a spălat în baia sfântă a botezului, s'a desbrăcat de haina păcatului omului de odinioară Adam și a îmbrăcat pe noul Adam, care este Christos. Iar noi îi vom spune: «Bucură-te, tu care ai adus Rusia la cunoștința lui Dumnezeu, căci noi suntem începutul împăcării cu Dumnezeu». Ea este care cea dintâi dintre Ruși a intrat în împărăția cerului. Pe ea o socotesc fiii Rusiei ca pe o străbună, căci după moartea ei s'a rugat la Dumnezeu pentru Ruși. Căci sufletele celor drepi nu mor niciodată, după cum spune Solomon: «De lauda celui drept se bucură poporul», căci amintirea sa este nemuritoare, ea este cunoscută de Dumnezeu și de oameni. Uite cum o prețuiesc toți oamenii cari văd stând neatins ani de zile moștele ei. Căci profetul a zis: «Voi preamări pe cei ce mă preamăresc». Și despre aceștia a spus David: «Cel drept rămâne într-o vecinică pomenire, el nu se va teme de vorbele cele rele, inima sa este pregătită să nădăjduiască în Dumnezeu, inima sa s'a întărit și ea nu se

«latină». Solomon însă zise: «Cei drepti trăesc pentru vecie și de la Dumnezeu le vine răsplata și de la Cel prea înalt paza. De aceea ei vor primi din mâna Domnului împărăția mării și cununa frumuseții; ei se vor acoperi cu dreapta sa și cu brațul său se vor apăra». Căci el a apărut pe fericita Olga de dușmanul său și de uneltirile diavolului. ,

XXXV. *Războaiele lui Sviatoslav cu Grecii. Tratatul cu Grecii. (970).*

Anul 6478. Sviatoslav așază pe Iaropolk la Kiev și pe Oleg la Drevliani. Între timp Novgorodienii veniră să ceară un principe zicând: «Dacă nu veniți la noi, ne vom căuta un principe». Iar Sviatoslav le răspunse: «Dacă ar voi numai să vie cineva la voi». Iaropolk și Oleg refuză să se ducă. Și Dobrynia ¹⁾ zise: «Cereți pe Vladimir» Era anume Vladimir fiul Malușei, intendentă Olgei, și care era o soră a lui Dobrynia. Tatăl amândurora însă era Malko din Lubeci. Dobrynia era deci unchiul lui Vladimir. Și Novgorodienii ziseră lui Sviatoslav: «Dă-ne pe Vladimir». Acesta le spuse: «Luați-l». Și Novgorodienii luară pe Vladimir cu ei. Astfel se duse Vladimir cu Dobrynia, unchiul său, la Novgorod, iar Sviatoslav la Pereiaslavet.

XXXVI. *Războiul lui Sviatoslav cu Grecii. Tratatul (971).*

Anul 6479. Sviatoslav se duse spre Pereiaslavet și Bulgarii se închiseră în cetate. Și Bulgarii ieșiră să se lupte împotriva lui Sviatoslav și s'a dat o mare bătălie și Bulgarii erau să învingă. Atunci Sviatoslav zise soldaților săi: «Aci ne este dat să cădem ! să luptăm vitejește, fraților și tovarășilor!». Și spre seară Sviatoslav fu învingător și luă cetatea cu asalt, zicând: «Aceasta este cetatea mea». Și trimise la Greci spunându-le: Am să viu la voi să cuceresc cetatea voastră, precum am cucerit pe aceasta. Iar Grecii răspunseră: «Nu suntem în stare să ne împotrivim ție; primește însă de la noi tribut, chiar și pentru drujina ta și spuneți-ne câți sunteți, ca să vă plătim de cap». Aceasta o spuneau Grecii ca să păcălească pe Ruși, căci și astăzi Grecii sunt plini de șiretenie. Și Sviatoslav le răspunse: Sun-

1) Dobrynia, unchiul lui Vladimir. În numele său întâlnim vorba slavă *dobr*, bun.

2) Malușă, mama lui Vladimir. În numele ei se regăsește cuvântul slav *mal*, mic.

tem 20,000, și adause 10,000, căci Rușii erau numai 10,000. Și Grecii înarmară 100,000 împotriva lui Sviatoslav și nu-î deteră nici un tribut. Și Sviatoslav porni împotriva Grecilor, iar aceștia porniră împotriva Rușilor. Când Rușii îi văzură se înspăimântară grozav de mulțimea armatei. Iar Sviatoslav le zise: «N'avem unde să ne retragem, de voie de nevoie, trebuie să ne luptăm. Să nu facem rușine-țării rusești, ci să ne lăsăm aici oasele. Dacă vom cădea nu vom da de nici o rușine. Numai dacă vom fugi va fi rușine de noi: să nu fugim, ci să ne ținem tari. Voiu merge înaintea voastră, dacă eu cad, gândiți-vă la voi». Și soldații ziseră: «Dacă va cădea capul tău, vor cădea împreună și capetele noastre». Și Rușii începură lupta și s'a dat o strajnică bătălie; și Sviatoslav a ieșit biruitor, iar Grecii o luară la fugă. Și Sviatoslav porni spre Capitală, pustiind țara și distrugând cetățile, cari au rămas pustii până în ziua de astăzi. Atunci împăratul convocă pe boierii săi la palat și le zise: «Ce să facem, căci lui nu putem să i ne împotrivism?» Și boierii îi răspunseră: «Trimite-i daruri, să-l ispitim, dacă îi place aurul și pavolocele». Și-i trimiseră aur și pavoloace și un om înțelept căruia îi zise: «Observă-i ochii, privirea și gândul». El luă darurile și se duse la Sviatoslav. Și îi se spuse lui Sviatoslav că au venit dela Greci cu daruri. Și el zise: «Introduceți-i aci». Aceștia veniră, se închinară înaintea lui și depuseră în fața lui aurul și pavolocele. Sviatoslav, fără să se uite la aceste daruri, porunci servitorilor săi: «Păstrați-le». Apoi se întoarseră la împărat și împăratul convocă pe boieri. Trimisiți grăiră: «Am venit la el și am depus darurile, dar nu s'a uitat la ele, ci a poruncit să le puie la o parte». Atunci unul zise: «Încearcă-l încă odată și trimite-i arme». Il ascultară pe acesta și-i trimiseră o sabie și alte arme și i le duse. El le primi, începu să le laude, să se bucure de ele și mulțumi împăratului. Trimisiți veniră din nou la împărat și-i povestii tot ce s'a întâmplat. Atunci ziseră boierii: «Acesta trebuie să fie un om fioros, fiindcă nu vrea să știe de bogății, dar ia arme: plătește-ți tribut». Și împăratul trimise la el, spunându-i: «Nu veni spre Capitală, ci primește tributul ce vei vrea»; căci nu mai era departe de Tigrad. Și i-a dat tribut; el primi însă și pentru cei morți, zicând: «Trebuie să-l aibă familia lor». Și a luat multe daruri și s'a întors cu mare glorie la Pereiaslaveț. Când văzu acum ce mică era drujina sa, își zise în sine. Dacă ar veni pe neașteptate, m'ar omorî și pe mine și oamenii mei!». Căci căzuseră mulți în această expediție. Și zise: «Vreau să merg în Rusia și să strâng armată mai numeroasă». Și a trimis soli la împărat, la Dorostorum, căci acolo era împăratul.

grăindu-i astfel: «Vreau să fac cu tine pace și o prietenie statornică». Când a auzit aceasta împăratul, s'a bucurat și i-a trimis daruri mai mari decât înainte. Sviatoslav primi darurile și începu să se sfătuiască cu drujina sa, spunând: Dacă nu încheiem cu împăratul pace și dacă împăratul va afla, ce puțini suntem, vor veni și ne vor impresura în cetate. Iar țara rusească este depănată și Pecenegii sunt în război cu noi și cine ne va ajuta? Să facem deci pace cu împăratul; căci vezi, el s'a obligat la tribut și aceasta să ne fie îndajun. Dacă nu ne vor plăti tributul, atunci vom strânge din Rusia din nou o armată mai numeroasă și vom porni spre Țarigrad». Această cuvântare plăcu drujinei și au trimis la împărat pe cei mai desăvârșiți ofițeri. Aceștia veniră la Dorostorum și au fost anunțați împăratului. Împăratul îi chemă în dimineața următoare și le zise: «Să vorbească trimișii ruși». Ei ziseră: «Iată ce spune principele nostru: Vreau să trăiesc în prietenie desăvârșită cu împăratul Grecilor în tot timpul viitor». Împăratul se bucură și puse un scriitor să transcrie pe pergament toate vorbele lui Sviatoslav. Atunci începu trimisul să spună toate vorbele și scriitorul începu să scrie. El grăi astfel:

Copiia tratatului de prietenie care s'a încheiat între Sviatoslav, mare principe al Rusiei și Svenald, scris de Theophilos Syncellos ¹⁾ către Ioan, numit Tzimiskes ²⁾, împăratul Grecilor la Dorostorum, în luna lui Iulie, la a 14-a Indicațiune, în anul 6479 (971).

Eu, Sviatoslav, principe rus, după cum am jurat, întăresc acest tratat cu jurământul meu: vreau să trăiesc în pace și într'o prietenie desăvârșită cu Ioan, marele împărat grec și cu Basilio ³⁾ și cu Constantin, împărați luminați de Dumnezeu și cu poporul nostru întreg, eu precum și toți Rușii cari sunt sub mine, boieri și ceilalți, până la sfârșitul lumii. Nici odată nu mă voi gândi să atac țara voastră, nici nu voi strânge oștiri sau alt popor să conduc împotriva țării voastre și împotriva acelor cari stau sub stăpânirea grecească și nici împotriva regiunii dela Corsum și cetățile sale și nici în contra țării Bulgarilor. Și dacă alt cineva s'ar gândi să atace țara voastră, atunci eu voi fi dușmanul aceluia și mă voi lupta cu el. După cum eu am făcut jurământ împăraților greci și cu mine boierii și toți Rușii, așa vom ține convenția prezentă. Dacă însă nu păstrăm cele mai sus

1) *Theophilos Syncellos*, secretar particular al împăratului.

2) Ioan Tzimiskes, împărat byzantin. Vezi *Monografia cetății Drâstorul-Silistra*, p. 114.

3) *Vasile-Basilios II* Bulgarochtonul, împărat în Byzanț (976—1025).

«munțate eu și cei cari sunt cu mine și cei cari sunt sub puterea mea, să fim blăstâmați de Dumnezeu, în care credem și de Perun și de Volos, zeul animalelor, să ne facem galbeni ca aurul și să pierim de propriile noastre arme. Considerați ca adevăr cele ce am convenit astăzi și cele ce am scris pe acest pergament și am sigilat cu sigiliile noastre.

Sviatoslav, după ce a încheiat pace cu Grecii, a plecat cu corabia până la cataractele Dniprului și Svenald, voivodul tatălui său, îi zise: «Principe, fă drumul călare cu ocol, căci la cataracte te pândesc Pecenegii». El însă nu i-a dat ascultare și a mers în corabie. Și locuitorii din Pereiaslaveț trimiseră la Pecenegi, spunându-le: Sviatoslav vine în Rusia încărcat cu multe bogății și cu nenumărată pradă luată de la Greci, însoțit de puțini tovarăși. Auzind acestea Pecenegii, ocupară cataractele și când ajunse Sviatoslav la cataracte, n'a putut să le treacă. De aceea, se opri și petrecu iarna la Beloberejie. Și începu să-i l'psească alimentele și era o mare foamete, așa că se plătea pentru un cap de cal o jumătate de grivnă. Și Sviatoslav trecu iarna aci. Când însă sosi primăvara.

În anul 6480, Sviatoslav porni spre cataracte. Aci fu atacat de Kuria, principele Pecenegilor. Și au omorât pe Sviatoslav, i-au tăiat capul și din titivă îi făcu o cupă pe care o garnisiră cu metal și din care băură. Svenald însă ajunse la Kiev la Iaropolk. Și anii domniei lui Sviatoslav au fost în total 28 (972).

XXXVII. *Domnia lui Iaropolk. Diferite întâmplări* (973—977).

Anul 6481. Începutul domniei lui Iaropolk.

Anul 6482, 6483. Fiul lui Svenald, numit Liut, era la vânătoare; el plecase anume din Kiev și urmărea fiarele prin pădure. Oleg îl văzu și întrebă: «Cine este ăsta?» Ii se răspunse că este fiul lui Svenald; se repezi călare spre el și-l ucise, căci și el era la vânătoare. Din această cauză se iscă o ură cumplită între Iaropolk și Oleg și Svenald spunea mereu lui Iaropolk: «Pornește împotriva fratelui tău și cuprinde-i țara, — căci el vrea să se răzbune pentru fiul său (974—975).

Anul 6484, 6485. Iaropolk porni împotriva fratelui său Oleg în țara Drevlianilor și Oleg îi ieși într-o întâmpinare; și se pregăteau de luptă și când lupta începu între cele două armate, Iaropolk birui pe Oleg. Oleg fugi cu ostașii săi în cetatea ce se numea Vrucii ¹⁾ și un pod conducea peste șanț spre poarta cetății. Aci se înbulziră și

1) *Vrucii*, cetate în regiunea Drevlianilor.

s'au împins unii pe alții în groapă și Oleg căzu de pe pod în prăpastie și căzură jos mulți oameni și cai și-l striviră. Și Iaropolk intră în orașul lui Oleg și-și luă asupra-și domnia. Și a trimis să caute pe fratele său, și cei ce l-au căutat nu l-au găsit. Atunci grăi un Drevlian: «Am văzut ieri, cum l-au aruncat de pe pod». Atunci Iaropolk trimise să cerceteze după fratele său. Și scoțând cadavrele din groapă de dimineața până la amiază, găsiră pe Oleg tocmai în fund printre cadavre. Il scoaseră afară și-l așezară pe un covor. Și sosind Iaropolk plânse la capul lui și zise lui Svenald: «Uite, aceasta ai vrut». Și au îngropat pe Oleg în locul acela în cetatea Vrucii, și mormântul său se vede la Vrucii până în ziua de astăzi. Iar țara sa o luă asupra-și Iaropolk. Soția lui Iaropolk era grecoaică, care fusese călugăriță. Tatăl său Sviatoslav i-o adusese și i-a dat-o de soție lui Iaropolk pentru frumusețea feții sale. Când Vladimir a auzit la Novgorod că Iaropolk a omorât pe fratele său Oleg, s'a temut și a fugit dincolo de mare. Iaropolk însă își așază la Novgorod posadnicii ¹⁾ săi și a rămas singur atot stăpânitor în Rusia (976—977).

XXXVIII. Vladimir ia în căsătorie pe Rogneda. Domnia sa în Kiev. Vieța sa. (978—988).

Anul 6486, 6487, 6488. Vladimir sosî cu Veregi la Novgorod și se adresa posadnicilor lui Iaropolk: «Duceți-vă la fratele meu și spuneți-i: «Vladimir pornește împotriva ta, pregătește-te de luptă». Și s'a stabilit la Novgorod. Și trimise la Rogvolod ²⁾ în Polock spunându-i: «Vreau să iau de soție pe fiica ta». Acela întrebă pe fiica sa: «Vrei să iai de bărat pe Vladimir?». Ea răspunse: «Nu vreau să desculț pe fiul unei sclave; pe Iaropolk însă da». Rogvolod venise de peste mare și-și avea țara la Polock și Tury ³⁾ la Turov, după care s'au numit Turovcii. Și slujitorii lui Vladimir se întoarseră și-i spuseră toate ce zisese Rogneda, fiica lui Rogvolod, principele din Polock. Atunci Vladimir își strânse o armată mare de Varegi și Sloveni și Ciuzi și Krivici și porni împotriva lui Rogvolod. În timpul acesta se făcea căsătoria Rognedei cu Iaropolk. Și Vladimir veni la Polock, ucise pe Rogvolod și pe cei doi fii ai săi și pe fiica lui Rogneda o luă de soție. Și porni împotriva lui Iaropolk. Și Vladimir veni la Kiev cu o armată numeroasă și Iaropolk neputând să i se împotrivescă,

1) *Posadnicii*, erau înalți funcționari, reprezentând pe principe.

2) *Rogvolod*, principe vareg din Polock.

3) *Tury*, principe vareg din Turov, cetate lângă Pripet.

se închise cu oamenii săi și cu Blud ¹⁾ în Kiev. Vladimir se întări prin șanțuri la Dorogojici ²⁾, și între Dorogojici și între Kapici ³⁾ a făcut o groapă care se vede până în ziua de astăzi. Vladimir trimise la Blud, voievodul lui Iaropolk și-i spuse cu viclenie: «Fii prietenul meu; dacă eu omor pe fratele meu, vreau să te am ca pe un părinte și vei primi din partea mea o mare cinste. Nu eu am început să-mi omor frații, ci el și numai de teamă am pornit în contra lui». Și Blud spuse trimișilor lui Vladimir: «Voiu fi din toată inima prietenul tău». O blestemată viclenie omenească! Cum spune David: «Cel ce mănâncă pâinea mea, mi-a întins cursă». Căci acesta cu viclenie a întins cursă principelui său. Și iarăși: «Cu limbile lor au îngelat. Judecă-i, Doamne, să cadă din gândurile lor; gonește-i pentru marea lor nelegiuire, căci te-au mâniat, Doamne». Și iarăși grăiește același David: «Oamenii de sânge și de trădare nu vor ajunge la jumătatea drumului lor». Este urât sfatul care sfătuește vărsarea de sânge. Sunt nebuni acei cari, după ce au primit cinste și avere dela principii sau stăpânii lor, se gândesc la pieirea principilor lor; aceștia sunt mai răi decât diavolul. Astfel și Blud și-a trădat pe principele său, deși promise dela el multă cinste: acesta este vinovat de sângele vărsat. Căci după ce Blud s'a închis împreună cu Iaropolk a trimis cu viclenie împotriva lui de mai multe ori la Vladimir și-l chemă să ia cu asalt cetatea; și el însuși s'a gândit să ucidă pe Iaropolk, însă nu i-a fost cu putință să-l omoare din cauza locuitorilor din cetate. Fiindcă Blud nu știa, în ce chip să-l piardă, se gândi la o viclenie și-l sfătui să facă o ieșire din oraș. Plin de viclenie Blud spuse lui Vladimir: «Locuitorii din Kiev stau în legătură cu Vladimir și-i spun: «Atacă cetatea și-ți vom da în mână pe Iaropolk. Fugi din cetate!» Și Iaropolk îi dăde ascultare, fugi și se închise în cetatea Rodnia, la gura fluviului Ros. Vladimir însă intră în Kiev. Și Iaropolk a fost asediat în Rodnia, unde domnea o mare foamete. Până în ziua de astăzi mai există proverbul: Sărăcie ca în Rodnia. Și Blud grăi lui Iaropolk: «Vezi ce de soldați are fratele tău? Nu vom putea să-i biruim; încheie pace cu fratele tău». Aceasta însă o spunea din viclenie împotriva lui. Și Iaropolk zise: «Așa să fie». Deci Blud trimise lui Vladimir soli cari să-i spună: «Dorința ta s'a împlinit; voi aduce pe Iaropolk la tine; pregătește totul să-l omori». Când Vla-

1) *Blud*, voevod din Kiev.

2) *Dorogojici*, o localitate lângă Dnipro, mai sus de Kiev.

3) *Kapici*, o localitate lângă Dnipro, mai la Nord de Kiev.

4) *Rodnia*, cetate lângă fluviul Ros, un afluent al Dnistrului.

dimir a auzit aceasta, merse la curtea părintească Terem, despre care am vorbit mai înainte și s'a așezat cu ocașiile săi și cu drujina sa. Și Blud zise lui Jaropolk: «Du-te la fratele tău și spune-i: Tot ce-mi vei da, eu voi primi. Jaropolk plecă acolo, însă Variajko ¹⁾ îi zise: «Nu te duce, principe; au să te omoare; fugi la Pecenegi și vino înapoi cu o armată». Dar nu l-a ascultat și Jaropolk veni la Vladimir. Și când intră pe uși, doi Varegi îl loviră cu săbiile în piept. Blud însă închisese ușile, și n'a mai lăsat pe nimeni din ai săi să intre. Astfel pieri Jaropolk. Variajko însă când a văzut că Jaropolk a fost omorât, fugi dela palat la Pecenegi și de mai multe ori s'a luptat alături de Pecenegi în contra lui Vladimir. Acesta numai cu greu putu să-l atragă la sine, după ce îi făcu un jurământ. Vladimir însă avu legături cu soția fratelui său, cu grecoica, care îi era cumnată. Din aceasta s'a născut Sviatopolk. Deci dintr'o sămânță urâtă ieși fructe urite. Mamă sa a fost o călugăriță și a doua oară Vladimir avu legături cu ea în afară de căsătorie. Sviatopolk era deci fiul unei adultere. De aceea tatăl său nici nu l-a iubit, căci el avea doi tați, pe Jaropolk și pe Vladimir.

Atunci Varegi îi grăiră către Vladimir: «Această oțetate este a noastră, noi am cucerit-o; vrem să avem prețul răscumpărării două grivne de cap. Vladimir le spuse: Așteptați o lună, până ce strâng bani pentru voi. Și au așteptat o lună întreagă și nu le-a dat nimic. Atunci ziseră Varegi «Ne-ai înșelat; arată-ne drumul spre Grecia. El le zise: «Mergeți». Și din mijlocul lor alese bărbați buni, pricepuți și viteji și le-a distribuit oțetăți; ceilalți însă porniră la Tărigrad, în Grecia. Și el trimise, înaintea lor, soli cari grăiră împăratului: «Iată vin la tine Veregi, nu-i ținea în oraș, căci se vor purta rău, după cum s'a purtat și aci; împrăstie-i în diferite părți și nu lăsa pe nici unul să se întoarcă aci». (978—980).

Și Vladimir începu să domnească singur în Kiev. Și ridică mai mulți idoli pe colina din afară a palatului Terem: un Perun de lemn, cu cap de argint și mustăți de aur; și pe Chors, pe Dajbog și Strîbog și pe Semargl și pe zeița Mokoș. Și le-au adus jertfe, numindu-i zei, și-și aduseră aci pe fiii și ficele lor și-i jertfiră diavolilor și pângăriră pământul prin jertfele lor. Și pământul rusec și această colină era pângărită de sânge. Dar prea bunul Dumnezeu nu vrea moartea păcătoșilor. Pe această movilă se ridică acum biserica Sfântului Vasile, după cum vom istorisi mai târziu. Dar să ne întoarcem la povestirea noastră.

1) *Variajko*, un voivod al lui Jaropolk.

Vladimir așează atunci pe unchiul său Dobrynia în Novgorod, și Dobrynia veni la Novgorod și ridică la Volchov un idol al lui Perun; și Novgorodienii îi aduseră jertfe ca unui Dumnezeu.

Vladimir era învins de dragostea după femei și soțiile sale au fost: Rogneda, pe care o așează la Lybed¹⁾, unde este acum satul Predslavino, și cu care a avut patru fii: Iziaslav, Mstislav, Iaroslav, Vsevlad și două fete; cu grecoaica pe Sviatopolk, cu o cehă pe Vyșeslav, cu o alta pe Sviatoslav și Mstislav; și cu o bulgăroaică pe Boris și Gleb. Concubine a avut el 300 în Vyșegorod, 300 în Belgorod și 20 în Berestov²⁾, în satul care se cheamă acum Berestovojie. Nesăturându-se cu viața desfrânată, a luat și femeile altor bărbați și-a batjocorit și fete mari. Căci era stricat ca Solomon. Solomon avea, cum se spune 700 femei și 300 concubine. Acesta era înțelept, totuși la sfârșit a căzut; oestălalt însă era fără minte, și la sfârșit și-a găsit mântuirea. Mare este Domnul și mare este puterea sa; înțelepciunea sa n'are sfârșit. Căci urită este ademenirea femeilor, după cum a spus despre femei Solomon, după ce s'a pocăit: «Nu da ascultare unei femei rele, căci miere picură de pe buzele femeii stricate; câțva timp ea îți îndulcește gâtulejul, dar mai în urmă devine mai amară decât fierea. Cine se alipește de ea îl târește prin moarte în prăpastie. Ea nu merge pe calea vieții, ci rătăcitori și nebunești sunt pașii ei». Astfel a grăit Solomon despre femeile desfrânate, despre femeia cea bună însă el a zis: «Ea este mai prețioasă decât o piatră neșimată; bărbatul ei se veselește de ea, căci ea îi face fericirea în întreaga lui viață. Dacă a găsit lână și in, cu mâinile ei face lucru folositor. Ea este ca o corabie care face negustorie: de departe strânge ea bogății. Ea se scoală de noapte și dă casei mâncări și de lucru servitorilor. Dacă a văzut un ogor, l-a și cumpărat; din lucrarea mâinilor ei, a plantat viea; ea și-a încins puternic șalele, și și-a întărit brațul pentru muncă și știe ce bună este munca. Lumina ei nu se stinge toată noaptea. Mâna ei se întinde după lucruri folositoare și degetele ei țin fusul. Mâinile ei se deschid pentru săraci și dă fructe oelor însetați. Bărbatul ei n'are să se ocupe de casă, ori unde ar fi el; toți ai ei vor fi îmbrăcați; pentru bărbatul ei, ea a făcut două feluri de haine, una vopsită în roșu, și alta de purpură. Bărbatul ei se distinge la poarta cetăților țării. Ea a țesut pătură și le-a pus în vânzare; gura și-o deschide cu vorbe înțelepte,

1) *Lybed*, un afluent al Dniprului.

2) *Bredslavino*, un sat pe Lybed, aproape de Kiev.

3) *Vyșegorod*, *Belgorod* și *Berestov*, orașele lângă Kiev.

ea vorbește cu limbu sa numai când trebuie. Ea s'a îmbrăcat cu putere și cu frumusețe, dărniciile ei i-au ridicat copiii și i-au făcut bogății; și bărbatul ei a lăudat-o. Căci fumea cuminte este binecuvântată; să laude teama de Dumnezeu. Dați-i din fructele buzelor ei și lucrarea ei să o laude înaintea porților bărbatului ei».

Anul 6489. Vladimir merse în contra Leșilor și le-a cuprins orașele Peremyal¹⁾, Cerven²⁾ și alte orașe, cari până în ziua de astăzi aparțin Rusiei. Tot în acest an a învins și pe Viatici și le-a impus un tribut de fâie care plug, după cum făcuse și tatăl său (981),

Anul 6490. Viaticii începură războiu; Vladimir porni împotriva lor și-i învinse pentru a doua oară (982).

XXXIX. Sacrificiile omenești. Istoria unui Vareg creștin.

Anul 6491. Vladimir porni împotriva latviagilor, învinse pe latviagi³⁾ și le cuprinse țara. Și după ce se întoarse la Kiev aduse jertfe idolilor împreună cu poporul său. Și bătrânii și boierii ziseră: «Să tragem la sorți un băiat și o fată; asupra căruia va cădea sorțul să-l sacrificăm zeilor». Și era un Vareg și curtea lui era acolo unde este biserica Sfintei Maici a Domnului ce a fost zidită de Vladimir. Acest Vareg venise din Grecia și făcuse cunoștință cu credința creștină. Și el avea un fiu frumos ca înfățișare și ca suflet; din pisma diavolului asupra acestuia a căzut sorțul: căci diavolul n'a putut să se rețină să-și arate puterea și tânărul era ca un spin în inima sa. Și Satana căută să-l prăpădească și ațâță mulțimea. Trimisii veniră la el și-i spuseră: «Sorțul a căzut pe fiul tău; căci zei pe el l-a ales; deaceia îl vom duce ca jertfă zeilor. Veregul zise: «Aceștia nu sunt zei, ci bucăți de lemn; astăzi sunt aci, mâine însă vor putrezi; căci ei nici nu mănâncă nici nu beau, nici nu vorbesc; ei sunt făcuți de mâna omului din lemn. Dar există un singur Dumnezeu, căruia îi slujesc Grecii și căruia i se închină, care a făcut cerul și pământul și stelele și soarele și luna și pe om și i-a poruncit să trăiască pe pământ. Iar acești zei, ce-au făcut? Ei înșiși sunt făcuți. Pe fiul meu nu vreau să-l dau diavolilor». Trimisii se duseră și istorisiră acestea poporului. Aceștia prinseră armele, se repeziră la el și nimiciră din toate părțile olatele lui. Veregul însă era cu fiul său în vestibul și îi se adresară: «Dă-ne pe fiul tău ca să-l jertfim zeilor». El răspun-

1) *Peremysl*, cetate pe fluviul Jan. Peremysl.

2) *Cerven*, cetate în Galiția.

3) *latviagi*, populațiune baltică aproape de Prusieni.

se: «Dacă aceia sunt zei, pot să trimeată pe vre'unul dintre zei și să ia pe fiul meu; dece îl căreți?» Atunci începură să strige, sparseră podina de sub ei și-i omorîră și nimeni nu știe, unde au fost îngropați. Pe acea vreme oamenii n'aveau minte și erau păgâni. Diavolul s'a bucurat de aceasta și nu știa că sfârșitul său era aproape. Astfel se silea el să nimicească poporul creștin, deși chiar din aceste țări avea să fie gonit de sfânta cruce. «Aci, se gândea în sine satana, aci e locul meu, aci m'au învățat apostolii și n'au proorocit proorocii», și nu știea că proorocul spune: «Chiar și pe cei cari nu sunt poporul meu, îi voi numi poporul meu», iar de apostoli s'a zis: «Vorbele lor s'au răspândit în toată țara și cuvintele până la marginea pământului. Căci deși apostolii n'au fost aci cu trupul, răsună totuși învățătura lor, ca trompetele, pe tot pământul; în biserici prin învățătura lor biruim noi pe dușman și-l călcăm cu picioarele noastre, după cum l-au călcat acest tată cu fiul său și au primit cununa cerească împreună cu sfinții mucenici și cu cei dreți.

XL. Războaiele lui Vladimir. Dîscuții religioase (984).

Anul 6492. Vladimir porni împotriva Radimicilor. El avea pe lângă sine pe voivodul Volcii Chvost și Vladimir trimise pe Volcii Chvost înaintea sa. Acesta îi întâlnește la râul Peșceana ¹⁾ și Volcii Chvost învinse pe Radimici. De aceea Rușii își bătură joc de Radimici spunându-le: «Cei de la Peșceana fugiră de o coadă de lup». Radimici însă erau din neamul Leșilor; venind s'au stabilit aci și plăteau tribut Rușilor; un povoz ²⁾ aduc până în ziua de astăzi.

Anul 6493. Vladimir porni cu unchiul său Dobrynia pe corăbii împotriva Bulgarilor și pe Torcii ³⁾ îi duse pe uscat călări și birui pe Bulgari. Dobrynia zise lui Vladimir: Am văzut pe prizonieri și toți sunt cu cisme; aceștia n'au să ne trimeată tribut; să mergem să căutăm dușmani încălțați cu pajă. Și Vladimir încheie pace cu Bulgarii și s'a depus jurământ din ambele părți. Și zise Bulgarii: «Atât timp va ține pacea între noi până ce piatra va începe să înoate și hameiul să cadă la fund. Și Vladimir se întoarce la Kiev (985).

Anul 6494. Bulgarii de legea mahomedană veniră la el și

1) *Peșceana*, un afluent al fluviului Soz din țara Radimicilor.

2) *Povoz*, tribut ce se dădea principelui.

3) *Torcii*, popor de semănție turcă, ca și Torcmenii, Pecenegii, Polovcii. Ei trăiau la fruntariile Rușii chiovene. Porphyrogenitul numește și pe Unguri tot Turci.

epuseră: «Tu ești un principe înțelept și priceput și totuși nu cunoști legea. Crede în legea noastră și cinstește pe Mahomed. Și Vladimir îi întrebă: Cum este legea voastră». Ei răspunseră: «Noi credem în Dumnezeu, Mahommed însă ne învață tăierea împrejur, să nu mâncăm carne de porc, să nu bem vin. După moarte, zise el, se poate trăi în desfrâu cu femeile: Mahommed va da fiecăruia 70 femei frumoase; din ele el alege una frumoasă și toate frumusețile le îngrămădește asupra ei; aceasta devine soția sa. Dar și aci se poate el da la tot desfrăul. Cel ce este sărac în această lume va fi sărac și în cealaltă». Și o sumedenie de alte minciuni pe cari mi-e rușine să le reproduc (986).

Vladimir i-a ascultat căci și plăceau femeile și el însuși era desfrânat, de aceea i-a ascultat bucuros; ceea ce nu-i convenea de loc era tăierea împrejur și reținerea dela carne de porc și dela orice băutură. El răspunse: «Pentru Ruși băutura este o plăcere, fără ea nu putem fi». Apoi veniră Nemții de la Roma și-i grăiră: «Papa ne-a însărcinat să-ți spunem: Țara ta este ca țara noastră, dar credința voastră nu este ca a noastră; căci credința noastră este lumină; noi ne rugăm lui Dumnezeu care a făcut cerul și pământul și stelele, luna și tot ce are suflare; zeii voștri sunt încă de lemn. Vladimir îi întrebă: «Cari sunt poruncile voastre?». Ei răspunseră: «A posti după putere; dacă cineva mănâncă și bea, toate acestea sunt pentru slava lui Dumnezeu. a zis învățătorul nostru Paul». Vladimir zise atunci Nemților: «Plecați de aci, căci părinții noștri n'au admis aceasta». Când au auzit aceasta Ovreii Chazari, veniră și grăiră: «Am auzit că au venit Bulgari și creștini, învățându-te fiecare dintre ei credința sa. Creștinii cred în acela pe care noi l-am răstignit pe cruce, noi însă credem în singurul Dumnezeu al lui Abraham, al lui Isaac și al lui Iacob». Și Vladimir îi întrebă: «Cum este legea voastră?» Ei răspunseră: circumciziunea, abținerea dela carne de porc și de iepure și serbarea sabbatului». El îi întrebă: «Și unde este țara voastră?» Ei răspunseră: «În Ierusalim». Apoi îi întrebă: «Acolo locuiți voi acum?» Ei ziseră: «Dumnezeu s'a mâniat pe părinții noștri și pentru păcatele noastre ne-a împrăștiat pe tot pământul și țara noastră a dat-o în mâna creștinilor». Atunci zise el: «Cum învățați voi pe alții, iar voi sunteți gonți de Dumnezeu și împrăștiați de el? Dacă Dumnezeu v'ar fi iubit pe voi și legea voastră, nu v'ar fi împrăștiat prin țări străine. Ați voi voi ca și nouă să ni se întâmple la fel?».

În urmă trimiseră Grecii la Vladimir un filosof care grăi ast-

fel: Am aflat că au venit Bulgarii și au voit să te învețe să primești credința lor: credința lor însă pângărește cerul și pământul; ei sunt mai blăstămați decât toți oamenii, au ajuns asemenea cu Sodoma și Gomora, asupra cărora Dumnezeu a lăsat să cadă pietre de foc și i-a înghițit și cufundat sub pământ. Astfel îi așteaptă și pe ei ziua pieirei, când va veni Dumnezeu să judece pe pământ și să piardă pe toți câți fac nedreptate și săvârșesc grozăvii: căci aceștia se spală în excrementele lor și le bagă în gură, și le trec prin barbă invocând pe Mahommed. Tot astfel și femeile lor săvârșesc aceleași crime și altele și mai urite căci gustă murdăria împreunăii bărbatului cu femeia !. Când a aflat aceasta Vladimir, a scuipat pe pământ și a zis: «Asta-i o scârboșenie». Iar filosoful zise: Am mai aflat și despre aceea că au sosit oameni dela Roma să vă propovăduiască credința lor. Credința lor este puțin deosebită de credința noastră. Ei se slujesc în serviciul lor divin de pâine nedospită, adică de azimă, pe care Dumnezeu nu le-a dat-o; mai mult chiar el a poruncit să se servească cu pâine și aceasta a dat-o apostolilor și luând pâinea a zis: «Acesta este trupul meu care se frânge pentru voi». În același fel a luat el și vinul și a zis: «Acesta este sângele meu al lezei celei noi care se varsă pentru voi și pentru mulți spre iertarea păcatelor». Ei însă nu fac așa și nu împlinesc adevărata credință». Atunci Vladimir zise: «Au venit la mine jidovii și au spus: Nemții și Grecii cred în acela pe care noi l-am răstignit pe cruce». Filosoful răspunse: «E adevărat, noi oredem în acesta; căci prorocii lor au prezis, că Dumnezeu se va naște, alții însă că va fi crucificat și îngropat și a treia zi se va scula și se va înălța spre cer. Ei însă au ucis pe acești profeți, iar pe alții i-au maltratat. Și când s'a împlinit timpul prooro-cirei lor, s'a scoborât pe pământ și a lăsat să fie răstignit și înviind s'a suit la cer. El a așteptat 46 ani ca ei să se căiască și nu s'au căit. Atunci a trimis împotriva lor pe Romani cari le-au dărâmat cetățile lor și și pe ei i-a împrăștiat peste tot pământul și astfel slujesc în țări străine». Vladimir întrebă: «De ce Dumnezeu s'a pogorât pe pământ și s'a supus la o astfel de mucenicie?». Filosoful răspunse zicând: «Dacă vreai să ascuți, am să-ți istorisesc dela început, de ce Dumnezeu s'a pogorât pe pământ». Vladimir zise: «Vreau bucuros să ascult».

Și filosoful începu să grăiască astfel: «La început, Dumnezeu a făcut cerul și pământul, în întâia zi. A doua zi a făcut uscatul care este în mijlocul apelor; în aceeași zi s'au despărțit apele: o parte se ridică deasupra uscatului, cealaltă jumătate se retrase sub

uscă. În ziua a treia făcu marea și râurile și izvoarele și sămănăturile; în ziua a patra soarele, luna și stelele și Dumnezeu împodobi cerul. Când a văzut aceasta, cel dintâi dintre îngeri, cel mai bătrân din ceata îngerilor, se gândi în sine și zise: «Vreau să mă scobor pe pământ și să pun stăpânire pe pământ și voi fi asemenea cu Dumnezeu și-mi voi așeza tronul meu pe norii dela miază noapte». Și numai de cât Dumnezeu îl aruncă din cer și după el căzură, cei cari îi erau supuși, ceata a zecea (de îngeri). Numele acestui umilitor era Satanael și în locul său Dumnezeu puse pe Mihail ca cel mai bătrân. După ce Satanael n'a isbutit în planurile sale și după ce și-a pierdut slava de mai înainte, a fost numit inimicul lui Dumnezeu. În urmă, în ziua a cincea Dumnezeu a făcut chiții și pești și târtoarele și păsările înaripate. În ziua a șasea a făcut Dumnezeu fiarele și dobitoacele și viermi pământului, el făcu și pe om. În ziua a șaptea Dumnezeu se odihni de lucrurile sale: acesta este Sabbatul. Și Dumnezeu așază paradisul în răsărit în Eden și duse aci pe omul pe care îl făcu. Și i-a dat voie să mănânce din orice pom în afară de unul singur, acela al cunoașterii binelui și răului. Și Adam era în paradis și privea pe Dumnezeu și-l lauda, când îl laudau și îngerii. Și Dumnezeu trimise lui Adam un somn și Adam adormi; și Dumnezeu luă lui Adam o coastă și-i făcu o soție și-i o aduse lui Adam în parad's și Adam zise: «Acesta este os din oasele mele și carne din carnea mea, și a fost numită femeie». Și Adam dădu numele animalelor și păsărilor și fiarelor și viermilor, și un înger îi numi și pe ei amândoi. Și Dumnezeu făcu să asculte de Adam fiarele și dobitoacele și el stăpânea peste toate și ele îi erau supuse. Când diavolul văzu cât de mult cîntește Dumnezeu pe om, a început să-l pizmuiască, s'a profăcut într'un șarpe și a venit la Eva și-i spuse: De ce nu mâncați voi din pomul, care se găsește în mijlocul paradisului?». Și femeea grăi către șarpe: «Dumnezeu a spus: «Voi nu trebuie să mâncați: căci dacă veți mânca, veți muri». Atunci șarpele grăi femeii: Nu veți muri, dar Dumnezeu știe că în ziua în care veți mânca din el, ochii voștri se vor deschide și voi veți fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul». Și femea văzu că fructul era bun de mâncat și ea luă și mănăcă și dădu și bărbatului ei și mâncară amândoi. Și ochii lor s'au deschis și văzură că sunt goi și din foi de smochin și-au făcut șorțuri. Atunci Dumnezeu zise: «Blestemat să fie pământul în lucrările tale; în necaz să mănânci în toate zilele vieții tale». Și Dumnezeu Domnul grăi: «Dacă întindeți mâna și culegeți fructul arborelui vieții, veți trăi vecinic» și Dumnezeu Domnul

goni pe Adam din paradis. Și s'a așezat dincolo de paradis, plângând și muncind pământul și Satan s'a bucurat de blăstămii pământului: astfel ne-a ajuns prima cădere și pedeapsă amară: pierderea vieții îngerești. Adam născu pe Cain și Avel; Cain era muncitor de pământ. Avel păstor. Și Cain oferi lui Dumnezeu din fructele câmpului și Dumnezeu nu primi darurile sale; Avel îi jertfi cel dintâi miel născut și Dumnezeu primi darul lui Avel. Atunci Satan se furișă în sufletul lui Cain și împinse pe Cain să omoare pe Avel. Și Cain zise: «Să mergem în câmp» și Avel îl ascultă. Și după ce s'au dus s'a ridicat Cain și a voit să-l omoare și n'a știut, cum să-l omoare. Atunci grăi Satan către el: «Ia o piatră și lovește-l». Și a luat o piatră și l-a omorât. Și Dumnezeu zise către Cain: «Unde este fratele tău?». El răspunse: «Sunt eu păzitorul fratelui meu»? Și Dumnezeu zise: «Sângele fratelui tău strigă către mine; vei geme și vei tremura toată viața ta». Adam și Eva plânseră, iar diavolul s'a bucurat și a spus: «Uite pe cel pe care l-a cinstit Dumnezeu, eu am făcut să cadă dela Dumnezeu și uite acum l-am făcut să plângă». Și au plâns amândoi după Avel treizeci de ani și cadavrul lui nu putrezea. Și nu se pricepea să-l îngroape. Atunci la porunca lui Dumnezeu sosiră în abor două păsări: una dintre ele murind, cealaltă făcu o groapă și puse pe cea moartă înăuntru și o îngropă. Când au văzut aceasta Adam și Eva făcură și ei o groapă și băgară pe Avel în ea și plângând îl îngropară. Când Adam era de 230 ani născu pe Seth și două fete: și Cain a luat pe una și Seth pe cealaltă. Astfel se înmulțiră oamenii și se lătiră pe pământ. Și ei nu cunoșteau pe creatorul lor și erau desfrânați și dați la tot felul de crime, omoruri și patimi; oamenii trăiau ca vitele. Singurul om drept în acest neam era Noe; acesta avu trei fii: Sem, Ham și Iaphet. Și Dumnezeu zise: Duhul meu nu va mai rămânea deasupra acestor oameni, și zise: «Am să prăpădesc ceea ce am creiat, dela om până la animale». Și Dumnezeu Domnul grăi către Noe: «Fă-ți o arcă lungă de 300 coți, lată de 80 coți și înaltă de 30 coți,— căci Egiptenii îi ziceau la sagenă cot.— După ce arca a fost construită timp de o sută de ani, povesti Noe că are să vie un potop, dar era luat în râs. După ce a fost gata arca, zise Domnul către Noe: «Intră înăuntru, tu și soția ta și fiii tăi și nurele tale; și ia cu tine înăuntru câte o pereche din toate animalele și din toate păsările și din toate reptilele». Și Noe le băgă înăuntru, după cum i-a spus Dumnezeu. Atunci Dumnezeu făcu să cadă pe pământ un potop și înghiți toate vietățile; arca însă plutea pe apă. Când s'au retras apele, Noe a ieșit cu fii săi și cu soția sa; din ei s'a înmulțit neamul

omenesc pe pământ. Și oamenii au ajuns mulți la număr și vorbeau o singură limbă și ziseră între ei: «Să ridicăm un turn până la cer. Și se apucară de zidit și șeful lor era Nimrod. Atunci zise Dumnezeu: «Uite cum s'au înmulțit oameni și gândurile lor sunt pline de deșertăciune. Și Dumnezeu veni și le încurcă limbile în 72 limbi. Eber însă a rămas cu limba lui Adam, căci el singur n'a luat parte la nebulnia lor, zicând: «Dacă Dumnezeu ar îndemna pe oameni să zidească un turn până la cer, el însuși l-ar fi creat cu vorba sa, după cum a făcut cerul, pământul, marea și toate cele văzute și nevăzute. De aceea limba sa n'a fost schimbată. Din el se trag Ebreii.

Oamenii se împărțiră în șaptezeci și două de popoare și se împrăștiară pe pământ și fiecare popor își luă obiceiurile sale. Și după învățătura diavolului aduceau ei jertfe pădurilor și izvoarelor și florilor și nu cunoșteau pe Dumnezeu. De la Adam până la potop sunt 2242 ani, și de la potop până la amestecul limbilor 529 ani. În urmă diavolul aruncă pe oameni în păcate și mai mari: ei se apucară să-și facă idoli, unii de lemn, alții de aramă, alții de marmoră și alții de aur și de argint. Și se închinau lor și-și duceau pe fii și fiicele lor și-i omorau înaintea lor și întreg pământul a fost pângărit. Autorul idolatriei a fost Seruch; căci el făcu idoli în cinstea oamenilor morți, dintre cari unii erau regi, alții eroi, alții vrăjitori, alții femei desfrânate. Acest Seruch a născut pe Tharah, Tharach însă a născut trei fii: Abraham și Nahor și Haran. Tharah făcu idoli, precum a fost obiceiuit de tatăl său. Abraham însă, când a ajuns să aibă minte, s'a uitat spre cer și văzu stelele și cerul și grăi: «În adevăr, acela este Dumnezeu care a făcut cerul și pământul, iar tatăl meu a dus pe oameni pe căi greșite». Și Abraham grăi: «Am să pun la încercare pe zeii tatălui meu»; și zise: «Tată, de ce duci pe oameni pe căi greșite, făcând idoli de lemn? Acela este Dumnezeu care a făcut cerul și pământul». Și Abraham luând foc, arse pe idoli în templu. Când a văzut Haran, fratele lui Abraham, a voit în grija sa pentru idoli să-i scoată în grabă; a ars însă însuși Haran și muri înaintea tatălui său. Până atunci nici odată un fiu n'a murit înaintea tatălui său, ci tata înaintea fiului; de la el a început și fiii să moară înaintea părinților lor.

Și Abraham plăcu lui Dumnezeu și Dumnezeu grăi lui Abraham: «Mergi din casa tatălui tău în țara ce-ți voi arăta. Și din tine am să fac un popor mare și neamurile de pe pământ te vor binecuvânta». Și Abraham făcu ceea ce-i porunci Dumnezeu. Și Abraham luă pe nepotul său Loth: căci Loth era cumnatul său și fiul

fratelui său, căci Abraham luase în căsătorie pe fiica fratelui său Haran, pe Sara. Și a venit în țara Canaanului lângă un stejar mare și Dumnezeu grăi lui Abraham: «Seminției tale îi voi da eu această țară». Și Abraham se închină lui Dumnezeu. Abraham era de 75 ani, când a plecat de la Haran, iar Sara era stearpă: supărată de această sterilitate a ei, Sara zise către Abraham: «Du-te la sclava mea». Și Sara luă pe Hagar și o dete bărbatului ei. Și Abraham se uni cu Hagar și Hagar rămase însărcinată și născu un fiu pe care l-a numit Isaac. Și Dumnezeu a poruncit lui Abraham să taie împrejur copilul și l-a tăiat împrejur în ziua a 8-a. Dumnezeu ținea la Abraham și la neamul lui și l-a numit poporul său. După ce Isaac se făcu mare, iar Abraham trăise 175 ani, muri și a fost îngropat. Când Isaac era de 60 de ani, născu doi fii, pe Esau și Iacob. Esau era rău, Iacob însă drept. Iacob sluji 7 ani la unchiul său pentru fiica acestuia mai mică, și Laban, unchiul său, nu i-o dete, ci îi spuse: «Ia pe cea mai mare». Și-i dete pe Lea, a mai mare, iar pentru a doua îi grăi: «Slujește-mi mai departe 7 ani». Și i-a servit mai departe 7 ani pentru Rahela. Astfel luă el pe cele două surori ca soții și născu cu ele 8 copii: Ruben, Simeon, Levi, Iuda, Isachar și Sabulon, Iosif și Benjamin; și cu două sclave avu el pe Dan, Naphtali, Gad și Aser. Și din aceștia se trag Jidovii. Când Iacob a fost de 130 ani, se duse el cu familia sa, care număra 65 suflete, în Egipt; a trăit în Egipt 17 ani și muri; și seminția sa a stat în robie 400 de ani. După acești ani neamul evreesc s'a întărit și s'a înmulțit, și Egiptenii îi asupră cu robia.

În acest timp se născu printre Jidovi Moise. Și vrăjitorii egipteni spuseră regelui: «S'a născut printre Evrei un copil, care va pierde Egiptul». Atunci regele porunci numai decât să fie aruncați în Nil toți copiii nou născuți ai Evreilor. Mama lui Moise însă, fiindcă se temea de moartea lui, luă pe copilăș și îl puse într'un coșuleț, îl duse și-l așeză pe malul fluviului. În această vreme fiica Faraonului Termuthis veni să facă baie și zărind copilășul plângând, îl ridică, îi se făcu milă de el și îl numi Moise și-l luă cu sine: căci era un copil frumos. Și fiindcă avea patru ani, îl duse fiica faraonului la tatăl ei. Când Faraonul văzu pe Moise, îi plăcu copilul; Moise însă, când îl îmbrățișă, îi aruncă regelui coroana de pe cap și o călcă. Când a văzut aceasta un vrăjitor grăi către rege: «O rege, nimicește pe acest copil, căci dacă nu-l nimicești, el vă va pierde tot Egiptul». Și regele nu-i dădu ascultare, ci mai mult încă dete ordin să nu mai fie nimiciți copiii de Evrei. După ce Moise s'a făcut mare, a ajuns

la o mare putere în casa Faraonului. Când însă veni un alt rege, nobilii începură să-l pizmuiască. Moise, fiindcă ucise pe un Egiptean care rănisese pe un Evreu, fugi din Egipt și veni în țara Midian. Și călătorind prin pustiu a fost învățat de îngerul Gabriel despre creațiunea lumii și despre cei dintâi oameni și despre cele ce s'au întâmplat în urmă și despre potop și despre amestecul limbilor și câți ani a trăit fiecare; deasemenea l-au învățat despre mersul și numărul stelelor, despre întinderea pământului și despre înțelepciune. În urmă îi apără Dumnezeu într'un măcăciș și îi zise : «Am văzut mizeria poporului meu din Egipt și m'am scoborît (din cer) să-l scap din mâinile Egiptenilor și să-l scot din această țară. Tu însă dute la Faraon, regele Egiptului și spune-i «Liberează pe Israel pentru ca timp de trei zile să aducă jertfă lui Dumnezeu. Dacă regele egiptean nu va vrea să te asculte, am să-l lovesc cu toate minunile mele». Când a venit Moise, Faraonul nu i-a dat ascultare. Și Dumnezeu trimise asupra Faraonului 10 plăgi; întâia, prăfacerea râurilor în sânge, a doua broaște, a treia țânțari, a patra muște de cal, a cincea ciurma animalelor, a șasea bube ce ardeau, a șaptea grindină, a opta lăcuste, a noua întuneric de trei zile, a zecea ciură printre oameni. De aceea au venit asupra lor zece plăgi, fiindcă în decurs de zece luni au înecat pe copiii Evreilor. Și pe când era ciurma în Egipt, zise Faraon lui Moise și fratelui său Aron: «Plecați cât mai repede de aci». Atunci Moise adună poporul evreiesc și plecă din Egipt. Și Domnul îi conduse pe cale prin pustiu spre Marea Roșie; și înaintea lor mergea noaptea o coloană de foc și ziua o coloană de nori. Când Faraonul auzi că poporul fuge, se puse pe urma lor și-i îngrămădi la țărmul mării. Când văzu aceasta poporul evreiesc, începu să murmure împotriva lui Moise zicând: «De ce ne-ai dus la moarte?». Și Moise chemă pe Dumnezeu și Dumnezeu grăi: «De ce mă strigi?. Lovește cu toiagul tău în mare». Moise făcu așa și apa se despărți în două și fiii lui Israel intrară în mare. Când a văzut aceasta Faraonul, se luă după ei, și fiii lui Israel trecură ca pe uscat. După ce s'au urcat pe țărm, marea se revărsă peste Faraon și peste armata sa. Căci Dumnezeu iubea pe Israel. Și porniră dela mare trei zile prin pustiu și ajunseră la Mara; aci apa era amară și poporul începu să cârtească împotriva lui Dumnezeu și Dumnezeu îi arătă un pom; Moise îl băgă în apă și apa s'a îndulcit. În urmă cârtiră iarăși împotriva lui Moise și Aron și ziseră: «Era mai bine pentru noi în Egipt unde aveam de mâncat carne, ceapă și pâine după voie». Și Dumnezeu grăi către Moise: «Am

auzit murmurele fiilor lui Israel, și le-a dat să mănânce manna. În urmă le dăte o lege pe muntele Sinai. Când Moise era dus la Dumnezeu pe munte, turnară un cap de vițel și îi se rugau ca unui Dumnezeu: din aceștia Moise omorî trei mii, și în urmă murmurară din nou împotriva lui Moise și Aron, fiindcă nu aveau apă. Și Domnul grăi către Moise: «Lovește cu toiagul în stâncă». Și el zise: «Vom dobândi apă și din această stâncă». Și Domnul se mânie pe Moise, fiindcă se îndoise de Domnul. Și el nu ajunsese în țara făgăduită, din pricina murmurilor lor; ci îl conduse pe el la muntele Nebo și i-a arătat țara făgăduinții și Moise muri acolo pe munte. Și Iosua, fiul lui Nun, luă conducerea. Acesta ajunsese în țara făgăduită, nimicî neamul Cananienilor și în locul lor așeză pe fiii lui Israel. După moartea lui Iosua, ajunsese în locul său Iuda ca judecător și ceilalți judecători au fost patrusprezece, în timpul cărora ei își uitaseră de Dumnezeu care îi scosese din Egipt și începură să slujească idolilor, Și Dumnezeu se mânie pe ei și-i lăsă în prada străinilor. Când începeau să se căiască, avea iarăș milă de ei; când îi libera, greșeau din nou, închinându-se la idoli. În urmă, ajunsese judecător preotul Ilie și după acesta profetul Samuel. Și poporul grăi lui Samuel: «Dă-ne un rege». Și Domnul se mânie împotriva lui Israel și așeză peste ei ca rege pe Saul. Într'aceea Saul nu voi să meargă în legea Domnului și Domnul alege pe David și-l puse ca rege peste Israel și David plăcu lui Dumnezeu. Acesta este David căruia Dumnezeu îi făgădui că din neamul său se va naște Dumnezeu. Și acesta începu să proorocească întruparea divină spunând: «Din trupul meu te-am născut înainte de steaua dimineții». Acesta a proorocit patruzeci de ani și a murit. Și după el a proorocit fiul său Solomon care a zidit lui Dumnezeu un templu și-l numi Sfântul Sfinților. El era înțelept, dar la sfârșit a căzut în păcat: a domnit patru zeci de ani și a murit. După Solomon a domnit fiul său Roboam; subț acesta împărăția ovrească se împărți în două: una la Ierusalim și alta la Samaria.

La Samaria domni Ieroboam, servitorul lui Solomon care făcu două vaci de aur, pe una o așeză în Bethel pe o colină, pe alta la Dan spunând: «Iată zeii tăi, Israel». Și poporul li se închină și uită pe Dumnezeu. Chiar în Ierusalim începură să uite pe Dumnezeu și să se închine lui Bal, adică zeului războiului, care este Ares, și uită pe Dumnezeul părinților lor. Atunci Dumnezeu începu să le trimeată profeți și profeții începură să-i mustre pentru necredința lor și pentru idolatria lor: ei însă începură să-și omgare profeții, fiindcă erau abătuți de ei de la păcat. Atunci Dumnezeu se mânie

ân contra lui Israel și zise: «Am să-i gonesc dela mine și să chem alte popoare cari mă ascultă. Dacă mai păcătuiesc, nu-mi voi mai aduce aminte de nedreptățile lor. Și a început să trimeată profeți, zicând: «Proorociți despre alungarea Ovreilor și despre chemarea popoarelor».

Mai întâi începu să proorocească Hosea, zicând: «Am să fac să înceteze domnia casei lui Israel, voi rupe arcul lui Israel. Nu voi mai avea milă de casa lui Israel, ci-l voi alunga și mă voi despărți de el, zise Domnul, și vor avea să rătăcească printre popoare». Și Ieremia grăi: «Chiar dacă ar sta înaintea mea Samuel și Moise, nu voi mai avea milă de ei. Și Ieremia spune iarăși: Astfel zice Domnul: «Iată, am jurat pe numele meu cel mare, că de acum înainte numele meu nu va mai fi chemat de buzele Jidovilor». Ezechil a zis: «Așa grăește domnul Adonai: «Am să vă împrăștiu pe voi și pe urmașii voștri în toate vânturile, căci voi ați pătat sancuuarul meu cu toate crimele voastre; vă voi goni, și nu voi mai avea milă de voi. Maleachi zice: Așa grăește Domnul: «Eu nu vă mai plac pe voi, căci din Răsărit până în Apus numele meu va fi slăvit între popoare; în orice loc se aduce numelui meu tămâie și jertfă curată, căci mare este numele meu printre popoare». Marele Isaia zise: «Așa grăește Domnul: Voi întinde mâna mea în contra ta, și te voi nimici și te voi împrăști și nu te voi mai aduce înapoi». Și în altă parte grăi același: «Am început să urăsc sărbătorile voastre, și începutul lunilor voastre și nu mai țin la sabbatele voastre». Profetul Amos zise: «Ascultați cuvântul Domnului: eu încep un cântec de jale pentru voi; casa lui Israel a căzut și nu se va mai ridica nici odată». Maleachi zise: «Așa grăi Domnul: Voi trimite asupra voastră blestemul și voi anatemiza cultul vostru și-l voi nimici și nu va mai fi în mijlocul vostru». Și mulți au proorocit că ei vor fi goniți.

Acestor profeți Dumnezeu le-a poruncit să proorocească despre chemarea altor popoare în locul lor. Isaia a început să-i cheme, grăind astfel: «Iată că o lege va ieși dela mine și judecata mea este lumină pentru popoare. Dreptatea mea se apropie curând; mântuirea mea va veni ca o lumină și în brațul meu își vor pune nădejdea popoarele! Ieremia a zis: «Astfel a grăit Domnul: Am să dau o nouă legătură casei lui Iuda, punând Legea în conștiința sa. Eu vreau să fiu Dumnezeu lor și ei să fie poporul meu. Isaia grăi: «Cele vechi au trecut, cele noi le vestesc; înainte de venirea lor, v'au fost vădite. Cântați lui Dumnezeu un cântec nou; aceloră cari îmi slujesc li se va da un nume nou care va fi binecuvântat pe întreg pământul.

Casa mea va fi numită casă de rugăciuni pentru toate popoarele». Şi tot Isaia zise: «Domnul va arăta braţul său cel sfânt tuturor popoarelor şi toate marginile pământului vor vedea mântuirea dela Dumnezeuul nostru». David zise: «Lăudaţi pe Domnul, toate popoarele, şi slăviţi-l voi, toţi oamenii».

Dar fiindcă Dumnezeu a iubit pe oamenii cei noi, le-a spus: «Vreau ca eu însumi să mă pogor la ei şi să mă arăt oamenilor în carne şi să sufăr pentru păcatele lui Adam. Şi ei au început să proorocască despre incarnaţiunea lui Dumnezeu. Mai întâiu David a zis: «Domnul a grăit Domnului meu: «Aşează-te la dreapta mea, până ce eu voi aseza pe duşmanii tăi ca scaun la picioarele tale». Şi în altă parte zise: «Domnul grăi către mine: Tu eşti fiul meu, astăzi te-ai născut pe tine». Isaia zise: «Nu un trimis şi nici un sol, ci însuşi Dumnezeu a venit să ne mântuiască». Şi iarăşi: «Un prunc ni s'a născut, a cărui putere stetea în braţul său şi se va numi marele sfătuitor al îngerilor; mare este puterea sa şi pacea sa nu are sfârşit». Şi iarăşi: «Iată o fecioară va concepe şi va naşte un fiu şi numele său va fi Immanuel». Micha grăi: «Tu Bethleem, casa lui Ephratha, tu eşti mică printre miile de Ovrei. Din tine va ieşi acela care are să fie cel dintâi printre principii lui Israel; origina lui a fost din zilele veciniciei. De aceea nu o va părăsi până în ziua când cel ce trebuie să se nască se va naşte şi ceilalţi fraţi ai săi se vor întoarce la fiii lui Israel». Ieremias zise: «Iată Dumnezeuul nostru şi nimenea altul nu va fi asemenea cu el. El a găsit toate căile ştiinţei, şi le-a dat lui Iacob, servitorul său». În urmă s'a arătat pe pământ şi a trăit cu oamenii. Şi iarăşi: El este om, cine va ghici că el este Dumnezeu? El moare ca un om». Zaharia a zis: «Ei n'au ascultat pe fiul meu, de aceea nici eu nu-i voi asculta pe ei, zice Domnul. Şi Hosea a zis: «Aşa grăeşte Domnul: Trupul meu vine dela ei».

Ei au proorocit şi patimile sale, grăind, precum a spus Isaia: «O, vai de sufletul lor. Căci au făcut un plan urât, când au grăit: Să legăm pe cel drept!». Şi iarăşi a spus: «Domnul a grăit aşa: Eu nu vreau să mă împotrivesc şi nici nu vorbesc în contră. Spatele meu mi l-au întins pentru lovituri şi obrajii mei pentru palme şi faţa mea nu mi-am întors-o dela ocări şi scuipături». Ieremias a zis: «Veniţi să punem lemn în pâinea sa şi vieaţa sa să o ştergem de pe pământ». Moise a spus despre crucificarea lui: «Dece s'au turburat popoarele?» Isaia a zis: «Ca un miel va fi dus la moarte». Esra a spus: «Slăvit să fie Domnul şi-a întins braţele şi a mântuit Ierusalimul».

Şi au vorbit şi despre învierea sa. David a zis: «Ridică-te Dum-

nezeule, judecă pământul, căci tu ești moștenitorul între toate popoarele». Și iarăși: «Domnul s'a sculat ca dintr'un somn». Și iarăși: «Să se scoale Dumnezeu ca dușmanii săi să fie risipiți». Și iarăși: «Scoală-te, Doamne Dumnezeu meu, mâna ta să se ridice». Isaia a zis: «Voi cari vă scoboriți pe pământ și în umbra morții, lumina va străluci deasupra voastră. Zaharia a spus: «Prim sângele legăturii tale, tu ai făcut să iasă prizonierii din groapă, unde nu este apă». Multe s'au proorocit asupra lui și toate s'au împlinit.

Vladimir spuse atunci: «Când s'au împlinit acestea și s'au întâmplat de fapt ori numai au să se întâmple?». El răspunse spunându-i: «Toate acestea s'au întâmplat mai înainte, când Dumnezeu s'a întrupat. După cum am spus-o adineaori, după ce Ovreii au omorât pe profeți și regii lor au călcat legea, Dumnezeu îi dăte pradă și pentru păcatele lor au fost duși în Asiria în sclavie și au robii acolo timp de șaptezeci de ani. Și în urmă s'au întors în țara lor și n'au mai avut regi, ci îi stăpânea preoții, până la străinul Irod, care domni peste ei».

Subt domnia acestuia, în anul 5500 a fost trimis Gabriel în Nazaret la fecioara Maria din seminția lui David să-i spună: «Bucură-te prea fericită, Domnul este cu tine». Și în urma acestui cuvânt, ea primi în trupul ei cuvântul lui Dumnezeu și născu un fiu, căruia îi dăte numele de Iisus. Și iată, veni ră magii din răsărit și ziseră: «Unde este regele nou născut al Evreilor? Noi am văzut în răsărit steaua sa și am venit să i ne închinăm». Când a auzit aceasta regele Irod, s'a înspăimântat și împreună cu el întreg Ierusalimul. Și el chemă pe oamenii învățați în legi și pe bătrânii poporului și-i întrebă: «Unde s'a născut Christos?». Și ei răspunseră: «La Bethleem în Iudeia». Când a auzit Irod aceasta, a trimis vestitori zicând: «Uci-deți pe toți copiii până la doi ani». Ei se duseră și uciseră pe copii. Atunci Maria de teamă își ascunse copilul; și Iosif și Maria își luară copilul și fugiră în Egipt și au rămas acolo până la moartea lui Irod. În Egipt îngerul îi se arătă lui Iosif grăindu-i: «Scoală, ia copilul și pe mama sa și pleacă în țara lui Israel». El plecă și se așeză în Nazareth. Când s'a făcut mare și era în vârstă de treizeci de ani, începu să facă minuni și să propovăduiască împărăția cerului. Și-și alege doisprezece oameni pe cari îi numi învățăceii săi. Și se apucă să facă minuni mari, să învie pe morți, să curețe pe leproși și să facă să meargă ologii și să dea vedere orbilor și multe alte minuni mari, după cum mai înainte prezisese depre el profeții, grăind: «El a vindecat boalele noastre și și-a luat asupra-și durerile

noastre». Și a fost botezat de Ioan în Iordan și a arătat oamenilor celor noi regenerarea.

După ce s'a botezat, iată că s'au deschis cerurile și duhul în chip de porumb s'a scoborît și un glas se auzi spunând: «Acesta este fiul meu cel iubit, în care mi-am pus toată plăcerea. Și trimise pe învățăcei să predice împărăția cerurilor și pocăința pentru iertarea păcatelor. Și fiindcă vrea să se împlinească proorocia, se apucă el însuși să proorocească, că fiul omului trebuie să sufere și să fie răstignit pe cruce și să învieze a treia zi. Pe când el învăța în templu, preoții și învățătorii în legi se umplură de pismă și căutară să-l omoare și-l luară și-l duseră înaintea guvernatorului Pilat. Pilat când a aflat că a fost judecat la moarte fără vină, a voit să-l slobozească. Atunci grăiră către el: «Dacă tu dai drumul acestuia, nu ești prietenul împăratului». Atunci Pilat porunci să-l răstignească. Ei luară pe Iisus, îl duseră pe muntele Căpăținei și-l răstigniră. Și s'a făcut întuneric în toată țara de la ora a șasea până la a noua și la ora nouă Iisus își dăde sufletul. Atunci catapeteasma bisericii se rupse în două și mulți morți se sculară și le-a spus să intre în paradis. El scoborîră de pe cruce, îl puseră în mormânt și Jidovii pecetluiră mormântul cu peceți și puseră paznici zicând: «Altfel învățăceii lui îl vor fura». El însă s'a sculat a treia zi, și se arătă apostolilor că a înviat din morți spunându-le: «Mergeți la toate popoarele și învățați în toate țările botezul în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh! El petrecu împreună cu ei patruzeci de zile după înviere arătându-li-se lor. După ce s'au împlinit cele patruzeci de zile, le-a poruncit să se ducă pe muntele Maslinilor și acolo li s'a arătat binecuvântându-i și grăindu-le: «Rămâneți în cetatea Ierusalimului până ce eu vă voi trimite făgăduiala tatălui meu. Și după ce spuse aceste vorbe el se înălță în cer. Ei îi se închinară și se întoarseră la Ierusalim și au rămas mereu în templu. După ce s'au împlinit cinci zeci de zile, Duhul sfânt se pogorî peste apostoli și după ce au primit darul sfântului Duh, se risipiră pe tot pământul, învățând și botezând cu apă».

Vladimir zise atunci: «De ce s'a născut din femei, și a fost răstignit pe pom și botezat în apă?» El îi răspunse: «De aceea fiindcă la început neamul omenesc a căzut în păcat printr'o femeie, iar diavolul prin Eva a înșelat pe Adam și a pierdut el paradisul. Astfel s'a răzbunat Dumnezeu pe diavol: prin femeie a venit diavolului întâia lui cădere, căci prin femeie pierduse Adam paradisul. Din femei s'a întrupat deci Dumnezeu și a poruncit credincioșilor să intre în

paradis. Și că a fost crucificat pe pom, de aceea s'a făcut, fiindcă din pom a mâncat și a pierdut paradisul; Dumnezeu din pom și-a început suferințele pentru ca prin pom să fie biruit dracul și ca dreptii fie scăpați prin pomul dător de viață. Iar prin apă s'a făcut regenerarea, fiindcă Dumnezeu, în timpul lui Noe, deoarece păcatele oamenilor se înmulțiră, a trimis pe pământ potopul și înghiți lumea sub ape. De aceea Dumnezeu a zis: «Fiindcă prin apă am pedepsit pe oameni pentru păcatele lor, vreau acum tot prin apă să curăț păcatele oamenilor, prin regenerarea cu apă. Căci poporul Ovreilor s'a purificat în mare de obiceiurile rele ale Egiptenilor, fiindcă dintru început apa a fost primul lucru ce a existat. Căci se spune: «Duhul lui Dumnezeu plutește deasupra apei», de aceea se și face acum botezul cu apă și cu duhul sfânt. Întâiul exemplu s'a făcut prin apă, așa precum l-a închipuit Gedeon. Când îngerul a venit la el și i-a poruncit să meargă în contra Midianiților, grăi către Domnul, punându-l la încercare: «Voiu pune lâna mea pe arie, spunând: dacă pe întreg pământul va fi rouă și lâna va fi uscată, voi cred în el», și s'a făcut așa. Aceasta însemnează că străinii au fost uscăciune, iar Ovreii lâna, iar în urmă la popoarele străine a fost roua, adică sfântul botez, și la Ovrei uscăciunea. Și profeții au prezis că reînnoirea se face prin apă. Apostolii au învățat în lume credința în Dumnezeu și noi Grecii am primit învățătura lor: și lumea întreagă crede în învățătura lor. Dumnezeu a hotărât o zi, în care el are să se pogoare din cer, să judece pe cei vii și pe cei morți și să răsplătească pe fiecare după faptele sale: pe cei drepti cu împărăișa cerurilor, cu frumusețea neștearsă, cu bucurie fără de sfârșit și cu viață vecinică, pe cei păcătoși cu chinurile de foc și cu vermi ce nu adorm nicio dată și cu chin fără de sfârșit. Chinurile vor fi pentru aceia cari nu cred în Domnul Christos: cel ce nu se botează, acela are să arză în foc».

Și după ce spuse aceste vorbe arătă lui Vladimir o pânză pe care era zugrăvită judecata Domnului; la dreapta îi arătă pe cei drepti cari merg veseli spre raiu, la stânga însă pe cei păcătoși, cari merg spre iad. Atunci Vladimir suspină și zise: «Fericii sunt cei ce sunt la dreapta, dar vai de cei de la stânga». Atunci filosoful zise: «Dacă vrei să stai la dreapta, cu cei drepti, primește botezul». Vladimir punându-și aceasta la inimă, a zis: «Voiu mai aștepta încă puțin», căci voia să cerceteze toate credințele. După ce Vladimir i-a dat daruri bogate, îi dăte drumul cu mare cinste.

XLI. Trimisii lui Vladimir la Bulgari, Germani și Greci (987).

Anul 6495. Vladimir își strânse boierii și bătrânii cetății și le zise: «Au venit la mine Bulgarii și mi-au spus: «Primește legea noastră». În urmă veniră Nemții și-și lăudară legea lor; după ei veniră Ovreii. În sfârșit au venit Grecii, criticând toate religiile, lăudând însă pe a lor, și ne-au vorbit îndelung, și ne-au povestit despre creațiunea lumii și despre tot istoricul lumii întregi. Ei vorbeau cu minte, și e o minune și o plăcere pentru cineva să-i asculte; și ei spun că mai există și o altă lume. «Cel ce primește legea noastră, susțineau ei, acela se va scula chiar dacă a murit și va trăi vecinic; dar dacă primește o altă lege, va trebui în lumea cealaltă să arză în foc». Care este părerea voastră, și ce-aveți de spus?». Boierii și bătrânii răspunseră: «Tu știi, principe, că nimenea nu critică ce este al său, ci dimpotrivă și-l laudă. Dacă vrei să fii luminat, ai oamenii tăi: trimite-i să cerceteze diferitele culte și să vadă cum cinstește fiecare pe Dumnezeu». Această părere a fost aprobată și de principe și de toată lumea. S'au ales zece bărbați înțelepți și luminați și li s'a spus: «Mergeți mai întâi la Bulgari și studiați credința lor». Ei plecară și după ce au ajuns, au văzut faptele lor cele urite și cultul lor din moschee; și apoi se întoarseră în țară. Atunci Vladimir la zise: «Mergeți acum la Nemți și observați-i în acelaș fel și în urmă duceți-vă la Greci». Ei plecară deci la Germani și după ce ce au observat la ei slujba divină, se duseră la Constantinopol și merseră la împărat. Împăratul îi întrebă de ce au venit, iar ei îi povestiră tot ce s'a petrecut. Împăraul aflând despre aceasta se bucură și în ziua aceea îi încărcă cu onoruri. A doua zi el trimise veste patriarhului, zicându-i: «Au sosit niște Ruși cari să studieze credința noastră, pregătește deci biserica și clerul și îmbracă-ți odăjdiiile pontificale, pentruca să vadă gloria Dumnezeului nostru». Atunci patriarhul își chemă clerul, celebră solemnitățile după ritual, arse tămâie și puse să răsunе cântecele și corurile. Și, împăratul plecă cu Rușii la biserică, îi așeză într'un loc spațios de unde să poată vedea totul; apoi le arătă frumusețile bisericii, cântecele și slujba arhierilor, serviciul diaconilor și le explică oficiul divin (947).

Plini de admirațiune, ei se minunară și lăudară acest serviciu al lor. Iar împărații Vasile și Constantin chemându-i le ziseră: «Duceți-vă în țara voastră» și cu mari daruri și cu mare cinste le deteră drumul. Când ajunseră în țara lor, principele convocă pe boieri și pe bătrâni și le zise: «Iată s'au înapoiat oamenii trimiși de noi; să-i

ascultăm ce au văzut». Și le zise: «Spuneți înaintea drujinei unde ați fost și ce-ați aflat». Ei ziseră: Am fost mai întâi la Bulgari și am observat cum se închină ei în templele lor, anume în moschee. Ei stau în picioare neîncingi; se apleacă, se așează, privesc în dreapta și în stânga ca nebunii; nici o veselie nu e la ei, ci tristețe și un miros de nesuferit. Religia lor nu e bună. Și ne-am dus la Germani și am văzut de mai multe ori celebrându-și serviciul lor divin în biserică, și n'am văzut nimic frumos. Și ne-am dus la Greci și ne-au condus acolo unde ei se închină la Dumnezeu lor și nu mai știeam, dacă ne găsim în cer ori pe pământ; căci pe pământ nu se găsește nici o atare privesc, nici o atare frumusețe. Nu suntem în stare să vă povestim, dar un lucru știm că acolo Dumnezeu locuiește în mijlocul oamenilor; și slujba lor este mai minunată decât în oricare altă țară. Nu o să uităm niciodată frumusețea aceasta, căci nici un om când a gustat odată un lucru dulce nu mai poate în urmă să suporte amărăciunea. De aceea noi nu mai putem trăi aici». Atunci boierii răspunseră: «Dacă religia greacă ar fi fost rea, bunică-ta Olga, care era cea mai înțeleaptă dintre toate femeile, n'ar fi adoptat-o». Vladimir răspunse: «Unde, deci, primim botezul!» Ei răspunseră: «Unde-ți va plăcea».

XLII. Asediul Khersonului. — Căsătoria lui Vladimir. — Doctrina creștină (988).

Anul 6496. După ce a trecut un an, Vladimir porni cu armata sa în contra Khersonului, o cetate grecească, iar Khersonienii se închiseră în cetate. Vladimir însă se așează de cealaltă parte a cetății, în golf, departe de cetate la o aruncătură de săgeată. Locuitorii se luptară vitejește împotriva lui. Vladimir asediă orașul și poporul fiind istovit, Vladimir trimise vorbă locuitorilor: «Dacă nu vă predați voi răămânea aci, la nevoie, trei ani. Ei nu se supuseră. Atunci Vladimir își așează armata în linie de bătaie și porunci să se facă o ridicătură de pământ până la cetate. Și în vreme ce se făcea aceasta, locuitorii din Kherson, găurind pe de desupt zidurile cetății, luau pământul îngămădit și-l cărau în mijlocul cetății. Soldații însă își continuau lucrarea, iar Vladimir persista înainte. Dar un om din Kherson, cu numele Anastasie, aruncă o săgeată pe care scrisese: «Îndărătul tău, epre răsărit, se găsesc niște izvoare din care apa ne vine prin niște tuburi; sapă acolo și vei putea intercepta apa». Vladimir aflând aceasta, privi spre cer și zise «Dacă mi se

împlinește aceasta, mă voi boteza». Și numai decât deta ordin să se sape în direcția tuburilor și tăia apa. Atunci poporul istovit de sete se predă. Vladimir intră în oraș cu drujina sa. În urmă, Vladimir trimise soli la împărații Vasile și Constantin, spunându-le: «Am cucerit celebra voastră cetate; am aflat că voi aveți o soră nemăritată; dacă nu mi-o dați de soție, voi trata capitala voastră, precum am tratat această cetate». Împărații se întristară de această veste și-i trimiseră răspunsul următor: «Nu se cade ca miște creștinii să se căsătorească cu păgânii. Dacă tu te botezi, vei putea să capeți ceea ce ceri și, pe deasupra, împărăția cerurilor și vei avea aceeași lege ca și noi; dar dacă nu te botezi, noi nu putem să-ți dăm pe sora noastră». Auzind aceasta Vladimir spuse delegaților împăraților: «Spuneți împăraților că mă voi boteza; căci am cercetat religia voastră, îmi plac credința voastră și riturile voastre de care mi-au istorisit oamenii trimiși de mine». Împărații auzind aceasta se bucurară și deciseră pe sora lor, numită Ana, pentru această căsătorie și trimiseră deputațiuni la Vladimir, spunându-i: «Botează-te și noi îți vom trimite pe sora noastră». Iar Vladimir zise: «Să veniți cu sora voastră, să mă botezați». Împărații, auzind aceasta trimiseră pe sora lor împreună cu câțiva preoți și cu câțiva demnitari. Ea însă nu vrea să plece: «Să merg, zise ea, ca în robie la păgâni: mai bine vreau să mor aci». Frații săi îi spuseră: «Prin tine Dumnezeu va aduce poporul rusesc la pocăință și va scăpa imperiul grecesc de un războiu crâncen. Tu vezi cât rău a făcut Rusia Grecilor, și ne va mai face încă, dacă tu nu pleci»; și de abia au hotărât-o. Atunci se urcă într-o corabie, își îmbrățișă plângând rudele și plecă pe mare. Când sosi la Kherson, Khersonienii îi ieșiră întru întâmpinare, o conduseră în oraș și o așezară în palat. Dar, din voia lui Dumnezeu, Vladimir era în acest timp bolnav de ochi și, lipsit de vedere, era într-o mare neliniște și nu știa ce să facă. Și fata de împărat trimițând la el îi zise: «Dacă vrei să te vindeci de această boală, botează-te cât mai repede; dacă nu, nu te vei vindeca». Vladimir, auzind aceasta zise: «Dacă aceasta se împlinește, Dumnezeul creștinilor este în adevăr un mare Dumnezeu», și se lăsă să fie botezat. Episcopul din Kherson, împreună cu preoții principesei, după ce a dat această veste poporului, l-a botezat și îndată ce puse mâna pe el, începu numai de cât să vază. Vladimir, văzându-se deodată vindecat, laudă pe Dumnezeu, zicând: «Acum numai am cunoscut eu pe adevăratul Dumnezeu». Iar când curtea sa văzu aceasta, mulți se botezară. El a fost botezat în biserica Sfântului Vasile. Biserica aceasta se găsește în

Kherson, în mijlocul oraşului, pe locul unde Khersonienii îşi ţin târgul lor. Palatul lui Vladimir există până în ziua de astăzi lângă biserică, palatul fetei împăratului însă îndărătul altarului. După botezul Vladimir se căsătorii cu principesa. Unii, rău informaţi, susţin că el s'a botezat la Kiev, alţii la Vasilev, iar alţii aiurea. Iar când Vladimir a fost botezat la Kherson, preoţii i-au explicat credinţa creştină, vorbindu-i astfel: «Nu te lăsa ademenit de eretici, ci crede astfel zicând: Crez într'unul Dumnezeu, tatăl a tot ştiitorul, făcătorul cerului şi al pământului, etc... şi apoi: Crez într'unul Dumnezeu, tatăl, care nu este născut, într'unul Fiul care este născut, într'unul sfânt Duh care purcede: trei fiinţe unite, într'una singură, deosebite ca număr şi persoane, nu ca divinitate; căci ea se separă fără să se împartă şi se uneşte fără să se amestece. Dumnezeu Tatăl nenăscut este vecinic, în paternitatea sa, fără început, principiul şi cauza tuturor lucrurilor, mai în vârstă, fiindcă nu este născut ca Fiul şi Sf. Duh; căci din el s'a născut Fiul înaintea tuturor veacurilor. Spiritul sfânt purcede fără timp şi fără trup. El este tot împreună Tată, Fiul şi Spirit. Fiul este una cu Tatăl fără început, el nu se deosebeşte de Tatăl şi de Sf. Duh, decât că a fost născut. Duhul este sfânt: din natura sa el seamănă cu tatăl şi cu Fiul şi el este vecinic. Tatăl are paternitatea, Fiul filialitatea, Spiritul purcederea: căci nici Tatăl nu trece în Fiul sau în Spirit, nici Fiul în Tată sau Spirit; nici Spiritul în Tată sau Fiul; însuşirile lor sunt neschimbate. Nu sunt trei dumnezeiri; nu este decât un singur Dumnezeu, căci dumnezeirea este una în trei persoane. Fiul a venit prin voinţa Tatălui şi a Spiritului pentru mântuirea oamenilor, din sânul Tatălui, fără însă să-l părăsească, pentru a se pogori, ca o sămânţă divină, în sânul curat al unei fecioare; a primit apoi un trup cu vieaţă, înzestrat cu cuvânt şi judecată şi s'a prefăcut în Dumnezeu întrupat. El s'a născut printr'o minune fără ca fecioria unei mame să sufere. El n'a suferit nici turburare, nici schimbare, nici transformare, ci a rămas ceea ce a fost. El s'a prefăcut în ceea ce nu era; el a primit chipul unui rob adevărat, nu în aparenţă, asemenea cu noi în toate, în afară de păcat; căci din voinţa sa s'a născut, din voinţă a flămânzit, prin voinţa sa a însetat, prin voinţa sa a suferit, prin voinţa sa s'a temut, prin voinţa sa a murit cu adevărat, şi nu în aparenţă şi toate suferinţele sale au fost naturale şi adevărate, omeneşti. El s'a lăsat să fie răstignit pe cruce; el a suferit moartea, deşi era nevinovat. El a înviat cu trupul său, s'a ridicat în ceruri, fără să fi văzut putreziciune. El s'a aşezat la dreapta Tatălui şi va veni din nou cu glorie să judece pe

vii și pe morți. Cum el s'a înălțat cu trupul său, va veni tot cu trupul său. Pe lângă *aceasta* recunosc un singur botez prin apă și prin spirit; apropiindu-mă de prea sfânta împărtășanie, cred că este adevăratul trup și adevăratul sânge. Primesc datinile Bisericii și cinstesc icoanele cele sfinte. Cinstesc sfântul lemn al crucii și toate crucile precum și sfintele moaște și vasele sfinte. Cred de asemenea în cele șapte soboare al sfinților părinți între cari cel dintâiu a fost la Nicea, format din trei sute șaptezeci părinți, cari au blăstămat pe Arins și au propovăduit credința cea adevărată și fără de prihană. Al doilea a fost la Constantinopol; el a fost format din o sută cincizeci de părinți cari au afurisit pe Macedonius ce se împotriva dumnezeirii Sfântului Duh și au propovăduit unitatea Trinității. Al treilea a avut loc la Ephes; el a fost format din două sute de părinți. Ei au anatemitizat pe Nestor și au propovăduit sfințenia Maicii Domnului. Al patrulea sobor a avut loc în Chalcedonia; el a fost format din șase sute treizeci de părinți. Ei au anatemitizat pe Eutychie și pe Dioscor și au propovăduit ca adevăratul Dumnezeu și ca adevăratul om pe Domnul nostru Iisus-Christos. Al cincelea sobor a avut loc la Constantinopol; el era format din o sută șazeci și cinci de părinți. Ei au anatemitizat pe Origen și Evagriu. Al șaselea sobor a avut loc la Constantinopol; el era format din o sută șapte zeci de părinți. Ei au anatemitizat pe Sergiu și Cyr. Al șaptelea sobor a avut loc la Nicea; trei sute cinci zeci de părinți au blăstămat pe cei cari nu cinstesc icoanele.

Nu primi învățătura Latinilor; știința lor este plină de greșeli, căci ei intră în biserică fără să îngenunche înaintea icoanelor. Ei stau în picioare, se apleacă și după ce s'au aplecat trag o cruce pe pământ, o sărută și după ce s'au ridicat, se țin drept în sus. Ei sărută deci crucea aplecându-se, în urmă o calcă în picioare. Dar, apostolii n'au învățat aceasta, ci după obiceiul lor trebuie să săruți crucea care este sus, și trebuie de asemenea să săruți și icoanele; căci Luca, evanghelistul, le-a zugrăvit cel dintâi și le-a trimis la Roma, și, după cum ne învață Vasile, icoana amintește chipul original. În afară de aceasta, ei numesc pământul mama lor, deci, dacă pământul este mama lor, cerul le este atunci tată; căci la început Dumnezeu a creiat cerul și pământul. De aceea se zice: «Tatăl nostru carele ești în ceruri»! Deci dacă, după părerea lor, pământul este o mamă, de ce scuipați pe mama voastră? Voi, prin urmare, la început o sărutați și apoi o murdăriți. Odinioară Romanii nu făceau așa; ci luau parte la toate soboarele; ei veneau la ele dela

Roma și din toate diocesele. Astfel la primul sobor în contra lui Arius, dela Nicea, Silvestru a trimis din Roma episcopi și preoți; Athanasie trimise dela Alexandria; Metrophan trimise dela Constantinopol; astfel ei își îmbunătăteau credința. La al doilea sobor, Damasus veni din Roma, Timotheu din Alexandria, Meletie din Antiochia, Cyrill din Ierusalim și (din Constantinopol) Grigorie Teologul. La al treilea sobor veniră Celestin din Roma, Cyrill din Alexandria, Juvenal din Ierusalim. La al patrulea, Leontie din Roma, Anatolie din Constantinopol, Juvenal din Ierusalim. La al cincilea sobor, Vigil din Roma, Eutychie din Constantinopol, Apollinarie din Alexandria, Domnin din Antiochia. La al șaselea sobor veniră Agathon din Roma, Georgie din Constantinopol, Theophan din Antiochia, Petre călugărul din Alexandria. La al șaptelea sobor, Adrian din Roma, Tarasius din Constantinopol, Politian din Alexandria, Theodoret din Antiochia, Ilie din Ierusalim. Toți acești prelați adunându-se la un loc cu episcopii lor au formulat credința. După al șaptelea sobor Petre cel Gângav veni la Roma cu alții, puse mâna pe scaunul dela Roma și strică credința, după ce se deslipi de scunul din Ierusalim, din Alexandria, din Constantinopol și din Antiochia. Ei turburară toată Italia, răspândind diferite învățături. Ei nu mărturisesc o singură confesiune de credință, ci mai multe. Căci, printre preoți, unii slujesc neavând decât o singură femeie, alții având șapte: ei se deosebesc unii de alții în mai multe privințe. Nu te încrede în învățatura lor. Ei iartă păcatele pentru bani, și nimic nu este mai rău decât aceasta. Dumnezeu să te păzească de astfel de lucruri!» (988).

XLIII. Distrugerea idolilor — Botezul poporului rus (988).

În urmă Vladimir, cu împărăteasa ¹⁾, cu Anastase și cu preoții din Kherson,iau moaștele sfântului Clement și ale lui Phoebus, școlarul său, precum și vasele sfinte și icoanele cultului. Zidi o biserică la Kherson pentru Sf. Ioan Botezătorul pe o ridicătură ce o făcu în mijlocul orașului cu pământul adunat din timpul asediului și această biserică se vede și astăzi. Când plecă de acolo luă cu sine de asemenea două statui de aramă și patru cai de aramă cari și acum mai există înapoia Sfintei Maici a Domnului; necunosătorii le socotesc de marmură. Ca dar de nuntă pentru principesă, el restitu-

1) *Tarița*, împărăteasa, adică sora împăratului.

Khersonul Grecilor și se întoarse la Kiev. Când a ajuns, a dat ordin să se doboare idolii. Pe unii i-a tăiat în bucăți, pe alții i-a aruncat în foc. A poruncit ca Perun să fie legat de coada unui cal și să fie târat de sus în jos de pe Boricev până la Rucia; și puse doisprezece oameni ca să-l bată cu bastoane, nu doar că ar fi crezut că lemnul ar fi simțit ceva, dar pentru ca să-și bată joc de demonul care, sub această formă, înșelase pe oameni și pentru ca să-l pedepsească pentru înșelăciunea sa. «Mare ești tu Doamne, și minunate sunt faptele tale». Ieri era cinstit de oameni, astăzi iată-l batjocorit. Și în vreme ce-l târau dealungul pârâului Rucia până la Dnipro, păgânii plângeau după el; căci nu primiseră cu toții sfântul botez. Și după ce l-au târât, l-au aruncat în Dnipro. Iar Vladimir spuse servitorilor: «Dacă s'ar opri undeva, împingeți-l de la mal, până ce va fi trecut de cataracte, apoi lăsați-l». Și făcură cum li s'a poruncit. După ce-l lăsară, el pluti prin cataracte și prundișul lui Perun, nume care îl poartă și astăzi. În urmă Vladimir puse să se răspândească în tot orașul anunțul urmărilor: «Oricine, bogat sau sărac, cerșitor sau muncitor, nu va veni mâine la fluviu spre a se boteza, va cădea în disgrația mea». Auzind aceste vorbe, poporul veni cu bucurie, veselindu-se și zicând: «Dacă religia aceasta n'ar fi bună, n'ar fi îmbrățișat-o principele și boierii».

A doua zi Vladimir veni cu preoții principesei și cu cei din Kherson la malurile Dnistrului și se adună o sumedenie de oameni și intră în apă; unii erau în apă până la gât, alții până la piept; cei mai tineri erau pe țărm; alții își țineau copiii, adulții erau cu totul în apă și preoții în picioare spuneau rugăciunile. Și era o mare bucurie în cer și pe pământ de a vedea atâtea suflete mântuite. Iar diavolul gemând zicea: «Nenorocitul de mine, iată-mă gonit de aci; eu credeam că m'am stabilit aci, fiindcă apostolii n'au propeveduit în aceste locuri și poporul acesta nu știea nimic despre Dumnezeu; eu mă bucuram de cultul ce mi se făcea și acum iată-mă învins de cei neștiutori, iar nu de apostoli, nu de martiri; de aci înainte nu vom mai stăpâni în această țară».

După ce poporul s'a botezat, s'a întors fiecare pe la casa sa. Vladimir se bucură că a cunoscut pe Domnul, el și poporul său, își ridică mâinile spre cer și zise: «Dumnezeule, creatorul cerului și al pământului, privește spre poporul tău cel nou și fă-l ca să te cunoască ca pe adevăratul Dumnezeu, astfel precum au făcut țările creștine. Întărește în el adevărata și neclintita credință, fii-mi în ajutor, Doamne, împotriva dușmanului: încrezător în tine și în pu-

terea ta, o de aș putea să birui răutatea». Astfel grăi și dăde ordin să se clădească biserici și să fie ridicate chiar în locurile unde s'ătuseră idolii. El zidi biserica Sfântului Vasile pe muntele pe care se găsea idolul lui Perun și al altora și unde principele și poporul le aducea jertfe. El porunci să se zidească biserici în cetăți și să se așeze preoți și să invite tot poporul să se boteze în toate orașele și în toate satele. Apoi porunci să se caute copii din familiile cele mai înalte și să-i instruiască în învățătură. Mamele acestor copii plângeau pentru ei, fiindcă ele încă nu erau destul de întărite în credința lor; ele plângeau pentru ei, ca pentru niște morți. Dar, prin această învățătură se împlini în Rusia proorocia care spune: «În acest timp cei surzi vor auzi vocea Scripturei și se va deslega limba celor gângavi». Căci poporul acesta la început nu auzea cuvintele Duhului Sfânt; dar Dumnezeu prin puterea sa și prin mila sa avu îndurare, cum spune profetul: «Voiu avea milă de cine voiu voi». Deci el avu milă de noi, dându-ne botezul renașterii și al reînnoirii sufletești prin îndurarea divină, iar nu pentru faptele noastre.

Binecuvântat să fie Domnul Iisus Christos care iubește popoarele cele noi din țara rusească și le luminează prin sfântul botez. De aceea noi cădem înaintea lui, spunând: «Doamne Iisuse Christoase, pentru atâtea bunătăți pe cari noi păcătoșii le-am primit de la tine ce-ți vom da în schimb? Noi nu suntem în stare să răspundem în mod vrednic binefacerilor tale; căci tu ești mare și faptele tale sunt minunate; slava ta n'are sfârșit; lucrările tale le vom lăuda din neam în neam, spunând împreună cu David: Veniți și vă veseliți în Domnul, să strigăm către Domnul, mântuitorul nostru, să mergem înaintea lui, cântând și mărturisind cât de mare este, cât de vecinică este iubirea lui, cum ne-a scăpat el de dușmanii noștri adecă de idolii cei deșerti. Și vom mai spune împreună cu David: Cântați Domnului un cântec nou, cântați-i voi, toate neamurile, cântați pe Domnul, binecuvântați numele său; predicați zi de zi mântuirea lui; propoveduiți slava lui printre popoare, minunile sale printre oameni; ce mare și slăvit este Domnul, cum slava lui n'are sfârșit».

Ce mare bucurie! Nu este numai un suflet ori două cari au fost mântuite, căci Domnul a zis: «Ce bucurie este în cer, când un singur păcătos se pocăște!» Nu este nici unul și nici doi, ci o mulțime ne-numărată care s'a întors la Domnul, luminată de Sfântul botez. Cum spune proorocul: «Voiu vărsa pește voi apă curată și voi vă veți curăți de idolii voștri și de păcatele voastre».

Un alt prooroc a spus: «Cine este, ca Dumnezeu care iartă păcatele și nu pedepsește greșelile? căci lui îi place mila și-și întoarce fața sa spre noi; el se îndură de noi și greșelile noastre le face să se piarză în abis. Iar Sfântul Paul a spus: «Fraților, noi toți care ne-am botezat în Christos, ne-am botezat în moartea sa. Noi ne-am îngropat cu el în moartea sa prin botez, pentru ca, după cum Christos a înviat din morți în slava tatălui său, tot astfel noi să putem intra în reînvierea vieții». Și mai departe: «Lucrurile cele vechi au trecut, cele noi s'au arătat; acum, mântuirea noastră este aproape: noaptea a trecut, ziua s'a apropiat. Mulțumită credinții principelui nostru Vladimir, noi am câștigat harul, de care suntem mândri și prin care noi trăim; acum scăpând de păcat și ajungând slujitori ai Domnului, voi ați dobândit fructul mântuirii. De aceea să slujim Domnului, bucurându-ne de el; căci David a zis: «Slujiți pe Domnul cu teamă și bucurați-vă cu cutremur». Deci ne ridicăm glasul nostru către Domnul, zicând: Binecuvântat să fie Domnul care nu ne dă pradă dinților săi. Lațul a fost rupt și noi am scăpat din cursele diavolului; și slava sa a pierit cu zgomot și Domnul rămâne să fie laudat de fiii Rusiei cari sărbătoresc Treimea și demonii sunt blăstămați de oamenii drept credincioși și de femeile drept credincioase cari au primit botezul și pocăința pentru iertarea păcatelor; un nou popor creștin, ales al lui Dumnezeu».

Și astfel a fost luminat și Vladimir și fiii săi și poporul său; căci el avea doisprezece fii: Viceslav, Iziaslav, Iaroslav, Sviatopolk, Vsevolod, Sviatoslav, Mstislav, Boris, Gleb, Stanislav, Pozvîzd și Sudislav. El așază pe Viceslav la Novgorod, pe Iziaslav la Polotck pe Sviatoslav la Turov, pe Iaroslav la Rostov. Când cel mai în vârstă, Viceslav, a murit la Novgorod, așază pe Iaroslav la Novgorod, pe Boris la Rostov, pe Gleb la Murom, pe Sviatoslav la Drevliani, pe Vsevolod la Vladimir ¹⁾, pe Mstislav la Tmutorakan ²⁾ și zise Vladimir: «Nu e bine ca în apropierea Kievului să fie așa de puține cetăți», de aceea el ridică cetăți întărite pe Desna și pe Vostr ³⁾, pe Trubeja ⁴⁾ și pe Sula ⁵⁾ și pe Stugna ⁶⁾ și adună oameni harnici

1) Vladimir, cetate în Volynia, reședință de principat.

2) Tmutorakan, cetate lângă marea de Azov, reședință de principat, azi dispărută.

3) Vostr, afluent în stânga Desnei.

4) Trubeja, afluent în stânga Dniprului, în regiunea Pereiaslavlului.

5) Sula, afluent în stânga Dniprului, în regiunea Severianilor.

6) Stugna, afluent în dreapta Dniprului.

printre Sloveni, Krivici, Ciuzi, Viatici și îi coloniză în aceste cetăți. Căci era în războiu cu Pecenegii și se luptă cu ei și îi învinse.

XLIV. Expediția lui Vladimir în contra Pecenegilor. — Fundarea Bielgorodului (991).

Anii 6497, 6498, 6499. În urmă Vladimir trăind în religia creștină, se gândi să zidească o biserică de piatră pentru Sfânta Fecioară. Trimise deci să se caute arhitecți în Grecia și începu zidirea. După ce biserica a fost terminată, el o împodobi cu icoane și o încredință lui Anastasie din Kherson și alose preoți din Kherson ca să slujească în ea. Și o înzestră cu tot ce adusese din Kherson, cu icoane, cu vase bisericești și cu cruci (989—922).

Anul 6500. Vladimir fundă cetatea Belgorod și o coloniză cu locuitori din alte cetăți, și aduse aci mult popor, căci ținea mult la această cetate (991).

XLV. Războiul cu Pecenegii. Lupta dintre un Rus și un uriaș peceneg. — Așezămintele și dărniciile lui Vladimir (991—996).

Anul 6501. Vladimir porni împotriva Croaților și după ce s'a întors îndărăt se pomeneste cu Pecenegii de dincolo de (râul) Sula. Vladimir merge în contra lor și-i întâlnește la Trubeja, lângă un vad unde este astăzi Pereiaslavlul. Vladimir era de o parte a râului, Pecenegii de cealaltă parte și nici una din cele două armate nu îndrăznea să treacă peste fluviu. Principele Pecenegilor veni până la mal, chemă pe Vladimir și-i zise: «Trimite pe unul dintre oamenii tăi și eu voi trimite pe unul dintre ai mei; ei se vor lupta împreună și dacă al tău este biruitor, timp de trei ani nu voi mai purta război cu tine; dacă însă va învinge al meu, atunci ne vom lupta trei ani. Și fiecare se întoarce la ai săi. Vladimir ducându-se în tabără, trimise crainici zicând: «Nu e nimenea care să vrea să se lupte cu Pecenegii»? Și nu s'a găsit nimenea. A doua zi veniră călări Pecenegii, aducând pe omul lor și nimenea dintre ai noștri nu se prezenta. Vladimir începu să se mâhnească și trimise în toată armata. Un bătrân veni atunci lângă principe și îi zise: «Principe, eu am un fiu mai mic, acasă; aci am venit cu alți patru și el a rămas; din copilăria sa nimenea n'a putut să-l birue. Intr-o zi îl certai, când el tăbăcea o bucată de piele; atunci el se supără împotriva mea și cu mâinile sale rupse pielea în bucăți». Principele auzind aceasta se

bucură și trimise numai decât să caute pe tânăr. Il aduse la principe și principele îi spuse tot. El îi răspunse: «Principe, eu nu știu, dacă mă pot măsura cu el; să fiu pus la încercare: «nu se găsește cumva pe aci un taur mare și puternic?» Se găsi un taur mare și puternic și dete poruncă să-l îndârjească; s'a pus pe acest taur fiare roșii și îi dete drumul; animalul trecu pe lângă tânăr care îl prinse și îi smulse pielea cu atâta carne, câtă putu ținea cu mâna. Atunci Vladimir îi zise: «Tu poți să te lupți cu acest Peceneg». A doua zi, Pecenegii veniră și începură să strige: «N'aveți nici un om? Iată al nostru a venit». Vladimir dăduze ordin soldaților săi să se înarmeze peste noapte și cei doi oameni înaintară să se lupte. Pecenegii trimiseseră pe al lor care era extraordinar de puternic și de grozav. Omul lui Vladimir merse întru înfrâmpinarea lui, iar Pecenegul văzându-l, se puse pe râs, căci era de o statură mică. Se măsură un spațiu între cele două armate. Ajung la piept și se încăerară. Rusul strânse pe Peceneg în brațele sale așa de tare, că-l sufocă și-l trânti la pământ. Rușii începură să strige, iar Pecenegii o luară la fugă. Rușii se iau după ei, îi masacrară și-i goniră. Vladimir se bucură, zidi o cetate la acest vad și o numi Pereiaslavl, fiindcă tânărul își câștigă aci gloria ¹⁾. Vladimir îl făcu, pe el și pe tatăl său, doi mari demnitari. Apoi Vladimir se întoarse la Kiev, biruitor și cu o mare glorie.

Anii 6502, 6503 și 6504. Vladimir, văzând biserica terminată, se duse la ea și se rugă de Dumnezeu zicând: «Doamne Dumnezeule, privește din înălțimea cerului, uită-te spre noi și vino să vezi viața și sfârșește ceea ce a început dreapta ta; ca aceste popoare a căror inimă ai luminat-o să te recunoască ca pe Dumnezeul cel drept; privește biserica ce ți-am zidit, eu robul tău nevrednic, în cinstea Sfintei Fecioare care te-a născut. Dacă cineva se roagă în această biserică, ascultă-i rugăciunea și iartă-i toate păcatele, cu îndurarea sfintei tale mame». Și după ce s'a rugat, el grăi astfel: «Dăruiesc acestă biserică a sfintei Maici a lui Dumnezeu a zecea parte din averea mea și din cetățile mele. Apoi scrisese un blăstăm și-l lăsă în biserică zicând: «Dacă cineva calcă acest jurământ să fie blăstămat». Și această dijmă o dăruî lui Anastasie din Kherson și în aceeași

1) Pereiaslavl, oraș pe apa Trubeja. «Nestor face aci o confuzie. Orașul n'ar fi fost întemeiat la 993, ci este un oraș mai vechiu. Etimologia nu este probabilă. Cronicarul a întrebuințat mai multe fragmente de cronici, unindu-le fără discernământ, zice L. Leger, *op. cit.* p. 349.

zi făcu o mare sărbare pentru boieri, pentru bătrânii oraşului şi dădu multă pomană săracilor.

În urmă Pecenegii veniră spre Vasilev şi Vladimir ieşi înco-triva lor cu o mică oaste şi când se întâlniră neputând să le ţie piept, fugi şi se ascunse sub un pod şi de abia a scăpat de duşmani. Atunci Vladimir făgădui să ridice la Vasilev o biserică a Sfintei Schimbări la faţă — Preobejania — a Domnului, căci era ziua Schimbării la faţă, când a avut loc această ciocnire. Scăpând astfel Vladimir, clădi o biserică şi făcu o mare sărbătoare. El făcu să se pregătească trei sute de măsuri de mied ¹⁾, pofti pe boieri, pe posadnici şi pe bătrânii tuturor cetăţilor, o mare mulţime de popor şi împărţi la săraţi trei sute de grivne. Sărbătoarea ţinu opt zile şi se întoarse la Kiev în ziua Adormirii Sfintei Mării şi celebră aci o nouă sărbătoare, strângând popor nenumărat. Văzând că poporul său s'a înreg-
tinat, s'a bucurat în trupul şi sufletul său şi în fiecare an celebra aceste sărbători. Căci el ţinea la vorbele Scripturii: într'o zi auzi cetindu-se în evanghelie: «Fericiţi cei ce au milă, căci ei vor afla milă» şi aiurea «Vindeţi averile voastre şi daţi-le săracilor» şi iarăşi: «Nu adunaţi comori pe pământ, unde putreziciunea le strică şi unde hoţii le fură, ci strângeţi comori în Cer, unde nici rugina nu le mănâncă, nici hoţii nu le fură»; şi David zice: «Fericit omul care are milă şi care dăruieşte». El auzi şi pe Solomon care zice: «Cel ce dă săracilor, dă lui Dumnezeu». Auzind acestea, el porunci tuturor săracilor şi tuturor celor lipsiţi să vie la palatul principelui şi să ia tot de ceea ce ar avea nevoie: să bea, să mănânce şi să ia bani din tezaurul principelui. Şi mai dădu încă următorul ordin, zicând: «Cei slabi şi cei suferinzi nu pot veni până la palatul meu». Porunci deci să se aducă mai multe căruţe şi să puie în ele, pâine, carne, peşte, fructe diferite, apoi butoaie de mied şi altele cu Kvas ²⁾ dând ordin să fie purtate prin oraş, informându-se, unde se găsesc bolnavi sau săraci neputincioşi de a umbla; şi dete acestor nenorociţi tot, de ceea ce ei aveau nevoie. În afară de aceasta, în fiecare săptămână, iată ce făcea pentru aceşti oameni: în fiecare Duminică el le punea la dispoziţie sala cea mare a palatului, pentru un ospăţ, la care veneau boierii, ofiţerii curţii, centurionii, decurionii şi oamenii cei mai distinşi, fie în faţa printului, fie în lipsa sa; la acest ospăţ era multă cărnărie de vite şi de vânat; era de toate în mare belşug. Dar, într'o zi, după ce au băut mai mult, aceştia începură să murmure în con-

1) *Mied* o băutură pregătită din miere.

2) *Kvas*, o băutură populară în Rusia. Ea era din făină fermentată în apă.

tra principelui zicând: «Ne tratează rău, mâncăm cu linguri de lemn, iar nu de argint». Vladimir, auzind aceste vorbe, dăte ordin ca pentru drujina sa să se facă linguri de argint, zicând: «Cu aur și cu argint eu n'am să găsesc o drujimă, dar cu drujima mea eu voi găsi aur și argint: după cum strămoșul meu și tatăl meu au câștigat aur și argint cu drujina lor». Căci Vladimir ținea la drujina sa; el se sfătuia cu ea în privința administrării țării, în privința războaielor de întreprins și asupra instituțiilor țării. Și a trăit în pace cu suveranii vecini, cu Boleslav al Leșilor, cu Ștefan al Ungarei, cu Odrich al Boemiei; între ei era pace și amiciție.

Vladimir trăia în teama de Dumnezeu: totuși numărul tâlharilor sporea, de aceea episcopii ziseră lui Vladimir: «Numărul tâlharilor sporește, de ce nu-i pedepsești?» El le zise: «Am teamă de păcat». Ei îi răspunseră. «Tu ești orânduie de Dumnezeu de a pedepsi pe cei răi și de a avea milă cu cei buni. Trebuie să pedepsești pe tâlhari, dar, după ce îi vei fi convins de vinovăția lor». Vladimir suprimă atunci vira ²⁾ și începu să pedepsească pe hoți. Iar episcopii și bătrânii ziseră: «Războaiele noastre sunt numeroase, dacă există o viră, atunci ea să servească spre a cumpăra arme și cai». Vladimir zise: «Să se facă așa». Și a trăit după precepțiunile tatălui său și ale bunicului său (994—996).

XLVI. *Nou războiu cu Pecenegii. Asediul Belgorodului. — O istorie minunată (997).*

Anul 6505. Vladimir se duse la Novgorod să-și procure cavalerie spre a se lupta împotriva Pecenegilor; căci războiul dăinuia cu îndârjire și fără întrerupere. Pecenegii însă aflând că principele lipsește de acasă, veniră și să stabilească la Belgorod. Ei asediază cetatea; și era o foamete mare în oraș, unde lui Vladimir nu-i era cu putință să le dea vr'un ajutor; nu era armată, iar Pecenegii erau foarte numeroși. Asediul orașului continua și fiind o mare foamete cei dinlăuntru se strânseseră la un loc în vece ³⁾ și ziseră: Iată noi murim de foame și n'avem nici un ajutor dela principe. Nu e mai

1) *Vira* era o compensare în bani pe care Vladimir a suprimat-o în schimbul unor pedepse corporale. Pasagiul este obscur și contradictoriu. Dacă a suprimat vira, nu se mai poate pretinde ca prin ea să se cumpere arme și cai. Vezi L. Leger, *op. cit.* p. 105.

2) *Vece*, adunarea cetățenilor liberi.

bine să murim mai de grabă? Să ne predăm Pecenegilor; Ei vor lăsa în viață pe câțiva dintre noi și vor omorî pe unii; altfel vom muri de foame cu toții». Aceasta a fost hotărîrea lor. Dar, un oarecare bătrân, care nu era din adunare, întrebă ce s'a hotărît și poporul îi spuse că a doua zi vor trebui să se predea în mâinile Pecenegilor. Auzind aceasta, el trimise vorbă bătrânilor din oraș: «Am aflat că voi voiți să vă predați Pecenegilor». Ei răspunseră: «Poporul nu poate să suporte foametea». El le zise: «Ascultați-mă pe mine, amânați predarea voastră timp de trei zile și faceți ceea ce vă voi porunci eu»: Ei se învoiră să-l asculte bucuros. Și le zise: «Luați o măsură de ovăz, de grâu sau de tărâțe. Ei se duseră să caute ce li s'a spus. Atunci el porunci femeilor să pregătească lichidul cu care se face kisel ¹⁾ și porunci să se sape un puț, să pue acolo un butoiu și să se verse lichidul în acest butoiu. Apoi porunci să se sape un al doilea puț și băgă înlăuntru un al doilea butoiu. Apoi porunci să se caute miere. S'a adus un lukno ²⁾ cu miere ce se păstra în camera principelui: o amestecă în apă și o văreă în butoiul al doilea ce era deasupra puțului. A doua zi trimise o deputațiune la Pecenegi: oamenii din oraș se duseră să-i găsească și le spuseră: «Luați ostaticii, dar să vie și dela voi în orașul nostru zece inși, ca să văză ce se petrece». Pecenegii se bucurară, crezând că ei vor să se predea, luară ostaticii și aleseră și ei pe cei mai distinși oameni și-i trimiseră în oraș pentru ca să cerceteze cele ce se petreceau. Și, venind în oraș, poporul le zise: «De ce vă irosiți puterile împotriva noastră? Credeți voi că ne biruiți? Chiar dacă ați rămânea aici zece ani, ce puteți să ne faceți? Pământul ne procură hrana; dacă nu o credeți, veniți să vedeți chiar cu ochii voștri». Și ei îi conduseră la puțurile, unde se găsea butoul și luară mâncarea cu un ulcior și o vărsară în căldări și o fierșeră în fața lor. Apoi, după ce au făcut kisel, veniră cu ei la al doilea puț, luară miedul și se apucară să mănânce. În urmă mâncară și Pecenegii și minunându-se ziseră: «Principii noștri nu cred aceasta, până nu gustă și ei». Poporul luând o cană de kisel și o cană de mied le dete Pecenegilor.

Aceștia după ce s'au întors spuseră la rândul lor tot ce s'a petrecut și principii Pecenegi luară kiselul, îl puseră la foc să fiarbă și rămaseră uimiți. Iși luară ostaticii, înapoiară pe cei din oraș și se întoarseră în țara lor (998).

1) Kisel, un fel de mâncare făcută din «purée» de ovăz.

2) Lukno, un vechiu vas rusec.

XLVII. *Sfârșitul domniei lui Vladimir. — Moartea sa (998—1015). — Sviatopolk. — Moartea lui Boris și a lui Gleb. (1015).*

Anii 6506, 6507 și 6508. Muri Malfrid¹⁾. Tot în acest an a murit Rogneda, mama lui Iaroslav:

Anul 6509. Iziaslav, tatăl lui Briacislav, fiul lui Vladimir, muri.

Anii 6510—6511. Viseslav, fiul lui Iziaslav, nepotul lui Vladimir, muri.

Anii 6516, 6517 și 6518. Anna, soția lui Vladimir și fiica împăratului, muri.

Anii 6520, 6521 și 6522. Când Iaroslav era la Novgorod, plătea la Kiev un tribut anual de două mii de grivne²⁾ și dădea o mie de grivne gărzilor sale dela Novgorod. Tot atâta dădeau și posadnicii din Novgorod. Iaroslav însă încetă de a mai plăti această sumă la Kiev. Atunci Vladimir zise: «Reparați șoseaua și zidiți podurile» căci voia să meargă în contra fiului său Iaroslav; căzu însă bolnav.

Anul 6523. Când Vladimir voi să plece împotriva lui Iaroslav, Iaroslav trimise dincolo de mare să cheme pe Varegi, de frică de tatăl său. Dar Dumnezeu nu dădu diavolului această bucurie. În momentul când Vladimir căzu bolnav, el avea lângă sine pe fiul său Boris. Iar când Pecenegii porniră în contra Rusiei: el trimise pe Boris în contra lor, fiind el însuși foarte bolnav și muri de această boală la 15 Iulie. Principele Vladimir muri la Berestovoie și s'a ascuns moartea sa, căci Sviatopolk se găsea la Kiev. În timpul nopții, s'a făcut între două camere o gaură în mijlocul podinei³⁾; i-a învălit corpul într'o cuvertură, l-a scoborât pe pământ prin niște funii și-l puseră pe o corabie, apoi îl duseră să-l îngroape în biserica Maicii Domnului, pe care el însuși o zidise. Când poporul a aflat despre aceasta, o mulțime nenumărată s'a răspândit prin oraș plângându-l, atât boierii ca pe un apărător al țării, cât și sărăcimea ca pe un protector și un binefăcător al ei; apoi îl puseră într'un coșciug de marmoră și înmormântară, cu mari bocete, trupul prea fericitului principe.

El este ca un nou Constantin din marșea Roma, care s'a convertit pe sine și pe ai săi. Vladimir a făcut la fel ca și Constantin. La început era cuprins de patimi urâte. Mai târziu s'a pocăit, cun

1) *Malfrid*, probabil soția lui Vladimir, fiul lui Sviatoslav.

2) *Grivna*, era o monedă de o valoare de zece copeici antebelice.

3) Locuința lui Vladimir pare a fi fost construită pe niște piloți.

spune apostolul: «Când păcatele se înmulțesc, harul este mai bogat». Deci dacă la început a păcătuit, uneori, trăind în neștiință, mai târziu totuși și-a ispășit păcatele prin pocăința sa și prin pomenile sale, așa cum este scris: «Te voi judeca în starea în care te voi găsi». De asemenea, proorocul a grăit: «Eu sunt Dumnezeu cel viu Adonai, și eu nu vreau moartea păcătosului, ci să se îndrepte și să trăiască: «îndreptați-vă și reveniți pe calea cea bună». Căci mulți oameni drepecți, și trăind după legea lui Dumnezeu, se întorc din calea cea bună spre moarte și pier; și alții, trăind pe căi rătăcite, vin la cumințenie în ceasul morții și se curăță prin pocăință, după cum spune profetul: «Cel drept nu poate găsi mântuire în ziua păcatului său; dacă spun unui om drept: tu vei trăi, să se încreadă în dreptatea sa și dacă face nedreptate, toată dreptatea sa va fi uitată în nedreptatea ce a săvârșit și va muri în această nedreptate. Și dacă voi spune unui om rău: tu vei pieri pentru totdeauna și dacă revine de pe calea pe care merge și se conduce după dreptate și justiție, dacă dă înapoi ce a luat și ce a furat, toate păcatele ce el a făcut vor fi uitate, îndată ce va fi început; pentrucă el dacă începe să trăiască în justiție și dreptate, el va trăi în această justiție și dreptate. Eu voi judeca pe fiecare dintre voi, după căile sale, o casă a lui Israil. Deci, acest om a murit în religia cea bună. El și-a spălat păcatele prin pocăință, prin pomeni cari prețuiesc mai mult decât ori ce lucru, căci este scris: «Eu vreau pomana, iar nu victime; căci pomana este mai bună decât orice, ea e mai presus decât orice. Ea ne duce chiar în cer, înaintea lui Dumnezeu, cum spune îngerul către Cornelius: [rugăciunile tale și pomenile tale sunt pomenite înaintea lui Dumnezeu] ¹⁾).

E o mare minune cât mult bine a făcut el Rusiei prin botez. Noi însă ajunși odată creștini, nu-i dăm cinstea potrivită cu binele pe care l-am primit dela el. Dacă el nu ne-ar fi botezat, noi am fi acum în cursele diavolului, în cari au pierit strămoșii noștri. Dacă noi am fi avut grije de el și dacă ne-am fi rugat lui Dumnezeu pentru el în ceasul morții sale, fără îndoială Dumnezeu, văzând zelul nostru l-ar fi înălțat în glorie: trebuie deci să ne rugăm la Dumnezeu pentru el; căci prin el am cunoscut noi pe Dumnezeu. Dare-ar Domnul să fii răsplătit după inima ta și să-ți îplinească toate rugăciunile tale; de ți-ar dărui împărăția cerului pe care tu o cauți, cumuna

1) Acest pasagiu nu se găsește în toate manuscrisele și nici în traducerea lui Trautmann.

celor drepti, hrana și bucuriile paradisului; o dacă te-ar face tovarăș cu Abraham și cu ceilalți patriarhi după vorba lui Solomon: «când un om drept moare, nădejdea nu e perdută». Rușii își amintesc de el, când se gândesc la încreștinarea lor. Ei laudă pe Dumnezeu în rugăciunile lor, în cântecile lor, în psalmii lor și slăvesc pe Dumnezeu: poporul cel nou, luminat de sfântul duh, nădăjduiește în marele Dumnezeu, în Domnul nostru Iisus Christos care are să dea fiecăruia, după faptele sale, o bucurie neștearsă. Această bucurie o de ar avea-o toți creștinii! (1015).

Sviatopolk se stabili la Kiev după moartea tatălui său și strânse pe Kieveni și începu să le împărțească bunătăți. Ei le primiră, dar inima lor nu era cu el, căci frații lor erau cu Boris. Când Boris se întorcea cu armata fără să fi întâlnit pe Pecenegi, vestea că tatăl său a murit, a ajuns până la el. El plânse mult pe tatăl său, căci tatăl său îl iubea mai mul, de cât pe ceilalți.

Ajungând la Alta, se opri pe loc. Drujina tatălui său îi zise «Tu ai lângă tine drujina tatălui tău și armata sa, dute la Kiev și ocupă tronul tatălui tău». El însă răspunse: «Dearte de mine aceasta, ca eu să ridic mâna împotriva fratelui meu mai mare, căci, după moartea tatălui meu, el să ocupe locul». Armata auzind aceste cuvinte, îl părăsi și Boris rămase singur cu servitorii săi. Sviatopolk, plin de nedreptate, făcu un plan vrednic de Cain, și trimise să-i spună lui Boris: «Eu vreau să trăiesc în prietenie cu tine și să-ți măresc averile pe cari le ai dela părintele nostru». El spuse aceasta din viclenie, căutând prilejul să-i piarză. Apoi Sviatopolk se duse noaptea la Visegrad și chemă în taină pe Putșa și pe alți boieri din Visegrad și le spuse: «Imi sunteți voi devotați cu tot sufletul?» Putșa și ceilalți răspunseră: «Suntem gata să murim pentru tine». Atunci el le zise: «Nu spuneți nimic nimănui: duceți-vă și omoriți pe fratele meu Boris». I-au făgăduit că vor face aceasta îndată. Căci despre astfel de oameni a spus Solomon: «Ei sunt gata să verse sânge nevinovat, ei se pun la pândă împotriva sângelui lor; ei îngrămădesc răul peste rău, calea lor e calea acelor cari fac nedreptate, căci ei își pierd sufletul prin nelegiuire. Trimișii ajunseră de cu noapte la Alta și, apropiindu-se, auziră pe fericitul Boris cântând cântecele dimineții; căci îi sosise vestea că-l vor omori. El se ridică și începu să cânte zicând: «Doamne, de ce s'au înmulțit numărul vrăjmașilor mei. Mulți s'au ridicat împotriva mea». Și apoi: «Săgețile tale au intrat în carnea mea. Eu sunt gata pentru lovituri și durerea mea este înaintea mea». Și apoi: «Doamne ascultă rugăciuni-

nea mea și nu merge în judecăți cu sluga ta, căci nici un om viu nu va putea să se desvinovățească înaintea ta, căci vrășmajul a urmărit sufletul meu». Apoi, după ce a isprăvit cei șase psalmi, observând că trimișii se apropiau să-l lovească, se puse să cânte psalmul zicând: «Tauri puternici m'au înconjurat, și adunarea celor răi m'a împresurat. Doamne Dumnezeu, nădejdea mea este la tine. Scapă-mă și slobozește-mă de toți vrășmașii». Apoi începu să cânte canonul. După ce și-a sfârșit rugăciunea de dimineață, se puse să se roage, privind icoana care reprezenta pe Domnul și zise: «Doamne Iisuse Christoase care te-ai arătat pe pământ, sub acest chip, pentru mântuirea noastră și ai lăsat de bunăvoie să-ți bată în cuie mâinile pe cruce, și ai suferit patimi pentru păcatele noastre, fă-mă să suport și eu această patimă a mea. Eu o primesc nu dela dușmanii mei, ci dela fratele meu: Doamne, nu-î fă din aceasta un păcat». Apoi, după ce s'a rugat, s'a aruncat pe patul său: și atunci ucigașii se repeziră ca fierele sălbatice împrejurul cortului lui și străpunseră pe Boris cu lăncile lor: servitorul său căzu deasupra lui și a fost omorât, în același timp cu el. Boris îl iubea mult. Era un tânăr, de rasă ungară, cu numele de Georghe și Boris îl iubea mult. Ii dăduse în dar o salbă de aur și o purta la gât când servea pe principe. Ei omorâră și un mare număr de alți servitori. Neputând lua repede lui George salba ce o purta la gât, îi tăiară capul și după ce i-au luat salba, îi aruncară capul. De aceea în urmă nu i s'a mai recunoscut trupul printre cadavre. Criminalii, după ce au ucis pe Boris, l-au învălit într'o pânză de cort, îl puseră într'o căruță și-l duseră încă respirând. Când nelegiuitul Sviatopolk a aflat că el mai respiră încă, trimise doi Varegi ca să-i dea lovitura de grație. Aceștia veniră și văzură că el este încă în viață. Unul din ei scoase sabia și-l lovi în inimă. Astfel muri prea fericitul Boris. El a primit cu cei drepti cununa Domnului nostru Iisus Christos și s'a dus lângă Apostoli și Profeți și a intrat în corurile de martiri și odihnește în sânul lui Abraham, privind la bucuria neștearsă, cântând cu îngerii și bucurându-se cu cetele Sfinților. Corpul său a fost adus în taină la Visegrad și a fost îngropat în biserica Sfântului Vasile. Iar nelegiuitii săi ucigași se duseră să găsească pe Sviatopolk, ca și când nu știau ce ispravă mare ar fi făcut, ticăloșii! Numele acestor criminali este: Putșa, Taleț, Ielovici și Liașko, și tatăl lor este Satan.

Diavolii astfel de treburi fac aci pe pământ; căci diavolii sunt trimiși ca să facă rău și îngerii binele; căci îngerul nu face rău omului, ci se gândește mereu la binele său. El ajută pe toți

creștini și-i ocrotește împotriva diavolului, dușmanul lor. Dar, demonii nu caută decât răul, ei sunt pismuitori ai omului, fiindcă îl văd cinstit de Dumnezeu și fiind pizmuitori ai omului, ei sunt numai decât gata, atunci când Dumnezeu îl trimite să facă rău. [În adevăr, Dumnezeu zise «Cine va merge să piarză pe Achab?» Și un demon răspunse: «Eu voi merge»] ¹⁾. Omul rău însă care se indeletnicește să facă rău, e mai ticălos decât diavolul: căci diavolii fug de Dumnezeu, iar omul rău n'are teamă de Dumnezeu și nici rușine înaintea oamenilor. Diavolii au teamă de crucea Domnului, iar omul rău n'are teamă de crucea domnului. [De asemenea David zice: «Voi vorbiți cu dreptate; voi judecați cu dreptate, voi fii ai oamenilor; dar în inimile voastre faceți nedreptăți; mâinile voastre fac să apese nedreptatea pe pământ; oamenii sunt stricați la ieșirea din sânul mamei lor; ei sunt rătăciți de la naștere, spunând minciuni; veninul lor este ca veninul șarpelui» ¹⁾].

Nelegiuitul Sviatopolk se gândi atunci în sine: «Am ucis pe Boris, cum aş ucide și pe Gleb?». Și concepă un gând vrednic de Cain. Trimise un sol viclean la Gleb, spunându-i: «Vino iute părintele nostru te cheamă, căci este foarte bolnav». Gleb încălecă numai decât pe un cal și plecă cu o mică drujină, fiindcă era foarte supus față de tatăl său. Când sosi la Volga, calul său dădu în câmpie peste o groapă și-și făcu o mică fractură la picior. În urmă, Gleb ajunsese la Smolensk, de unde porni în zori și fiindcă orașul nu era departe, luă o corabie la Smiadin. În timpul acesta, Iaroslav aflând de la Predelava, fiica lui Vladimir, despre moartea tatălui său, trimise la Gleb, spunându-i: «Nu te duce: tatăl tău a murit, iar fratele tău a fost ucis de Sviatopolk». Gleb auzind aceste vorbe izbucni în plânsuri și sughituri, plângând pe tatăl său și mai mult încă pe fratele său și începu să se roage cu lacrimi, zicând: «Nefericitul de mine, Doamne, aş vrea mai bine să fiu mort împreună cu fratele meu, decât să trăiesc pe această lume. Dacă aş fi văzut, dragă frate, fața ta de înger, aş fi murit împreună cu tine. De ce am rămas acum singur? Unde sunt vorbele ce-mi spuneai, frate prea scump? Acum n'am să mai aud sfaturile tale cele dulci. Dacă tu ți-ai primit răsplata dela Domnul, roagă-te pentru mine pentru ca să suport această mucenicie. Aş vrea mai bine să mor cu tine decât să trăiesc în

1) Acest pasaj nu este în toate manuscrisele și nu se găsește nici în traducerea lui Trautmann.

această lume plină de ticăloşie». În vreme ce se ruga astfel, cu lacrămile în ochi, sosiră deodată trimişi lui Sviatopolk spre a omorî pe Gleb, şi aceşti trimişi puseră mâna pe corabia lui Gleb şi scoaseră sabiile. Servitorii lui Gleb fură cuprinşi de groază. Unul dintre trimişi, nemernicul Goriasev, porunci să ucidă îndată pe Gleb. Bucătarul lui Gleb, numit Torcin, luă un cuţit şi-l omorî. Ca un mieluşel nevinovat, el se dădu ca jertfă lui Dumnezeu, într'un miros plăcut, ca o victimă grăitoare. El primi cununa şi intrând în cer văzu pe fratele său atât de dorit şi se bucură împreună cu el de o bucurie neştearsă în dragostea lor frăţească. O, ce frumos este, ce bine este, când fraţii trăesc împreună. Şi ticăloşii se întoarseră acasă, cum zice David: «Cei blăstămaţi să se întoarcă în Infern». [Şi apoi: «Cei păcătoşi au tras sabia, ei au întins arcul lor spre a lovi pe cel slab şi sărac şi spre a lovi pe oamenii cari au inimă dreptă: sabia lor să intre în inima lor, arcurile lor să se frângă, şi păcătoşii să piară şi să se împrăştie ca fumul»] ¹⁾. Şi apoi după ce s'au întors, spuseră lui Sviatopolk: «Ţi-am împlinit poruncile». La auzul acestora se umplu de îngâmfare, neştiind ce spune David: «De ce, principe, eşti mândru de răutatea ta? limba ta toată ziua n'a urmărit decât nedreptatea; [ca o lamă ascuţită ea a făcut numai rău. Ţi-a plăcut răutatea mai mult decât bunătatea; tu spui mai mult minciuni decât adevărul, ţie ţi-au plăcut mai mult vorbele pline de îngâmfare şi limba plină de înşelăciune; dar şi Dumnezeu te va prăpădi de sus până jos, te va smulge din locuinţa ta şi te va desrădăcina de pe pământul celor vii». De asemenea Solomon a spus: «Vom râde de peirea voastră şi mă voi bucura când vă va ajunge ruina. Ei vor mânca fructele căilor lor şi se vor sătura de nelegiuirea lor»] ¹⁾..

Gleb fu deci omorît şi aruncat pe mal între două trunchiuri de copac, apoi îl ridicară şi-l puseră lângă fratele său Boris în biserica Sfântului Vasile. Uniţi cu trupurile lor şi mai mult încă în sufletele lor, ei rămân lângă Regele Regilor într'o bucurie nesfârşită, într'o strălucire neşirbită, aducând poporului rusesc darurile mântuirii şi celor cari vin, având credinţă, din alte ţări, vindecare. Ei dau putinţă de a merge celor ologi, vedere celor orbi, sănătate celor bolnavi, libertate celor robiţi. Ei deschid temniţile prizonierilor, mângâie pe cei oropsiţi, mântuesc pe cei ce sunt în primejdie. Ei

1) Acest pasagiu nu se găseşte în toate manuscrisele şi nici în traducerea lui Trautmann.

sunt protectorii Rusiei, lumini orbitoare pentru totdeauna și se roagă la Domnul pentru compatrioții lor. De aceea, noi trebuie să lăudăm în mod vrednic pe acești doi mucenici ai lui Crist și să-i rugăm cu rugăciuni fierbinți zicând: «Bucurați-vă, mucenici ai lui Christos, ocrotitori ai Rusiei, voi cari ușurați pe cei cari vin la voi cu credință și cu dragoste; bucurați-vă voi, locuitori ai cerurilor. Voi ați fost îngeri, slugi însuflețite de aceleași gânduri, frați plini de același duh, de aceeași inimă întocmai ca și sfinții, de aceea dați mântuire tuturor celor cari sufăr. Bucurați-vă voi, Boris și Gleb, voi plini de înțelepciunea divină; ca două părae, faceți să țâghească din izvoare apă dătătoare de viață și ușurare celor credincioși. Bucurați-vă, voi cari ați călcat în picioare șarpele cel crud, cari v-ați arătat încurajați de razele strălucitoare ca niște făclii luminând toată țara rusească. gonind tot întunerecul, arătându-vă într-o credință neștrămutată. Bucurați-vă voi cari, ați dobândit un ochiu care nu adoarme, o inimă, pătrunsă de poruncile Domnului și suflete binecuvântate pentru a face binele. Bucurați-vă, fraților, amândoi în lăcașul fericirii, în locuința Cerului, în slava care nu apune nici odată și unde ați intrat pentru meritele voastre. Bucurați-vă voi cari ați fost luminați de lumina Domnului. S'răbătând lumea întreagă, gonind pe diavoli, vindecând pe bolnavi, făclii strălucitoare, vii protegitori pe lângă Dumnezeu, mereu luminați de flacăra divină, mucenici neadormiți cari luminați sufletele credincioșilor. Voi ați fost înălțați prin harul aducător de lumină al Domnului. Voi ați fost împărțiți de toate frumusețile vieții cerești, de gloria și de hrana paradisiului, de lumina minții, de bucuria recunoștinții. Bucurați-vă voi cari dați hrană inimilor, goniți durerile și chinurile, vindecați suferințele cele mai grozave. Din picăturile sacre ale sângelui vostru, voi v-ați făcut o podoabă de purpură și domniți vecinic cu Christos, rugându-vă pentru popoarele creștine cele noi, pentru compatrioții voștri, căci pământul rusec a fost binecuvântat prin sângele vostru; prin moaștele voastre depuse în biserică, voi luminați cu duhul vostru cel sfânt, și vă rugați pentru poporul vostru, mucenici împreună cu mucenicii. Bucurați-vă voi care prin suferințele voastre v-ați prefăcut în soare strălucitor al Bisericii. Răsăritul se luminează în cinstea voastră, o mucenici. Veseliți-vă, voi stele strălucitoare cari vă ridicați la aurora dimineții. Martiri credincioși ai lui Christ, o voi, sprijinitori ai noștri, puneți pe păgân la picioarele principilor noștri; rugați pe atotputernicul Dumnezeu ca să trăim în unire și în sănătate. Apărați-ne de războaie lăuntrice

și de apucăturile diavolului. Ingăduiți-ne nouă cari cântăm și vă cinstim, să sărbătorim sărbătoarea voastră, în toate veacurile până la sfârșitul lumii.

XLVIII. Iaroslav din Novgorod în contra lui Sviatopolk (1015).

Nelegiuitul și blăstămatul Sviatopolk ucise în urmă pe Sviatoslav, urmărindu-l până în munții Carpați când voi să se refugieze în Ungaria. Și se gândea în sine. «Voi omorî pe toți frații mei și voi pune mâna pe Rusia întreagă». Astfel se gândea el în îngâmfarea sa, neștiind că Dumnezeu încredințează domnia aceluia cărui el o voeste; că pe împărați și pe regi îi așează Atotputernicul și le dă putere numai când vrea. Dacă un popor este drept înaintea Domnului, îi dă lui un rege sau un principe drept, iubind dreptatea și echitatea, și hotărăște un cârmuitor și un judecător care să împărțească dreptatea. Când într-o țară principii sunt drepte, multe păcate îi sunt iertate; când însă principii sunt răi și nedrepte, Dumnezeu face să apese asupra țării mult rău, fiindcă principele îi este capul. Căci Isaia a zis: «Ei au păcătuit dela cap până la picioare, adecă dela principe până la poporul de jos. Nefericită este cetatea în care principele este tânăr, plăcându-i să bea vin la sunetul de muzică împreună cu consilierii săi cei tineri. Căci Dumnezeu trimite astfel de principii pentru păcatele poporului și înlătură pe sfătuitoarii vechii și înțelepți, cum zice Isaia: «Dumnezeu va ridica din Ierusalim pe uriașul cel puternic, pe viteaz, pe judocător, pe profet, pe bătrânul cumpătat, pe consilierul distins, pe meșteșugarul cel activ, pe sluga cea înțeleaptă. Voiu așeza de conducător un principe tânăr și obraznic ca să guverneze».

Nelegiuitul Sviatopolk începu să domnească în Kiev. El adună poporul și se apucă să împartă haine la unii, bani la alții și o mare parte din bogățiile tatălui său. Dar Iaroslav nu aflase încă despre moartea tatălui său și avea pe lângă sine mulți Varegi. Aceștia nu se purtau bine cu Novgorodienii și cu femeile lor și Novgorodienii revoltându-se au ucis pe Varegi în casa lui Poromon. Iaroslav suferat veni la Rokom¹⁾, se stabili în palat și trimise la Novgorodienii, spunându-le. «Pe aceștia n'am putința să-i mai aduc în viață». Și chemând la sine pe oameni; cei mai de seamă cari ucisera pe Varegi, îi ucise prin violenție. Dar chiar în aceeași noapte el primi un

1) *Rokom*, o localitate lângă Novgorod, lângă lacul Ilmen.

vestitor dela sora sa Predslava din Kiev: «Tatăl tău a murit; Sviatopolk s'a stabilit la Kiev, după ce a omorât pe Boris și după ce a trimis să caute pe Gleb. Ferește-te de el». La această veste Iaroslav plânse după tatăl său și după drujina sa. A doua zi, adună pe ceilalți Novgorodieni și le zise: «Scumpă drujină, ieri te-am ucis și astăzi mi-ai fi de folos». Iși șterse lacrămile și spuse în vece: «Tatăl meu a murit și Sviatopolk s'a suit pe tron la Kiev și-și ucide frații». Novgorodienii spuseră: «Principe, deși frații noștri au fost uciși, noi putem totuși să ne luptăm pentru tine». Și Iaroslav luă o mie de Varegi și patruzeci de mii de alți soldați și se duse în contra lui Sviatopolk. Inchinându-se lui Dumnezeu, zise: «Nu eu am început să omor pe frații mei, ci el; Dumnezeu să răzbune sângele fraților mei; căci el a vărsat sângele nevinovat al dreptilor Boris și Gleb. Cine știe dacă nu-mi va face la fel? Dar, judecă-mă, Doamne, în dreptatea ta și răutatea păcătosului să aibă sfârșit!». Și plecă împotriva lui Sviatopolk. Când Sviatopolk auzi că Iaroslav vine cu armată în contra sa, își adună o armată de Ruși și de Pecenegi și-i ieși în cale la Liubeci, venind unul dinspre Dnipro, și Iaroslav din cealaltă parte.

XLIX. Iaroslav se stabilește la Kiev. Boleslav merge împotriva lui.
(1016).

Anul 6524. Iaroslav porni în contra lui Sviatopolk. Se găseru față în față pe cele două maluri ale Dnistrului, neîndrăznind să înceapă atacul nici unii nici ceilalți. Și au stat unul în fața celuilalt trei luni. Voivodul Sviatopolk mergând călare dealungul malului, se puse să-și bată joc de Novgorodieni spunându-le: «De ce zidarilor ați venit cu acest schiop. Vă vom pune să ne zidiți și casele noastre». Novgorodienii auzind aceasta ziseră lui Iaroslav. «Măine vom trece râul și vom porni contra lor, și cel ce nu va veni îl vom omorî chiar noi». Incepuse tocmai să înghete și Sviatopolk își avea lagărul între două lacuri. Toată noaptea a chefuit cu drujina sa. Iaroslav însă își strânse pe a sa și începu să meargă cu ea în zorii zilei. Se scoborîră la mal, deslegară corăbiile de pe țărm și porniră îndată unii contra celorlalți și se ciocniră. Lupta fu grozavă și Pecenegilor le-a fost cu neputință să le vie întru ajutor: din cauza lacului. Impinseră pe Sviatopolk și drujina sa spre lac. Aceștia înaintară pe ghiață, ghiața însă se rupse și Iaroslav începu

să aibă precădere. Văzând aceasta, Sviatopolk fuge și Iaroslav iese învingător.

Sviatopolk se refugiază la Leși și Iaroslav se stabilește la Kiev pe tronul părinților săi. Iaroslav din Novgorod avea atunci douăzeci și opt de ani.

L. — Războiul cu Boleslav (1018).

Anul 6525. Iaroslav vine la Kiev și un incendiu arde bisericile (1017).

Anul 6526. Boleslav porni cu Sviatopolk și cu Leșii împotriva lui Iaroslav. Iaroslav adunând pe Ruși, pe Varegi și pe Sloveni se duse în contra lui Boleslav și Sviatopolk și sosește în Volhynia și-și așezară tabăra pe cele două maluri ale fluviului Bug. Iaroslav avea pe lângă sine pe educatorul său ce-l crescuse, un voevod numit Budy, și se apucă să insulte pe Boleslav spunându-i: «Cu un drug avem să-ți spintecăm noi ție burta ta cea mare». Căci Boleslav era mare și gras așa că abia se mai ținea pe cal; dar era om cuminte. Și Boleslav zise drujinii sale: «Dacă nu simțiți rușine de această ocară, am să mă duc să mor singur». Și se aruncă împreună cu calul său în fluviu și armata sa îl urmă. Iaroslav însă n'avu răgaz să-și așeze armata în linie de bătaie și deci fu învins de Boleslav. Iaroslav cu vr'o patru inși se refugiază la Novgorod și Boleslav veni la Kiev cu Sviatopolk. Și Boleslav zise: «Imparte drujina mea în orașe pentru ca să-și procure hrană» și ordinul îi se aduse la îndeplinire.

Iaroslav refugiindu-se la Novgorod, voia să scape dincolo de mare. Dar posadnicul Kosiatin, fiul lui Dobrynia și locuitorii din Novgorod sfărâmară corăbiile lui Iaroslav, spunându-i: «Vrem încă să ne mai luptăm cu Boleslav și cu Sviatopolk». De aceea, se apucară să strângă bani, câte patru kunii ¹⁾ de cap, câte zece grivne de statoroste și câte optsprezece grivne de boer, și chemară pe Varegi și le dădură bani. Și Iaroslav își strânse o mare armată. Boleslav era la Kiev și nelegiuitul Sviatopolk zise: «Ucideți pe toți Leșii din oraș». Și ei uciseră pe Leși; atunci Boleslav fugi din Kiev, ducând tezaurul lui Iaroslav și luând pe boieri și pe cele două surori ale lui Iaroslav. Și așeză ca paznic al tezaurului pe

1) Kune, o veche monedă rusească, la început însemna blană de zder; ca și în latinește *pecunia*, bani, dela *pecus*, vită, banii se strângeau în natură.

Anastase, căci acesta îi câştigase încrederea prin apucăturile sale. Şi luă mulţi locuitori cu el şi cuprinse cetăţile din ţinutul de la Cervenensk şi se întoarse în ţara sa, iar Sviatopolk începu să domnească la Kiev. Şi Iaroslav se duse împotriva lui Sviatopolk şi Sviatopolk se refugiază la Pecenegi (1018).

LI. — *Continuarea războiului (1020). — Înfrângerea şi fuga lui Sviatopolk.*

Anul 6527. Sviatopolk sosi cu Pecenegii în fruntea unei armate foarte puternice şi Iaroslav îşi strânse o armată numeroasă şi porni împotriva lui la Alta. Iaroslav se opri în locul unde Boris fusese ucis şi ridicând mâinile spre cer zise: «Sângele fratelui meu strigă către tine Doamne; răzbună sângele acestui drept, cum ai răzbunat sângele lui Abel aruncând asupra lui Cain gemete şi groază: fă tot astfel cu Sviatopolk». După ce a făcut rugăciunea, zise: «Fraţilor, deşi voi sunteţi aci de faţă cu trupul vostru, ajutaţi-mă prin rugăciunile voastre împotriva acestui duşman, acestui ucigaş, acestui îngâmfat». După această rugăciune, amândoi fraţii porniră unul împotriva celuilalt şi câmpiile dela Alta se umplură de o mulţime nesfârşită de soldaţi de ambele părţi. Era într'o Vineri, la răsăritul soarelui şi a fost o luptă grozavă precum n'a mai fost până atunci în Rusia. Soldaţii se luptau corp la corp şi se măcelăreau; de trei ori începură din nou bălălia şi sângele curgea vale prin văgăuni. Spre seară Iaroslav ieşi biruitor, iar Sviatopolk fugi, şi cum fugea, diavolul veni la el. Oasele lui începură să slăbească şi nu putea să se mai ţie pe cal. Soldaţii îl puseră atunci pe o targă şi-l duseră până la Berestie ²⁾, fugind cu el. Căci le spunea: «Fugiţi cu mine, căci mă urmăresc». Atunci servitorii trimiseră să vază dacă cineva îl urmăreşte; dar nu era nimenea care să-l urmărească şi continuă să fugă cu el. El îngălbeni şi, apoi, revenindu-şi strigă: «Uite, ne urmăresc, fugiţi». El nu putea sta pe loc şi fugi prin toată ţara Leşilor, gonit de mânia lui Dumnezeu. Şi ajungând într'un loc deşert între ţara Leşilor şi cea a Cahilor, îşi sfârşi viaţa într'un chip jalnic. Fără îndoială, el fiind un om nedrept, judecata lui Dumnezeu a căzut asupra capului lui. După ce a plecat din această lume, a dat de chinurile celor osândiţi; aceasta o dove-

1) Cervenak, este regiunea dela Cerven.

2) Berestie, oraşul de mai târziu Brest-Litovsk.

dise și boala grozavă care, fără milă, l-a dus la moarte. Iar, după moartea sa, a fost dat chinurilor vecinice. Mormântul său se vede încă și astăzi într'un deșert și din care iese un miros de nesuferit.

Aceasta este o învățătură pe care Dumnezeu a trimis-o priucipilor ruși. Dacă ei ar mai săvârși crime de același fel, să-și aducă aminte că vor primi tot astfel de pedepse sau chiar și mai mari, dacă, știind ce s'a întâmplat, mai săvârșesc omoruri așa de urite. Cain a fost pedepsit de șapte ori, fiindcă a omorât pe Abel, iar Lamach de șaptezeci de ori; căci Cain nu știea că-l așteaptă pedeapsa lui Dumnezeu, iar Lamach știind ce pedeapsă a suferit bunicul său, a săvârșit totuși un omor. Căci Lamach zise celor două femei ale sale: «Am omorât un om pentru nenorocirea mea și un tânăr pentru peirea mea. De aceea, mi-a fost dată o pedeapsă repetată de șaptezeci de ori, fiindcă am făcut aceasta cu știință». Căci Lamach ucisese pe cei doi frați ai lui Enoch și le-a luat femeile. Iar Sviatopolk acesta este un nou Abimelech care ca fiu al unei adultere și-a omorât pe frații săi, pe fiii lui Gedeon: tot astfel a fost și acesta. Iaroslav se stabili la Kiev, unde s'a odihnit cu drujina sa, după ce cu multă sudoare își câștigase victoria.

Anul 6528. Iaroslav dobândi un fiu, căruia îi dăde numele de Vladimir (1020).

Anul 6529. Briacislav, fiul lui Iziaslav, nepotul lui Vladimir, merse împotriva Novgorodului, puse mâna pe această cetate și luând un mare număr de Novgorodieni, împreună cu averile lor, se întoarse la Polock. Și când ajunse la fluviul Sudoma ¹⁾ Iaroslav, ieșind din Kiev, îl întâlni după șapte zile. Il învinse și duse pe Novgorodieni la Novgorod și Briacislav se refugii la Polock (1021).

LII. — *Lupta lui Mstislav cu Rededia (1022).*

În 6530 Iaroslav vine la Berestie. În timpul acesta Mstislav, care era la Tmutorakan, porni în contra Kasogilor ²⁾. Principele Kasogilor, Rededia, la vestea aceasta, înaintă împotriva lui. Când cele două armate se găseau față în față, Rededia spuse lui Mstislav: «De ce să piară cele două armate în lupta noastră? Să ne luptăm noi înșine. Dacă tu vei fi învingător, vei lua averile mele, femeia mea, copiii mei și țara mea. Dacă eu voi fi învingătorul, voi lua pe ale tale». Iar Mstislav zise: «Așa să fie». Și Rededia zise lui

1) Sudoma, un râu în gov. Pskov.

2) Kasogii erau un popor la Nordul Caucazului.

Mstislav: «Să nu ne luptăm cu armele, ci să ne luăm la trântă». Și începură să se lupte voinicește și se luptară multă vreme. Mstislav începu să slăbească, căci Rededia era mare și puternic și Mstislav îi zise: «O preacurată Maică a Domnului! Ajută-mă. Dacă îl voiu birui, voiu clădi o biserică în cinstea ta». Cu aceste vorbe îi aruncă la pământ, scoase cuțitul și-l lovi în gât. Astfel pieri Rededia. Mstislav intră în țara lui, îi luă toate averile, femeia, copiii, și impuse un tribut Kasogilor. Apoi la întoarcerea sa la Tmutorakan puse temeliile unei biserici, pentru Sfânta Maica a Domnului și o construi. Ea există încă și astăzi la Tmutorakan.

Anul 6531. Mstislav porni în contra lui Iaroslav cu Chazarii și Kasogii (1023).

LIII. *Războaiele civile* (1024—1026).

Anul 6532. Pe când Iaroslav era la Novgorod, Mstislav vine dela Tmutorakan la Kiev, unde locuitorii din Kiev nu-l recunoscă ca principe. Atunci el plecă la Cernigov, în vreme ce Iaroslav stătea la Novgorod. În acest an, se iviră niște vrăjitori la Suzdal¹⁾. Ei omorîră pe bătrâni prin știința lor drăcească și prin influența demonilor, zicând că ei ar împiedica recoltele. Și a fost o mare turburare și o mare foamete în toate acele ținuturi. Tot poporul alergă la Volga, la Bulgari, aduse grâu și avu astfel din ce să trăiască. Iaroslav auzind vorbindu-se de acești vrăjitori, se duse la Suzdal, închise pe vrăjitori, îi risipi și pe unii îi pedepsi zicând: «Dumnezeu trimite pentru păcatele noastre în fiecare țară foamete ori ciumă ori secetă, sau altă pedeapsă și omul nu știe nimic». În urmă, Iaroslav se întoarce la Novgorod.

Apoi Iaroslav trimise dincolo de mare după Varegi. Iakun veni cu Varegii. Iakun era orb și purta un veșmânt țesut în aur și veni la Iaroslav. Iaroslav veni cu Iakum împotriva lui Mstislav: Mstislav, la această veste, merse în contra lui la Listven²⁾. Mstislav își orândui seara armata în linie de bătaie, puse pe Severieni în fața Varegilor și el se așază la cele două aripi cu drujina sa. Când sosi noaptea, se ivi întunerecul cu fulgere, tunete și ploaie. Și Mstislav apuse drujinei sale: «Să mergem acum împotriva lor». Și Mstislav și Iaroslav porniră unul contra altuia. Severieni cari formau cen-

1) *Suzdal*, faimoasă cetate în regiunea Rostovului, guv. Vladimir.

2) *Listven*, oraș în regiunea Cernigovului.

trul se repeziră asupra Varegilor. Varegii începură să slăbească, luptând în contra Severienilor. Atunci Mstislav se repezi cu drujina sa și se puse să măcelărească pe Varegi. Lupta fu îndârjită. La lumina fulgerilor se amesteca reflexul armelor. Furtuna era grozavă, lupta crâncenă și teribilă. Iaroslav văzându-se învins se refugiază cu Iakun principele Varegilor și Iakun în fuga sa își perdu haina țesută cu aur. Iaroslav se duse atunci la Novgorod, Iakun însă trecu peste mare. A doua zi de dimineață Mstislav privind cadavrele Varegilor lui Iaroslav, ucigși de Severieni, zise: «Cine nu s'ar bucura de aceasta? Aci zace un Severian, dincolo un Varg, și drujina mea este neatinsă!» Și Mstislav trimise să-i spună lui Iaroslav: «Stabilește-te tu la Kiev; căci tu ești fratele meu mai mare și această țară să fie a mea». Și Iaroslav nu îndrăzni să meargă la Kiev, atât timp cât nu încheiară o pace. Și Mstislav se stabili la Cernigov, Iaroslav la Novgorod și oamenii lui Iaroslav la Kiev. Tot în anul acesta îi se născu lui Iaroslav un al doilea fiu, care se numi Iziaslav.

Anii 6533, 6534. Iaroslav își strânse o armată numeroasă, veni la Kiev și făcu pace cu fratele său Mstislav la Gorodeț ¹⁾. Și ei împărțiră țara rusească după cursul Dnîprului. Iaroslav ocupă un mal, Mstislav luă celălalt. Apoi să puseră să trăiască în unire, iubindu-se ca frații și războiul acesta de familie încetă și în țară domni o lungă pace (1025—1026).

Anul 6535. Lui Iaroslav îi se născu un al treilea fiu și-i dădu numele de Sviatoslav (1027).

Anul 6536. Un semn în formă de balaur apăru pe cer și a fost văzut în toată regiunea.

Anul 6537. A fost pace (1029).

Anul 6538. Iaroslav cuceri Belz ²⁾, și i s'a născut al patrulea copil pe care îl numi Vsevlad. În acest an Iaroslav porni în contra Ciuzilor, îi învinse și fundă fortăreața Juriev ³⁾. Cam în acest timp, murî Boleoslav cel Mare la Leși și au fost mari turburări în țara Leșilor. Poporul se răsvrăti, omorî pe episcopi, pe preoți, pe domni și a făcut dezordini (1030).

Anul 6539. Iaroslav și Mstislav adunară o armată numeroasă, se duseră la Leși, cuprinseseră din nou cetățile din țara Cerven

1) *Gorodeț*, oraș în stânga Dnîprului, aproape de Kiev.

2) *Belz*, oraș în Galiția.

3) *Juriev*, oraș în țara Ciuzilor, azi Dorpat.

și pustiiră țara Leșilor. Ei luară mulți Leși și și-i împărțiră. Iaroslav stabili pe prizonieri dealungul Rosului ¹⁾, unde sunt și astăzi.

Anul 6540, Iaroslav începu să zidească cetăți dealungul Rosului (1032).

Anul 6541, Eustathie, fiul lui Mstislav își dăde sufletul (1033).

LIV. *Moartea lui Mstislav (1034—36).*

Anii 6542, 6543 și 6544. Mstislav ducându-se la vânătoare, căzu bolnav și muri. A fost înmormântat în biserica Mântuitorului pe care el însuși o fundase. Subt el biserica a fost ridicată la înălțimea că un om călare, întinzând mâna, putea să o ajungă. Mstislav era voinic ca trup, roșcovan la față; avea ochii mari, era viteaz în războiu, prietenos, ținea la drujinea sa și dădea din belșug și avere, și băutură și hrană. După el ocupă țara în întregime Iaroslav și rămase singur stăpân pe țara rusească. Iaroslav se duse la Novgorod și așeză aci pe fiul său Vladimir și ca episcop așeză pe Jidiata. În timpul acesta Iaroslav dobândi un fiu, pe care îl numi Viaceslav. Iaroslav, pe când se afla la Novgorod, află că Pecenegii au asediat Kievul. Luând o armată numeroasă de Varegi și de Sloveni veni la Kiev și intră în capitala sa, deși Pecenegii erau nenumărați. Iaroslav ieși din cetate și și așeză armata în linie de bătaie: așezându-i pe Varegi la mijloc, pe Kieveni la aripa dreaptă și pe Novgorodenii la aripa stângă. Și se aranjară dinaintea cetății. Pecenegii înaintară și întâlniră pe Ruși în localitatea, undă este astăzi Sfânta Sophia, biserica metropolitană rusească, căci pe vremea aceea era un câmp liber în afară de oraș. Și s'a produs lupta crâncenă și Iaroslav n'a biruitor decât spre seară. Pecenegii fugiră în diferite părți și nu știeau unde fugeau. Unii în fuga lor se înecară în Setoml, alții în alte ape. Ceilalți au fugit și de atunci nu s'au mai întors. În acest an Iaroslav a băgat pe fratele său Sudislav în închisoare la Pskov, căci fusese acuzat înaintea sa.

LX. *Iaroslav. Gustul său pentru carte. Așezăminte religioase. (1037).*

În anul 6545, Iaroslav zidi la Kiev un castel întărit, unde este Poarta de Aur. El puse și temelia bisericii metropolitane a Sfintei Sophii, adică a Înțelepciunii lui Dumnezeu; apoi o altă biserică de

1) Ros, un afluent la stânga Dniprului.

piatră la Poarta de Aur, cea a Bunei Vestiri. [Înțeleptul principe Iaroslav a zidit Biserica Bunei Vestiri la poartă, pentru ca cetatea să se bucură totdeauna de sfânta Buna Vestire și de rugăciunea Maicii Domnului și a arhanghelului Gabriel ¹⁾].

În urmă puse temelia mănăstirii Sfântului Gheorghe și a Sfintei Irena. Și, sub domnia sa, religia creștină începu să se răspândească și să înflorească în Rusia și călugării să se înmulțească și să se înalte mănăstirii. Lui Iaroslav îi plăceau așezămintele religioase, preoții și mai ales călugării. El se îndeletnicea cu cărțile și le citea adeseori ziua și noaptea. El adună mulți soriitori și făcu traduceri din grecește în limba și scrisul slavon. Și-a scris și multe cărți și adunat multe cărți, prin cari credincioșii să se instruiască și găsească plăcere în învățătura lui Dumnezeu. Căci, precum când un om ară și un altul seamănă, alții strâng recolta și au în abundență alimente, tot astfel a fost și cu Iaroslav. Tatăl său Vladimir lucră pământul și-l pregăti, adică se lumineă prin botez, Iaroslav, fiul său, aruncă sămânța în inimile credincioșilor prin cuvintele Sfintei Scripturi iar noi, noi secerăm, primind știința din cărți: căci din știința din cărți iese un mare câștig: cărțile ne edifică și ne arată calea pocăinții. Noi câștigăm din cărți înțelepciune și cumpătare; ele sunt fluvii cari udă lumea întreagă; ele sunt izvoarele înțelepciunii. Sunt cărți de o adâncime nemăsurată; ele sunt mângâierea în durere; ele sunt frâna cumpătării. Căci înțelepciunea este un lucru mare, cum spune Solomon, laudând-o: «Eu, înțelepciunea, dau sfat, minte și pricepere. Eu sunt cea care învăl teama de Domnul; la mine se găsește sfatul, la mine e înțelegerea, la mine statornicia, la mine tăria. Prin mine domnesc regii, prin mine cei puternici scriu legile; prin mine puternicii cresc în forță și cuceritorii stăpânesc pământul. Eu iubesc pe cei cari mă iubesc; cei ce mă caută, mă găsesc».

Dacă voi căutați cu sârguință înțelepciunea în cărți, veți găsi un mare câștig pentru sufletul vostru. Căci cel ce citește mereu cărțile, acela stă de vorbă cu Dumnezeu sau cu sfinții. Cel ce citește cuvântările proorocilor și învățăturile evangeliștilor și ale apostolilor și viețile sfinților părinți, găsește pentru sufletul său un mare folos. Deci, Iaroslav, cum am spus-o, iubea cărțile. El scrisse un mare număr și le depuse în biserica Sfintei Sophii, pe care el însuși o fundase. El o împodobi cu icoane de preț, de aur și de argint și cu vase sacre.

1) Pasagiul acesta lipsește în unele manuscrise și în traducerea lui Trautmann.

Și în ea, în zile de sărbătoare, se cântau imnurile Domnului. El puse temelii și la alte biserici în orașe și în târguri și așază preoți și-i susținea din veniturile sale dând ordin să învețe poporul cum a fost poruncile lui Dumnezeu și să cerceteze des biserica. Căci un preot trebuie să învețe mereu pe popor, fiindcă Dumnezeu i-a dat această misiune. Și se mări numărul preoților și al creștinilor. Și Iaroslav se bucura văzând numărul cel mare de biserici și de creștini, iar demonul era mâhnit, văzându-se învins de nouii creștini.

Anul 6546. Iaroslav merse împotriva Iatviagilor (1038).

Anul 6547. Biserica Sfintei Maici a Domnului, pe care o zidise Vladimir, tatăl lui Iaroslav, a fost târnosită de metropolitul Theopemptos (1039).

Anul 6548. Iaroslav făcu o expediție în Lithuania (1040).

Anul 6549. Iaroslav făcu cu corabiile o expediție în contra Mazovienilor (1041).

Anul 6550. Vladimir, fiul lui Iaroslav, merse împotriva Iamilor și-i învinse: dar, caii din armata lui Vladimir mureau: se amulgea pelea cailor încă de vii, atât de grozavă era această ciură a cailor (1042).

LVI. *Expediția nenorocită împotriva Grecilor* (1043).

Anul 6551. Iaroslav trimise pe fiul său Vladimir împotriva Grecilor, dându-i o armată foarte mare și numindu-i de voevod pe Vyșata, tatăl lui Jan. Vladimir porni spre Constantinopol cu corabiile și ajunseră la Dunăre și dela Dunăre la Constantinopol. Și se ridică o furtună mare care sfărâmă vasele Rușilor. Vântul sfărâmă și pe cel al principelui; pe acesta îl primi, pe vasul său, Ioan, fiul lui Tvorimir, voivodul lui Iaroslav. Restul armatei lui Vladimir fu aruncat pe țarm, în număr de șase mii de oameni. Ei vrură să se întoarcă în Rusia și niminea din drujina principelui nu merse cu ei. Vyșata zise atunci: «Eu am să merg cu voi». Și părăsi corabia și se duse la ei, spunând: «Dacă am să mai trăiesc, este cu ei, dacă este să mor, e cu drujina». Și plecară spre Rusia. Iar Grecii aflând că marșea a risipit pe Ruși, împăratul cu numele Monomachos, trimise contra Rușilor patrușprezece vase. Vladimir și drujina sa văzându-se urmăriți, se întoarseră înapoi, nimiciră vasele grecești, apoi se înapoiară cu ale lor în Rusia. Vyșata însă și mulți dintre aceia cari fuseseră aruncați pe țarm, fură prinși și duși la Constantinopol. Și la mulți Ruși li se crăpară ochii. Trei ani în urmă, după ce s'a încheiat pacea, Vyșata

a fost trimis în Rusia la Iaroslav. În acest timp Iaroslav dădu pe soră sa lui Kazimir și Kazimir dădu ca dar de nuntă optsute de Ruși pe cari Boleslav îi făcuse prizonieri, după ce învinsese pe Iaroslav.

Anul 6552. S'au desgropat corpurile ambilor principii Iaropolk și Oleg, fiii lui Sviatoslav: au fost botezate osemintele lor și au fost îngropate în biserica Sfintei Maici a Domnului. În acest an a murit Briacislav, fiul lui Iziaslav, nepotul lui Vladimir, tatăl lui Vseslav și fiul său Vseslav se urcă pe tron. Acest Vseslav venise în lume prin descânțece. Când îl născu mama sa, el avea o rană pe cap. Vrajitorii spuseră mamei sale: «Iată o rană, leagă-o, să o poarte toată viața sa». Vseslav poartă și astăzi această rană; de aceea lui nu-i place vărsarea de sânge (1044) ²).

Anul 6553. Vladimir zidi biserica Sfântei Sophii din Novgorod (1045).

Anul 6554. [Acest an a fost cu totul liniștit]. (1046) ³).

Anul 6555. Iaroslav se duse în contra Masovienilor și-i învinse; ucise pe principele lor Moislav și-i supuse lui Kazimir (1047).

Anii 6556, 6557 și 6558. Prințesa, soția lui Iaroslav, muri (1048—1050).

LVII. *Istoricul mănăstirii Pesterilor (1051).*

Anul 6559. Iaroslav strângând pe episcopi, așază pe Hilarion de metropolit al Rusiei, la Sfânta Sophia. Cu acest prilej vom spune de ce mănăstirea Pesterilor poartă acest nume. De Dumnezeu iubitorului principe Iaroslav îi plăcea Berestovojie ⁴) și biserica Sfinților Apostoli ce se găsea acolo și strânse aci un mare număr de preoți, printre cari se găsea un anume Hilarion, om plin de virtuți, învățat și cumpătat. Acesta se ducea adeseori dela Berestovojie lângă Dnipru, pe o colină, unde este acum vechea mănăstire a Pesterilor și se închina aci; căci era aci o mare pădure. El săpă o mică grotă de două sagene de adâncă; apoi venea dela Berestovojie și cânta aci ceasuri întregi și se ruga de Dumnezeu în taină. În cele din urmă, Dumnezeu inspiră inima principelui care îl făcu metropolit la Sfânta Sophia și această grotă rămase astfel goală. Câtva timp în urmă s'a

1) Kazimir, regele Poloniei (1034—1058).

2) Vseslav muri în 1101. Pasagiul ne dă o dată importantă asupra victiei cronicarului.

3) Pasagiul lipsește în unele manuscrise și în traducerea lui Trautmann.

4) Berestovojie era o colină lângă Kiev.

găsit un laic din orașul Liubeci, numit Antipa ¹⁾. Dumnezeu îi inspiră dorința de a merge în călătorie. El se duse la Sfântul Munte ²⁾, văzu mănăstirile cari se găseau acolo, le examină cu grije și a rămas încântat de starea călugărească. Veni deci la una din aceste mănăstiri și rugă pe egumen să-l sfințească de călugăr. Egumenul îi ascultă rugăciunea, îl tunse și-i dăde numele de Anton. Il instrui, îl învăță viața monachală și-i zise: «Întoarce-te în Rusia. Cu tine va fi binecuvântarea Sfântului Munte. Din tine vor ieși o mulțime de călugări». Il binecuvântă și-l trimise înapoi, spunându-i: «Du-te în pace». Anton veni deci la Kiev și se întrebă unde avea să trăiască. Și se duse la diferite mănăstiri și nu i-au plăcut, căci nu o voia Dumnezeu. Se puse deci să cutreere văile și munții, căutând locul pe care i l-ar arăta Dumnezeu și ajunsese pe muntele unde Hilarion își săpase peștera. Acest loc i-a plăcut și s'a stabilit aci. Și cu lacrimi în ochi, începu să se roage lui Dumnezeu, zicând: «Doamne, întărește-mă într'acest loc și să fie asupra acestui loc binecuvântarea Sfântului Munte și a egumenului care m'a tuns». Și a început să trăiască în acest loc, rugând pe Dumnezeu și nemâncând decât pâine uscată, toată ziua, și bând un pic de apă, săpându-și peștera și petrecându-și noaptea și ziua lucrând, veghind și rugându-se. Oamenii de bine afluă despre aceasta și veniră la el, aducându-i de ce putea avea lipsă și ajunse celebru sub numele de marele Anton. Și veneau oamenii la el spre a-i cere binecuvântarea. Mai târziu, când muri marele principe Iaroslav, fiul său Iziaslav luă puterea și se stabili la Kiev. Anton ajunsese vestit în țara rusească. Iziaslav aflând cum trăiește el, veni cu drujina sa să-i ceară binecuvântarea și rugăciunile sale. Marele Anton fu cunoscut și cinstit de toată lumea. Doi frați veniră la el; el îi primi și le dădu tunderea: cu timpul frații se înmulțiră la doisprezece și ei săpară o mare criptă și o biserică și chilia cari se văd încă și astăzi în criptă sub vechia mănăstire. Frații strângându-se la un loc, Anton le zise: «Iată, fraților, Dumnezeu v'a adunat, și voi aveți binecuvântarea Sfântului Munte, cu care egumenul Sfântului Munte m'a tuns și eu v'am tuns pe voi. Asupra voastră să fie deci binecuvântarea lui Dumnezeu și a Sfântului Munte». Și le zise: «Trăiți fără de mine; am să vă dau un egumen, iar eu însumi voi merge singur spre acel munte. Căci eu m'am obișnuit din tinerețea mea să trăiesc în singurătate». Și puse peste ei un

1) Numele este nesigur; Trautmann *op. cit.* nu-l indică.

2) Muntele Athos.

egumen, numit Varlaam și el plecă pe munte și-și găuri o peșteră, care este sub noua mănăstire și aci își termină viața sa, trăind în evlavie, fără să iasă timp de ani îndelungați. Moaștele sale repauzează acolo încă și astăzi. Frații săi călugări, și egumenul trăiră alături în peșteră. Și când numărul fraților se mări în criptă și când nu mai putură să locuiască aci, se gândiră să clădească o mănăstire în afară de peșteră. Și egumenul și frații veniră să găsească pe Anton și-i ziseră: «Părinte, numărul fraților s'a înmulțit și nu mai putem să mai stăm în criptă. Dacă harul lui Dumnezeu și rugăciunile tale ne-ar fi favorabile, noi am zidi o mică biserică în afară de criptă». Și Anton le dădu voie. Ei se închinară înaintea lui și zidiră deasupra peșterii o mică bisericuță în cinstea Adormirii Maicii Domnului. Și Dumnezeu începu, prin rugăciunile Maicii Domnului, să înmulțească numărul călugărilor. Și frații ținură un sfat cu egumenul, cu gândul să zidească o mănăstire. Ei căutară pe Anton și-i ziseră: «Părinte, numărul fraților sporește și noi am vrea să zidim o mănăstire». Anton se bucură de aceasta și zise: «Dumnezeu să fie binecuvântat și rugăciunea Maicii lui Dumnezeu și a Părinților Sfântului Munte să fie cu voi». Spunând aceasta, trimise pe unul din frați la principele Iziaslav, zicându-i: «Principe, Dumnezeu a sporit numărul fraților și locul este mic: dăruiește-ne colina ce este deasupra peșterii. Iziaslav, auzind aceasta, s'a bucurat și a trimis pe unul dintre oamenii săi spre a le da colina. Atunci egumenul și frații puseră fundamentul unei mari biserici și înconjură mănăstirea cu uluci și au ridicat aci un mare număr de chilii, terminară biserica, o împodobiră cu icoane și-i dăde numele de Mănăstirea Peșterilor, fiindcă la început călugării locuiau într-o peșteră, și din această vreme a fost numită Mănăstirea Peșterilor. Mănăstirea a fost deci începută cu binecuvântarea Sfântului Munte. Când a fost terminată, Varlaam fiind egumen, Iziaslav ridică mănăstirea Sfântului Dumitru și numi pe Varlaam ca egumen al mănăstirii Sfântului Dumitru, căci el voia să facă această mănăstire mai strălucită decât mănăstirea peșterii în baza bogățiilor ce el i-a hărăsit. Căci multe mănăstiri au fost fondate de regi, de boieri și de oamenii bogați, dar ele nu au atâta măreție ca acelea cari au fost fondate cu lacrimi, cu post, cu rugăciuni și cu nesomn. Anton n'avea nici aur, nici argint și și-a fundat mănăstirea cu lacrimi, cu post, cum am spus. Când deci Varlaam s'a dus la Sfântul Dumitru, frații ținură sfat, se duseră să găsească de Anton și-i ziseră: «Dă-ne un egumen». El le spuse: «Pe cine voiți voi»? Ei răspunseră: «Pe acela pe care îl vrea Dumnezeu și

cu tine». El le spuse: «Cine este printre voi mai mare ca Theodosie. El este ascultător, modest și umil. Să fie egumenul vostru». Frații se bucurară și se închinară dinaintea starețului și așezară pe Theodosie ca egumen peste frații cari erau în număr de douăzeci. Theodosie ajungând superiorul mănăstirii, trăi în abstenență, postind și rugându-se cu lacrimi în ochi. Apoi se puse să adune un mare număr de frați și strânse până la o sută de călugări. În urmă se apucă să stabilească regulile vieții călugărești. Se găsea pe vremea aceea un călugăr din mănăstirea Studiilor care venise din Grecia cu metropolitul Gheorghe. La el căută deci regulamentul mănăstirii Studiilor. Și fiindcă se găsea la el, îl copiară și-l introduseră în mănăstirea sa: cum să se facă cântecele imnurilor religioase, închinăciunile, citirile, ținuta în biserică, ordinea serviciului, felul de a se așeza la masă, cum să se hrănească în fiecare zi, totul era regulat. Theodosie găsind întreg acest regulament, îl introduse în mănăstirea sa. Și dela această mănăstire s'au împrumutat toate regulamentele celorlalte mănăstiri, deaceia mănăstirea Peșterilor este considerată ca cea mai veche din toate. Theodosie rămase apoi în mănăstire, ducând o viață plină de virtuți, urmând regulile vieții monachale și primind pe toți câți veneau la el. Venii și eu să-l găsesc, sărac și nevrednic servitor, și el m'a primit la vârsta de șaptesprezece ani. Eu deci am scris și am povestit în ce an a început mănăstirea și de ce ea se numește a Peșterilor. Despre viața lui Theodosie însă vom vorbi mai târziu.

În anul 6560 a murit Vladimir, fiul cel mai mare al lui Iaroslav, la Novgorod și a fost înmormântat în biserica Sfintei Sophii, pe care însuși o zidise (1052).

Anul 6561. Un fiu îi se născu lui Vsevlad din împărăteasa ¹⁾ greacă și îi se dete numele de Vladimir (1053).

LVIII. Moartea lui Iaroslav (1054).

În anul 6562 a murit marele principe rus Iaroslav și, înainte de moarte, dădu sfaturi fiilor săi, spunându-le: «Iată, fiilor, eu plec din această lume; iubiți-vă între voi, căci sunteți frați născuți din același tată și aceeași mamă. Dacă vă veți iubi între voi, Dumnezeu va fi cu voi și el vă va supune vouă pe vrășmași și veți trăi în pace. Dar dacă veți trăi în ură, în ceartă și în vrășmășie, veți pieri voi

1) Tarița.

înșivă, veți pierde țara părinților voștri și a strămoșilor voștri, pe care au câștigat-o cu mult năcaz. Trăiți, deci, în pace, ascultând unul de celălalt. Eu las capitala mea din Kiev lui Iziaslav, cel mai mare dintre voi, fiul meu și fratele vostru: ascultați-l precum m'ați ascultat pe mine, căci el va ținea locul meu. Lui Sviatoslav îi dăruiesc Cernigovul, lui Vsevlad Pereiaslavlul, [lui Igor Vladimirul] ¹⁾, lui Viaceslav Smolenskul». Astfel împărți el între ei cetățile, oprindu-i de a intra în teritoriul fraților și de a se despoia unul pe altul. Și zise lui Iziaslav: «Dacă vr'unul ar vrea să facă rău fratelui său, ajută pe cel care este atacat». Astfel recomandă el fiilor săi, să se iubească între ei. Fiind slăbit, căzu rău bolnav, când ajunse la Vyșegorod. Iziaslav era atunci la Novgorod, Sviatoslav la Vladimir, Vsevlad era lângă tatăl său, căci tatăl său îl iubea mai mult decât pe toți frații săi și-l avea totdeauna lângă sine. În urmă Jaroslav își sfârși viața. Își dădu sufletul Sâmbătă, la 20 Februarie, prima Sâmbătă din postul mare, în ziua sfântului Theodor. Vsevlad luă corpul tatălui său, îl puse pe o corabie și-l duse la Kiev. Preoții îi cântară cântecele îndatinate și poporul îl deplânse. Il închise într'un coșciug de marmoră, în biserica Sfintei Sophii. Vsevlad și tot poporul îl plânseră. Jaroslav trăi în totul șapte zeci și șase de ani.

LIX. Războaiele împotriva Turcilor și Polovcilor (1055).

Inceputul domniei lui Iziaslav la Kiev. În anul 6563 Iziaslav veni să se stabilească la Kiev, Sviatoslav la Cernigov, Vsevlad la Pereiaslavl, Igor la Vladimir, Viaceslav la Smolensk. În acest an Vsevlad merse în timpul iernii spre Voin ²⁾ contra Turcilor și-i învinse. În acest an Boluș veni cu Polovcii și Vsevlad încheiă pace cu ei, dar ei nu se întoarseră, de unde au venit.

Anul 6564, 6565. Viaceslav, fiul lui Jaroslav, muri la Smolensk și a fost așezat Igor la Smolensk, după ce a părăsit Vladimirul (1056—1057).

Anul 6566 Iziaslav învinse pe Galinzi ³⁾ (1658).

Anul 6567. Iziaslav, Sviatoslav și Vsevlad puseră în libertate pe unchiul lor (Sudislav) ¹⁾; care era în închisoare de douăzeci și patru de ani, după ce i-au cerut jurământul. Și el s'a făcut călugăr (1059).

1) Lipsește în unele manuscrise și în traducerea lui Trautmann.

2) Voin, localitate în apropiere de Pereiaslavl.

3) Galinzi, populațiune baltică, înrudiți cu Prusienii.

Anul 6568. Igor, fiul lui Iaroslav muri. Tot în acest an Iziaslav, Sviatoslav și Vsevlad strânsă o armată colosală și porniră călări și cu corăbiile, cu nenumărate trupe împotriva Torcilor. Aflând despre aceasta, Torcii de frică o luară la fugă și nu s'au mai întors de loc. Unii muriră fugind, fiind loviți de mânia lui Dumnezeu, iar alții pieriră de frig, alții de foame, alții de ciură și de judecata lui Dumnezeu. Și astfel scapă Dumnezeu pe creștini de păgâni (1060).

Anul 6569 Polovcii veniră să atace Rusia pentru întâiași dată. Vsevlad porni împotriva lor, la 2 din luna lui Februarie și începu lupta cu ei. Ei învinseră pe Vsevlad, îi jefuiră țara și plecară. Aceasta a fost întâia înfrângere ce o suferi Rusia din partea păgânilor acestora, a acestora dușmani nelegiuți. Principele lor se numea Sokal (1061).

Anul 6570—6571. Sudislav, fratele lui Iaroslav, muri și a fost înmormântat în biserica Sfântului Gheorghe. În acest an, timp de cinci zile, Volkhovul curse la Novgorod înapoi și aceasta a fost o rea prevestire, căci patru ani după aceasta Vsevlad arse cetatea (1062—1063).

LX. *Sviatoslav. Prevestiri* (1064).

Anul 6572. Rostislav, fiul lui Vladimir, nepotul lui Iaroslav, fugi la Tmutorakan și împreună cu el fugiră Porei și Vyșata, fiul lui Ostromir, voevodul din Novgorod. Ajungând la Tmutorakan alungă de aci pe Gleb și se așază în locul său.

Anul 6573. Sviatoslav se duse la Tmutorakan împotriva lui Rostislav. Rostislav se retrase din oraș, nu doar că ar fi avut frică de el, ci fiindcă nu voia să ia armele împotriva unchiului său. Sviatoslav veni atunci la Tmutorakan, așază din nou pe fiul său Gleb și se întoarse acasă. Totuși Rostislav se întoarse încă odată înapoi, goni pe Gleb care se duse să caute pe tatăl său și Rostislav se stabilă la Tmutorakan. În acest an Vsevlad începu războiul.

În această vreme un semn apăru în apus, o stea enormă ale cărei raze erau ca de sânge. Ea apărea seara după apusul soarelui și a fost văzută șapte zile. Aceasta era o prevestire urâtă, căci după acest timp, au fost numeroase războaie interne și invazii de păgâni în țara rusească: căci această stea, cu strălucirea ei sângărândă, însemna vărsare de sânge.

Cam în această vreme un copil monstru a fost aruncat în Setoml. Niște pescari îl traseră din apă cu lațurile lor. Îl privirăm

până seara, apoi îl aruncară în apă. El avea părțile genitale la față: rușinea nu ne lasă să povestim mai multe. Înainte de această vreme a fost tocmai o schimbare în soare, care nu dădea lumină decât ca luna. Cei nepricepuți pretindeau că soarele ar fi fost mâncat. Astfel de fenomene nu sunt semne de bine.

Tot astfel odinioară, în timpul lui Antiochus, s'a întâmplat deodată la Ierusalim ca, timp de patruzeci de zile, să se vadă în tot orașul, în aer, cavaleri înarmați, îmbrăcați în aur, și escadroane, lovindu-și armele; ele anunțau invazia lui Antiochus în Ierusalim. În urmă, în timpul lui Nero, tot în acest Ierusalim, s'a văzut o stea, în formă de lăncie, deasupra cetății; ea anunța războiul cu Romanii. De asemenea, a fost sub împăratul Iustinian ¹⁾; o stea se văzu în Occident, răspândind raze. A fost numită Strălucitoarea și ea străluci douăzeci de zile; în urmă, au fost stele cari s'au mișcat de seara până dimineața și tuturora li se părea că stelele cad și iarăși soarele străluci atunci fără de raze: aceasta era o prevestire, de turburări, de boale, de moarte între oameni. Și iarăși sub împăratul Mauricius ²⁾ iată ce s'a întâmplat: O femeie născu un copil monstru, fără ochi și fără mâini. Șalele sale se sfărșeau într'o coadă de pește. S'a născut și un câine care avea șase picioare. Se născură în Africa doi copii: unul având patru picioare, altul având două capete. Mai târziu în vremea lui Constantin Iconoclastul ³⁾, fiul lui Leon, s'au văzut pe cer o mișcare de stele cari cădeau pe pământ. Cine le-a văzut, a crezut că este sfârșitul lumii. Și au fost în aer mari turburări și în Siria au fost mari cutremure. S'a făcut în pământ o căscătură de trei mile și din pământ a ieșit un monstru, o catârcă care vorbea cu vocea de om și vestea invazia păgânilor; ceea ce s'a și întâmplat, fiindcă Saracini ⁴⁾ invadară Palestina. Căci semnele cerești ce arată cerul, stelele și soarele, păsările etc. nu vestesc nici un bine, ci totdeauna rău: ele anunță războiul, foamea sau moartea (1065).

LXI. *Kotopan la Rostislav* (1066).

Anul 6574. Pe când Rostislav se găsea la Tmutorakav și primea tribut de la Kasogi și de la alte popoare, Grecii având teamă de el,

1) *Iustinian I*, împărat byzantin (517-565).

2) *Mauricius*, împărat byzantin (582—602).

3) *Constantin*, împărat byzantin (741—775).

4) *Saracini*, Arabii.

îi trimiseră cu violență un Kotopan¹⁾. Acesta se duse să dea de Rostislav, îi câștigă încrederea și Rostislav îl trată cu cinste. Într'una din zile pe când Rostislav bea cu drujina sa, Kotopanul îi zise: «Principe, vreau să beau în onoarea ta». Celălalt îi zise: «Bea». Bău deci jumătate din cupă și dăte cealaltă jumătate să o bea principele, după ce și-a băgat degetul în cupă — el avea subț unghie o otrăvă ucigătoare — apoi o dăte principelui, fixând moartea acestuia după opt zile. După ce principele a băut, Kotopanul plecă la Korsun și vesti că în cutare zi Rostislav avea să moară: ceace s'a și întâmplat. Locuitorii din Korsun omorîră cu pietri pe acest Kotopan. Rostislav era un om viteaz în lupte, bine făcut și frumos la față, plin de milă față de săraci. El muri în luna lui Februarie, a treia zi, și a fost îngropat în biserica Maicii Domnului.

LXII. Războaiele interne (1067).

Anul 6575. Vseslav, fiul lui Briacislav, principe de Polock, începu din nou războiul și cuprinse Novgorodul. Atunci cei trei fii ai lui Iaroslav: Iziaslav, Sviatoslav, Vsevlad, își uniră armatele și merseră împotriva lui Vseslav, deși era o iarnă grea. Ajunseră la Minsk²⁾ și locuitorii din Minsk se fortificară în cetate. Frații cuprinseră Minskul, trecură pe oameni prin vârful săbii, luară pe femei și pe copii în robie și se duseră spre Nemiga³⁾. Vseslav merse în contra lor, și cele două armate se întâlniră la Nemiga, la 3 Martie și deși zăpada cădea în abundență totuși se atacă. Bătăia fu sângeroasă și pieriră mulți oameni: Iziaslav, Sviatoslav și Vsevlad fură biruitori și Vseslav scăpă cu fuga. Mai târziu, la 10 Iunie, Iziaslav, Sviatoslav și Vsevlad, sărutând crucea, spuseră lui Vseslav: «Vino la noi, nu-ți vom face nici nu rău». El dădu crezământ jurământului lor și trevni Dnistrul pe o corabie. Când intră în cortul său, Iziaslav puse mâna pe el, călcându-și jurământul și Vseslav fu astfel prins la Orșă⁴⁾ lângă Smolensk. Iziaslav duse pe Vseslav la Kiev, și-l aruncă în închisoare pe el și pe cei doi fii ai săi.

1) Kotopan, mare demnitar la curtea din Byzanz.

2) Minsk, oraș în vechiul principat Polock.

3) Nemiga, un râu în apropiere de Minsk.

4) Orșă, oraș lângă Dnistrul, în regiunea Smolensk.

LXIII. *Invasia Polovcilor — Reflexii* (1068).

Anul 6576. Străinii invadară Rusia. Era o mulțime de Polovci: Iziaslav, Sviatoelav și Vsevlad meraseră în contra lor la Alta. Și când a înnoptat se luară la luptă. Dumnezeu pentru păcatele noastre împinse pe acești păgâni în contra noastră. Principiul Rusiei fugiră și Polovcii rămaseră învingători. Căci Dumnezeu, când se mânie trimite dușmani străini în contra unei țări, pentru ca oamenii umiliți să se întoarcă din nou spre Domnul; războiul civil însă este stârnit de uneltirile diavolului, căci Dumnezeu nu voește nenorocirea, ci binele oamenilor. Diavolul însă se bucură de nenorocire, de omor, de vărsare de sânge. El este acela care ațâță certurile, geloziiile, ura între frați și calomnia. Dacă o națiune păcătuiește, Dumnezeu o pedepsește cu moartea, cu foametea, cu invazia păgânilor, cu seceta, cu lăcustele și cu alte pedepse, până ce ne pocăim și trăim cum voește Dumnezeu. Căci el a spus prin profetul său: «Întoarceți-vă către mine din toată inima voastră, în post și în lacrimi». Dacă lucrăm astfel, toate păcatele noastre ne vor fi iertate. Dar noi ne întoarcem spre rău, tăvălindu-ne fără încetare ca porci în mocirla păcatelor noastre și rămânem în starea asta. De asemenea, el ne spune prin profetul său: «Am înțeles ce tare ești tu și cum gâtul tău este de fer, de aceea am oprit ploaia, am udat un câmp și n'am udat pe un altul; eu am făcut să se usuce pământul, eu am făcut să suferiți de arșiță, v'am acoperit de diferite pedepse și totuși voi nu v'ați întors la mine. De aceea am lovit viile voastre, și smochinii voștri, și pădurile voastre, zice Domnul, dar n'am putut să stărpesc nedreptățile voastre. Am trimis împotriva voastră diferite boale și moartea cea grozavă. Eu mi-am arătat mânia mea asupra turmelor voastre și totuși voi nu v'ați întors, ci ați spus numai: Să avem curaj. Când deci vă veți sătura de nedreptățile voastre? Căci voi v'ați abătut din calea mea, zice Domnul, și pe mulți ați amăgit. De așigderea, voi fi eu un martor grăbit față de dușmanii mei, contra celor desfrânați, contra acelor care chiamă în deșert numele meu, contra acelor care rețin plata elugilor, în contra acelor care asupresc pe văduve și pe orfani și contra acelor care împart rău dreptatea. De ce nu v'ați reținut dela păcatele voastre, de ce ați călcat legea mea, în loc să o păziți? Veniți înapoi la mine și eu voi veni la voi, zice Domnul. Vă voi deschide râurile cerului și voi abate dela voi mânia mea, ca să aveți prisos în toate lucrurile, și nu voi mai distruge viile voastre și câmpiile voastre. Dar voi m'ați blăstamat cu vorbele voastre zicând:

Este un om deșert, cel ce alujește lui Dumnezeu. De aceea ei mă cîntesc din buze, dar inimile lor sînt departe de mine, zice Domnul. Pentru aceasta, nu dobîndim aceea ce cerem. Căci se va întîmpla, zice el, ca atunci cînd voi, păcătoșilor, mă veți chema, eu nu vă voi asculta. Voi mă veți căuta și nu mă veți găsi, fiindcă n'ați vrut să mergeți în calea mea. Pentru aceasta cerul se închide și nu se deschide de cît pentru nenorocirea voastră, trimițându-vă grindină în loc de ploaie; sau făcînd să se distrugă secerișul de ger și să se usuce pămîntul din cauza păcatelor noastre. Dar, dacă ne pocăim de nedreptățile noastre, atunci el ne dă, ca la copii, tot ce îi cerem. El ne va da roua de seară și de dimineață. Hambarele noastre se vor umplea de grâu, pivnițele vor fi pline de struguri și de măsline. Și eu am să vă despăgubesc de anii, cînd grăul a fost mîncat de lăcuste, de gîndaci și de omizi. Puterea mea e mare, puterea pe care am trimis-o în contra voastră», zice Domnul, Atotțiitorul. Cînd auzim aceste vorbe, ne vom năzui spre bine. Să căutăm dreptatea, să scăpăm pe cei asupriți, să ne pocăim și să nu dăm, în schimbul binelui, rău, nici injurie pentru injurie, ci să ne alipim de Dumnezeu prin dragoste, post și lacrimi. Să ne spălăm toate păcatele noastre în plînsul. Să nu ne numim creștini numai cu vorba și trăind ca păgânii. Căci nu trăim oare ca păgânii, cînd credem în puterea înțămplărilor? Căci cînd cineva se întîlnește cu un călugăr, cu un mistreț sau cu un porc, el se întoarce înapoi; asta nu înseamnă că ești păgân? Însemnează că urmărim învățăturile diavolului, cînd urmărim astfel de prejudecăți. Alții cred în strănuturi cari sînt spre sănătatea capului. Astfel diavolul se arată în aceste obiceiuri și în altele, îndepărtându-ne de Dumnezeu prin tot felul de uneltiri, cu trompele și bufonii, cu surle și cu Rusalii ¹⁾. Căci vedem localurile de plăcere ale poporului așa de îngrămădite că nu încap, spre a privi spectacolele născocite de diavol, în vreme ce bisericile rămân goale și cînd vine ceasul slujbei se găsesc puțini credincioși în biserică. Și de aceea ne așteaptă din partea lui Dumnezeu tot felul de pedepse și dușmanii cad asupra noastră ca pedeapsă pentru păcatele ce avem. Dar să revenim la povestirea noastră.

Cînd Iziaslav a fugit cu Vsevlad la Kiev și Sviatoslav la Cernigov, Kiovenii se întoarseră și ei la Kiev, se strînseseră în tîrg și trimiseră să-i spună principelui: «Uite, Polovcii au năvălit în țară; dă-ne, principe, cai și arme să ne batem cu ei». Iziaslav nu dădu ascultare acestei rugi. Atunci poporul începu să murmure contra voe-

1) *Rusalii*, cf. *Romanica*, p. 21.

vodului Kosniaciko, din vece ¹⁾ se urcă pe colină și ajunse în casa lui Kosniaciko și negăsindu-l, s'a oprit în fața curții lui Briacislav, zicând: «Haideți să liberăm pe prietenii noștri din închisoare». Și să împărțiră în două partide: jumătate merse la închisoare și alta trecu podul și se duse la palatul principelui. Iziaslav stetea cu drujina sa în vestibul și de jos se puseră la ceartă cu principele. Cum principele privea printr'o mică fereastră și drujina sa era cu el împreună, Tuky, fratele lui Ciudin, zise lui Iziaslav: «Vezi tu, principe, furia poporului, trimite să păzească pe Vseslav». Și când spunea acestea, cealaltă jumătate din popor se întorcea dela închisoare, ale cărei porți ea le deschise. Și drujina zise principelui: «Are să fie rău; trimite să caute pe Vseslav; să-l atragă prin viclenie lângă fereastră, și să-l omoare cu sabia». Principele nu voi să auză de aceasta. Poporul se duse strigând către închisoarea lui Vseslav. Iziaslav văzând aceasta, se refugia din palatul său cu Vsevlad. Poporul scoase pe Vseslav din închisoare la 15 Septemvrie și-l așeză în palatul principelui. Apoi jefui palatul, puse mâna pe o imensă cantitate de aur, argint, bani și blănuri. Iziaslav fugi la Leși.

În urmă Polovcii jefuiră Rusia. Sviatoslav era la Cernigov. Pe când Polovcii devastau ținuturile Cernigovului, Svia'oslav își strânse o mică drujină și se duse în contra lor spre Snovsk ²⁾. Polovcii văzând armata venind se așezară în linie de bătaie. Sviatoslav observând marele lor număr, zise drujinei sale «Să ne repezim în contra lor; nu ne este cu puțință să scăpăm de ei». Dădură pinteii cailor și Sviatoslav ieși învingător cu 3000 de oameni: Polovcii erau 12.000; unii fură uciși, alții se înecară în Snov ³⁾. Și principele lor fu făcut prizonier la 1 Novembre. Astfel Sviatoslav se întoarse victorios în cetatea sa Cernigov.

Vseslav se stabili la Kiev. Dar Dumnezeu a făcut atunci să se vază puterea crucii, căci Iziaslav, după ce a sărutat crucea, a făcut pe Vseslav prizonier. De aceea, Dumnezeu a adus pe păgâni. Apoi, în sfârșit, sfânta cruce a hotărât: căci în ziua Înălțării crucii, Vseslav zise, suspinând: «O cruce sfântă, fiindcă m'am încrezut în tine, scapă-mă din această prăpastie. Dumnezeu a arătat deci puterea crucii, ca o învățătură pentru Rusia, ca nimenea pe viitor, după ce a sărutat crucea să nu-și mai calce jurământul. Căci dacă cineva și-l calcă, el va fi pedepsit aci jos, iar în viața viitoare el va fi pedepsit

1) *Vece*, adunarea cetățenilor liberi.

2) *Snovsk*, un oraș în regiunea Cernigovului.

3) *Snov*, afluent al Desnei.

pentru vecinicie. Căci puterea crucii este mare. Prin puterea crucii Dumnezeu ajută pe principi să câştige victoria în războiul. Credincioşii cari se înarmează cu crucea sunt învingătorii duşmanilor lor. Crucea scapă îndată din primejdie pe acei cari o cheamă cu credinţă; şi diavolii n'au teamă de cât de cruce. Dacă diavolii ispitesc pe cineva, un semn al crucii este de ajuns spre a-i goni.

Vseslav rămase şapte luni la Kiev.

IXIV. *Războaiele interne* (1069).

Anul 6577. Iziaslav merse cu Boleslav în contra lui Vseslav. Vseslav le ieşi împotriva şi ajunse la Belgorod. Când a sosit noaptea, ascunzându-se de Kievenii, se furişă dela Belgorod la Polock. A doua zi, văzând poporul că principele a fugit, s'a întors la Kiev, făcând aici o vece şi trimiseră după Sviatoslav şi Vsevlad zicând: «Rău am făcut când am alungat pe principele nostru. Iată acum el înarmează pe Leşi împotriva noastră. Veniţi deci în casa părintelui vostru. Dacă nu vreţi aceasta, nu ne rămâne de cât să dăm foc cetăţii noastre şi să plecăm în Grecia». Şi Sviatoslav le zise: «Vom trimite după fra'ele nostru şi dacă vine împotriva voastră cu Leşii, pentru ca să vă nimicească, vom lua armele împotriva lui şi nu vom lăsa să distrugă cetatea părintelui nostru. Dacă vrea pacea, să vie cu o mică drujină». Locuitorii Kievului se bucurară. Sviatoslav atunci şi Vsevlad trimiseră la Iziaslav spunându-i: «Vseslav a fugit dinaintea ta; nu aduce pe Leşi la Kiev, fiindcă tu nu mai ai duşmani în cetatea aceasta. Dacă însă tu stăruieşti în mânia ta, dacă distrugi cetatea, să ştii că noi vom plânge după cetatea tatălui nostru». Iziaslav auzind aceasta părăsi armata legească şi înaintă cu Boleslav, neavând pe lângă el decât puţini Leşi şi trimise înainte pe fiul său Mstislav la Kiev. Mstislav venind a făcut să piară pe aceia dintre locuitori cari dăduseră drumul lui Vseslav, în număr de şapte zeci, şi puse să le crepe ochii la ceilalţi. Şi a pus să mai fie omorâţi şi alţii, deşi nevinovaţi, fără să fi făcut nici o cercetare. Când Iziaslav ajunse în oraş, poporul alergă cu umilinţă înaintea lui şi Kievenii primiră pe principele lor. Iziaslav se restabili pe tronul său la 2 Mai. Şi puse pe Leşi în cantonamente; îi ucise într'ascuns şi Boleslav se întoarse la Leşi, în ţara sa. Iziaslav transportă târgul pe colină. El goni pe Vseslav din Polock şi stabili aci pe fiul său Sviatopolk, după ce a fugit Vseslav.

Anul 6578. Lui Vsevlad îi se născu un fiu; a fost numit Rostislav. În acest an s'a pus temelie bisericii Sfântului Mihail în mănăstirea lui Vsevlad (la Vydobici) ¹⁾ (1070).

LXV. Istoria vrăjitorilor (1071).

Anul 6579. Polovcii se luptară în jurul Rostovăului ²⁾ și Nejatînului. În acest an, Vseslav alungă pe Sviatopolk din Polock. În acest an Iaropolk învinse pe Vseslav lângă Golotick ³⁾.

În acest timp veni un vrăjitor inspirat de diavol. El veni la Kiev și zise: «Mi s'au arătat 5 zei și mi-au grăit așa: Spune oamenilor: Peste cinci ani Dnîprul își va schimba înapoi cursul, țările își vor schimba locul, Grecia va lua locul Rusiei, Rusia al Greciei și toate celelalte țări își vor schimba locul». Oamenii simpli crezură; credincioșii răseră și ziseră: «Diavolul își bate joc de tine ca să te piardă». Și așa s'a și întâmplat, căci într-o noapte el dispăru, fără să se știe ce s'a făcut cu el. Căci diavolii când înhață pe un om, îl duc la rău și-și bat joc de el. Ei îl aruncă în prăpastia morții, după ce l-au învățat să vorbească vorba lor. Vom cita câteva învățăminte și fapte de ale diavolului.

Fiindcă era odată secetă în țara Rostovului, doi vrăjitori din Iaroslavl se arătară, zicând «Noi știm bine ce împedică belșugul». Și se duseră la Volga și ajungând într-o pogostă numiră pe cele mai distinse femei, zicând: «Aceasta împedică recolta grâului, aceasta a micrei, aceea a peștelui, aceea a blănurilor. Locuitorii le aduseră deci pe surorile lor, pe mamele lor, pe femeile lor. În orbirea lor le tăiară brațele și le luară grâul și peștele și blănurile și omorîră astfel multe femei și le luară averile. Apoi veniră la Beloozero și erau lângă ei vreo trei sute de persoane. În timpul acesta, se întâmplă ca Ioan, fiul lui Vyșatz să vie din partea lui Sviatoslav să strângă impozitele. Locuitorii din Beloozero îi epuseră că doi vrăjitori omorîseră mai multe femei la Volga și la Șeksna ⁴⁾ și că au venit acum la ei. Ioan căută atunci să vadă ai cui supuși sunt ei și văzând că sunt ai principelui său, trimise la cei ce erau cu ei, zicându-le: «Dați-ne pe acești vrăjitori, căci ei sunt supușii principelui meu». Dar n'a fost

1) Lipsește în cele mai multe manuscrise.

2) Rostovăi, oraș în regiunea Rosului, lângă localitatea Nejatîn.

3) Golotick, oraș în regiunea Polock.

4) Șeksna, afluent al Volgei.

ascultat. Atunci Ioan s'a dus el însuși fără arme și servitorii săi îi ziseră: «Nu te duce fără arme, au să te atace». El porunci atunci slugilor sale să ia armele și erau doisprezece la număr. Și, întâlniră pe acești oameni într'o pădure. Ei s'au orânduit în linie de bătaie, spre a i se opune. Ioan înaintă spre ei cu o secure. Trei dintre acești oameni înaintară spre el, spunându-i: «Tu vezi bine că mergi la moarte. Nu mai înainta». El ordonă să lovească și merse spre ceilalți. Se repezi spre ei. Unul dintre aceia asvârli asupra lui Ioan o secure. Ioan se feri de secure, lovi pe dușman cu arma sa și porunci să-i măcelărească. Ei fugiră însă atunci în pădure și acolo omorîră pe preotul care însoția pe Ioan. Ioan veni în oraș la Beloozero și spuse locuitorilor: «Dacă nu prindeți pe vrăjitorii aceștia, n'am să plec dela voi timp de un an». Locuitorii meraseră atunci să-i prinză și îi aduseră la Ioan. Acesta îi întrebă: «De ce ați făcut să piară atâtea persoane?» Ei răspunseră: «Erau persoane cari împedău hrana. Făcându-i să moară, belșugul va veni. Dacă vrei, vom scoate în prezența ta grâu, pește și alte lucruri». Ioan le zise: «De sigur voi mințiți. Căci Dumnezeu a creiat pe om din țărână; el este format din oase și vîine și sânge și altceva nu e nimic în el; el nu știe nimic, căci numai Dumnezeu singur le știutor». Ei însă ziseră: «Știm noi cum a fost creiat omul». El îi întrebă: «Cum»? Ei răspunseră: «Dumnezeu se scâldea într'o baie; fiind asudat se șterse cu un mototol de paie, apoi îl aruncă din cer pe pământ. Satana începu cearta cu Dumnezeu, cine să facă un om din acest mototol de paie. Diavolul făcu pe om și Dumnezeu îi dete un suflet. De aceea, când omul moare, corpul său intră în pământ și sufletul său în cer». Ioan le zise: «Voi sunteți fără îndoială în stăpânirea demonului. În ce zeu credeți voi?» Ei răspunseră: «În Antichrist». El zise: «Unde este el?» Ei răspunseră: «El locuiește în Iad». Ioan îi întrebă: «Cine este acest zeu care își are locașul în Iad? Acolo e locașul diavolului; Dumnezeu e în cer, așezat pe un tron înconjurat de îngeri cari stau înaintea lui cu teamă, neputînd să se uite la el. A fost aruncat din ceata îngerilor, acela pe care îl numiți voi Antichrist, a fost aruncat din cauza purtării sale și zace în Iad până în ceasul când Dumnezeu va veni din cer, pentru ca să-l încătușe și să-l arunce în focul cel vecinic cu slujitorii săi și cu cei cari cred în el. Cât pentru voi, voi amîndoi veți fi dați chinurilor de mine în această viață și veți suferi și în cealaltă». Ei răspunseră: «Zei ne spune că tu nu ne poți face nimic». El le zise: «Zei voștri sunt mincinoși». Ei răspunseră «Noi trebuie să ne du-

«cem la Sviatoslav; cât despre tine, tu nu ne poți face nimic». Ioan dete ordin să fie bătuți și să li se smulgă barba. După ce au fost bătuți și li s'a smuls barba cu totul, Ioan îi întrebă: «Ce vă spun zeii voștri?» Ei răspunseră: «Să ne prezentăm lui Sviatoslav». Ioan porunci să le bage un căluș în gură și să-i lege de o căruță și îi trimise înaintea într'o corabie și el îi urma. Când fură la gura Șeknei Ioan îi întrebă: «Ce vă spun zeii voștri». Ei răspunseră: «Zeii ne spun că tu nu ne vei lăsa cu viață». Ioan le răspunse «In aceasta, zeii v'au spus adevărul». Ei replicară: «Dacă ne dai drumul, mult bine te va ajunge. Dacă nu, vei avea multă supărare și mult rău». El le răspunse: «Dacă vă liberez, atunci Dumnezeu mă va pedepsi; dacă voiui face să pieriți, el mă va răsplăti». Și Ioan zise luntrașilor: «Este cineva dintre voi căruia acești oameni să-i fi ucis vr'o rudă?» Ei răspunseră: «Mie mi-a ucis pe mama, mie pe soru-mea, mie o rudă». El le zise: «Răzbunați pe ai voștri». Ei îi prinseră, îi omorîră și-i spânzurară de un stejar și astfel răzbunarea lui Dumnezeu căzu asupra lor, cum o meritau. Pe când Ioan se întorcea acasă, noaptea următoare, un urs se acătăraseră de stejar, se puse să le roază cadavrele și îi devora. Astfel periră, prin demonul lor, ei cari cunoșteau viitorul pentru ceilalți și nu-l cunoșteau pentru ei înșiși. Căci dacă ar fi știut, n'ar fi venit în locul unde au fost prinși. Și când au fost arestați, cum au putut să spună: «Noi nu vom pieri», atunci când Ioan se gândea să-i piardă? Așa este inspirația diavolilor! Diavolii nu cunosc gândurile oamenilor. Ei dau numai gânduri oamenilor, fără să cunoască ei înșiși tainele lor. Singur Dumnezeu cunoaște gândurile oamenilor. Diavolii însă nu știu nimic, căci sunt neputincioși și orbi.

Vom mai spune acum câte ceva despre manifestările lor și despre uneltirile lor. Cam în aceeași vreme, s'a întâmplat ca un Novgorodian să se ducă în țara Ciuzilor și să plece la un vrăjitor să-i facă prevestiri. Acesta, după obiceiul său, se puse să cheme pe diavoli în casa sa. Novgorodianul era așezat pe prag. Vrăjitorul stetea culcat și diavolul îl chinuia. Vrăjitorul se ridică și zise Novgorodianului: «Zeii noștri nu îndrăznesc să vină, fiindcă tu ai asupra ta un lucru de care ei au frică». El își aduse aminte că avea asupra sa o cruce, ieși afară și o atârână în afară din casă. Atunci se apucă să cheme din nou pe diavoli. Diavolii, biciuindu-l, îi ziseră de ce a venit? Apoi el întrebă pe demon: «De ce ai tu frică de ceea ce port asupra mea». El răspunse: «Este semnul lui Dumnezeu din cer, de care zeii noștri au teamă». El îl întrebă: «Cine sunt zeii

voștri? Unde trăiesc ei?» «În iad, răspunse el. Ei sunt negri, intra-ripați, cu coadă, și se ridică câte odată până la cer, ascultând de zeii voștri, căci zeii voștri sunt în cer. Când vr'unul dintre voi moare, el îl ia în cer, când însă unul dintre ai noștri moare, noi îl ducem la zeii noștri din Infern». Căci așa se face: păcătoșii sunt în iad, unde îi așteaptă chinuri vecinice; cei drepți din contră rămân în cer și trăiesc cu îngerii.

Astfel este puterea demonilor, frumusețea lor, neputință lor! Astfel ei duc în rătăcire pe oameni, poruncindu-le să propovăduiască vedeniile lor cari se arată la cei a căror credință slăbește; ei li se arată unora în somn, altora în halucinațiuni și fac minuni prin aceste învățăminte drăcești. Și, mai ales, prin femei își fac ei vrăjitoriile lor diabolice. Căci dintru început diavolul pe femeie a ispitit, apoi ea ispiti pe bărbat. Și în decursul veacurilor femeile au fermecat mult prin vrăji, prin venin și prin alte apucături diavoli-cești. Dar și bărbații necredincioși sunt vizitați de diavol, cum s'a văzut aceasta odinioară în timpul apostolilor. Era unul numit Simon, care prin vrăjitorii, făcea să vorbească câinii cu voce de om, și chiar el se prefăcea când bătrân când tânăr. El schimba chiar și pe alții, dându-le un chip nou și făcea aceasta prin arta sa înșelătoare. Iannes și Jambres făcură prin vrăji minuni în contra lui Moise, dar n'au putut rezista lui Moise. De asemenea Kunop făcu minuni prin arta sa diabolică. El mergea chiar pe apă și făcu și alte minuni, împins de demon pentru nenorocirea sa și a celorlalți.

Un vrăjitor s'a arătat și în timpul lui Gleb la Novgorod. El vorbea oamenilor și căuta să treacă drept un zeu. Și, a înșelat pe mulți oameni, aproape tot orașul, căci spunea: «Eu știu tot». Și blăstăma legea creștină, zicând: «Voiu trece peste Volkhov în fața lumii întregi». Și a fost în oraș o mare zarvă. Toți credeau în el și voiau să-și omoare episcopul. Episcopul luă crucea, îmbracă odăj-diile preoțești și zise: «Cine crede în vrăjitor să se ducă după el. Cei ce au credință să vie după cruce». Și convoinul s'a împărțit în două grupe: Principele Gleb cu drujina sa trecu la episcop și tot poporul urmă pe vrăjitor. Și au fost mari turburări printre ei. Gleb luând o secure sub haină se duse să găsească pe vrăjitor și-i spuse: «Știi tu ce se va întâmpla mâine și astăzi până de seară?» El zise: «Știu tot». Și Gleb îi spuse: «Știi deci ce se va întâmpla astăzi?» El zise: «Voiu face mari minuni». Gleb scoase securea și-l omorî. El căzu mort și poporul se împrăștiă. Astfel el pieri, trup și suflet, fiindcă se dăduse în puterea diavolului.

LXVI. *Translațiunea sfinților Boris și Gleb (1072).*

Anul 6580. Sfinții martiri Boris și Gleb au fost strămuțați. Se adunară atunci fiii lui Iaroslav, Iziaslav, Sviatoslav, Vsevlad. Apoi metropolitul de atunci Gheorghe, episcopii Petre din Pereiaslav, Michail din Juriev, Theodosie, egumenul mănăstirii Peșterilor, Sofronie, egumenul dela Sfântul Michail, German, egumenul mănăstirii Mântuitorului și toți ceilalți egumeni. Făcură o sărbătoare și o ceremonie solemnă, apoi depuseră pe sfinți într'o nouă biserică, fundată de Iziaslav care mai există și astăzi. Mai întâi Iziaslav, Sviatoslav, Vsevlad luară pe Boris într'un sicriu de lemn și-l duseră pe umerii lor. În frunte mergeau călugării cari purtau în mâini făclii. După ei diaconii cu cădelnițele, apoi preoții, în urmă episcopii și metropolitul și în sfârșit principii purtând sicriul. După ce l-au adus în noua biserică, deschiseră sicriul și biserică se umplu de un miros cu bună mireasmă. Văzând aceasta, lăudară pe Dumnezeu. Metropolitul fu cuprins de groază, fiindcă el n'avea decât puțină credință în acești sfinți. El căzu cu fața la pământ, cerând iertare. Se sărutară moaștele lui Boris și se depuseră apoi într'un sicriu de piatră. Apoi, a fost luat Gleb din sicriul de piatră, a fost pus într'o corabie și l-au tras cu funiile. Când s'a ajuns la poarta bisericii, sicriul se opri și nu mai înaintă. S'a dat poruncă poporului să spună: «Domne, fie-ți milă». Și intrară. A fost îngropat la 2 Mai (1072). După ce s'a cântat liturgia, toți frații mâncară împreună, fiecare cu boierii săi, într'o mare dragoste. În timpul acesta Ciudin era comandant al Vyșegorod și Lazar șeful bisericii. Apoi se împrăștiară și se întoarseră acasă.

LXVII. *Discordia dintre fiii lui Iaroslav (1073).*

Anul 6581. Diavolul ațâță vrajbă între fiii lui Iaroslav. Când această vrajbă se iscă între ei, Sviatoslav se uni cu Vsevlad împotriva lui Iziaslav. Iziaslav părăsi Kievul și Sviatoslav cu Vsevlad se duseră la Kiev: la 22 Martie, ei se instalară în palatul Berestevoje, înfrângând ordinele tatălui lor. Sviatoslav a fost pricina plecării fratelui său din cauza lăcomiei sale. El înșelă pe Vsevlad, spunându-i: «Uite Iziaslav uneltește în contra noastră cu Vseslav. Dacă nu-i o luăm înainte, el ne va goni». Și ațâță astfel pe Vsevlad în contra lui Iziaslav. Iziaslav se duse la Leși cu soția sa, ducând cu ei multe bogății. El avea nădejde în bogățiile sale cele mari și zicea: «Am

să găsec acolo o armată». Totuși Leșii îi luară totul și-l goniră. Sviatoslav se stabili la Kiev, gonind pe fratele său, trecând peste ordinele tatălui său, și mai mult peste cele ale lui Dumnezeu. Căci este un mare păcat să calci poruncile părintelui tău. Tot astfel fiii lui Han invadară în țara lui Seth și după patru sute de ani fură pedepaiți de Dumnezeu. Căci Evreii se țin de rasa lui Seth, cari după ce au distrus poporul din Canaan, cuceriră moștenirea lor și țara lor. În urmă și Esau calcă poruncile tatălui său și fu omorât, căci este rău de a încălca bunurile altuia. Tot în acest an a fost fundată biserica mănăstirii Peșterilor de egumenul Theodosie și de episcopul Michail, metropolitul din Kiev, Gheorghe fiind atunci în Grecia și domnind la Kiev Sviatoslav.

*LXVIII. Moartea lui Theodosie. Panegiricul său. Istoricul
mănăstirii Peșterilor (1074).*

Anul 6582. Theodosie, egumenul mănăstirii Peșterilor a murit. Vom spune câteva vorbe despre moartea sa.

Acest Theodosie avea obiceiul, când venea timpul postului mare, în seara de Duminică brânzii, să sărute pe toți frații după datină și să-i învețe cum trebuie să petreacă această vreme, rugându-se, zi și noapte, și păzându-se de gânduri necurate și de ispitele demonului. Căci demonii, zicea el, insufflă călugărilor gânduri și poște urâte, aprinzându-le imaginația și prin aceasta îi împiedică din rugăciunile lor. Când astfel de gânduri de abat, trebuie să le înlăture prin semnul crucii zicând: «Doamne Iisuse Christoase, Dumnezeul nostru, ai milă de noi, amin». În afară de aceasta trebuie să te abții de a mânca mult: căci băutura și mâncarea peste măsură produc gânduri urâte. Și când se produc gândurile urâte, păcatul sosește. De aceea, zicea el, călugărul ca să reziste străduințelor și răutății diavolilor, trebuie să se păzească de lenevire, de somn, îndelungat, să fie exact la cântările bisericii, la învățătura preoților, la citirea scripturilor și mai presus de toate se cuvine unui călugăr de a avea pe buze psaltirea lui David, și a respinge prin el momentele ce le inspiră demonul. Dar, înainte de toate, zicea el, trebuie dragostea de aproapele, iar cei tineri să asculte de bătrâni cu umilință și cu supunere. Cei bătrâni trebuie să aibă pentru cei tineri dragoste și să le dea învățătură și să le fie prin ei înșiși exemplu de cumpătate, de muncă și modestie. Ei trebuie să învețe pe tineri și să-i mângâie. Și așa să petreacă postul. Căci, zicea el, Dumnezeu

ne-a dat patruzeci de zile să ne curățim sufletul nostru. Este o dijmă a anului plătită lui Dumnezeu. În adevăr într'un an sunt trei sute, șazizeci și cinci de zile și dând lui Dumnezeu a zecea zi ca dijmă, avem postul de patruzeci de zile. În aceste zile se curăță sufletul, apoi, în urmă, el sărbătorește Învierea Domnului și se bucură în Dumnezeu. Timpul păresimilor curăță sufletul omului. Căci postul a fost dintru început impus lui Adam: el constă în a nu mânca din fructul unui pom. Moise postind patruzeci de zile, se făcu vrednic să primească legea pe muntele Sinai, și a văzut slava lui Dumnezeu. Prin post a născut mama sa pe Samuel. Postind Niviji înlăturară mânia Domnului. Prin post Daniel ajunse vrednic de mari minuni, și Ilie prin post a fost ridicat în cer la masa cerească. Prin post cei trei oameni tineri stinseră puterea focului. Insuși Domnul a postit patruzeci de zile, arătându-ne astfel timpul postirii. Prin post Apostolii au distrus învățămintele diavolului. Prin post părinți noștri s'au prefăcut în luminile lumii, lumini cari strălucesc încă și după moartea lor; ei ne-au dat exemplul marilor lucrări și a unei mari cumpătări ca Anton cel mare, ca Euthymie și Sava și alți părinți pe cari noi, frații, îi imităm». Vorbind astfel, el îmbrățișă pe frați unul după altul, sărutându-i pe nume, apoi ieși din mănăstire neluând decât puțină pâine. Apoi intră în peșteră, închise poarta, o acoperi cu pământ și n'a mai vorbit nimănui. Când avea nevoie mare de vr'un lucru indispensabil spunea câteva vorbe pe o fereastră și, numai Sâmbăta și Dumineca; în celelalte zile el trăia într'un post sever și în rugăciune. Și venia la mănăstire numai Vineri în ajunul Sfântului Lazăr, căci aceasta este ziua când se termină postul de patruzeci de zile, care începe în prima Luni după săptămâna Sfântului Theodor, și se termină Vinerea în ajunul Sfântului Lazăr. În săptămâna Sfântă se ajunează în cinstea Patimilor Domnului.

Theodosie veni deci, sărută pe frați după obiceiul său și petrecu cu ei Dumineca Floriilor. Și când sosi ziua cea mare a Învierii Domnului, el o celebră sărbătorește după obiceiul său și căzu bolnav. El stătu bolnav cinci zile, apoi seara porunci să-l ducă în curtea. Frații îl puseră pe o targă și-l duseră în fața bisericii. El porunci atunci să fie chemați toți frații; sumară clopotul și se strânsă cu toții. El le spuse atunci: «Părinților și fraților și fiilor: Iată eu vă părăsesc. Dumnezeu mi-a arătat, în timpul postului, atunci când mă găseam în peșteră că trebuie să părăsesc această lume. Pe cine voiți voi să așezați ca egumen în fruntea voastră, pentru ca

să-i dau binecuvântarea mea?». Ei îi ziseră: «Tu ești tatăl nostru al tuturor. Pe cel pe care tu-l vei alege va fi părintele nostru și egumenul nostru și noi ne vom supune ca și ție». Tatăl nostru Theodosie zise atunci: «Plăcați și alegeți-vă pe cine veți voi, în afară de cei doi frați Nicolae și Ignat: alegeți dela cel mai bătrân, până la cel mai tinăr». Ei se supuseră și se retraseră spre biserică. Și după ce s'au sfătuit împreună, ei trimiseră doi frați zicând: Acela pe care îl va alege Dumnezeu și sfânta ta rugăciune, pe acela care-ți place, pe acela numește-ni-l. Theodosie le răspunse: «Dacă voi vreți să primiți dela mine un egumen, eu va vîou da unul, nu după voia mea, ci după porunca lui Dumnezeu». Și le-a desemnat pe preotul Iacob. Acesta nu le plăcură fraților și ziseră: «El n'a fost tuns aci»¹⁾ «Căci Iacob venise dela Leteț²⁾ cu fratele său Paul. Și ei se puseră să oară pe Ștefan, servitorul³⁾ care era atunci elevul lui Theodosie zicând: El a crescut sub mîna ta, el te-a slujit, da-ni-l pe el.» Theodosie le zise: «Eu v'am desemnat pe Iacob, după porunca lui Dumnezeu, și voi vreți să aveți un egumen după voia voastră». Și ascultînd de dorința lor, le dăde pe Ștefan ca egumen, și el binecuvîntă pe Ștefan zicând: «Fiule, eu îți încredințez această mănăstire, păzește-o cu grije; păzește ceea ce eu am dobîndit. Nu schimba tradițiile, nici regulile mănăstirii, ci fă totul după legea și regula mănăstirii». Apoi frații îl luară, îl duseră în chilia sa și-l așezară pe patul său. A șasea zi el căzu rău bolnav. Sviatoslav veni să-l vadă împreună cu fiul său Gleb și după ce se așezară lângă el, Theodosie le zise: «Eu mă duc de pe această lume și eu încredințez această mănăstire ocrotirii tale, în caz că s'ar ivi vr'o neregulă. Eu dau titlul de egumen lui Ștefan, nu îngădui ca să i se facă rău». Principele îl îmbrățișă, îi făgădui să ocrotească mănăstirea și-l părăsi. Și, cînd sosi ziua a șaptea, Theodosie, devenind din ce în ce mai slab, chemă pe Ștefan și pe frații săi și se puse să le vorbească cu aceste cuvinte: «După plecarea mea din această lume, dacă am fost plăcut lui Dumnezeu și mă va primi, și mănăstirea va începe să se desvolte și să se umple din ce în ce mai mult: atunci să știți că Dumnezeu m'a primit. Dacă, după moartea mea, călugării și veniturile vor fi scăzut din mănăstire, atunci să știți că n'am fost plăcut înaintea lui Dumnezeu. Astfel vorbi el, iar frații plîngeau, zicând: «Părinte, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi, căci știm că Dumnezeu nu va

1) N'a fost făcut călugăr.

2) Leteț, localitate lângă fluviul Alta.

3) Crăstnicul.

arunca dela sine lucrarea ta». Preoții petrecură această noapte lângă el și când sosi ziua a opta, a doua Sâmbătă după Paști, la a doua oară din zi își dădu sufletul în mâinile Domnului, a treia zi din luna Mai, într'a unsprezecea indicațiune (1074). Frații îl plânseră. Iar Theodosie poruncise ca să fie îngropat în cripta în care a împlinit un mare număr de lucrări, zicând: «Îngropați-mi corpul în timpul nopții». Astfel se și făcu. Când sosi seara, frații luându-i corpul îl depuseră în criptă, și îl conduseră aci cu inumuri și cu făclii, aducând laude Domnului nostru Iisus Christos.

Ștefan administră de aci înainte mănăstirea și turma binecuvântată pe care o adunase Theodosie. Astfel de călugări strălucesc în Rusia ca făcliile: erau oameni cari știeau unii să țină un post sever, alții să vegheze nedormiți, alții să se roage în genunchi, alții să postească o zi întreagă sau chiar două zile încontinuu, alții trăiau numai cu apă și pâine, alții cu zarzavat crud sau fiert. Ei se iubeau între ei. Cei mai tineri erau smeriți înaintea celor mai bătrâni și nu îndrăzneau să vorbească în fața lor decât cu umilintă și supunere. Cei bătrâni erau și ei plini de dragoste pentru cei mai tineri; ei îi îndreptau și-i mângăiau ca pe copiii lor iubiți. Dacă vr'un frate cădea în greșală, ei îl mângăeau și împărțeau cu trei sau patru inși pocăința unuia singur, în mare dragoste: atât de mare era iubirea și cumpătarea care domnia printre ei. Dacă vr'un frate ieșea din mănăstire, se mârșeau grozav toți, și trimeteau după el și-l aduceau îndărăt la mănăstire, apoi să duceau să cază în genunchi înaintea egumenului, îl rugau și primeau din nou pe frate cu bucurie în mănăstire. Astfel era dragostea lor, postul lor, cumpătarea lor. Voina aminti printre ei câțiva oameni în adevăr minunați.

Cel dintâi, preotul Damian, era așa de cumpătat și înfrânat că n'a gustat decât pâine și apă până la moartea sa. Când se aducea la mănăstire vr'un bolnav de vr'o boală oarecare, sau vr'un om suferind de vr'o nenorocire, venea să găsească pe preafericitul Theodosie; el dădea ordin acestui Damian să se roage pentru bolnav. Îndată ce se spuneau rugăciunile și el era uns cu o anumită alifie, bolnavul se tămăduia. Odată, pe când Damian era bolnav, și gata să moară, un inger subț chipul lui Theodosie, veni lângă patul său și-i făgădui împărăția cerului, ca răsplată pentru lucrările sale. Apoi veni Theodosie cu frații săi și se așezară în jurul lui. În mijlocul agoniei sale el privi pe egumen și zise: «Nu uita, egumene, ceea ce mi-ai făgăduit astă noapte». Marele Theodosie pricepu că el avusese o viziune și-i zise: «Frate Damiene, ceea ce ți-am făgăduit, se

va împlini». Apoi Damian își închise ochii și-și dete sufletul său în mâinile lui Dumnezeu. Egumenul și frații înmormântară corpul său.

Era aci un alt frate, cu numele Ieremia care își aducea aminte de încreștinarea Rusiei. Dumnezeu îl dăruise cu un dar, acela de a prezice viitorul. Și, când vedea vr'un frate absorbit de gândurile sale, îl lua la o parte și-l învăța cum să se ferească de diavol. Dacă vr'un frate se gândea să părăsească mănăstirea, când îl vedea, se ducea la el, îl muștra pentru planul său și-l mângâia. De câte ori vestea cuiva, vr'un lucru bun sau rău, vorbele starețului se împlineau totdeauna.

Era aci și un alt stareț cu numele Matheiu. El avea darul vederii duble. Odată când se găsea în biserică la locul său, își ridică ochii și privind pe frați cari cântau din ambele părți, văzu un diavol subț chipul unui Leș care purta în haina sa cu care era îmbrăcat flori numite lepok ¹⁾; el trecea pe lângă frați, lua flori dela brâul său și le arunca asupra lor. Dacă floarea se acăța de vr'unul din frați cari cântau, nu rămânea mult timp și gândul lui se turbura, și luând vr'un pretext, ieșea din biserică, se ducea în chilia sa și se culca și nu se întorcea la biserică înainte de a se fi isprăvit cântările. Dacă floarea cădea peste vr'un călugăr și nu se agăța de el, rămânea nemîșcat, până ce se sfârșeau cântecele utreriei și, atunci numai, el pleca în chilia sa.

Fratele văzând aceasta spuse fraților săi. În urmă iată ce văzu: De obicei când acest stareț asculta utrenia și după ce frații săi sfârșind se retrăgeau în chiliile lor înainte de aurora, bătrânul ieșea de obicei cel din urmă din biserică. Odată după ce ieși, se așeză să se odihnească sub clopotniță, căci chilia sa era departe de biserică. Atunci văzu el o ceată de oameni venind dela poară; își ridică ochii și văzu un om care călărea pe un porc și alții cari mergeau îndărătul lui. Starețul întreabă: «Unde mergeți voi?» și dracul care era pe porc răspunse: «Mergem să căutăm pe Mihail Tolbekovici ²⁾». Starețul făcu semnul crucii și se duse în chilia sa. Când sosi aurora și după ce s'a deșteptat starețul, zise servitorului chiliilor: «Du-te și întneabă dacă Mihail este în chilia sa. Și i s'a spus: Adineaori, îndată după utrenie, el a sărit peste gard». Și bătrânul spuse vedenia sa egu-

1) *Lepok*, după unii ar fi gui, *vâscul*, după alții *Arctium lappa*, scaiu, ce se acăță de haine și de părul animalelor.

2) Mihail Tolbekovici era un călugăr din aceeași mănăstire.

menului și fraților. În timpul acestui stareț a murit Theodosie și Ștefan ajunge egumen și după Ștefan, Nikon, pe când încă mai trăia acest stareț. Odată când el era la utrenie, el ridică ochii voind să se uite la egumenul Nikon și văzu un măgar în locul egumenului și înțelese că egumenul încă nu se soulase. Acest bătrân mai avu și alte vedenii de acest fel și muri în mănăstire la adânci bătrânețe.

Mai era aci un călugăr numit Isaac. Pe când trăia încă în lume o viață de laic, el era bogat, căci era negustor, născut la Toropeț ¹⁾. El se hotărî să se facă călugăr și își împărți averea între săraci și mănăstiri, apoi se duse să găsească pe marele Anton în grotă, rugându-l să-l facă călugăr. Anton îl primi, îl îmbracă în haina călugărească și-i dăte numele de Isaac; căci în lume el se numise Cerny. Deci el se îmbracă cu cămașa pocăinții. Apoi porunci să-i cumpere un țap, îi jupui pielea, apoi o puse peste cămașa pocăinții și această piele proaspătă se uscă pe el și se închise în peșteră, într-o mică chilie de pa'ru coți. Aci, fără încetare, se ruga lui Dumnezeu cu lacrimi în ochi. Ca hrană toată ziua n'avea decât o bucată de pâine și nu bea decât puțină apă. Era marele Antoniu care i-o aducea și i-o trecea printr-o mică fereastră, unde se putea introduce mâna; astfel își primea el hrana. El a făcut aceasta timp de șaptes ani neînceșând de loc la lumină. El nu se culca nici măcar pe coaste, ci dormea puțin, stând pe un scăumaș. Într-o seară, după obiceiul său, se puse în genunchi, cântând psalmi până la miezul nopții și când se obosi, se așază pe scaunul său. Dar cum era așezat, stingând lumina, deodată o lumină la fel cu a soarelui, lumină peștera, încât să orbească ochii omului. Și doi tineri frumoși apărură înaintea lui: ochii lor străluceau ca soarele și-i ziseră: «Isaac, acesta este Christos; cazi înaintea lui și închină-i-te». El însă nu băgă de seamă că este opera diavolului, uită să-și facă semnul crucii, înaintă și se închină înaintea diavolului ca înaintea lui Christos.

Diavoli atunci strigară: «Isaac tu ești al nostru!» Ei îl duc în chilie, îl pun să șeară și se așezară și ei în jurul lui. Ei umpleau chilie și intrarea în peșteră. Și unul dintre demoni, care luase numele de Christ, zise: «Luați flautele, tobele și surlele și cântați pen'ru ca Isaac să înceapă să joace înaintea noastră». Și ei făcură să răsună flautele, tobele și surlele și se apucară să-și bată joc de bătrân și după ce l-au obosit îl lăsară pe jumătate mort și plecară după ce și-au bătut joc de el. A doua zi, când se ivi aurora și era ora de mâncare, Anton-

1) Toropeț, un oraș poate în guvern. Pskov.

vine după obiceiul său la celulă și zise: «Dumnezeu să te binecuvinteze, părinte Isaac!» Iar Isaac rămase mut și surd. Și Anton zise: «Uite că a murit». Și trimise la mănăstire să caute pe Theodosie și pe frații săi. Și după ce au deschis intrarea care era zidită, pătrunseră înăuntru, îl luară, socotind că era mort, îl duseră și-l așezară înaintea peșterii. Atunci observară că era încă în viață. Și egumenul Theodosie zise: «Asta e fapta diavolului». Și-l puseră pe un pat și Anton îl îngriji. În vremea aceasta, Iziaslav reveni din țara Leșilor. El era supărat pe Anton, din cauza lui Vseslav. Și Sviatoslav în timpul nopții puse să-l ducă pe Anton la Cernigov. Anton vine la Cernigov și colina Boldiny¹⁾ îi plăcu, scobi o peșteră și se stabilă în ea. Mănăstirea Maicii Domnului de pe colina dela Boldiny, mai există încă și astăzi. Theodosie aflând că Anton a plecat la Cernigov, veni el însuși cu frații săi, luă pe Isaac, îl puse în chilie sa și-l îngriji: că era așa de elăbit de corp și de suflet că nu putea nici să se întoarcă, nici să se ridice, nici să se așeze pe scaun, ci era culcat pe o parte, și făcea subț el; urina sa și excrementele sale făcură vierni subț rânede sale. Theodosie cu propriile-i mâini îl spăla și-l îmbrăca. El îl îngriji timp de doi ani. Lucru minunat și miraculos, el a rămas acești doi ani fără să guste nici pâine nici apă și nici un fel de hrană, nici un fel de fruct. Și nu vorbea nici o vorbă, ci rămase doi ani surd și mut. Theodosie se ruga pentru el și citea asupra lui rugăciuni ziua și noaptea. În sfârșit, în anul al treilea începu să vorbească, să auză, să se ție pe picioarele sale, ca un copil, și să meargă. Dar la biserică nu se ducea. Trebuia ca să-l mâne cu sîla și l'au învățat puțin câte puțin și în sfârșit a apucat să meargă în sufragerie, unde îl așezau la o parte, punându-i înaintea pâinea. El nu o lua decât dacă i-o puneă în mână. Theodosie zise atunci: «Puneți pâinea înaintea lui și nu i-o mai puneți în mână; să mănec el însuși». A stat o săptămână întreagă nemâncat. Incetul cu incetul observă că are pâine și o mănecă. Astfel Theodosie l-a scăpat din cursele diavolului. Și Isaac căpătă curaj și trăi într-o severă cumpătare. Când Theodosie a murit și Ștefan i-a luat locul, Isaac zise: «Tu m'ai îngelat, diavole, întâi când mă găseam în chilie mea singuratică. Acum nu mai vreau să mă mai închiz în peștera mea ci vreau să te biruesc ducându-mă la mănăstire». Și îmbrăcă o cămașă de poacăință și deasupra ei aruncă o haină groasă și se apucă să facă lucruri de nebun: ajuta pe bucătari, ferbea mâncarea călugărilor, mergea la utrenie înaintea tuturor fraților și stătea grav și ne-

1) Boldiny, colină lângă Cernigov,

mișcat. Când venea iarna și erau geruri mari, el nu avea decât opinci găurite așa că picioarele sale înghețate mergeau pe piatră și nu-și mișca picioarele până ce nu se sfârșea cântecul utreniei. După utrenie se ducea la bucătărie, pregătea focul, apa și lemnurile și în urmă numai veneau ceilalți frați bucătari. Un anumit frate bucătar, numit de asemenea și el Isaac, spuse răzând lui Isaac: «Vezi, uite colo un corb negru, du-te și prinde-l». El se închină înaintea lui, se duse să prinză corbul și-l aduse în fața tuturor bucătarilor: ei se îngroziră și spuseră aceasta egumenului și celorlalți frați. Frații începură să-l cinstească, dar el, nedorind gloria omenească, se puse să facă nebulii și să joace festa când egumenului, când fraților, când laicilor, așa că uneori mânca și bătaie. Și se puse să alerge prin lume, făcând pe nebunul. Apoi se stabilă în cripta unde trăise Anton (căci Anton murise). Și el întrunea pe lângă sine tineri și-i îmbrăca în haina monacală, ceea ce îi aducea bătaie când din partea egumenului Nikon când din partea părinților acestor băieți. El îndura toate acestea, suferind bătaie, goliciune și frig ziua și noaptea. Într-o noapte aprinse o sobă în camera cea mică din criptă. Soba încălzită care era veche, crepă și flacăra ieși prin crepături. Neavând cu ce să stingă focul, își puse picioarele goale pe flacăra, le lăsă acolo până se stinsese flacăra și în urmă ieși. Se mai povestesc despre el încă multe lucruri, al căror martor eu însumi am fost câte odată. Astfel birui el puterile diavolului, ca pe niște muște. El n'avea nici o frică de grozăviile și de arătările lor, căci obiceiul său zisă: «Voi m'ați îngelat odată în peșteră, fiindcă atunci nu cunoșteam cursele voastre și răutatea voastră, acum însă, când am pen'ru mine pe Domnul Iisus Christos și pe Dumnezeuul meu și rugăciunile lui Theodosie, părintele nostru, nădăjduesc să vă înving în numele lui Christ». Căci adeseori diavolii îl persecutau și-i ziceau: «Tu ești al nostru! Tu te-ai închinat stăpânului nostru și nouă». El răspundea: «Stăpânul vostru e Antichrist, și voi, voi sunteți draci». Și făcea pe fața sa semnul crucii și ei dispăreau; alte ori ei veneau lângă el noaptea, sperându-l prin vedenii, făcându-l să vadă o ceată mare cu sape și lopeți. Ei ziceau: «Să facem să se surpe această peșteră și să-l îngropăm aci». Alții ziceau: «Scapă-l, Isaac, ei vor să te îngroape». El le răspundea: «Dacă voi ați fi oameni, voi ați veni în ziua mare; dar voi sunteți întunerec, voi veniți în întunerec, și întunericul vă cuprinde din nou». El făcea cruce și ei dispăreau. Altă dată ei îl îngrozeau sub chipul unui urs; alte ori sub cel al unei fiare sălbatice sau a unui lăou, sau a unui șarpe, și veneau târându-se spre el. Alteori se prefă-

ceau în broaște, șoareci sau reptile. Totuși nu puteau să-i facă nimic și îi ziceau: «Issac, tu ne-ai învins». Într-o zi le răspunse: «Voi m'ați învins altădată sub forma lui Christ și a îngerilor de cari voi nu sunteți vrednici și acum voi vă arătați sub forma voastră adevărată: fiare sălbatice, dobitoace, șerpi, reptile, așa cum sunteți, urite și respingătoare la vedere». Și atunci ei dispărură și din acest timp nu-l mai ispitiră. Cum spunea el însuși: «Eu am purtat această luptă timp de trei ani». În urmă se apucă să trăiască o viață mai austeră, păstrând abstenența, postul și veghia. Trăind astfel el ajunsese la capătul zilelor sale. Căzu bolnav în peștera sa. Il duseră bolnav la mănăstire; a opta zi adormi în Domnul. Egumenul Ioan și frații săi îl puseră în coșciug și-l înmormantară. Astfel erau călugării mănăstirii lui Theodosie. După moarte ei strălucesc ca făcliile și se roagă lui Dumnezeu pentru frații lor cari sunt aci și pentru frații laici și pentru binefăcătorii mănăstirii. Și frații duc și astăzi o viață plină de virtuți, trăind în comun, în cântece, rugăciune și supunere, în cinstea lui Dumnezeu atot puternicul, ocrotiți de rugăciunile lui Theodosie, a căruj cinste să fie în vecii vecilor, amin.

LXIX. *Solii germani la Sviatoslav (1075).*

Anul 6583. Biserica mănăstirii Peșterilor a fost continuată de egumenul Ștefan pe temeliile de mai înainte; căci temeliile erau puse de Theodosie și ea a fost reluată pe aceleași temelii de Ștefan, și terminată după trei ani, la 11 Iulie. În acest an soesc solii Germaniei la Sviatoslav. Sviatoslav le arată cu mândrie bogățiile sale; văzând această masă nenumărată de aur, argint și pavoloci, ei ziseră: «Toate acestea nu slujesc la nimic; sunt lucruri moarte, oamenii vornici valorează mai mult; căci oamenii sunt cei cari procură toate aceste bogății și încă și mai mari. Tot astfel Ezechias, regele Iudeilor, se laudă înaintea solilor regelui Assyriei și toate acele bogății au fost duse la Babilon. De asemenea, după moartea lui Sviatoslav toate aceste bunuri fură împrăștiate în toate părțile.

Anul 6584. Vladimir, fiul lui Vsevlad și Oleg, fiul lui Sviatoslav, meraseră să dea ajutor Leșilor în contra Cehilor. În acest an muri Sviatoslav, fiul lui Iaroslav, la 27 Decembrie, făcându-i operație de un ulcer și îl înmormantară la Cernigov în biserica Mântuitorului. După el Vsevlad se urcă pe tron la 1 Ianuarie | În acest

an se născu lui Vladimir un fiu Mstislav, nepotul lui Vsevlad] (1076).¹⁾.

Anul 6585. Iziaslav declară războiul fiind în alianță cu Leșii. Vsevlad merse contra lui. Boris se stabili la Cernigov, a patra zi din luna Mai; el domni opt zile aci și fugi la Tmutorakan la Roman; Vsevlad merse contra fratelui său Iziaslav în Volhynia și încheiară pace. Și Iziaslav veni să se stabilească la Kiev la 15 Iulie. Oleg, fiul lui Sviatoslav, era atunci la Vsevlad, la Cernigov (1077).

LXX. — *Războiul în contra Polovcilor. — Moartea lui Iziaslav (1078).*

Anul 6586. Oleg, fiul lui Sviatoslav, se refugiază la Tmutorakan, fugind de Vsevlad, la 10 luna lui April. În acest an Gleb, fiul lui Sviatoslav, fu omorât la Zavolocie. Gleb era milos față de săraci, binevoitor față de străini, zelos față de biserici, aprins în credința sa, plăcut și frumos la vedere. I-au îngropat corpul la Cernigov în dosul bisericii Mântuitorului, la 23 Iulie. Pe când Sviatopolk, fiul lui Iziaslav, domni în locul său la Novgorod, iar Iaropolk la Vyșegorod și Vladimir la Smolensk, Oleg și Boris aduseră pe păgâni în contra țării rusești și se duseră în contra lui Vsevlad cu Polovcii. Vsevlad pomi în contra lor la Sojița²⁾ și Polovcii bătură pe Ruși și un mare număr dintre ei fură omorâți în această luptă. Periră aci Ivan Jiroslavici și Tuky, fratele lui Ciudin, Porei și mulți alții, la 25 August. Oleg și Boris însă intrară în Cernigov ca birui ori și făcură mult rău Rusiei, vârsând sânge creștinesc, sânge pe care Dumnezeu îl va răsbuna asupra lor: căci ei vor răspunde de moartea sufletelor creștine. Vsevlad se duse să găsească pe fratele său Iziaslav la Kiev: se îmbrățișară și șezură împreună și Vsevlad povesti tot ce se petrecuse. Iziaslav îi zise: «Frate, nu te supăra! n'ai văzut ce mi s'a întâmplat? La început, nu m'au gonit? Nu mi-au jefuit averile? Și, a doua oară, deși n'am făcut nici un rău, nu m'ați alungat, voi, frații mei? N'am rătăcit ca un surghiunit în țări străine? Mi s'au luat bunurile mele, deși n'am făcut nici un rău. Astăzi, frate, să nu ne întristăm! Dacă trebuie să avem vr'o moștenire din țara rusească, noi vom avea-o împreună; dacă vom trebui să o pierdem, o vom pierde împreună. Imi voi expune viața pentru tine». El mângâia pe Vsevlad cu aceste cuvinte și porunci numai decât să-și strângă

1) Acest pasagiu nu se găsește în toate manuscrisele și nici în traducerea lui Trautmann.

2) *Sojița*, un părau, în țara Radimicilor.

luptătorii dela cei mai tineri până la cei mai bătrâni. Și Iziaslav merse cu fiul său Iaropolk și Veevlad cu Vladimir, fiul său, și se duseră în contra Cernigovului și locuitorii din această cetate se închiseră în întăriturile lor. Oleg însă și Boris nu erau în această cetate. Locuitorii nedeschizând-o, asediatorii înaintară spre cetate. Vladimir înaintă spre poarta orientală, cuprinse poarta dinspre partea dela Strijen ¹⁾, ocupă partea exterioară a cetății și-i detă foc. Poporul se refugiază în interiorul orașului. Iziaslav și Veevlad aflând că Oleg și Boris se îndreaptă împotriva lor, le-au luat înainte și ieșiră din cetate în contra lui Oleg. Oleg zise lui Boris: «Să nu mergem împotriva lor, căci nu suntem în stare să ținem piept la patru principii; dar să trimitem soli la unchii noștri». Boris îi zise: «Vezi cum sunt eu de pregătit, le voi rezista la toți». Și el se mândrea fără să știe că Dumnezeu este împotriva celor îngâmfaiți și că iubeste pe cei umiliți, pentru ca cel puternic să nu se mai fălească cu puterea sa. Merse deci unii împotriva celorlalți și se întâlniră lângă un sat în câmpia dela Nejata ²⁾. Când cele două armate ajunseră față în față, s'a dat o luptă crâncenă. Mai întâiu fu omorât Boris, fiul lui Viaceslav, acela care se îngâmfase atâta. Iziaslav se găsea în mijlocul infanteriei. Deodată însă un soldat se repezi și-l lovi cu o luncie în spate; astfel pieri Iziaslav, fiul lui Iaroslav. Și cum lupta continua, Oleg fugi cu o mică drujină și de abia putu să se refugieze la Tmutorakan. Principele Iziaslav fu ucis la 3 Oc'tomvrie. Corpul i l-au ridicat și a fost dus pe o corabie și a fost depus în fața Gorodeșului ³⁾. Toată cetatea Kievului ieși înaintea lui, se puse corpul lui pe un catafalc, preoții și călugării îl conduseră în cetate cu cântece și cântecele nu se puteau auzi în mijlocul plânsetelor și gemetelor, căci tot orașul Kiev îl deplângea. Iaropolk mergea îndărătul lui plângând împreună cu toată drujina sa. «Tată, tată, tu n'ai trăit fără suferințe în această lume. Tu ai suferit multe ocări din partea poporului tău și a fraților tăi și iată că ai pierit. Tu ai murit, nu de mâna fratelui tău, ci expunându-ți viața pentru fratele tău». Ii duseră corpul în biserica Maicii Domnului, unde fu depus într'un sicriu de marmoră. Iziaslav avea o înfățișare frumoasă, era mare de statură, cu moravuri blânde. El ura nedreptatea și iubea justiția. El era lipsit de viclenie și de prefăcătorie, era binevoitor și nu dădea rău în schimbul răului. La câte excese nu s'au dat locuitorii din Kiev

1) *Strijen*, un râu lângă Cernigov.

2) *Nejata*, un sat nu departe de Cernigov.

3) *Gorodeș*, e o localitate lângă Kiev. Cuvântul este un diminutiv al lui Gorod, grad. De aci vine și numele de Gratz=Gradacz, loc întărit.

în contra lui! Ei îl goniră, îi jefuiră casa și totuși pentru rău el nu-i răsplăti cu rău. Dacă cineva vă spune: «Acest călău a făcut să piară acei cari liberară pe Vsevlad din închisoare: nu este el care a făcut aceasta, ci fiul său. Apoi cei doi frați ai săi îl goniră și el se duse aci în exil, în țară străină. Când însă a fost restabilit pe tron și când Vsevlad înving veni la el, el nu-i spuse: «Câte rele nu m'ai făcut să sufer?». El nu-l răsplăti pentru rău cu rău, ci îl mângâiă zicându-i: «Frate, tu mi-ai arătat dragostea ta; tu m'ai repus pe tronul meu și m'ai recunoscut ca mai bătrân; eu voi uita bucuria veche a ta nedreptate, tu eşti fratele meu, eu sunt al tău și-mi voi expune viața pentru tine». Și așa a și făcut. El n'a spus: «Ce rău mi-ai făcut! și acum îți voi face și eu la rândul meu». El nu zise: «Aceasta nu mă privește». Ci el împărtăși întristarea fratelui său, și-i arată o mare dragoste, împlinind vorbele apostolului: «Mângâiați pe cei întristați». În adevăr, dacă el a comis vr'o greșală în această lume, ea îi va fi iertată. Căci el și-a pierdut viața pentru fratele său, nu pentru ca să aibă mai multă putere, sau mai multă avere, ci pentru a repara răul ce s'a făcut fratelui său. El este dintre aceia, de cari Domnul a zis: «Jertfiți-vă viața pentru cea a prietenilor voștri». Solomon a zis: «Frații în nenorocire se ajută unul pe altul, căci iubirea este mai tare decât orice». De asemenea, Ioan a spus: «Dumnezeu este iubire. Cine trăiește în iubire, trăiește în Dumnezeu și Dumnezeu trăiește în el. Iubirea ne-a făcut să dobândim moștenirea sa în ziua judecății și ne face să fim aci jos astfel ca Dumnezeu însuși. În iubire nu este teamă. Adevărata iubire înlătură teama, căci teama aduce chin. Cel ce are teamă nu este desăvârșit în iubire». Dacă cineva spune: «Eu iubesc pe Dumnezeu», dar urăște pe fratele său, este un mincinos. Căci cel care nu iubeste pe fratele său pe care îl vede, cum ar putea să iubească pe Dumnezeu pe care nu-l vede? El este acela care ne-a spus: «Cel ce iubeste pe Dumnezeu iubeste pe frațele său». Căci totul se desăvârșeste prin iubire. Chiar păcatele se șterg. Din iubire Dumnezeu s'a scoborât pe pământ și a fost răstignit pentru noi păcătoșii. El a luat păcatele noastre și a fost răstignit pe cruce și ne-a dăruit crucea sa spre a ne ajuta și a ne apăra împotriva urii diavolului. Prin iubire mucenicii și-au vărsat sângele lor, prin iubire acest principe și-a vărsat pe al său, pentru fratele său, împlinind porunca Domnului.

Inceputul domniei lui Vsevlad la Kiev. Vsevlad se stabili la Kiev pe tronul tatălui său și al fratelui său și domni peste întreaga Rusie. El stabili pe fiul său Vladimir la Cernigov și Iaropolk la Vladimir dându-i pe deasupra Turovul.

LXXI. Războaiele civile. Moartea lui Iziaslav (1079—1080).

Anul 6587. Roman veni cu Polovcii la fluviul Voin ¹⁾. Vsevlad se stabili la Pereiaslavl și făcu pace cu Polovcii și Roman se întoarse înapoi cu Polovcii și Polovcii îl uciseră la 2 August. Și rămășițele acestui fiu al lui Sviatoslav, nepotul lui Iaroslav, zac în aceste ținuturi. Chazarii prinseră pe Oleg și-l duseră pe mare la Constantinopol. Vsevlad așază pe Ratibor ca posadnic la Tmutorakan (1079).

Anul 6588. Torcii din Pereiaslavl intrară în Rusia. Vsevlad trimise în contra lor pe fiul său Vladimir. Vladimir merse în contra lor și-i învinse (1080).

Anul 6589. David, fiul lui Igor, fugi cu Volodar, fiul lui Rostislav la 18 Maiu. Ei veniră la Tmutorakan, prinseră pe Ratibor și se stabiliră la Tmutorakan (1081).

Anul 6590. Osen, principele Polovcilor, muri (1682).

Anul 6591. Oleg vine din Grecia la Tmutorakan, prinse pe Davil și Volodar, fiul lui Rostislav, și se stabili la Tmutorakan. El făcu să piară Chazarii cari puseseră la cale moartea fratelui său și se declară chiar în contra lui și dete drumul lui David și Volodar (1083).

Anul 6592. Iaropolk veni la Vsevlad la Paști. În acest timp cei doi fii ai lui Rostislav fugiră de la Iaropolk, apoi se întoarseră și-l goniră. Vsevlad trimise pe fiul său Vladimir, care alungă pe fiii lui Rostislav și stabili pe Iaropolk la Vladimir. În acest an David prinse pe Greci în Oleșia ¹⁾ și le luă toată averea. Vsevlad trimise să-l caute, îl făcu să vie la el și-i dete Dorogobujul ²⁾ (1084).

Anul 6593. Iaropolk voi să meargă în contra lui Vsevlad, dând ascultare unor răi sfătuitori. Vsevlad aflând despre aceasta, trimise în contra lui pe fiul său Vladimir; Iaropolk lăsă pe mama sa și drujina sa la Luck ³⁾ și fugi la Leși. Vladimir veni la Luck și locuitorii acestei cetăți se predară. Vladimir stabili atunci pe David la Vladimir în locul lui Iaropolk, luă pe mama sa, femeia sa și drujina sa la Kiev și-i luă averile (1085).

Anul 6594. [Vsevlad puse temelie bisericii Sfântului Andrei a prea sfântului metropolit Ivan. Lângă această biserică zidi o mănăs-

1) Voin, fluviu în regiunea Pereiaslavlului.

1) Oleșia, oraș lângă Dnipro, azi Oleșky.

2) Dorogobujul, oraș în Volynia.

3) Luck, oraș în Volynia.

tire, unde fiica sa se făcu călugăriță. Ea se numea Ianka. Ea strânse mai multe călugărițe și trăi cu ele după regulile monahale (1086)] ¹⁾.

LXXII. Diferite evenimente (1087—1088).

Iaropolk se întoarse dela Leși și încheiă pace cu Vladimir. Vladimir se întoarse la Cernigov și Iaropolk se stabili la Vladimir. Câteva zile în urmă el se duse la Zvenigorod ²⁾. Înainte de a ajunge în cetate, el fu ucis de un ticălos numit Neradeț, care fusese inspirat de diavol și sfătuit de oameni răi. Principele Iaropolk stetea așezat în trăsură sa, Neradeț care era călare îl ucise cu o lovitură de sabie, la 22 Noembrie. Iaropolk se ridică, aruncă departe sabia și strigă cu vocea puternică: «Ah, mizerabile, tu m'ai omorît». Ticălosul Neradeț se refugiă la Premysl la Rurik. Servitorii lui Iaropolk, Radko, Vonkina și mai mulți alții îl puseră pe un cal înaintea lor și-l duseră la Vladimir și de aci la Kiev. Dreptcredinciosul principe Vsevlad îi ieși înainte cu fiii săi Vladimir și Rostislav, și toți boierii și preafericitul metropolit Ioan, cu călugării și cu preoții și cu toți locuitorii din Kiev, îl deplănseră și-l însoțiră cu psalmi și cântece până la mănăstirea Sfântului Dumitru. Li luară corpul și-l așezară cu onoruri într'un cosciug de marmoră în biserica Sfântului Apostol Petru pe care el însuși începuse să o zidească, la 5 Decembrie.

El suferise mult, deși nevinovat, fusese gonit de frații săi; omorât, despoiat, în sfârșit omorât de o mână criminală, el merita în adevăr pacea și repausul vecinic. Căci acest prea fericit principe Iaropolk era blând și modest. El iubea pe frații săi și pe săraci, plătea din averea sa dijmă fiecare an pentru fericirea Maica a Domnului și se ruga mereu zicând: «Doamne Iisuse Christoase, primește rugăciunea mea, dăruiește-mi o moarte ca cea pe care frații mei Boris și Gleb au primit-o de o mână străină. O dacă aș putea să-mi spal toate păcatele mele în sângele meu și să scap de deșertăciunea acestei lumi plină de turburări și de cursele diavolului». Domnul în bunătatea sa n'a reaps de loc aceste rugăciuni. El l-a făcut părtaș al acestor bunuri, pe cari nici un ochiu nu le-a văzut, pe cari nici o urechiă nu le-a auzit și pe cari Dumnezeu le-a pregătit pentru aceia cari îl iubesc».

4) Acest pasagiu nu este în toate manuscrisele și nici în traducerea lui Trautmann.

1) *Zvenigorod*, oraș lângă Nistru, circ. Tarnopol.

Anul 6595. [In acest an Vsevlad se duse la Premysl] ¹⁾.

Anul 6596. Biserica Sfântului Michail din mănăstirea lui Vsevlad, fu târnosită de metropolitul Ioan și episcopii Luca și Isaia și Ivan. In acest moment Lazăr era egumen al acestei mănăstiri. In acest an Sviatopolk părăsi Novgorodul și merse să domnească la Turor. In acest an muri Nikon egumenul mănăstirii Peșterilor. In acest an Bulgarii cuprinseră Muromul (1088).

LXXIII. Diferite evenimente (1088—1090).

Anul 6597. Biserica Maicii Domnului, din mănăstirea Peșterilor, a lui Theodosie, a fost târnosită de metropolitul Ioan și de Luca, episcop din Belgorod, de Isaia, episcop de Rostov și de Ivan, episcop de Cernigov și de Anton egumen în Juriev, sub domnia prea evlaviosului principe Vsevlad, domn peste țara rusească, și a fiilor săi Vladimir și Rostislav, voevodul a o mie de oameni din Kiev fiind Jan și Ioan egumen. In acest an muri Ioan, metropolitul. Ioan era cunoscător în cărți și învățături, îndurător cu săracii și văduvele, prietenos pentru cei bogați ca și pentru cei săraci, smerit și blând, bun orator, folosindu-se bine de cărțile sfinte spre a mângâia pe cei în întristare. Unul ca el nu s'a mai văzut înaintea sa în Rusia; și nu se va mai vedea în urmă. In acest an Ianka se duse în Grecia; ea era fiica lui Vsevlad, de care s'a vorbit mai sus.

Anul 6598. Ianka aduse cu sine pe metropolitul Ioan, un eunuc; poporul văzându-l zicea: «Iată un mort ne-a sosit!» El mai trăi încă un an și muri. Era un om fără instrucție, dar simplu și sincer. In acest an s'a târnosit biserica Sfântului Michail dela Pereiaslavl de Ephrem metropolitul acestei biserici pe care el însuși a zidit-o și care era foarte mare. El a împodobit-o cu podoabe bogate: o mări, o înfrumuseță în diferite chipuri și a dăruit-o cu vase bisericesti. Acest Ephrem în acești ani ridică mai multe edificii, termină biserica Sfântului Mihail, fundă o biserică la poarta cetății în cinstea Sfântului mucenic Theodor, apoi o alta în cinstea sfântului Andrei, lângă poarta orașului și zidi băi de piatră, ceea ce nu s'a mai văzut în Rusia, o împrejmuire de piatră în jurul bisericii Sfântului și înfrumuseță orașul Pereiaslavlului cu edificii bisericesti și alte edificii.

1) Lipsește din unele manuscrise și din traducerea lui Trautmann.

LXXIV. *Descoperirea relicviilor sfântului Theodosie (1091).*

Anul 6599. Egumenul și călugării ținură conafătuire zicând: «Nu e bine ca părintele nostru Theodosie să zacă în afară de mănăstire și de biserică; căci el este acela care a pus temelie bisericii și a adunat pe călugări». După ce au ținut sfat, porunciră să se pregătească un loc, unde să se depună oasele sale. Trei zile înainte de Adormirea Maicii Domnului, egumenul dăte ordin să se sape acolo unde zac rămășițele pământești ale părintelui nostru Theodosie, și, eu, păcătosul, am fost, din ordinul sau, primul martor, la aceea ce am să vă spun; eu nu numai l-am auzit spunând, ci chiar eu însumi am adus-o la îndeplinire. Egumenul veni să mă găsească și-mi zise: «Haida în peștera lui Theodosie». Eu mersei a'unci, cu egumenul și nimenea nu știea nimica despre aceasta. Privirăm unde trebuia să se sape și însemnarăm locul unde trebuia să se sape, lângă intrare. Atunci egumenul îmi zise: «Nu spune aceasta la nimenea dintre frați; ca nimeni să nu știe nimic, dar ia pe cine vrei ca să te ajute». În ziua aceea am pregătit sape pentru săpat: și Marți seara la crepuscul, am luat cu mine doi frați și fără ca să știe cineva ceva, ne duserăm la peșteră și începurăm să săpăm, după ce eu am cântat psalmii. După ce m'am obosit, am pus să sape un alt frate și am săpat până la miezul nopții. Ne-am obosit și n'am găsit nimic și am început a mă supăra, temându-ne a fi săpat alături. Am pus din nou mâna pe sapă și m'am pus să sap cu nădejde, în vreme ce tovarășul meu se odihnea înaintea criptei și îmi zise: «Sună clopotul». În acest moment am dat de relicviile lui Theodosie; și când acela îmi spuse: Sună clopotul, eu îi răspunsui: «Eu am ajuns la oase». Dar când le-am atins, m'a cuprins frica și am început să strig: «Doamne, ai milă de mine». În acest moment ședeau pe scaunele lor în mănăstire doi frați. Ei priveau spre criptă spionând momentul când egumenul și câțiva frați ar duce în secret relicviile. În momentul când clopotul începu să sune, ei amândoi văzură trei coloane ca niște curcubee strălucitoare cari veneau să se așeze pe biserica unde Theodosie trebuia să fie înmormântat. În același timp, Ștefan care a fost în urmă egumen și care pe vremea aceea era episcop, văzu dela mănăstirea sa peste câmp o mare lumină deasupra criptei. El crezu că atunci îl transportam pe Theodosie, căci aceasta îi se comunicase în ziua precedentă. Și fiindcă s'a supărat că s'a transportat fără el, se urcă pe un cal și alergă în grabă, luând cu el pe Clement, pe care îl așezase ca egumen după el și amândoi mergând văzură o mare

strălucire și, apropiindu-se, văzură multă lumină deasupra criptei și când au ajuns la peșteră, nu mai văzură nimic și intrară în criptă, unde noi eram așezați lângă aceste oase. După ce le-am desgropat trimisei să spună egumenului: «Vino, să le ridicăm». Egumenul veni cu doi frați ai săi. Am mărit groapa; ne-am ecoborît și am văzut relicviile. Membrele încă nu se desfăcuseră și părul său era încă în cap. Au fost strânse într'o manta, și au fost ecoase din peșteră. A doua zi se adunară episcopii Ephrem din Pereiaslavl, Ștefan din Vladimir, Ivan din Cernigov, Marin din Juriev și egumenii dela toate mănăstirile și călugăriii lor și cu credincioși; luară rămășițele lui Theodosie cu tămâie și cu lumânări și le-au depus în biserică, sub arcada din dreapta, Joi la 14 August, la ora unu din zi, în al patrusprezecelea an al indicațiunii. Și s'a prăznuit această zi sărbătoarește.

Iar acum voi spune în câteva cuvinte cum s'a împlinit o prezicere a lui Theodosie. În timpul când trăia și, fiind egumen, păstorea turma de călugări pe care Dumnezeu îi o încredințase avea grije de sufletele nu numai ale călugărilor, dar și de ale laicilor, veghând la mântuirea lor și mai ales la mântuirea fiilor săi duhovnicești, mângâind ori muștrând pe cei cari veneau la el. Erau uni la cari și el se ducea câte odată, dându-le binecuvântarea sa. Dar într'o zi el venise la Ioan și la femeia sa Maria; «căci îi iubea mult, fiindcă ei trăiau după poruncile lui Dumnezeu și se iubeau între ei. El se puse să-i învețe despre pomana sâracilor, despre împărăția cerurilor, la cari vor ajunge cei drepți, despre pedeapsa păcătoșilor cari vor ajunge în chinurile iadului și despre ceasul morții. Cum, cu împrejurarea aceasta, el vorbea și de îngroparea corpurilor, femeia lui Ioan îi zise: «Cine știe unde mă va îngropa?» Theodosie îi zise: «În ade-văr acolo unde eu voi fi înmormântat, acolo veți repauza și tu». Această s'a și împlinit, căci optsprezece ani după moartea egumenu-lui, în acest an muri și femeia lui Ioan, numită Maria, la 16 August și călugăriii veniră să cânte cânteculele obicinuite, o duseră și o îngro-pară în sfânta biserică a Maicii Domnului, în fața mormântului lui Theodosie, la sfânta Theodosie fu îngropat la 14 și ea la 16.

Astfel se împlini prezicerea prea fericitului nostru părinte Theodosie, acest pastor bun, care a știut să păstorească oile duhov-nicești, plin de bunătate și înțelepciune, veghindu-le și ocrotindu-le, rugându-se pentru turma care i-a fost încredințată, pentru creștini, pen'ru Rusia, pentru care acum, după ce ai părăsit această lume, tu te rogi pentru popoarele credincioase, pentru școlarii tăi cari prf-

vind cociugul tău, îşi aduc aminte de învăătura ta şi de cumpătarea ta, laudând pe Dumnezeu. Cât pentru mine, păcătosul, servitorul şi învăţăcelul tău, eu nu ştiu cum să laud mai cu vrednicie viaţa ta şi cumpătarea ta. De aceea nu voi spune decât câteva cuvinte. Bucură-te, părinte al nostru şi învăţătorule al nostru, Theodosie, tu ai urît egomotul lumii, tu ai iubit tăcerea, tu ai iubit pe Dumnezeu în paco, în viaţa ta călugărească, tu ai unit în tine toate darurile lui Dumnezeu, tu te ai ridicat prin post, tu ai urît patimile şi plăcerile trupeşti. Tu ai alungat frumuseţile şi plăcerile lumii spre a călca pe urmele părinţilor, al căror gând era îndreptat spre cer, întrecându-te cu ei şi ridicându-te prin emerenie, găsindu-ţi bucuria ta în Scripturi. Bucură-te, tu care te-ai întărit prin nădejde, pentru bunurile de veci, tu cara ai omorât poftele trupeşti cari sunt izvor de fapte rele; tu ai scăpat din cursele şi uneltirile diavolului; tu te odihneşti cu cei dreşti, primind răsplata pentru chinurile tale. Tu ai ajuns moştenitorul părinţilor, urmând învăătura lor şi moravurile lor şi înfrânarea lor, împlinind legile lor. Dar mai ales tu ai voit să trăieşti după pilda marelui Theodosie ¹⁾, întrecându-te cu el în moravurile sale, în viaţa sa, în cumpătarea sa, înaintând în fiecare zi către perfecţiune, îndreptând spre Dumnezeu rugăciunile obicinuite, întru miros cu bună mireasmă, ca o jertfă de recunoştinţă. Învingând plăcerile diavolului ale acestui stăpân al veacului, tu ai biruit loviturile sale, tu te-ai împotrivit îngâmfărilor lui planuri; tu te-ai întărit prin puterea crucii, cu o credinţă de neînvins şi cu ajutorul lui Dumnezeu. Roagă-te pentru mine, prea cinstite părinte, pentru ca şi eu să fiu scăpat din cursele diavolului şi scapă-mă de duşmanul cel rău prin rugăciunile tale.

În acest an a fost un semn în soare, că părea că-ar fi vrut să dispară. N'a mai rămas decât o mică parte din el şi semăna cu luna, la 21 Maiu, la ceasul al doilea din zi.

În acest an Vsevlad, fiind la vânătoare lângă Vyşegorod, pe când întindea laţurile şi gonacii strigau, a căzut din cer un balaur mare. Toată lumea s'a îngrozit. În acest moment pământul bubui şi mulţi auziră acest egomot.

În acest an se arată la Rostov un vrăjitor, care muri în scurt timp.

1) *Theodosie*, unul dintre părinţii bisericii creştine.

LXXV. *Minunile dela Polock (1092).*

Anul 6600. În anul acesta a fost la Polock o arătare extraordinară. Se auzeau noaptea gemete și sgomote în stradă; diavolii alergau ca oamenii și când cineva ieșea de acasă ca să vadă ce e, era lovit deodată de un diavol invizibil și mureau oamenii de aceste lovituri și nimeni nu mai îndrăznea să iasă din locuința sa. Apoi diavolii începură să se arate ziua mare călări. Pe ei nu-i vedeau, dar se vedeau copiii ele cailor lor și ei loveau și pe oameni din Polock și pe cei din împrejurimi. Și se spunea: «Uite morții omoară pe locuitorii din Polock». Aceste arătări începură la Driuck ¹⁾. Cam în același timp apărură un semn pe cer. Un mare cerc s'a văzut în mijlocul cerului. În acest an a fost o astfel de secetă că pământul se aprinse și multe păduri de pin și chiar lacuri începură să ardă. Au fost multe semne în cer și Polovcii făcură războiu în toate părțile. Ei cuprinseseră trei cetăți Pesocen ²⁾, Perevoloka ³⁾ și Priluk ⁴⁾ și pustuiră multe sate pe cele două maluri ale Dniprului. În acest an Polovcii se luptară cu Leșii, cu Vasilko, fiul lui Rostislav. Tot în acest an muri Rurik fiul lui Rostislav. În acest timp mulți oameni muriră de diferite boale și cei ce vindeau sicrie spuneau: «Dela Sf. Filip ⁵⁾ până la Păresimi am vândut 7000 sicrie». Dar, aceste rele erau pricinuite de păcatele noastre, căci păcatele noastre și nedreptățile noastre se înmulțiseră. De aceea ne-a certat Dumnezeu, fiindcă el vrea să ne facă să ne pocăim și să ne facă să ne lăsăm de păcate și de ură și de alte fapte urite ale diavolului.

LXXVI. *Moartea lui Vsevlad. — Pustiirile Polovcilor. — Reflecții (1093).*

Anul 6601. În anul întâi al indicațiunii a murit marele principe Vsevlad, fiul lui Iaroslav, nepotul lui Vladimir, la 13 Aprilie și fu îngropat la 14 Aprilie, în ziua de Joia sfântă. El fu îngropat în marea biserică a Sfintei Sophii. Acest principe evlavios Vsevlad a iubit pe Dumnezeu din tinerețea sa. El iubea dreptatea, ajuta pe să-

1) *Driuck*, oraș în regiunea Krivicilor, circ. Mohilev.

2) *Pesocen* oraș în regiunea Pereiaslavlului.

3) *Perevoloka* oraș în regiunea Pereiaslavlului.

4) *Priluk* oraș în regiunea Pereiaslavlului.

5) 11 Octombrie.

raci, dedită cinste episcopilor și preoților. El iubea mai presus de toate pe călugări și le dedită de ceea ce ei aveau lipsă. El se reținea de la excese de băutură și de la petreceri. Iar tatăl său îl iubea și-i spunea: «Fiul meu! fiul meu! fii binecuvântat. Eu auz vorbindu-se de dulceața ta și mă bucur văzând că tu ești o mângâiere a bătrânețelor mele. Dacă Dumnezeu îți îngăduie să ajungi la putere, după frații tăi, urmând legea, iar nu prin violență, când Dumnezeu te va ridica din această lume, tu vei repausa lângă mine în mormântul meu, fiindcă eu te iubesc mai mult decât toți frații tăi». Și cuvintele tatălui său s'au împlinit, când, în sfârșit, după toți frații săi, a domnit pe tronul tatălui său. Pe când domnia la Kiev, avu griji mai mari decât atunci, când domnia la Pereiaslavl, căci în timpul domniei sale la Kiev, el avu griji din cauza nepoților săi cari îl nelinișteau ca să le dea moșii, cerând unul aceasta, celălalt cealaltă. El îi împăca, dându-le. La aceste griji se adăugară boalele, apoi bătrânețea. Și atunci el începu să iubească societatea tinerilor și-i chema în sfatul său. Ei îl atraseră pe căi rele și-l îndepărtară de la drujina sa. Poporul nu mai primi dreptate de la principe, judecătorii să puseră să jefuiască și să vândă pe oameni. Și el, în mijlocul suferințelor sale, nu știa nimic din toate acestea. Ajungând foarte bolnav, el trimise după fiul său Vladimir la Cernigov. Vladimir veni și văzându-l foarte bolnav, plânse. Cei doi fii ai săi, Vladimir și Rostislav, cel tânăr, erau așezați lângă el și când sosi ceasul, el muri în liniște și tăcere și se duse să se unească cu părinții săi, după ce a domnit cincisprezece ani la Kiev, un an la Pereiaslavl și un an la Cernigov. Vladimir și fratele său Rostislav îl îngropară plângând. Apoi episcopii, egumenii, călugării, preoții, boierii și poporul se adunară. Li duseră corpul în cântece obișnuite și l-au îngropat în biserica Sfintei Sophii, cum am spus mai sus.

Vladimir, atunci, începu să se gândească, zicând: «Dacă mă așez pe tronul tatălui meu, voi avea să mă lupt cu Sviatopolk, căci tronul aparținuse la început tatălui său. Și gândindu-se astfel, el trimise să caute pe Sviatopolk la Turov și se duse el însuși la Cernigov și Rostislav se duse la Pereiaslavl. Și, după ce au trecut Paștile și după ce a trecut și săptămâna Paștilor, la 24 April, Sviatopolk veni la Kiev. Locuitorii din Kiev ieșiră înaintea lui, îl salutară și-l primiră cu bucurie. El se așeza pe tronul tatălui său și al unchiului său. În acest timp Polovcii veniră să atace Rusia. Aflând că Vsevlod a murit, ei trimiseră delegați la Sviatopolk ca să trateze pacea. Sviatopolk, fără să ia avizul drujinii mai numeroase a tatălui său și un-

chiului său, a cerut sfatul numai al acelor care veniseră cu el, puse mâna pe delegați și-i aruncă în închisoare. Polovcii veniseră atunci în mare număr și asediază cetatea Torcesk ¹⁾. Sviatopolk dăte drumul delegaților polovci voind să aibă pace. Polovcii nu voră de loc pace și se răspândiră în țară, jefuind-o. Sviatopolk își strânse armata sa ca să se ducă în contra lor. Și oamenii cei mai cuminți îi spuseră: «Nu-i ataca, tu n'ai decât o armată mică». El răspunse: «Eu am opt sute de tineri, cari se pot măsura cu ei». Alții, mai puțin cuminți, începură să-i spună: «Du-te principe». Înțelepții răspunseră: «Chiar dacă ai avea opt mii de oameni, n'ar fi prea mulți; războiul a sărăcit țara noastră; au fost vânduți locuitorii; trimite și cere ajutor dela fratele tău Vladimir». Sviatopolk dându-le ascultare trimise să ceară ajutor dela fratele său Vladimir. Atunci Vladimir își adună armata și trimise să-i spună fratelui său Rostislav la Pereiaslavl să dea ajutor lui Sviatopolk. Când Vladimir ajunse la Kiev, s'au strâns la Sfântul Mihail și începură să se certe și să se învrăjbească; mai apoi se aplanară certurile lor, lăsară la o parte toate vrășmășiile, și reconciliindu-se, sărutară între ei crucea. Fiindcă însă Polovcii pusăeau țara înțelepții ziseră: «De ce vă certați între voi, câtă vreme păgânii pustiesc țara rusească? Afacerile voastre vi le veți regula mai târziu, acum mergeți înaintea păgânilor, oferiți-le pace, ori faceți cu ei războiul». Vladimir voia pacea; Sviatopolk voia războiul. Sviatopolk, Vladimir și Rostislav se duseră la Trepol ²⁾ și ajunseră la Stugna. Atunci Sviatopolk și Vladimir și Rostislav convocară la sfat drujina, voind să treacă peste fluviu. Și începură să delibereze. Vladimir zise: «Situația e primejdioasă; să rămânem înaintea fluviului și să încheiem pace cu ei». Și înțelepții lui și ceilalți se opriră la această părere. Kievenilor nu le-a plăcut această părere și ziseră: «Noi vrem să ne batem, să trecem peste râu». Această părere avu precădere și trecură peste Stugna. Dar apa era foarte crescută în acest timp. Sviatopolk atunci și Vladimir și Rostislav își orânduiră trupele și înaintară. Sviatopolk era la dreapta, Vladimir la stânga, Rostislav la centru. După ce au depășit Trepolul trecură peste întărituri. Polovcii sosiră atunci împotriva lor, precedați de arcașii lor. Soldații noștri se stabiliră în mijlocul întăriturilor, înfipseară stegurile și arcașii ieșiră din întărituri. Polovcii ajunseră aci, își

1) *Torcesk*, oraș în regiunea Kievului.

2) *Trepol*, o cetate în regiunea Kievului.

înfipseră steagurile, atacară mai întâi pe Sviatopolk și-i împrăștiară corpul său de armată. Sviatopolk se menține cu energie, dar armata sa neputând suporta atacurile dușmanilor, fugi. Sviatopolk fugi cel din urmă. Apoi ei atacară pe Vladimir și s'a dat o luptă crâncenă. Vladimir fugi de asemenea cu Rostislav și cu armata sa. Ei fugiră spre râul Stugna și Vladimir îl trecu pe un vad împreună cu Rostislav. Rostislav era să se înece în ochii lui Vladimir. Acesta voind să salveze pe frațele său, era cât pe aci să se înece și el. Rostislav, fiul lui Vsevlad se îneacă. Vladimir trecu fluviul cu o mică drujină, căci mulți dintre soldații săi și dintre boierii săi pieriseră. După ce au trecut Dnistrul, el deplânse pe fratele său și drujina sa și plecă la Cernigov foarte trist. Sviatopolk fugi la Trepol și se închise aci, unde rămase până seara și noaptea sosi la Kiev. Polovcii văzând aceasta se răspândiră în țară, pustiiră to'ul și alții meraseră în contra Torceskului. Această nenorocire se întâmplă în ziua înălțării Domnului nostru Iisus Christos, la 26 Mai. A fost căutat Rostislav și a fost găsit în râu. A fost ridicat și dus la Kiev. Il deplânse mama sa, îl deplânse tot poporul pentru tinerețea sa. Episcopii, preoții, călugării se adunară, și cântând cântece obișnuite, îl îngropară în biserica Sfintei Sophii, lângă tatăl său. Polovcii asediară Torceskul, dar locuitorii din acest oraș rezistară și apărându-se cu energie, ucisură un mare număr de dușmani. Atunci Polovcii blocară cetatea, o lipsiră de apă și asediații cădeau istoviți de foame și sete. Locuitorii din Torcesk trimiseră atunci la Sviatopolk spunându-i: «Dacă nu ne trimiți hrană, noi ne predăm». Sviatopolk atunci le trimise. Dar era imposibil de a le introduce în cetate din cauza mulțimii dușmanilor. Polovcii rămaseră supt zidurile cetății nouă săptămâni. Apoi se împărțiră în două grupe, unii rămaseră să se lupte sub cetate, ceilalți plecară spre Kiev, pustiind țara între Kiev și Vyșegorod. Sviatopolk se duse atunci spre râul Jelan. Ambele armate se întâlniră și a fost o luptă strânică. Soldații noștri fugiră în fața străinilor și căzură răniți înaintea inamicilor și mulți dintre ei periră, și numărul morților a fost mai mare ca la Trepol. Această înfrângere a fost la 23 Iulie.

A doua zi, 24, sărbătoarea sfinților Boris și Gleb, au fost multe lacrimi și tristețe în oraș, din cauza greutății păcatelor noastre și a mușimii nedreptăților noastre. Căci Dumnezeu a trimis pe păgâni asupra noastră, nu doară că el i-ar iubi, ci spre a ne pedepsi ca să ne facă să părăsim faptele noastre cele rele. De aceea, el ne pe-

depsește prin invazii de păgâni, (căci ei sunt biciul lui Dumnezeu), pentru ca să ne cumințim și să părăsim căile cele rele. De aceea, Dumnezeu ne trimite necazuri în zile de sărbători, cum s'a întâmplat anul acesta; căci în ziua înălțării Domnului s'a ivit primul dezastru dela Trepol, iar al doilea s'a întâmplat în ziua sărbătorii efînților Boris și Bleb care este o nouă sărbătoare în Rusia. Cum spune profetul. «Voiu schimba sărbătorile voastre în lacrimi și cântecele voastre în gemete». Căci numeroase lacrimi s'au vărsat în țara noastră. Satele noastre și orașele noastre au fost pustiite și noi a trebuit să fugim dinaintea vrășmașului. Căci astfel a zis profetul: «Voi veți cădea înaintea dușmanilor voștri. Cei ce vă urăsc, vor înfrânge nerușinarea îngâmfwării voastre și țaria voastră va fi deșantă; sabia dușmanului vă va face să pieriți. Țara voastră va fi un deșert și deșerte; palatele voastre. Căci voi sunteți răi și ticăloși și eu în mânia mea peste măsură voi merge împotriva voastră». Astfel vorbește Domnul Dumnezeul lui Israil. Acești fii răi ai lui Ismail au ars satele noastre și șoproanele noastre și cea mai mare parte din bisericile noastre. Nimeni să nu se mire, căci acolo unde sunt multe păcate, acolo și pedeapsa este la fel. De aceea, țările au fost supuse, de aceea mânia lui Dumnezeu s'a întins, de aceea pământul a fost pustiit; unii au fost duși în robie, alții au fost măcelăriți, alții expuși răzbunării, suferind o moarte amară; alții tremură privind victimele, alții mor de foame și de sete. Nu este decât o amenințare, și decât o pedeapsă, poporul este lovit de răni nenumărate, de diferite necazuri, de chinuri grozave. Creștinii sunt legați și călcați în picioare, expuși la frig și răniți. Și, ceea ce este mai grozav, mai înspăimântător, este că asupra poporului creștin a căzut această grozăvenie, acest dezastru, acest necaz. Este drept și cuviincios ca noi să fim astfel pedepsiți, pentru ca să credem în adevăr că aceasta este o pedeapsă. Noi am meritat să fim predați în mâinile unei nații străine, națiunei celei mai nelegiuite din lumea întreagă. Să spunem acum cu vocea mare: «Tu ești drept, Doamne, și judecățile tale sunt drepte». Să spunem cu acel tâlhar: «Ceea ce ni s'a întâmplat este drept și noi am primit prețul faptelor noastre». Să spunem cu Iov: «Ceea ce a plăcut lui Dumnezeu s'a împlinit; numele lui Dumnezeu să fie în veci binecuvântat». Astfel cotropiți de străini, chinuiți de ei, să recunoaștem pe Domnul pe care noi l-am mâniaț. Slăviți de el, noi nu l-am slăvit. Cinstiți, noi nu l-am cinstit. Consacrați, noi n'am înțeles consacrarea noastră. Răscumpărați, noi nu i-am slujit bine. Născuți, noi n'am cinstit pe părintele nostru. Noi am păcătuit și noi suntem

pedeșiți. Noi suferim pen'ru ceea ce noi am făcut; toate orașele, toate satele sunt pustiite. Noi cutreerăm câmpiile, unde pășteau odinioară hergheliile de cai, cirezile de oi și de boi; acum le vedem părăsite; câmpurile acoperite de iarbă au ajuns lăcașul fiarelor sălbatice. Cu toate acestea, noi ne punem nădejdea noastră în mila lui Dumnezeu, căci este un stăpân bun și plin de milă cel ce ne pedepsește. El nu s'a purtat cu noi potrivit cu nedreptățile noastre, el nu ne-a pedepsit după păcatele noastre. Astfel a crezut de cuviință acest bun stăpân să ne pedepsească, fără să ție socoteala de numeroasele noastre păcate. Aceasta a făcut-o Domnul. El a ridicat pe cei ce căzuseră, el a iertat pe Adam de fărădelegea sa, el ne-a dăruit o baie de curățenie, el și-a vărsat sângele pentru noi. Când ne-a văzut că trăim în nedreptate, el a deslănțuit în contra noastră acest războiu, această umilire, pentru ca, de voie, de nevoie, noi să găsim plină și întreagă mila în viața viitoare; căci sufletul pedepsit aci jos, va găsi în viața viitoare tot felul de milă și îndulcire a necazurilor, căci Domnul nu ne pedepsește de două ori. O, neștearsă dragoste a lui Dumnezeu pentru om, când ne vede întorcându-ne pocăiți spre el. O, ce nemărginită dragoste pentru noi! Cu voință noi am călcat poruncile lui și acum suferim siliți fără să o voim. Dar să știm să suferim cu voință. Unde mai înainte era înfrustare, acum totul este plin de lacrimi; unde a fost mai înainte suspine, acum pe toate căile nu sunt decât plânsete pentru cei omorâți de nelegiuirii Polovci. Aceștia pustiiră multe localități; în urmă ei veniră la Torcsak, luară pe locuitori prin foamete, așa că ei se predară dușmanilor. Polovcii după ce au cuprins orașul, i-au dat foc și și-au împărțit pe locuitori și i-au dus în corturile lor, pe la părinții lor și pe la rudele lor. Mulți creștini au fost prinși, chinuiți, înghețați de frig, copleșiți de foame, de sete și de mizerie, cu fața palidă, cu pielea înegrită, goi, ei merseră în țări străine, la popoare sălbatice, mergând desculți, având spini în picioarele lor. Ei își vorbeau unii altora prin lacrimi, zicând: «Eu sunt din această cetate» și un altul «eu sunt din acest sat». Astfel ei se întrebau unii pe alții prin lacrimi, spunându-și originea, suspinând și ridicându-și ochii spre cel Prea Înalt care cunoaște tainele viitorului.

Nimenia să nu îndrăznească să spună că Dumnezeu ne urăște, căci el pe nimenia nu iubește atâta ca pe noi. Cine l-a cinstit atâta, cât el ne-a slăvit și ne-a ridicat? Nimenia. De aceea, el și-a întors către noi mânia sa, cu atât mai mult, fiindcă noi am fost cinstiți mai mult decât ceilalți, că noi am săvârșit mai multe păcate decât ei.

ceilalți; fiindcă noi, mai luminați decât alții și cunoscând voia Domnului nostru, l-am disprețuit. Spre a ne îndrepta, noi suntem pedepsiți mai mult de cât alții. Pentru mine, păcătosul, eu supăr adesea pe Dumnezeu și, păcătuiesc adesea și în toate zilele.

În acest an a murit Rostislav, fiul lui Mstislav, nepotul lui Iziaslav, la 1 Octombrie, și a fost îngropat la 16 Noiembrie în biserica Maicii Domnului, numită *a Dijmelor*.

LXXVII. *Pustiirile Polovcilor (1094).*

Anul 6602. Sviatopolk încheie pace cu Polovcii. Și a luat ca soție pe fiica lui Tugorkan, principele Polovcilor. În acest an, Oleg veni cu Polovoii din Tmutorakan la Cernigov. Vladimir se închise în cetate. Oleg veni sub zidurile cetății, arse împrejurimile, incendiă bisericile și mănăstirile. Vladimir încheie pace cu Oleg și se duse să se stabilească în reședința tatălui său la Pereiaslavl și Oleg se duse în cetatea tatălui său. Polovcii începură să jefuiască împrejurul Cernigovului. Oleg nu-i împedică, căci chiar el îi chemase.

Astfel, pentru a treia oară, Oleg aduse pe păgâni în Rusia. Terta-i-ar Dumnezeu acest păcat; căci pieriră mulți creștini, iar alții fură trimiși în robie, alții fură împrăștiați în țări străine. În acest an lăcustele năpădiră în țara rusească, la 26 August, mâncară toată iarba și multe bucate și nu s'a auzit niciodată vorbindu-se în Rusia de un astfel de flagel ca cel pe care noi l-am văzut cu ochii noștri, pentru păcatele noastre. În acest an muri episcopul din Vladimir Ștefan, la 27 April, la 6 ora din noapte. Înainte fusese egumen al mănăstirii Peșterilor.

LXXVIII. *Pustiirile Polovcilor. Itlar și Kytan (1095).*

Anul 6603. Polovcii merseară în contra Grecilor cu Devgenevici și pustiiră Grecia. Împăratul prinse pe Devgenevici și puse să-i crepe ochii. În acest an, Polovcii Itlar și Kytan veniră să găsească pe Vladimir ca să facă pace. Itlar se duse în cetatea Pereiaslavl și Kytan rămase în incinta întăriturilor cu armata sa. Vladimir dete lui Kytan pe fiul său Sviatoslav ca ostatic și Itlar rămase în cetate cu o drujină aleasă. În acest an, Slaviata venise de la Kiev la Vladimir din partea lui Sviatopolk pentru o anumită afacere. Și tovarășii lui Ratiбор începură să comploteze cu principele Vladimir ca să piardă trupa lui Itlar. Vladimir însă se opunea la aceasta, spunând: «Cum

aş putea să fac aceasta, câtă vreme m'am legat cu ei prin jurământ. Drujina sa însă îi răspunse: «Principe, în aceasta nu este nici un păcat. Dumnezeu ni i-a pus în mâinile noastre. Pentru ce ei fac mereu jurăminte şi după aceea distrug ţara rusească şi varsă fără încetare sânge creştinesc?» Vladimir le dete ascultare şi chiar în acea noapte trimise pe Slaviata cu o mică drujină şi cu Torci în mijlocul întăriturilor. Ei liberară mai întâi pe Sviatoslav, apoi omorîră pe Kytan şi măcelăriră drujina. Era într-o Sâmbătă seara şi în această noapte Itlar se odihnea cu drujina sa în palatul lui Ratibor şi nu ştia ce s'a petrecut cu Kytan. A doua zi, Duminecă, la ceasul utreniei, Ratibor îşi înarmă ofiţerii şi porunci să se facă foc în sala de baie. Apoi Vladimir trimise pe servitorul său Bliaidiuk la oamenii lui Itlar şi Bliaidiuk le spuse: «Principele Vladimir vă cheamă zicând: «După ce vă veţi fi îmbrăcaţi în camera de baie şi veţi fi dejunat la Ratibor, să veniţi la mine». Şi Itlar zise: «Aşa să fie». Când intrară în cameră, îi încuiă; apoi s'a suit pe coperi şi făcură o deschizătură. Atunci Olbeg Ratiborici luă arcul, aruncă o săgeată şi lovi pe Itlar în inimă. Ei îi omorîră toată drujina. Astfel Itlar îşi sfârşi trist viaţa împreună cu drujina sa, în prima Duminecă din păsimesi, la ora unu în 24 Februarie. Atunci Sviatopolk şi Vladimir trimiseră la Oleg, poruncindu-i să meargă cu ei în contra Polovcilor. Oleg promise să meargă şi porni, dar pe o altă cale. Sviatopolk şi Vladimir ajunseră la tabăra duşmanilor, o luară, prinseră animale şi cai, cămile şi servitori şi-i duseră în ţara lor. Şi începură să fie supăraţi pe Oleg, fiindcă nu venise cu ei în contra păgânilor. Şi Sviatopolk şi Vladimir trimiseră la Oleg să-i spună: «Tu n'ai venit cu noi împotriva duşmanilor, cari au pustiit ţara rusească, totuşi tu ai în mâinile tale pe fiul lui Itlar. Omoară-l sau predă-ni-l nouă, căci este duşmanul nostru şi duşmanul ţării noastre. Oleg nu-i ascultă şi o ură mare se iscă între ei.

În anul acesta Polovcii veniră împotriva Jurievului şi rămaseră toată vara în jurul cetăţii şi era să o cucerească. Sviatopolk îi hotărî să facă pace. Polovcii atunci trecură Rosul. Locuitorii din Juriev emigrară şi se duseră la Kiev. Sviatopolk ordonă să se zidească o cetate pe colina dela Vyteci¹⁾ o numi după numele său Sviatopolci şi porunci episcopului Marin de a se stabili aci cu locuitorii din Juriev, precum şi cu cei din Sakov²⁾ şi din alte cetăţi.

2) Vyteci, o colină lângă Dnipro.

2) Sakov, oraş în regiunea Pereiaslavlului.

Polovcii arseră Jurievul părăsit. La sfârșitul aceluși an, David Sviatoslaviici se duse de la Novgorod la Smolensk. Locuitorii din Novgorod se duseră la Rostov să caute pe Mstislav, fiul lui Vladimir, îl găsiră și îl duseră la Novgorod și ziseră lui David: «Nu veni la noi». David, după ce a venit, s'a întors la Smolensk și se stabili la Smolensk și Mstislav se stabili la Novgorod. În acest timp Iziaslav, fiul lui Vladimir, veni dela Kursk ¹⁾ la Murom. Locuitorii din Murom îl primiră ca principe și el făcu prizonier pe posadnicul lui Oleg. În acest an, veniră locustele la 28 August și acoperiră tot pământul. Era îngrozitor să te uiți la ele. Ele se îndreptară spre miazănoapte mâncând ierburile și meiurile.

LXXIX. Noi invazii de Polovci. Polovcii înaintea Kievului. (1096)

Anul 6604. Sviatopolk și Vladimir trimiseră să i se spună lui Oleg: «Vino la Kiev; să ne sfătuim în privința țării rusești în prezența episcopilor, egumenilor, ofițerilor, părinților noștri, a oamenilor din cetate, pentru ca să fim în stare să apărăm Rusia în contra păgânilor. Oleg avu o idee nenorocită și răspunse în termeni îngâmfati: «Nu se cade ca episcopii sau egumenii sau smerdea ²⁾ să mă judece». Și nu voi să vină lângă frații săi, dând ascultare unor răi sfătuitori. Sviatopolk și Vladimir îi ziseră: «Vezi, tu nu mergi cu noi în contra păgânilor, tu nu iai de loc parte la sfaturile noastre; dar ai intenții urite în contra noastră și vrei să ajuți pe păgâni; Dumnezeu însă va fi judecătorul nostru. A'uncii Sviatopolk și Vladimir merseră în contra lui Oleg la Cernigov. Oleg însă fugi din Cernigov, Sâmbătă la 3 Maiu. Sviatopolk și Vladimir îl urmăriră. Oleg fugi la Starodub și se închise aci. Sviatopolk și Vladimir îl asediară în cetate. Asediații se apărară cu energie, totuși cetatea fu luată prin asalt. Și au fost mulți răniți de ambele părți și lupta fu crâncenă. Asediul durase treizeci și trei de zile și asediatorii începură să slăbească. Oleg ieși din cetate cerând pace și-i o acordară zicând: «Du-te și găsește pe fratele tău David și veniți la Kiev, unde este tronul părinților noștri și al bunicilor noștri, căci Kievul este cea mai veche cetate din țară. Acolo se cade să ne adunăm spre a face pace». Oleg promisese că va face astfel și sărutară crucea.

În acest timp Boniak veni cu Polovcii sub zidurile Kievului,

1) *Kursk*, oraș în centrul Rusiei, lângă fluviul Sem.

2) *Smerdea* erau țăranii liberi.

într-o Duminecă seara și pusti împrejurimile Kievului și dete foc în Beresevoie, palatului principelui. În același timp, Kuria pustia cu Polovcii țara dela Pereiaslavl și arse Ustia ¹⁾, la 24 Martie. Oleg ieși din Starodub ²⁾ și veni la Smolensk, dar locuitorii din Smolensk nu-l primiră ca principe și se duce la Riazan ³⁾. Sviatopolk și Vladimir veniră acasă. În aceeași lună Tugorkan, socrul lui Sviatopolk, merse în contra Pereiaslavlului, la 13 Maiu, se stabili înaintea orașului și locuitorii din Pereiaslavl se închiseră în cetate. Sviatopolk și Vladimir merseară în contra lui din partea de dincoace de Dnipru și ajunseră la Zarub ⁴⁾, trecură acolo fluviul și Polovcii nu bănuiră sosirea lor, căci Dumnezeu ocrotea pe Ruși. Și odată orânduși în linie de bătaie, înaintară spre cetate. Locuitorii, văzându-i, se bucurară și merseară înaintea lor, dar Polovcii se așezară în linie de bătaie de cealaltă parte a Trubejei. Sviatopolk și Vladimir trecură printr'un vad Trubeja și se îndreptară spre Polovci. Vladimir voia tocmai să-și așeze drujina sa pentru luptă. Ei însă nu-l ascultară, ci dând pinteni cailor se repeziră în contra inimicilor. Polovcii văzând aceasta, fugiră și soldații noștri îi urmăriră și-i omorîră. Dumnezeu ne-a scăpat în această zi dintr-o mare primejdie, la 19 Iulie. Străinii fură învingși, principele lor Tugorkan ucis, împreună cu fiul său și cu alți principii. Mulți dintre dușmanii noștri au căzut acolo. A doua zi a fost găsit Tugorkan ucis. Sviatopolk luă corpul socrului și inamicului său, îl duse la Kiev și-l îngropă în Berestovoie între șoseaua care duce la Berestovoie și cea care duce la mănăstire.

La 20 din această lună, Vinari la ora unu, nelegiuitul și răiosul Boniak, tâlharul, sosi pe ascuns și apără fără de veste sub zidurile Kievului cu Polovcii și era cât pe aci să intre în cetate. Ei arseră împrejurimile orașului, apoi se întoarseră împotriva mănăstirilor și dădură foc mănăstirii Sfântului Ștefan și satelor și Germaneciului. Și veniră până la mănăstirea Peșterilor unde noi ne odihneam în chiliile noastre după elujba de dimineată. Și strigară împrejurul mănăstirii și înfipseră două drapele înaintea porților mănăstirii, în vreme ce unii dintre noi fugeau din mănăstire și alții se ascundeau prin podurile bisericii. Fiii neleguiți ai lui Iemai! eparseră porțile mănăstirii și păstrunseră în chilii, spărgând ușile și luând tot

1) Ustia, localitate nu departe de Pereiaslavl.

2) Starodub, un oraș în țara Cernigovului.

3) Riazan, cetate pe țărmul fluviului Oka.

4) Zarub, oraș în dreapta Dniprului, în fața revărsării Trubejei.

ce găseau în chilii. Apoi arseră casa Sfintei noastre ocrotitoare, a Maicii lui Dumnezeu, pătrunseră în biserică și arseră porțile cari se găsesc spre miazăzi și miazănoapte și intrară în capelă, unde este mormântul lui Theodosie, luară icoanele, arseră ușile și-și bătură joc de Dumnezeu și de credința noastră. Dumnezeu răbdă aceasta, căci păcatele lor și nedreptățile lor nu ajunseră la culme. Astfel ei ziceau: «Unde este Dumnezeul vostru? Să-i mântuiască și să-i scape de noi!» Și spuneau și alte ocări bătându-și joc de sfintele icoane și necinstitându-le și neștiind că Dumnezeu pedepsește pe slujitorii săi prin invazii și războaie, pentru ca ei să se curețe ca aurul prin proba focului. Căci creștinii, numai prin trecerea prin multe suferințe și nenorociri, ajung în împărăția cerului și aceșii păgâni defăimători au în această lume bucurie și bogăție și în cealaltă lume, ei vor merge cu diavolul în foc și în chinuri vecinice. Atunci ei arseră Krasnyi Dvor ¹⁾, fundat de cuceritorul principe Vsevlad pe munțile Vydobici ²⁾. Blestămații Polovci îl nimiciră cu totul prin foc. De aceea noi, imitând pe profetul David, strigăm: «Doamne Dumnezeule, fă-i asemenea unei roate, ca focul înaintea vântului care arde pădurile, urmărește-i în mânia ta; umple-le lor față de rușine». Căci ei au jefuit și au ars locașul tău cel sfânt, precum mănăstirea Maicii tale și și relicviile slujitorilor tăi. Căci acești nelegiuți fii ai lui Ismail deslănțuiți pentru pierderea creștinilor au omorât cu armele pe unii dintre frații noștri.

Ei au plecat din deșertul Etrivului ³⁾ ca să meargă spre răsărit și miazăzi. Dela ei au venit patru seminții: Torkmenii și Pecinegii, Torcii și Polovcii. Metodiu ⁴⁾ spune că dintre popoarele lor, opt au fugit când le-a bătut Gedeon, opt dintre aceste popoare au fugit în deșert și patru au fost măcelărite. Alții spun că ei sunt fiii lui Amou. Dar nu este așa; căci fiii lui Moab sunt Khvalisii ⁵⁾ și fiii lui Amon, sunt Bulgarii, totuși Saraceni descind din Ismail, din Sara și de aceea și-au dat numele de Saraceni, ceea ce vrea să zică: noi suntem născuți din Sara. Dar Khvalisii și Bulgarii s'au născut din fiicele lui Loth, cari concepură cu părintele lor. De aceea rasa lor este necu-

1) Krasnyi Dvor, palatul roșu din Kiev.

2) Vydobici, o colină lângă Kiev, pe Dnipru.

3) Etriv, un deșert de care vorbește Methodios din Patara.

4) Methodios din Patara, în Cilicia, autorul unei cărți de oracole, trăia la sfârșitul sec. III-a d. Chr. vezi Migne, *Patrol. gr.* XVIII.

5) Khavalisii, probabil un popor turco-tatar, care a dispărut repede.

rată. Și Ismail născu doisprezece fii, din cari provin Torkmenii ¹⁾, Pecenegii, Torcîi, Cumanii, adică Polovcii, cari vin din stepă și în urmă din aceste opt triburi vor ieși la sfârșitul lumii oamenii necurați, cari sunt închși în munte de Alexandru din Macedonia ²⁾.

LXXXI *Popoarele necurate.*

Vreau să vă povestesc ce am auzit, spunându-se acum patru ani. Giuriata Rogovici din Novgorod îmi povestă atunci cele ce urmează: Trimiseseam pe servitorul meu la Pecerienii, un popor care plătește tribut Novgorodenilor. Servitorul meu se duse și plecă în urmă la Jugrieni ³⁾. Jugrienii este numele unui popor cu o limbă străină care se mărginește cu Samoezii ⁴⁾ în ținuturile Nordului. Jugrienii spuseră atunci servitorului meu: «Am fost martorii unei minuni extraordinare, de care nu mai auziserăm vorbindu-se. Sunt acum trei ani că s'a întâmplat această minune. Sunt niște munți cari împrejmuesc un golf de mare și se înalță până la cer. În acest munte se aud strigăte grozave, zgomot de voci de oameni cari oameni scobesc muntele pentru a ieși și în acest munte e tăiată o mică deschizătură și ei vorbesc prin această deschizătură: Nu se poate înțelege limba lor, însă arată cu degetul fierul și fac semne cu mâinile lor pentru ca să ceară fier. Și când li se dă fier, un cuțit sau un topor, îi dă în schimb blănuri. Este o potecă ce conduce la acești munți, dar ea nu e practicabilă din cauza prăpăstiilor, a zăpezilor și a pădurilor. De aceea, noi nici nu putem să ajungem la acest popor. De altfel el este departe spre Nord». Și eu spuneai lui Giuriata: «Aceștia sunt popoarele închise de Alexandru Macedon de care vorbește Methodiu din Patara: Alexandru Macedon veni în țările Orientului pe țărmul unei mări, în țara numită țara Soarelui și văzu aci popoare necurate din rasa lui Japhet. Și a văzut murdăria lor. Locuitorii mâncau: scârnăvii, fânțari, muște, pisici, șerpi. Ei nu îngropau cadavrele, ci le mâncau, ca și fetușii avortați, și tot felul de animale necurate. Alexandru văzând aceasta se temu să nu se înmulțească și să pângărească pământul. El îi alungă în țările Nordului, spre munții cei

1) *Torkmenii*, un popor turc, la Est de marea Caspică, înrudiți de aproape cu Turcii, Pecenegii și Polovcii.

2) Aci urmează *Invățătura* lui Vladimir Monomachul.

3) *Jugrienii*, un popor de rasă finică în Nordestul Rusiei.

4) *Samoezii*, un popor în Estul Rusiei.

înalți; și, din porunca lui Dumnezeu se ridicară munții înalți împrejurul lor nerămânând de cât o gaură de doispreze coți. Apoi se ridică o poartă de aramă care fu căptușită cu un metal ce nu se topește, pentru ca să nu poată nici să o ia nici să o arză; căci acest metal are însușirea de a nu fi nici ars de foc, nici apart de fer. Deci, în ultimele zile, cele opt triburi ieșiră din deșertul Etrivului și națiunile murdare cari sunt în munții Nordului ieșiră de aci din porunca lui Dumnezeu». Dar reviu la lucrurile de mai înainte, de cari am vorbit.

LXXXI. Războaiele civile.

Deși Oleg făgăduise să se ducă să găsească pe fratele său David la Smolensk și să revie cu fratele său la Kiev spre a se întâlni împreună, el însă nu voi să facă aceasta, ci se duse la Smolensk și strângându-și o armată merse în contra Muromului. La Murom își avea reședința atunci Iziaslav, fiul lui Vladimir. Când Iziaslav află că Oleg merge contra Muromului trimise să caute trupe la Suzdal și Ros'ov, la Beloozero și adună o armată numeroasă. Și Oleg trimise soli la Iziaslav, spunându-i: «Du-te la Rostov, acolo este voloștea¹⁾ tatălui tău; această voloște e a mea, și vreau să mă stabilesc în ea și să încheiu o înțelegere cu tatăl tău. Căci el m'a gonit din cetatea tatălui meu; ori tu nici aci nu vrei să-mi dai pâinea mea?» Iziaslav n'ascultă de aceste vorbe, biziindu-se pe numeroasa sa armată. Oleg se întemeia pe dreptul său și avea dreptate în această privință. Și porni cu armata sa în contra cetății. Și Iziaslav își orândui pe a sa în câmpia dinaintea cetății. Oleg se duse atunci în contra lui cu armata sa și amândoi ajunseră față în față. Lupta a fost teribilă. Iziaslav, fiul lui Vladimir, nepotul lui Vsevlad pieri la 6 Septemvrie. Restul armatei fugi, unii în pădure alții în cetate. Oleg intră înlăuntrul și fu recunoscut de locuitori ca principe. Au ridicat apoi corpul lui Iziaslav și-l depuseră în mănăstirea Sfântului Mântuitor, de unde îl duseră la Novgorod și-l îngropară în biserica Sfintei Sophii în partea stângă. Oleg după ce a cuprins cetatea, luă pe locuitorii din Rostov, din Beloozero și din Suzdal ca prizonieri, îi legă în fiare și merse în grabă în contra Suzdalului. Și când ajunse înaintea cetății Suzdal, aceasta se predă. Oleg după ce a pacificat această cetate, băgă în închisoare pe câțiva locuitori, goni pe ceilalți și le luă averile. Se duse apoi la Ros-

1) *Voloște*, regiune administrativă.

tov și locuitorii din Rostov îi se predară și el cuprinse toată țara dela Murom și Rostov, stabili posadnici în cetăți și primi tributuri. Mstislav din Novgorod îi trimise soli, spunându-i: «Întoarce-te de la Suzdal la Murom și nu te stabili în proprietatea altuia. Cât despre mine, eu voi merge cu drujina mea să rog pe tatăl meu și te voi împăca cu el, deși tu ai ucis pe fratele meu; aceasta nu e de mirare, fiindcă în războiu regii pier întocmai ca și ceilalți oameni». Oleg nu voi să auză aceste vorbe, ci se gândea să cuprindă cu puterea și Novgorodul. Și Oleg trimise pe fratele său Iaroslav cu avangarda și el însuși rămase în câmpia de la Rostov. Atunci Vstislav ținu sfat cu locuitorii din Novgorod și ei trimiseră înainte pe Dobrynia Raguilovici¹⁾ cu avangarda și Dobrynia prinse mai întâi pe cei cari plăteau tribut lui Oleg. Iaroslav aflând că Dobrynia i-a făcut prizonieri (ei erau atunci la Medvedica²⁾ cu avangarda fugi chiar în această noapte la Oleg și-i spuse că are să sosească Mstislav și că avangărzile au fost prinse. El se duse atunci la Rostov și Mstislav ajunse la Volga. Li s'a spus că Oleg s'a întors la Rostov, el se luă după el. Oleg sosi atunci la Suzdal și aflând că Mstislav îl urmărește, dă ordin să incendieze orașul Suzdal. Și nu rămase aci de cât clădirea mănăstirii Pașterilor și biserica Sfântului Dimitrie pe care o dăruise Ephrem cu mai multe eate. Oleg fugi la Murom, Mstislav sosi la Suzdal, și în vreme ce se găsea aci, trimise să roage pe Oleg să facă pace, spunându-i: «Eu sunt mai tânăr decât tine, trimite un sol să întâlnească pe tatăl meu, dă-mi înapoi drujina pe care mi-ai luat-o și eu am să te ascult în toate». Și Oleg trimise să-i spună aceasta, oferindu-i pacea din violenție și Mstislav să lasă să fie prins în capcană și lasă să i se împărtășe drujina sa prin sat. Sosise săpămâna postului Sfântului Theodor și se apropia Sâmbăta Sfântului Theodor. Pe când Mstislav era la masă, află că Oleg este la Kliazma; el sosise aci pe neașteptate. Căci Mstislav având încredere în el nu pusese sentinele. Dar Dumnezeu știe cum să păzească de curse pe credincioșii săi. Oleg se stabilise pe Kliazma³⁾, socotind ca Mstislav temându-se de el, va fugi. Dar drujina lui Mstislav sosi chiar în aceea zi și ziua următoare sosiră locuitorii dela Novgorod, dela Rostov și Beloozero. Mstislav se așează înaintea orașului, după ce și-a orânduit armata în linie de bătaie. Dar, nici unul nici altul nu ataca, ci rămaseră patru zile unul în fața celuilalt. Și

1) *Dobrynia Raguilovici*, un voevod al principelui Mstislav.

2) *Medvedica*, afluent în stânga Volgii.

3) *Kliazma*, afluent al fluviului Oka.

Mstislav primi știrea că tatăl său îi trimite pe fratele său Viaceslav cu Polovcii. Viaceslav sosi Joia ce urmează săptămâna postului sfântului Theodor și Vineri Oleg începu să-și orânduiască linia de bătaie înaintea orașului. Mstislav merse în contra lui cu locuitorii din Roslov și Novgorod. Și Mstislav dădu drapelul lui Vladimir unui Polove, numit Kunui ¹⁾, îi dăde infanteria și-l așeză la aripa dreaptă. Kunui atacă cu infanteria sa, după ce se desfășurase drapelul lui Vladimir și Oleg văzând steagul lui Vladimir se îngrozi. Spaima îl cuprinsese și pe el și armata sa. Cele două armate se încinseră la luptă, Oleg împotriva lui Mstislav și Jaroslav în contra lui Viaceslav. Mstislav trecu cu Novgorodeni Pejarul ²⁾ îi puse să descălece și la Kolokșa s'a dat o luptă sângeroasă. Și Mstislav începu să fie învingător. Oleg văzând că steagul lui Vladimir înaintează și venea să-i cadă în spate, fugi îngrozit și Mstislav ieși biruitor. Oleg fugi la Murom și închise pe Jaroslav la Murom apoi el însuși se duse la Riazan. Mstislav sosi înaintea Muromului și încheiă pace cu locuitorii din această cetate, apoi luând pe oamenii din Roslov și Suzdal merse să urmărească pe Oleg la Riazan. Oleg atunci fugi din Riazan și venind Mstislav, încheiă pace cu locuitorii din Riazan și a luat pe aceia dintre ai săi pe cari Oleg îi băgase în închisoare. Și trimise să spună lui Oleg: «Nu fugi, ci trimite de roagă pe frații tăi să nu te despoaie de pământul rusesc și eu voi merge să rog pe tatăl meu pentru tine». Oleg promise că va face aceasta. Mstislav se întoarse atunci la Suzdal. De aci se duse la Novgorod, mulțumită rugăciunilor Sfântului episcop Nikita. Și faptele se petrecură către sfârșitul anului 6604, pe la mijlocul indicațiunii a patra.

LXXXII. Istoria lui Vasilko (1096—1097).

Anul 6605. Sviatopolk, Vladimir, David Igorovici și Vasilko Rostislavici și David Sviatoslavici și fratele său Oleg se întâlniră la Liubeci spre a încheia pacea și-și ziseră: De ce să ruinăm țara noastră rusească prin certele dintre noi. Polovcii pustiesc țara în diferite chipuri și se bucură văzându-ne luptând unii împotriva celorlalți. Să ne unim dar acum ca un singur om și să apărăm țara rusească. Fie care să-și păstreze moștenirea sa părintească: Sviatopolk Kievul în locul lui Iziaslav, Vladimir (Pereiaslavul) în locul

1) Kunui, un Cuman.

2) Pejar, un râuleț lângă Kolokșa, care era un afluent al Kliaznei.

lui Vsevlad, David și Oleg partea lor în locul lui Sviatoslav și, ca ceilalți să păstreze de asemenea cetățile pe cari Vsevlad li le-ă dăruit. Vladimir a fost dat lui David, cât pen'ru fiili lui Rostislav, Premysl a fost dăruit lui Volodar, Terebovlul ¹⁾ lui Vasilko). Și cu acestea se învoiră sărutând crucea. «Dacă vreunul, ziseră, se ridică împotriva altuia, vom fi cu toți în contra lui și de asemenea și sfânta cruce». Și ziseră cu toții: «Crucea și toată Rusia să fie în contra celui ce ar călca aceasta». Și se îmbrățișară și se duseră pe acasă.

Și Sviatopolok veni cu David la Kiev și tot poporul s'a bucurat. Singur diavolul s'a întristat de această concordie. Și Satana se vârî în inima unor oameni și ei ziseră lui David, fiul lui Igor: «Vladimir s'a unit cu Vasilko în contra lui Sviatopolk și contra ta». David aplecându-și urechea la acele vorbe mincinoase, începu să vorbească împotriva lui Vasilko, spunând lui Sviatopolk: «Cine a ucis pe fratele tău Jaropolk? Acum el face complot împotriva mea și împotriva ta și se unește cu Vladimir. Păzește-ți capul». Sviatopolk fu turburat de aceasta, și zise: «De este asta adevărat ori nu, eu nu știu». Sviatopolk neșiiind ce era în realitate, zise lui David: «Dacă spui adevărul, Dumnezeu să te auză!» dacă grăești din pismă, Dumnezeu te va pedepsi». Sviatopolk se întrise de fratele său și de sine și începu să se gândească: Aceasta ar putea să fie deci adevărat! Și a crezut pe David. Astfel David înșelă pe Sviatopolk și începură să facă planuri împotriva lui Vasilko. Și nici Vasilko nici Vladimir nu știeau nimic de toate acestea. Și David începu să spuie «Dacă noi nu punem mâna pe Vasilko, tu n'ai să mai rămâi principe la Kiev, nici eu la Vladimir». Și Sviatopolk îi dăde ascultare. Și la 4 Noemvrie Vasilko veni și se duse la Vydobyci, merse la mănăstire să roage pe Sfântul Mihail, luă masa și-și stabili tabăra la Rudica ²⁾. Când sosi seara, el intra în tabăra sa. A doua zi dimineața Sviatopolk veni la el și-i apuse: «Nu pleca înainte de ziua mea». Vasilko refuză, zicând: «Nu te pot aștepta, are să fie războiu la mine acasă». Și David îi trimise vorbă: «Nu pleca, frate, nu refuza unui frate mai mare ce-ți cere». Vasilko n'a vrut să facă aceasta și nici să-l asculte. Atunci David zise lui Sviatopolk: «Vezi tu, el nu ține socoteală de tine, deși este în mâinile tale. Dacă se duce acum în volostea sa, vei vedea dacă nu are să-ți cuprinză cetățile tale dela Turov și dela Pinsk ³⁾ și alte

1) *Terebovl*, un oraș în țara Cervenilor, voevodatul Tarnopol.

2) *Rudica*, în apropiere de Kiev.

3) *Pinsk*, oraș lângă râul Pina.

cetăți. Atunci ai să-ți aduci aminte de vorbele mele. Poștește-l deci acum, prinde-l și dă-l pe mâna mea». Sviatopolk îl ascultă, trimite să caute pe Vasilko și să-i spună: «Fiindcă tu nu vrei să aștepti până la ziua mea, vino acum să te îmbrățișez și ne vom întâlni amândoi cu David». Vasilko îi făgădui să vină, neștiind de cursa ce-i întindea David. Vasilko se urcă pe un cal și plecă călare. Unul dintre servitori îi observă și îi zise: «Principe nu pleca. Ei vor să te prindă». Vasilko nu-l ascultă, zicându-i «Cum să voiască ei să mă prindă? Ei au sărutat crucea cu mine zicând: «Dacă cineva se pune în contra altuia, toți ceilalți și crucea sfântă vor fi împotriva lui». Spunând astfel, el face cruce și zise: «Facă-se voia Domnului». Și el veni în fruntea unei drujine mici la curtea principelui. Și Sviatopolk ieși înaintea lui și intrară în odaie. David intra și el și se așezară pe scaune. Sviatopolk începu să spuie: «Rămâi de ziua mea». Vasilko zise: «Nu pot rămânea, frate dragă. Am și poruncit soldaților mei să plece». David scotea pe scaun fără să spună nimica. Și Sviatopolk zise: «Atunci, dragă frate, stai la masă cu noi». Vasilko făgădui să stea. Sviatopolk zise: «Stați pe scaun aci amândoi, eu mă duc și voiu să văz de masă». Și el plecă și David rămase cu Vasilko. Și Vasilko începu să vorbească cu David. Și David, nici nu răspundea nici nu-l auzea. Căci îi era teamă și viclenia lui îi apăsă pe inimă. David, după ce stătu pe scaun câteva momente, zise: «Unde e fratele meu? I s'a spus: El este în vestibul». David se ridică și îi zise: «Mă duc să-l caut, stai aci pe scaun, frate». David se sculă și ieși și îndată ce ieși închise pe Vasilko, la 5 Noembrie. I se puse cătuși duble, și-i așezară sentinele în timpul nopții. A doua zi Sviatopolk convocă pe boieri și pe locuitorii din Kiev și le aminti ceea ce David i-a spus: «Vasilko a ucis pe fratele tău și el a complotat împotriva ta cu Vladimir și vor să te omoare și să-ți ia cetățile». Boierii și poporul ziseră: «E treaba ta, principe, să veghezi asupra vieții tale. Dacă David a spus adevărul, să fie pedepsit Vasilko: dacă David a mințit, el să fie pedepsit de Dumnezeu și să răspundă înaintea lui Dumnezeu pentru minciuna sa». Egumenii aflară ce s'a petrecut și începură să ceară lui Sviatopolk iertare pentru Vasilko. Și Sviatopolk le zise: «David e cel ce a voit». David fiind informat de ceea ce se întâmpla, insistă să i se crepe ochii lui Vasilko. «Dacă tu nu faci aceasta și dacă îi dai drumul, nici tu nici eu nu vom domni». Sviatopolk voia să-l libereze, dar David nu voia fiindcă se temea de el. Și în acea noapte îl conduseră la Belgorod. Aceasta

este o mică cetate, la zece verste departe de Kiev. Il duseră legat într-o căruță, îl scoborîră din căruță și-l băgară într-o nișă colibă. După ce Vasilko fu așezat jos, a văzut el niste Torki ascuțindu-și cuțitul și a înțeles că vrea să-i crape ochii și chemă pe Dumnezeu cu multe lacrimi și cu gemete. Atunci sosiră trimișii lui Sviatopolk și ai lui David Snovid Izecevicici, șeful grajdurilor lui Sviatopolk și Dumitru, șeful grajdurilor lui David și începură să întindă un covor și după ce l-a întins, prinseră pe Vasilko voind să-l trântescă jos. Dar el se lupta cu putere și nu fură în stare să-l culce. Intrară alții, îl răsturnară jos, îl legară, luară o scândură dela sobă și-i o puseră pe pept. Snovid și Dumitru s'ășezară la picioarele sale, de cele două părți și nu puteau să-l țină. Atunci intrară alți doi oameni și luară de la o sobă o a doua scândură, se așezară deasupra ei și o apăsară cu atâta putere că pieptul lui Vasilko trosni. Apoi apărură un Tork numit Berendi, cioban al lui Sviatopolk: el ținea un cuțit și voi să lovească ochiul lui Vasilko, dar nu isbuti și-l răni în față. Vasilko poartă până în ziua de astăzi această rană. Apoi îi înfipse din nou cuțitul în ochiul și-i smulse pupila, îl lovi în urmă în celălalt ochiul și-i scoase și celălaltă pupilă. Vasilko era ca mort. Il luară și-l puseră pe un covor într-o căruță, ca un cadavru, și-l duseră la Vladimir. În timpul drumului se opriră după ce trecură podul dela Zdvijden ¹⁾ în târg, îi scoaseră lui Vasilko cămașa plină de sânge și o deteră femeii unui popă să o spele. După ce a spălat-o, i-a pus-o din nou, în vreme ce ei mâncau. Și soția popii plânse, căci el era ca un mort. El îi auzi sughițurile și întrebă: «Unde sunt eu?». Ii s'a spus «În cetatea Zdvijden». El ceru apă și i s'a dat. A băut-o și viața i-a revenit. Venindu-și în simțiri își pipăi cămașa și zise: «De ce mi-ai scos-o? Aș fi voit să mor și să apar înaintea lui Dumnezeu în această cămașă plină de sânge». După ce au isprăvit cu masa, plecară în grabă pe un ger mare. Căci pe atunci era luna Gruden ²⁾. În ziua a șasea ajunseră la Vladimir și David veni cu ei, ca un vânător care a prins o pradă și-l închise în palatul lui Vakei și-l dădu în paza a treizeci de oameni și doi ofițeri, Ulan și Kolciko.

Vladimir când a aflat că lui Vasilko îi s'a crepat ochii, s'a îngrozit, plânse cu hohote și zise: «Nu s'a învârșit nici odată o faptă atât de urită în Rusia, nici în timpul strămoșilor noștri nici în timpul părinților noștri». Și trimise numai decât să-i spună lui David și

1) Zdvijden, un oraș între Kiev și Vladimir.

2) Gruden, Noemvrie.

Oleg, cei doi fii ai lui Sviatoslav: «Veniți la Gorodeț spre a îndrepta nenorocirea ce s'a întâmplat în Rusia și între noi cari sun'em frați, fiindcă sabia a fost aruncată între noi. Dacă noi nu reparăm această faptă urită, un rău și mai mare se va ivi între noi și fra'ele va începe să ucidă pe fratele său, Rusia va pieri și dușmanii noștri Polovcii vor veni să pună mâna pe noi». David și Oleg auzind aceasta se întristară grozav și plâneră, zicând: «Așa ceva nu s'a mai în'âmplat în familia noastră». Și-și strânseseră numai decât armatele lor și se dușeră la Gorodec, în vreme ce Vladimir era cu armata sa într'o pădure. Atunci Vladimir, Oleg și David trimiseră pe oamenii lor la Sviatopolk spunându-i: «De ce ai săvârșit tu această crimă în țara rusească? De ce ai aruncat sabia în mijlocul nostru? De ce ai orbit pe fratele tău? Dacă ți-a făcut vr'un rău, trebuia să-l acuzi înain'ea noastră. După ce i-ai fi dovedit vina puteai să-l pedepsești. Acum, spune-ne nouă pentru ce greșală l-ai maltratat as'fel»? Sviatopolk zise: «David Igorovici mi-a spus: Vasilko a ucis pe fratele tău Iaropolk, el vrea să te ucidă și pe tine și să pue mâna pe orașele tale, Turov, Pinsk, Berestie și Pogorîna, și că a jurat, el și Vladimir, că Vladimir are să se stabilească la Kiev și Vasilko la Vladim'r. Eu a trebuit, fără voia mea, să-mi apăr capul. Dacă altfel, nu eu, ci David l-a orbit și l-a luat la el». Atunci oamenii lui Vladimir, ai lui David și ai lui Oleg îi ziseră: «Nu te desvinovăți declarând că David l-a orbit. Nu într'un oraș de al lui David, ci în al tău a fost el lipsit de vedere». Cu aceste vorbe ei se despărțiră. A doua zi se voiau, Vladimir, David și Oleg să treacă Dnistrul spre a se duce împotriva lui Sviatopolk și Sviatopolk vru să fugă din Kiev. Locuitorii din Kiev nu-i dădură voie, ci trimiseră pe văduva lui Vsevlad și pe metropolitul Nicolae la Vladimir cu vorba: «Noi te rugăm, principe, pe tine și pe frații tăi, să nu pustiți țara rusească. Căci, dacă voi vă apucați de faceți război între voi, păgânii se vor bucura și vor năvăli în această țară cucerită prin munca și vitejia părinților voștri și a strămoșilor voștri. Apărând țara rusească, ei au cucerit și alte țări și voi voiți acum să dați de mal țara rusească». Văduva lui Vsevlad și metropolitul veniră la Vladimir, îl rugară și-i împărtășiră rugăciunea prin care locuitorii din Kiev se îndatorau să încheie pace spre a-și apăra țara rusească și a face război cu păgânii. Vladimir auzind aceasta plânse și zise: «E adevărat; părinții și strămoșii noștri au apărat țara rusească și noi, noi vrem să o ruinăm». Și el primi favorabil rugăciunea princi-

2) Pogorîna, o regiune lângă râul Goryn, afluent al Pripetului.

pesci, căci el o venera ca pe o mamă, din cauza tatălui său. Căci el fusese foarte iubit de tatăl său și nici pe când era în vîrstă nici după moartea sa, el nu făcu nimic în contra voinții sale. De aceea el ascultă pe principesa ca pe o mamă. El ascultă pe mitropolit, căci el cinstea clerul și nu-i refuză cererea. Vladimir era de fapt un principe uman. El iubea pe metropoliți, pe episcopi și pe egumeni. El iubea mai presus de toate pe călugări și, când aceștia veneau să-l vază, le dădea să bea și să mănânce ca la copii săi. Dacă vedea pe vr'unul că se îmbată sau că face vr'o necuviință, el nu-l osîndea, ci-l lua cu dragoste și-l mîngăia. Dar să revenim la subiectul nostru.

Principesa după ce a fost la Vladimir, veni la Kiev și arătă lui Sviatopolk și locuitorilor din Kiev tot ce s'a zis și că va fi pace. Și începură să-și trimeată unul altuia delegați și se înțelesă să spuie lui Sviatopolk: «Dacă este David care a făcut această nenorocire, tu Sviatopolk, mergi 'n contra lui, prinde-l și gonește-l». Sviatopolk se însărcină cu această afacere, sărutară crucea și încheiară pace.

Dar, în vreme ce Vasilko era la Vladimir, în locul care am spus, în apropierea păresimilor, mă găseam și eu acolo. Intr'o noapte principele David trimise să mă caute. Eu viu; drujina era așezată în jurul său. Mă puse să șez și-mi zise: «Vasilko a vorbit în această noapte lui Ulan și lui Kolcia și a zis: Aud că Sviatopolk și Vladimir sunt pe cale să se ducă în contra lui David: Dacă David m'ar asculta, ar putea trimite un om la Vladimir spre a-l face să se întoarcă din drum, căci știu că a spus că ar părăsi expediția. Du-te deci, cu acești doi oameni, Vasile, de găsește pe Vasilko, omonimul tău, și spune-i: «Dacă tu vrei să trimiți unul din oamenii tăi și dacă Vladimir se întoarce înapoi, îți voi da cetatea care vei vrea, Vsevoloj ¹⁾, Șepol ²⁾ sau Peremil ³⁾». Mă dusei deci să găsesc pe Vasilko și raporțai tot ce a spus David. El răspunse: «Eu n'am spus aceasta, dar am mare nădejde în Dumnezeu. Voiu trimite la Vladimir să-l rog să nu verse sânge din cauza mea. Un lucru mă miră: e că David îmi dă una din cetățile sale. Cât despre Terebovl, ea îmi aparține, acum și în veci». Aceasta în adevăr s'a și întâmplat, căci a fost pus de îndată în stăpînirea posesiunilor sale. Mie însă îmi zise: «Du-te, găsește, pe David și spune-i să-mi expedieze pe Kulmei, vreau să-l trimît la Vladimir». David nu se învoi, ci mă trimîse din nou, zicându-mi «Kulmei

1) *Vsevoloj*, oraș în Volynia.

2) *Șepol*, oraș în Volynia.

3) *Peremil*, oraș în Volynia.

nu e aci». Și Vasilko îmi zise: «Stai un moment». El porunci servitorului său să iasă, se așază lângă mine și-mi zise: «Aflu că David vrea să mă dea Leșilor. Nu s'a săturat el de sângele meu, mai vrea încă să se sature dându-mă lor? Eu am făcut Leșilor mult rău și aveam gândul să le mai fac încă mai mult și să răzbun țara rusă. Dacă el mă dă în mâna Leșilor, eu n'am teamă de moarte. Dar îți voi spune adevărul: Dumnezeu va fi voită desigur să mă pedepsească de îngâmfarea mea. Când mi s'a adus vestea că Berendicii ¹⁾, Pecenegii și Torcii vin împotriva mea, mi-am zis în mine: Când vor sosi Berendicii, Pecenegii și Torcii, voi spune fratelui meu Volodar și David: «Dați-mi cei mai tineri soldați din drujina voastră și voi înșivă, beți și veseliți-vă». Și mă mai gândeam încă. În timpul iernii voiu năvăli în țara Leșilor și până în timpul verii voiu lua în stăpânire țara leșească și voiu răzbuma Rusia. În urmă voiam să invadez în țara Bulgarilor dela Dumăre și să-i supun. În sfârșit aș fi rugat pe Sviatopolk și Vladimir să mă lase să merg contra Polovcilor. Voiu merge, mă gândii eu, contra Polovcilor, să câștig glorie sau să-mi jertfesc viața pentru țara rusească. Eu nu aveam în minte nici un plan, nici contra lui Sviatopolk, nici contra lui David. Jur pe Dumnezeu și pe judecata lui de sus, că nu m'am gândit de loc să fac vr'un rău fraților mei: dar, din cauza îngâmfării mele, Dumnezeu m'a umilit și m'a înjosit».

Când sosi ziua de Paști, David veni să cuprinză volostea lui Vasilko. Și Volodar, fratele lui Vasilko, îl întâlni la Busk ²⁾ și David nu îndrăzni să dea lupta cu Volodar, fratele lui Vasilko și el se închise în Buck și Volodar asedia această cetate. Și Volodar începu să spună: «Tu ai făcut rău și tu nu te căești; amintește-ți câte crime ai săvârșit». David începu atunci să arunce vina asupra lui Sviatopolk, zicând: «Eu am făcut aceasta? A fost într'o cetate a mea? Eu însumi mă temeam să nu mă prinză și să nu mă facă să pătesc la fel. Eu a trebuit să îndeplinesc ceea ce el a hotărât; căci eram în mâinilor lor». Volodar zise: «Dumnezeu numai știe ce a fost. Acum, liberează pe fratele meu și eu voiu încheia pace cu tine». David se bucură, trimise să caute pe Vasilko, îl dete în mâna fratelui său și încheiă pace și se duse fiecare în treaba sa. Vasilko se stabili la Terebovl și David se întoarse la Vladimir. Când sosi primăvara Volodar și Vasilko merseară împotriva lui David și ajunseră înaintea cetății Vsevoloj și David se închise în Vladimir. Ei asediază Vse-

1) Berendicii, popor nomad de rasă turcă, tributari Rușilor. Ei dispar curând din istorie.

2) Busk, oraș în Volynia, voivodatul Ternopol.

volajul, luată această cetate cu asalt și-i dădă foc. Vasilko porunci să omoare pe locuitorii cari fugeau. El își satisfăcu răzbunarea sa asupra unor nevinovați și vărsă sânge nevinovat. În urmă merse în contra Vladimirului. David se închise în Vladimir. Ei blocară cetatea și trimiseră să spună locuitorilor din Vladimir: «Noi n'am venit în contra cetății voastre, nici contra voastră, ci contra dușmanilor Turiak, Lazăr și Vasile, căci ei sunt cei cari au sfătuit pe David și l-au pus să facă răul pe care l-au făcut. Dacă vreți să vă bateți pentru ei, noi suntem gata să ne batem, dacă nu, dați-ne în mâini pe dușmanii noștri». Locuitorii auzind aceasta se adunară și spuseră lui David: «Liberează-i pe acești oameni, noi nu ne batem pentru ei; noi putem să ne batem pentru tine, iar nu pentru ei». Dacă tu nu-i dai, noi vom deschide porțile cetății. Gândește-te atunci tu însuși la scăparea ta». El a fost silit să-i predea. Dar atunci David zise: «Ei nu sunt aici», căci îi trimisese la Luck. Când ei au sosit la Luck, Turiak fugi la Kiev; Lazăr și Vasile se întoarseră la Turiisk. Când poporul a aflat că ei erau la Turiisk ¹⁾, începu să strige în contra lui David cu vorbele: «Predă pe cei ce îți cere, altfel ne predăm noi». David trimise să caute pe Vasile și Lazăr și-i predă. S'a încheiat pacea, Dumnezeu, și a doua zi dimineată, au fost spânzurați Vasile și Lazăr. Oamenii lui Vasilko îi ciuruiră de săgeți... Apoi ridicară asediul cetății. Aceasta a fost a doua răzbunare a lui Vasilko, răzbunare pe care rău a făcut că și-a luat-o. Ar fi fost mai bine să lase aceasta în grija lui Dumnezeu; să lase în sarcina lui, cum zice profetul: «Eu mă voi răzbuna față de inimi săi și de cei cari mă urăsc». Căci el răzbună sângele fiilor săi și face să cază răzbunarea sa asupra inamicilor și asupra celor cari îl urăsc». Când asediatorii au plecat, el deșfăcu pe cei spânzurați și-i îngropă.

Sviatopolk, promițând să gonească pe David, merse în contra Berestiei, la Leși. Când David a aflat despre aceasta, se duse la Leși să ceară ajutorul lui Vladislav. Leșii făgăduiră de a-l ajuta și primiră dela el cinci zeci de grivne de aur zicând: «Vino cu noi la Berestie, căci Sviatopolk ne poartă la o întrevvedere. Acolo te vom împăca cu Sviatopolk». David, ascultându-i, se duse la Berestie cu Vladislav. Sviatopolk era în cetate și Leșii pe Bug. Sviatopolk se înțelese cu Leșii și le-a dat mari daruri pentru ca să-i dea în mână pe David. Și Vladislav zise lui David: «Sviatoslav nu m'a ascultat, întoarce-te acasă». Și David se duse la Vladimir. Și Sviatopolk înțe-

1) Turiisk, cetate în Volynia.

legându-se cu Leși se duse în contra Pinskului, trimițând să-și strângă armata. El înaintă până la Dorogobuj, unde își aștepta armata sa. Apoi se duse în contra lui David până sub zidurile cetății; David se închise aci, așteptând ajutorul Leșilor. Caci îi spusese: «Dacă principii ruși vin în contra ta, noi vom veni în ajutorul tău». Și ei îl înșelară, primind aur și dela David și dela Sviatopolk. Sviatopolk încunjură orașul și rămase înaintea lui timp de șapte săptămâni. David începu să-l roage: «Lasă-mă să ies din oraș». Sviatopolk consimți la aceasta și sărutară crucea. David ieși din oraș și se duse la Cerven. Sviatopolk intră în oraș, în Sâmbăa sfântă și David fugi la Leși. Sviatopolk, după ce a gonit pe David, se puse să facă planuri în contra lui Volodar și Vasilko, spunând: «Aceasta este voința tatălui meu și al fratelui meu». Și porni în contra lor. Când Volodar și Vasilko au auzit aceste vorbe, plecară și ei în contra lui, luând cu ei crucea pe care o sărutase și zisese: «Eu am venit în contra lui David, dar vroau să am pace și prietenie cu voi». Și Sviatopolk își călcă acest jurământ, bizuindu-se pe numărul trupelor sale. Și se ciocniră în câmpia de la Rojna ¹⁾. Când cele două partide se încălecară, Vasilko ridică crucea zicând: «Iată crucea pe care tu ai sărutat-o. Tu mi-ai răpit deja ochii, acum vrei să-mi răpești și viața: crucea aceasta să fie între noi!». Și lupta începu. Trupele se încălecară și mulți oameni evlavioși văzură o cruce, care se ridica deasupra armatei lui Vasilko. Lupta a fost teribilă. Mulți oameni căzură de ambele părți. Sviatopolk văzând aprinderea luptei, fugi la Vladimir. Volodar și Vasilko învingători se opriră zicând, «Ne ajunge, să stăm în fruntariile noastre». Și nu mai merseră mai departe. Sviatopolk fugi la Vladimir. El avea cu el pe cei doi fii ai săi și pe cei doi fii ai lui Iaropolk și pe Sviatoșa ²⁾, fiul lui David Sviațoslavici și restul drujinei sale. Sviatopolk stabilă la Vladimir pe fiul său Mstislav pe care el îl avuse cu o concubină și trimise pe Iaroslav în Ungaria spre a chema pe Unguri în contra lui Volodar și el însuși se duse la Kiev. Atunci Iaroslav, fiul lui Sviatopolk veni cu Ungurii. Cu el era regele Koloman ³⁾ și doi episcopi și se opriră lângă Premysl, dealungul Viagului ⁴⁾ și Volodar se închise în cetate. Cam în acest timp, David sosi dela Leși, își lăsă femea la Volodar și se duse el însuși la Polovci. Boniak îl întâlni. Atunci David se întoarse și se duseră îm-

1) Rojna, o câmpie în Galitia.

2) Sviatoșa, diminutiv dela Sviatoslav.

3) Koloman, regele Ungariei (1095—1114).

4) Viagr, affluent în dreapta Samului, azi Wiar.

preună în contra Ungurilor. În drumul lor ei se opriră să treacă noaptea. La miezul nopții Boniak se sculă, părăsi armata și se puse să urle ca un lup. Un lup îi răspunse și mai mulți lupi începură să urle. Boniak revine atunci și zise lui David: Măine vom învinge pe Unguri». A doua zi Boniak își orândui armata în linie de bătaie. David avea o sută de soldați, Boniak trei sute. El îi așază în trei coloane și plecă în contra Ungurilor. Și în avangardă puse pe Altunopa¹⁾ cu cincizeci de oameni. Incredință steagul lui David și-și împărți trupa sa în două părți, punând cincizeci de oameni la fiecare aripă. Ungurii se așezară în mai multe grupe. Ei erau în număr de 100.000. Altunopa atacă prima grupă și după ce făcu un prim asalt se retrase dinaintea Ungurilor. Ungurii îl urmăriră și în înaintarea lor depășiră pe Boniak. Boniak atacă atunci pe Unguri dela spate. Altunopa se întoarse și nu dădu voie și Ungurilor să se întoarcă. Astfel el omorî un mare număr dintre ei. Și Boniak îi măcelări pe Unguri prinzându-i întocmai ca un șoim care urmărește ciorile. Ungurii fugiră, mulți se înecară în Viagr, alții în San. Fugind dealungul Samului, ei cădeau unul peste altul. Timp de două zile învingătorii îi urmăriră măcelărindu-i. Aci a fost omorît episcopul lor Kupan împreună cu mai mulți boieri. Se spune că au pierit 40.000.

Iaroslav fugi la Leși și ajunse la Bereștie. David însă cuprinzând Suteiska²⁾ și Cervenul, sosi repede și făcu prizonieri pe oamenii din Vladimir. Mstislav se închise în cetate cu o garnizoană, căci el avea cu el locuitori din Pinsk, din Berestie, din Vygoșev³⁾. David înconjură cetatea și o supuse la mai multe asalturi. Odată, el a înaintat până sub poarta cetății. Dar locuitorii aruncau săgeți, cari cădeau mai dese ca ploaia. Mstislav în momentul când urcat pe ziduri se pregătea să tragă, fu atins de o săgeată printr-o ruptură a chirasei sale, sub subsuoară. L-au scos afară și peste noapte muri. Moartea n'a fost făcută cunoscut trei zile, într'a patra s'a anunțat în adunare. Oamenii ziceau: «Uite a murit principele, dacă nu ne predăm, Sviatopolk ne va face să pierim cu toții». Ei trimiseră să-i spue lui Sviatopolk: «Fiul tău e mort și noi, noi suntem istoviți de foame. Dacă tu nu vii, poporul se va preda, nemai putând suporta foamea».

1) *Altunopa*, principe al Cumanilor.

2) *Suteiska*, un oraș în apropiere de Cerven și de Vladimir.

3) *Vygoșev*, oraș în Volynia.

Sviatopolk trimise pe Putiata ¹⁾, voevodul său. Putiata sosi cu o armată la Luck, la Sviatoșa, fiul lui David. Și oamenii lui David erau la Sviatoșa, Căci Sviatoșa jurase lui David: «Dacă Sviatopolk vine împotriva ta, ți-o voi spune». Sviatoșa însă n'a făcut aceasta, ci el puse mâna pe oamenii lui David și merse chiar el în contra lui David. Sviatoșa și Putiata sosiră la cinci August, pe când armata lui David asedia cetatea, și David își făcea siesta; ei căzură asupra lor și începură să-i massacreze. Asediații ieșiră din cetate și începură să ucidă armata lui David. Și David fugi împreună cu Mstislav, nepotul său. Sviatoșa și Putiata luară cetatea și stabiliră aci pe Vasile ca posadnic al lui Sviatopolk. Și Sviatoșa se duse la Luck și Putiata la Kiev. David fugi la Polovci și Boniak îi însoți. David și Boniak merse în contra lui Sviatoșa, la Luck, asediară pe Sviatoșa în cetate și încheiară pace. Sviatoșa ieși din cetate și se duse să găsească pe tatăl său la Cernigov. David însă cuprinse Luckul, și de aci se duse la Vladimir. Atunci posadnicul Basile fugi din cetate și David cuprinse Vladimirul și se stabilă aci.

După doi ani, principii Sviatopolk, Vladimir, David și Oleg ținură o adunare și invitară și pe David Igorovici și-i dădură nu Vladimirul, ci Dorogobujul, unde el și muri, Sviatopolk cuprinse Vladimirul și stabilă aci pe fiul său Iaroslav.

LXXXIII. Negocieri între *principi* (1098—1100).

Anul 6606. Vladimir, David și Oleg merse în contra lui Sviatopolk. Ei se opriră la Gorodeț și încheiară pace, cum am spus în anul precedent. [In acest an Vladimir zidi o biserică de piatră în cinstea Sfintei Maici a lui Dumnezeu în palatul principelui la Pereiaslavl. In acest an Vladimir Monomachul ²⁾ funda o cetate pe Ostr ³⁾ (1098) ⁴⁾].

Anul 6607. Sviatopolk merse în contra lui David la Vladimir și goni pe David, la Leși. In același an Ungurii fură bătuți la Peremyșl [In acest an apăru un semn deasupra Vladimirului în luna lui Aprilie. S'au văzut două cercuri și în aceste două cercuri, ca doi soți

1) Putiata, voivodul lui Sviatopolk.

2) Vladimir Monomachul, fiul lui Vsevlad, fiul lui Iaroslav, mare principe de Kiev (1113—1125), născut la 1053.

3) Ostr, afluent al Desnei, guverna. Cernigov.

4) Acest pasagiu nu se găsește în toate manuscrisele și nici în traducerea lui Trautmann.

până la ora a șasea. Și noaptea s'a văzut ca trei steaguri luminoase până la auroră ¹⁾. În acest an Meislav, fiul lui Sviatopolk, fu omorât la Vladimir la 12 Iunie (1099).

Anul 6608, Mstslav fugi de David pe mare, la 10 Iunie. Tot în acest an pacea fu încheiată între frații Sviatopolk, David, Vladimir și Oleg la Uvetici ²⁾. La 30 aceeași lună, se adună în această localitate frații Sviatopolk, David, Oleg, Vladimir; David Igorovici veni la ei și le spuse: «De ce m'ați făcut să viu? Iată-mă. Cui i-am făcut eu vr'un rău?». Și Vladimir îi răspunse: «Tu ne-ai trimis să spunem: Fraților, eu vreau să viu și să mă plâng de nedreptățile ce mi s'au făcut. Iată-te. Tu ești așezat pe același covor, ca și frații tăi: de ce nu te mai plângi? Cine din noi ți-a făcut vr'un rău?». Și David nu răspunse nimica. Toți frații săi încălecară, și Sviatopolk era călare cu drujina sa. David și Oleg cu a lor, la o oare care distanță unul de altul. Și David Igorovici se ținea la o parte. Ei nu-l lăsară lângă ei, dar se eșătură în privința lui fără de eș. După ce s'au consătituit, ei își trimiseră oamenii lor la David. Sviatopolk trimise pe Putiata, Vladimir pe Orgost și Ratibor; David și Oleg trimiseră pe Torcin. Trimisii sosiți la David îi epuseră: «Iată ce epun frații tăi: noi nu voim să te lăsăm să gezi la Vladimir, fiindcă tu ai ridicat sabia în contra noastră, ceea ce până acum nu s'a mai întâmplat în țara rusească. Cu toate acestea, noi nu te băgăm în închisoare, noi nu-ți facem nici un rău, dar îți îngăduim cele ce urmează: Du-te și te stabilește la Bujskii Ostrog ³⁾, un loc fortificat; Sviatopolk îți dăruiește Duben ⁴⁾ și Certoryisk ⁵⁾. Vladimir îți dăruiește două sute de grivne, David și Oleg două sute de grivne». În urmă, ei trimiseră soli la Volodar și Vasilko: «Ia pe fratele tău Vasilko cu tine și Peremysl eă vă aparțină ca voloște comună. Rămâneți împreună, dacă aceasta vă convine, dacă nu, lasă aci pe Vasilko, noi îl vom înțreține aci; dați-ne însă înapoi robii noștri și pe supușii noștri». Nici Volodar nici Vasilko nu primiră aceas'a și David se stabili la Busk ⁶⁾ și în urmă Sviatoslav dete lui David Dorogobujul, unde muri și Vladimirul îl dăruie fiului său Iaroslav (1100).

1) Acest pasagiu nu se găsește în toate manuscrisele și nici în traducerea lui Trautmann.

2) *Uvetici*, localitate în regiunea Kievului.

3) *Bujskii Ostrog*, localitate lângă Bug.

4) *Duben*, oraș în Volynia, azi Dubno.

5) *Certoryisk*, oraș în Volynia.

6) *Busk*, oraș în Volynia.

LXXXIV. *Noui negocieri (1101).*

În anul 6609 muri Vseslav, principe de Polock, Miercuri la 14 Aprilie, la ceasul nouă din zi. În același an Iaroslav Iaropolkoviici din Berestie declară războiu. Sviatopolk merse împotriva lui, îl surprinse în cetatea sa, îl prinse, îl puse în lanțuri și-l duse la Kiev. Metropolitul și egumenii interveniră pentru el și dobândiră iertarea lui Sviatopolk. Il conduseră la mormântul sfinților Boris și Gleb, îi scoaseră lanțurile și-i dădură libertatea. În acest an, toți frații Sviatopolk, Vladimir, David și Oleg și de asemenea Iaroslav se întruniră la Zolotoea ¹⁾. Și toți principii Polovcilor trimiseră delegați la toți acești frați spre a cere pace. Principii ruși le răspunseră: «Dacă vrei pace, să ne întâlnim la Sakov ²⁾. Și Polovcii trimiseră soli și reunirea avu loc la Sakov și încheiară pace cu Polovcii și primiră unii dela alții obstatice, la 15 Septembrie. Apoi se despărțiră. [În acest an Vladimir ridică o biserică catedrală în cinstea sfintei Maici a lui Dumnezeu la Smolensk (1101) ³⁾].

Anul 6610. Iaroslav, fiul lui Iaropolk fugi din Kiev la 1 Octombrie. La sfârșitul acestei luni Iaroslav, fiul lui Sviatopolk, atrase într-o cursă pe Iaroslav, fiul lui Iaropolk, îl prinse pe malurile Nurei ⁴⁾ și-l aduse la tatăl său Sviatopolk; ei îl puseră în lanțuri. În acest an, la 20 Decembrie, Mstislav fiul lui Vladimir, veni cu Novgorodenii. Căci Sviatopolk făcuse cu Vladimir o învoială în virtutea căreia Sviatopolk trebuia să ocupe Novgorodul și să stabilească pe fiul său aci, iar Vladimir să stabilească pe fiul său la Vladimir. Mstislav veni la Kiev și se adunară într-o adăie împreună și oamenii lui Vladimir ziseră: «Iată că Vladimir a trimis pe fiul său aci și locuitorii din Novgorod se găsesc așezați acolo și au să prinză pe fiul său și să-l ducă la Novgorod, iar Mstislav să se ducă la Vladimir». Locuitorii din Novgorod, ziseră lui Sviatopolk: «Principe, noi am fost trimiși la tine și ni s'a spus: Noi nu vrem nici pe Sviatopolk nici pe fiul său. Dacă fiul tău are două capete, trimite-ni-l. Voevodul ne-a dat pe acest principe și noi l-am crescut ca pe principele nostru, iar tu, tu ne-ai părăsit». Sviatopolk avu o mare discuție cu ei.

1) *Zolotoea*, un râu în fața Kievului, afluent al Dniprului.

2) *Sakov*, oraș în regiunea Pereiaslavlului.

3) Acest pasagiu nu se găsește în toate manuscrisele și nici în traducerea lui Trautmann.

4) *Nura*, afluent al Bugului.

Și cum ei nu voiau să cedeze, ei luară pe Mstislav și se duseră la Novgorod (1102).

În acest an apărură pe cer un semn, la 29 Ianuarie, timp de trei zile. S'au văzut un fel de auroară aprinsă la răsărit, la miază zi, la apus și la mieznoapte și a fost toată noaptea o lumină la fel cu cea de lună plină. Tot în acest an a fost un semu în lună, la 5 Februarie. La 7 din această lună, s'a văzut un semn în soare. El a fost înconjurat de trei curcubeie. Și erau și alte curcubeie unul în dosul celuilalt. Văzând aceste semne, credincioșii se rugară de Dumnezeu cu suspine și cu lacrimi ca să le prefacă în prevestiri fericite. Căci printre semne, unele sunt socotite bune și altele rele. Anul următor Dumnezeu însuflă un gând principilor ruși. Ei se hotărâră să facă războiul Polovcilor și să le invadeze țara. Acest proiect s'a adus la îndeplinire cum vom arăta, în anul următor. În acest an muri Iaroslav, fiul lui Iaropolk, la 11 August. În acest an fiica lui Iaropolk Sbylava se duse în Polonia să se mărite cu Boleslav, la 11 Noiembrie. [În acest an lui Vladimir îi se născu un fiu care fu numit Andrei (1102)] ¹⁾.

LXXXV. *Victoria asupra Polovcilor* (1103).

Anul 6611. Dumnezeu dăte un gând bun principilor ruși Sviatopolk și Vladimir. Ei s'au adunat la Dolobsk ²⁾ ca să ție sfat. Sviatopolk se așază cu drujina sa, Vladimir cu a sa în același cort. Și drujina lui Sviatopolk începu să delibereze și să grăiască astfel: «Primăvara nu e timpul bun de luptă, vom ruina pe smerzi și câmpurile lor». Vladimir zise: Eu mă mir, o drujină, de a vă vedea cu atâta grije pentru caii, cu cari țărani ară. Cum nu vă gândiți voi că îndată ce țăranul va începe să are, Polovțul va sosi, îl va lovi cu săgețile sale, îi va lua calul, va pătrunde în oate, îi va prinde femeea sa și pe fiii săi, și toate averile sale. Astfel voi aveți teamă pentru cai și nu aveți teamă pentru însuși țăranul». Și drujina lui Sviatopolk nu putu să-i răspundă nimic. Și Sviatopolk zise: «Frate, eu sunt gata» și se sculă și Vladimir și zise: «Frate, tu aduci Rusiei un mare serviciu». Și trimiseră să spună lui Oleg și David: Veniți cu noi în contra Polovcilor; noi sau vom trăi sau vom muri», David îi ascultă. Oleg nu

1) Acest pasagiu nu se găsește în toate manuscrisele, nici în traducerea lui Trautmann.

2) *Dolobsk*, o localitate pe malul Dniprului.

voi, ci se scuza zicând: «Eu nu sunt prea bine». Vladimir îmbrățișă pe fratele său și se duse la Pereiaslavl. Și cu el Sviatopolk și David Sviatoslavici și David Vseslavici și Mstislav, nepotul lui Igor și Viaceslav Iaropolkovici și Iaropolk Vladimirovici. Ei pleacă și călări și cu corăbiile. Ajunseră mai jos de Cataractele Dniprului și se opriră în locurile joase de lângă insula Chortica¹⁾. Se urcară pe cai, infanteriștii ieșiră din corăbii și merșeră timp de patru zile, și ajunseră la Suten²⁾. Polovcii auzind de sosirea Rușilor se adunară în mare număr și ținură sfat. Urusoba³⁾ zise: Să cerem pace Rușilor, căci ei se vor bate cu îndârjire în contra noastră, fiindcă noi am adus mult rău țării rusești. Cei mai tineri ziseră lui Urusoba: «Dacă tu ai teamă de Ruși, noi nu ne temem: noi îi vom bate, vom merge în țara lor și le vom cuprinde cătățile. Cine îi va scăpa de noi?». Principii ruși și toată armata făceau rugăciuni lui Dumnezeu și prea curatei Maicii sale. Unii ofereau kutia⁴⁾, alții pomană săracilor, alții daruri mănăstirilor. Și pe când se rugau astfel, Polovcii porniră împotriva lor. Ei puseră în capul avangardei lor pe Altunopa care era renumit pentru vitejia sa.

Principii ruși trimiseră și ei avangarda lor. Ea surprinse avangarda lui Altunopa, dădu buzna peste el și îl ucise și pe el și pe ai săi. Nimeni dintre cei cari erau cu el nu scăpă, ci toți au fost măcelăriți. Trupele Polovcilor sosiră acum dese ca arborii din pădure, încât nu se putea să-i cuprinzi dintr'o privire. Rușii merșeră în contra lor. Și marele Dumnezeu bagă o mare groază în sufletul Polovcilor. Ei fură cuprinși de spaimă și de cutremur în fața trupelor rusești, și înăntau încet și chiar caii lor nu mai aveau juțală în picioarele lor. Ai noștrii însă, călăreți și pedestrași, se repezina asupra lor cu înfocare. Polovcii văzând entuziasmul Rușilor împotriva lor înaintea chiar de a se fi încăerat, o luară la fugă din fața trupelor rusești. Soldații noștri îi urmăriră și-i măcelăriră. Era la 4 Aprilie, când Dumnezeu trimise această izbândă credincioșilor principii ruși, și tuturor creștinilor și a adus dușmanilor această mare înfrângere. În această luptă periră douăzeci de principii: Urusoba, Kocii, Arslanopa, Kitanopa, Kuman, Asup, Kurtyk, Cenegrepa, Surbar și alții. Beldiuz fu făcut prizonier. În urmă frații se repausară după victorie. Pe Beldiuz

1) Chortica, o insulă în Dnipru, în fața râului Chortița.

2) Suten, localitate neidentificată, în regiunea Cumanilor.

3) Urusoba. Compară numele cu cel de Thonusoba al unui duce peceneg, la Anonymus. *Izv. Ist. Rom.* I, p. 70.

4) Kutia, adică colaci, pomană pentru sufletele celor morți.

il conduseră la Sviatopolk. El începu să ofere pentru libertatea sa aur, argin', cai și vite. Sviatopolk însă îl trimise la Vladimir. Când sosi, Vladimir îi zise: «Voi sunteți pedepsiți pentru nelegiuirea voastră, căci voi ați jurat adesea și cu toate acestea ați făcut război în Rusia. Dece n'ai învățat tu pe fiii tăi și pe familia ta să nu calce jurămintele? De ce ați vărsat voi sânge creștinesc? Acest sânge să cază asupra capului tău». Și porunci să-l omoare și-l tăiară în bucăți. Apoi toți frații se adunară și Vladimir zise: «Iată ziua ce ne-a dat-o Domnul. Trebuie să ne bucurăm și să ne veselim într'însa, căci Domnul ne-a scăpat de dușmanii noștri: el i-a umilit, a zdrobit capul șerpilor și prada lor a dat-o ca hrană poporului rus». În adevăr ei luară atunci oile, boii, caii, cămilele, corturile cu uneltele și cu sclavii. Ei luară ca prizonieri pe Pecenegi și Torci cu corturile lor. Și se întoarseră în Rusia cu o bogată pradă și cu o mare victorie (1103).

În anul acesta veniră lăcustele la 1 August. La 18 August din această lună Sviatopolk se duse să reclădească cetatea Juriev pe care o arseră Polovcii. În acest an Jaroslav se bătă cu Mordvinii, la 4 Martie și Jaroslav a fost învins.

LXXXVI. *Diferite evenimente* (1104—1107).

Anul 6612. Fiica lui Volodar a fost dusă la Constantinopol la 20 Iulie, unde s'a măritat cu fiul împăratului Alexios¹⁾. Tot în acest an, Predslava, fiica lui Sviatopolk a fost dată în căsătorie fiului regelui Ungariei, la 21 August. În acest an metropolitul Nicephor veni în Rusia la 6 Decembrie. La 13 din aceeași lună muri Viacelav, fiul lui Jaropolk. La 18 din aceeași lună metropolitul Nikephor fu instalat în scaunul său. La sfârșitul acestui an, Sviatopolk trimise pe Putiata și Vladimir trimise pe fiul său Jaropolk, în contra Minsku-lui, și Oleg însuși se duse împotriva lui Gleb, după ce a prins pe David Vseelavici, și sau întors înapoi fără să fi făcut vr'o ispravă. Lui Vladimir îi se născu un fiu pe care l-a numit Briacislav. În acest an a fost un semn pe cer. Soarele a fost înconjurat de un cerc, și în centrul cercului era o cruce și în centrul acestei cruci era soarele. În afară de cerc, de cele două părți, doi sori, și peste soare, la o parte de cerc, un curcubeu, ale cărui coarne erau spre Nord. Un semn la fel a fost în lună la 4, 5 și 6 Februarie. Acest semn a fost în soare timp de trei zile, și timp de trei nopți în lună (1104).

1) *Alexios Komnenos*, împărat în Byzanț (1081—1118).

Anul 6613. [Acoperişul Sfântului Andrei se prăbuşi]¹⁾. Metropolitul stabili pe Amphiloc episcop la Vladimir, la 27 August. Tot în acest an, la 12 Noembrie, stabili pe Lazăr la Pereiaslavl şi stabili pe Mina la Polock, la 18 Decembrie. [În acest an o stea cu coadă se arată la apus şi a stat o lună. În acest an Boniak se duse iarna la Zaruba, bătu pe Torci şi pe Berendici (1105)]¹⁾.

Anul 6614. Polovcii pustiiră ţinutul din jurul Zareciskului²⁾ şi Sviatopolk trimise în contra lor pe Ioan şi pe Ivan Zachariici, Chazarii, şi ei respinseră pe Polovci dincolo de Dunăre, şi le-au luat prăzi. În acest an muri Ioan, un bătrân venerabil care trăise într'o frumoasă bătrâneţe, de nouăzeci de ani. Trăind după legea Domnului, era dintre cei mai drepţi. Eu am învăţat dela el multe lucruri, şi le am însemnat în aceste amale. Căci era un om virtuos, afabil, modest şi care se abţinea de la toate. Mormântul său se vede şi azi în mănăstirea Peşterilor, într'o capelă, unde corpul său a fost depus la 24 Iunie. În acest an Eupraxia, fiica lui Vsevlad, se făcu călugăriţă la 6 Decembrie. [În acest an a fost în luna lui August o întunecime de soare]¹⁾. În acest an Izbygnev fugi la Sviatopolk (1106). În acest an Sviatopolk, fiul lui David, nepotul lui Sviatoslav se făcu călugăr la 17 Februarie. În acest an Semgallii învinseră pe toţi fiii lui Vseslav şi omorîră nouă mii de soldaţi din drujina lor (1107).

LXXXVII. *Victoria asupra Polovcilor. Tratat, căsătorii* (1107).

Anul 6615. Anul întâi al indicaţiunii, al patrulea an din ciclul lunar şi al optulea din ciclul solar. În acest an muri principesa, soţia lui Vladimir, la 7 Mai. Tot în această lună, Boniak făcu o expediţie şi luă ca pradă cai dela Pereiaslavl. În acest an Boniak şi Şarukan, bătrânul, şi mai mulţi alţi principii, veniră să asedieze Lubenul³⁾. Dar Sviatopolk, Vladimir, Oleg, Sviatoslav, Metislav, Viaslav, Iaropolk merseră în contra Polovcilor, la Luben. La şase ore sara trecură printr'un vad peste Sula şi începură să-i atace strigând împotriva lor. Polovcii se înspăimântară şi în groaza lor, nu putură nici măcar să-şi desfăşoare steagurile, ci fugiră, unii agăţându-se de caii lor, alţii pe jos. Soldaţii noştri începură să-i urmărească şi să-i omoare; luară pe unii şi urmăriră pe alţii până la râul

1) Această frază nu se găseşte în toate manuscrisele şi nici în traducerea lui Trautmann.

2) Zarecisk, oraş în Volynia.

3) Luben, oraş pe malul drept al râului Sula.

Khorol ¹⁾. Aci uciseră pe Taz, fratele lui Boniak și prinsesă pe Suger și pe fratele său, Șarukan însă scăpă cu greutate și și-au părăsit tabăra pe care au cuprins-o soldații ruși, cari se întoarseră apoi acasă victorioși. Sviatopolk se înapoia atunci la mănăstirea Peșterilor, în ziua adormirii Maicii Domnului, la ora utreniei. Și frații îl îmbrățișară cu mare bucurie, fiindcă dușmanii noștri fuseseră învinși (prin rugăciunile Sfintei Maici a lui Dumnezeu și a Sfântului nostru părinte Theodosie. Căci Sviatopolk avea acest obicei. Când pleca la războiu, sau în vr'o călătorie, el îngenunchia mai întâi la mormântul lui Theodosie, primea binecuvântarea egumenului, se ruga și apoi pornea (1107).

În acest an muri principesa mamă a lui Sviatopolk, la 4 Ianuarie. În același an și în aceeași lună Vladimir, David și Oleg meraseră să găsească pe cei doi Aiepa și încheiară pace. Și la 12 Ianuarie Vladimir căsătorii pe fiul său Gheorghe cu fiica lui Aiepa, nepoata lui Osen și Oleg își căsătorii pe fiul său cu fiica lui Aiepa Girgen.

La 5 Februarie a fost un cutremur de pământ noaptea înainte de auroră.

LXXXVIII. *Theodosie înscris în synodic. Diferite întâmplări.*

Anul 6616. Bisericii Sfântului Mihail cu cupola de aur i s'a pus temelia de principele Sviatopolk la 11 Iulie și s'a terminat sufragiul mănăstirii Peșterilor, Theoctist fiind egumen; el o zidă din ordinul lui Gleb și cu cheltuiala sa. În acest an s'a revărsat apa din Dnipro, din Desna și din Pripet. În acest an Dumnezeu a dat o inspirație lui Theoctist, egumenul mănăstirii Peșterilor și el i-o insuflă lui Sviatopolk, că anume ar trebui înscris Theodosie în synodic, sub cuvânt că aceasta ar plăcea lui Dumnezeu. Sviatopolk se bucură de această idee și făgădui să facă așa [îndată ce ar cunoaște viața lui Theodosie. Sviatopolk studiază dedi viața lui Theodosie] ²⁾ și porunci Metropolitului și tuturor episcopilor să fie înscris în synodic ³⁾. Toți episcopii îl înscriseră cu bucurie și declarară că-l vor aminti în toate sinoadele lor. În acest an muri Catherina, fiica lui Vsevlad, la 11 Iulie. În acest an fu terminată cupola bisericii sfintei Maici a lui

1) *Khorol*, un râu în regiunea Pereiaslavl.

2) Fraza aceasta nu se găsește în toate manuscrisele și nici în traducerea lui Trautmann.

3) *Synodic*, este pomelnicul celor ce trebuiau amintiți în slujbele religioase.

Dumnezeu la Klov¹⁾, biserică fondată de episcopul Ștefan, care a fost mai înainte egumenul mănăstirii Peșterilor.

Anul 6617. Eupraxia, fiica lui Veslav muri la 10 Iulie. A fost înmormântată în mănăstirea Peșterilor, aproape de poarta dela miazăzi. În acest loc se ridică peste ea o capelă, unde-i repauzează astăzi corpul. Tot în acest an la 2 Decembrie Dumitru, fiul lui Ivor, cuceri corturile Polovcilor pe Don. A luat o mie. Vladimir îi trimisese (1109).

LXXXIX. *Infrângerea Polovcilor. Digresie asupra îngerilor* (1110).

Anul 6618. În timpul primăverii Sviatopolk, Vladimir și David merseră împotriva Polovcilor, ajunseră până la râul Voin și se întoarseră.

[În acest an Polovcii veniră și făcură războiu în jurul Pereiaslavlului. În acest an Polovcii întorcându-se acasă, cuprinseră mai multe sate]²⁾.

În acest an a fost o arătare în mănăstirea Peșterilor, la 11 Februarie. O coloană de foc se înălță dela pământ până la cer. Fulgere luminară tot pământul și cerul; a tunat la ora unu din noapte și toată lumea a văzut aceasta. Această coloană se ridică la început deasupra sufrageriei de piatră așa că crucea nu se mai vedea. Apoi coloana, după ce s'a oprit un moment, se ridică deasupra bisericii și se duse să se așeze deasupra mormântului lui Theodosie. În urmă ea se înălță în aer ca și când s'ar îndrepta spre răsărit și dispăru. Nu era o coloană de foc, ci o arătare de înger. Căci îngerii se arată sub chipul unei coloane de foc, sau al unei flacări, cum spune David: «El face îngerii săi ca duhuri și servitorii săi, ca foc care arde». Ei sunt trimiși din porunca lui Dumnezeu acolo unde vrea Domnul și creatorul tuturor lucrurilor; căci îngerul vine în locurile binecuvântate, în casele de rugăciune și acolo el își arată puterea, sub forma unei coloane, a unei flacări, sau sub altă formă accesibilă omului. Căci omul nu poate să vadă figura îngerilor, după cum nici marele Moise nu putu să vadă figura îngerului. Căci era o coloană de nori aceea care îl conducea, ziua, și o coloană de foc noaptea. Dar, nu era o coloană aceea care conducea pe Evrei, ci un înger care mergea înaintea lor noaptea și

1) Klov, o colină aproape de Kiev.

2) Acest pasagi nu se găsește în toate manuscrisele și nici în traducerea lui Trautmann.

ziua. Arătarea anunța ceea ce trebuia să se întâmple și aceea se și întâmpla. Și anul următor, n'a fost un înger care conduse pe Evrei în contra străinilor și a dușmanilor? Cum s'a spus: «Un înger va merge înaintea ta», și încă: «Îngerul va fi cu tine» ¹⁾. Cum spune profetul David: «El poruncește îngerilor să vegheze asupra ta». Iată ce scrie prea înțeleptul Epiphani: Fiecărei creaturi îi s'a dat un înger, un înger norilor, cetii, zăpezilor, grindinilor, gheturilor, buhaturilor, tunetelor, iernelor, căldurilor, toamnelor, primăverilor, verilor. Ori ce spirit are creatura sa pe pământ sau în abisurile misterioase. Asemene sub pământ și în umbrele infernului și în abisuri, ele erau odinioară la suprafața pământului și ele sunt cele ce fac umbră, sară și noapte, și luminează și ziua. Ori ce creatură are un înger. Un înger a fost dat fie cărui ținut epre a veghea asupra lui, chiar dacă ar fi fost ocupa' de păgâni. Dacă mânia lui Dumnezeu se ridică în contra unei țări, el ordonă îngerului acestei țări de a se pune în războiu contra altei țări. Și îngerul țării nu se opune poruncii lui Dumnezeu. Aceasta s'a întâmplat la noi. Dumnezeu a trimis în contra noastră, pentru păcatele noastre, pe dușmanii noștri păgâni și ei ne-au învins din porunca lui Dumnezeu. Dacă cineva pretinde că nu sunt îngeri la păgâni, n'are decât să vadă cum Alexandru din Macedonia, după ce și-a reunit armata sa și a mers în contra lui Darius, a bătut toate țările din răsărit și din apus, a bătut pe Egipteni, a bătut pe Aram și a ajuns până la insulele marii. Și a hotărît să pună mâna pe Ierusalim și să bată pe Evrei, fiindcă trăiseră în pace cu Darius și el merse în contra lor cu întreaga armată și-și stabilă tabăra și se odihni. Când veni noaptea, el era culcat în patul său sub cort. Deschizând ochii, el văzu un om în picioare de asupra sa, cu o sabie goală în mână și această sabie ardea ca un fulger și el o agita de asupra capului regelui. Și regele avu o mare teamă și zise: «Doamne, nu mă face să pier!». Și îngerul îi zise: «Dumnezeu m'a trimis ca să umilesc înaintea ta pe regii cei mari și multe popoare. Eu merg deci înaintea ta și te ajut; dar acum să știi că vei muri, fiindcă ai hotărît să cucerești Ierusalimul, să faci rău preoților și poporului lui Dumnezeu». Și regele zise: «Te rog, Doamne, iartă acum păcatele servitorului tău. Dacă aceasta nu-ți place, mă voi întoarce acasă». Și îngerul îi zise: «Nu te teme, du-te la Ierusalim și vei vedea la Ierusalim un om, care samănă cu mine; cazi cu fața la pământ, înghenunchează înaintea acestui om și fă tot ce-ți va spune și nu

1) Aci se termină, după unele manuscrise, cronica lui Nestor.

călca poruncile sale; căci în ziua când le vei călca, vei muri». Regele se sculă, se duse la Ierusalim și după ce a intrat aci, întrebă pe preoți, dacă trebuie să meargă împotriva lui Darius. Ei îi arătară cărțile profetului Daniel și-i spuseră: «Tu ești berbecule și el este mielul, tu-l vei distruge și-i vei prăpădi împărăția». Alexandru r'a fost condus de înger? N'a învins el pe toți păgânii și pe toți Grecii adoratori de idoli?

Astfel acești păgâni au fost aruncați asupra noastră pentru păcatele noastre. Să se știe deci, că la creștini, nu este numai un singur înger, dar atâția îngeri, câți oameni botezați sunt, mai ales la principii noștri evlavioși. Ei nu pot să se opună voinței divine, ci ei roagă pe Dumnezeu cu căldură pentru creștini. Ceea ce s'a și întâmplat, grație rugăciunilor sfintei Maici a Domnului, și a Sfinților îngeri. Dumnezeu are milă de noi, el ni-a trimis îngerii săi în ajutorul principilor ruși, contra păgânilor. Căci astfel a zis el lui Moise: «Îngerul meu va merge înaintea feții tale», așa precum l-am văzut. Iar acest semn s'a arătat la 11 Februarie.

XC. *Expedițiuni în contra Polovcilor. (1111).*

Anul 6619. Dumnezeu dăte o inspirație lui Vladimir și el începu să grăiască fratelui său Sviatopolk, îndemnându-l să meargă în primăvară în contra păgânilor. Sviatopolk transmise drujinei sale cuvântul lui Vladimir. Ei îi spuseră: «Nu este încă timpul de a smulge pe țaran de pe câmpul său». Sviatopolk trimise să spună lui Vladimir: «Ar fi bine să ne întâlnim și să ne înțelegem cu drujina». Trimisii lui Sviatopolk se duseră la Vladimir și-i repetară vorbele lui Sviatopolk. Vladimir veni deci, se întâlniră la Dolobsk și se așezară în același cort; Sviatopolk cu drujina sa și Vladimir cu drujina sa. Și după ce s'a făcut liniște Vladimir zise: «Frate, tu ești mai mare: începe să spui cea ce trebuie noi să facem pentru țara rusească». Sviatopolk replică: «Frate, începe». Și Vladimir zise: «Dacă eu vorbesc, drujina ta și a mea au să spună că eu ruinez pe țărani și câmpurile lor. Dar, ceea ce mă miră, frate, este că voi regretați pentru țărani și pentru caii lor și nu vă gândiți că la primăvară, când țăranii vor începe să are cu caii lor, vor veni Polovcii, vor uide pe țaran cu săgețile, îi vor lua calul, îi vor lua femeia și copiii și-i vor arde coliba¹⁾. De ce nu vă gândiți la aceasta?» Și toată

1) Aceste vorbe au fost spuse și mai înainte.

drujina a zis: «Aşa e». Şi Sviatoslav zise: «Frate, eu sunt gata să merg cu tine». Şi trimiseră la David Sviatoslavici poruncindu-i să meargă cu ei. Vladimir şi Svatopolk se ridicară, se îmbrăţişară şi merseră împreună în contra Polovcilor. Sviatopolk era cu fiul său, Iaroslav şi Vladimir cu fiii lor, David cu fiul său. Şi nădejdea şi-o puneau în Dumnezeu, în sfânta lui Maică şi în sfinţii îngeri. Ei porniră în a doua Duminecă din păresimi şi într-o Vineri ajunseră la Sula şi Sâmbătă trecură râul şi ajunseră la Khorol. Aci îşi lăsară săniile şi continuară Duminecă drumul, când se sărută crucea şi în urmă ajunseră la Psel ²⁾. După ce au ajuns la râul Golta³⁾, se opriră şi aşteptară armata (apoi ajunseră la Vorskla⁴⁾). Miercuri sărutară crucea cu multe lacrimi, punându-şi în ea toată nădejdea lor. Apoi trecură mai multe râuri şi după a şasea Duminică din păresimi, Marţi, ajunseră la Don. Îşi pregătiră armele, îşi orânduiră trupele în linie de bătaie şi înaintară sub zidurile cetăţii lui Şarukan⁵⁾. Principele Vladimir porunci preoţilor să meargă înaintea trupelor cântând imnuri în cinstea sfintei cruci şi cântecele Sfintei Maici a Domnului. Ei sosiră sub zidurile cetăţii seara. Luni ieşiră delegaţii din cetate, salutară pre principii ruşi şi le aduseră peşte şi vin. Ei trecură noaptea în această ţară. Miercuri ei ajunseră la Sugrov ⁶⁾ şi arseră aceeaşi cetate. Joi se îndepărtară de Don. Vineri dimineaţa la 24 Martie, Polovicii se strânseră la un loc, îşi aranja ră armata şi începură lupta. Principii noştri îşi puseră nădejdea în Dumnezeu zicând: «Chiar dacă ar trebui să pierim aci, să ne batem vitejeşte». Ei se îmbrăţişară, şi ridicându-şi ochii spre cer, invocară pe Atotputernicul. Lupta începu, şi deveni crâncenă. Dumnezeu se uită la străini cu mânie şi ei căzură înaintea creştinilor. Astfel fură învinşi străinii şi a pierit un mare număr dintre ei de mâna principilor şi a armatei ruseşti, aproape de fluviul Degeia ⁷⁾ şi Dumnezeu veni în ajutorul principilor ruşi. Şi s'a adus mulţumită lui Dumnezeu în această zi şi a doua zi Sâmbătă se celebră sărbătoarea învierii lui Lazăr şi a Bunei Vestiri. Ei petrecură astfel Sâmbăta şi Dumineca în a aduce slavă lui Dumnezeu. Dar Luni în săptămâna Paştilor străinii îşi adunară trupele în

2) *Psel*, un râu, afluent în stânga Dniprului.

3) *Golta*, azi Gotva, afluent al Pselului.

4) *Vorskla*, afluent în stânga Dniprului.

5) *Şarukan*, principe al Polovcilor.

6) *Sugrov*, o cetate în ţara Polovcilor.

7) *Degeia*, un râu în ţara Polovcilor.

mare număr, și înaintară ca o pădure mare și cu miile lor atacară trupele rusești. Dumnezeu trimise un înger în ajutorul principilor ruși. Polovcii și Rușii se încăierară și în prima ciocnire a scuturilor, zgomotul răsună ca un tunet, lupta fu crâncenă și soldații căzură de ambele părți. Și Vladimir înainta cu soldații săi și David cu ai săi și Polovicii la vederea lor întoarseră spatele și fugiră. Ei căzură înaintea trupelor lui David, lovite de un înger invizibil, astfel precum au văzut mai mulți oameni: capete lăiate fără să se știe cum cădeau la pământ. Ei fură bătuiți în Lumea sfântă, la 27 Martie. Un mare număr de inimici periră la râul Salnița ¹⁾ și Dumnezeu deslegă pe poporul său. Sviatopolk, Vladimir și David laudară pe Dumnezeu care le-a dat o astfel de victorie asupra barbarilor și ei luară multă pradă, mari bogășii, cai, boi, oi și făcură mulți prizonieri. Și ei întrebară pe prizonieri: «Cum se face că fiind așa de puternici și numeroși voi n'ați putut rezista și ați fugit dela început? Ei răspunseră: «Cum am putea să ne batem cu voi, când alții mergeau călare înaintea voastră acoperiți de arme strălucitoare și teribile și vă dedeau ajutor?» Nu sunt aceștia oare trimiși de Dumnezeu în ajutorul creștinilor? Un înger a fost cel ce a inspirat lui Vladimir să ridice pe frații săi în contra barbarilor. S'a văzut, cum am spus-o, un semn în mănăstirea Peșterilor; era o coloană de foc care se ținea deasupra sufrageriei și care în urmă se îndreptă către Gorodeț. Vladimir era atunci la Rodosyn ²⁾ și îndată ce îngerul l-a inspirat, el s'a pus să îndemne pe ceilalți, precum am spus. De aceea e drept să laudăm pe îngeri, cum spune Sfântul Ioan Chrysostomul; căci cântând fără încetare înaintea Domnului ei îl fac îndurător și bun pentru oameni. Ingerii, zic, sunt apărătorii noștri și luptă împotriva inamicilor noștri. Printre ei este arhanghelul Mihail care dispută diavolului corpul lui Moise. El se luptă cu regele Persiei spre a asigura libertatea poporului său. Ingerii împărțiră pe oameni din ordinul lui Dumnezeu și dădură șefi națiunilor. Și Dumnezeu însărcină pe un înger să ocrotească pe Perși și a încredințat lui Mihail paza celor tăiați împrejur și el a stabilit hotarele lor nu într'o pornire de neîmpăcată mânie, ci printr'o vorbă plină de milă. Acest înger a băgat pe Evrei în robia Persilor; tot acest înger i-a condus la libertate și a ridicat o rugăciune caldă către Dumnezeu zicând: «Dumnezeule a tot puternic, când vei avea tu milă de Ierusalim și de cetățile lui Israel pe cari le-ai îndepărtat dela tine de șaptezeci de

1) Salnița, un râu în Podolia. În Salnița găsim radicalul sal, sare.

2) Rodosyn, localitate încă neidentificată.

ani». Daniel îl văzu: «Fața sa era strălucitoare ca fulgerul, ochii săi erau ca luminile; brațele sale și picioarele sale luceau ca arama. Vocea sa răsună cât cea a unui popor întreg. Era, de asemenea, un înger cel care a făcut să se înapoieze măgarul și întoarse pe Balaam dela o vraje nelegiuire. Și, de asemenea, a fost un înger acela care ținea sabia goală înaintea lui Iosua, fiul lui Num, și îi dădea ordine sub chip de om spre a-l ajuta în contra dușmanilor săi. Și acela care a ucis într-o noapte o sută optzeci de mii de Asirieni și prefăcu în moarte somnul acestor barbari. Și acela care duse pe profetul Habakuk într'un moment prin văzduh până la profetul Daniel și l-a hrănit în mijlocul leilor. Sunt îngeri cei cari se luptă cu diavolii. Astfel este și frumosul înger Raphael care scoase măruntaele unui pește și vindecă o fată tânără posedată de demon și dădea vederea unui bătrân orb. Nu sunt vrednici de cinste cei cari ocrotesc viața noastră? Dar îngerii nu numai că au primit porunca de a apăra popoarele, după cum am spus. Când cel Atot puternic împărți pământul între națiuni și împăraștia pe fiii lui Adam, el determină fruntaniile popoarelor după numărul îngerilor. Fiecare credincios a primit un înger. Când tânăra fecioară Rodi spuse apostolilor că Petru era la poartă, fugind dinaintea lui Irod, ei necrezând ziseră: «Este îngerul său». Este ceea ce mărturisește însuși Domnul zicând: «Feriți-vă de a nesocoti pe nici unul dintre aceștia mici, căci vă spun: îngerii lor văd fără încetare chipul părintelui nostru care este în cer». De altfel, Dumnezeu a dat fiecărei biserici un înger păzitor, astfel precum a proorocit-o lui Ioan, zicând: «Spune îngerului care veghează asupra bisericii din Smyrna: Am văzut mizeria ta, și înjosirea ta: dar tu ești bogată». Căci se știe că îngerii ne iubesc, că se roagă pentru noi la Domnul; căci ei sunt servitorii săi. Astfel cum a spus Apostolul, ei sunt trimiși ca să însoțească pe cei cari vor să fie mântuiți. Ei sunt și apărătorii lor, cum am văzut la Daniel care a văzut pe îngerul Mihail înaintând în contra Perșilor spre a scăpa pe poporul lui Dumnezeu; căci el a fost dus de Perși în robie, precum am spus-o, și acest înger căuta ca să-i libereze. Și Mihail învinge pe dușmanul său. Iidovii trecând Euphratul, dobândiră o patrie și zidiră o cetate și un templu. Marele Epiphan spuse de asemenea: «Fie cărei națiuni îi e'a dat un înger». Și în Scriptură se spune lui Daniel «Este un înger căpetenie a Elinilor și Mihail căpetenie a Evreilor», și mai departe: «El a împărțit rangurile după numărul îngerilor». Și Hyppolit tălmăcind pe Daniel zise: «În anul al treilea al domniei lui Cyrus, eu, Daniel, eu am plâns trei săptămâni; la începutul primei

luni m'am liniștit, am rugat pe Dumnezeu douăzeci și una de zile și ti-am cerut să ne desvălească misterele și Tatăl ascultându-mă a lăsat să-i scape vorba, anunțând ceea ce trebuia să se întâmple, și ceea ce trebuia să se întâmple era de o mare frumusețe; căci păcatele trebuiau să fie iertate. Și ridicându-mi ochii, privii și văzui un om îmbrăcat în purpură. La prima vedere ai fi zis că era îngerul Gabriel care sbura; dar nu, ci era arătarea Domnului însuși, arătare care nu era în totul cea a unui om, ci a unei ființe ce se manifesta sub formă quasiomenească, cum s'a spus: și acest om era îmbrăcat într'o haină de culoare pestriță și mijlocul său era încins de aur curat și compul său era ca Tharsis și fața sa ca fulgerul și ochii săi ca facle strălucitoare, brațele sale și umerii săi asemenea cu bronzul galben, vocea sa ca cea a unei mulțimi de oameni. Și am căzut la pământ și el m'a luat de mână ca un om și îmi zise: Nu te teme, Daniel: știi tu, de ce sunt la tine? Fiindcă voi eu să mă lupt cu regele Persiei. Dar îți voi spune ceea ce este scris în cartea adevărului: nu este nimenea care să mă susțină în această treabă, în afară de Michael, principele vostru. Deaceia l-am lăsat aci. Din ziua când el a început să roage pe Dumnezeul tău, el a ascultat rugăciunea ta și eu am fost trimis să mă lupt cu principele Persiei. El făcuse planul să nu lase să plece Evreii, dar după ce rugăciunea a fost isprăvită, eu m'am împotrivit la acest plan și am lăsat aci pe principele vostru Mihail». Cine este acest Mihail dacă nu un înger dat oamenilor? Cum s'a spus lui Moise: «Nu voi merge cu voi, fiindcă voi sunteți un popor cu capul tare. Dar, îngerul meu va merge cu voi».

Și acum, cu ajutorul lui Dumnezeu, grație rugăciunilor prea sfintei Maici și a sfinților îngeri, principii ruși s'au întors acasă cu o mare glorie, la poporul lor. În toate țările străine, la Greci, la Unguri, la Leși, la Cehi și până la Roma, vestea victoriei lor se întinde pentru lauda lui Dumnezeu, acum și totdeauna și în vecii vecilor. Amin.

În acest an muni principesa, fiica lui Vsevlad, la 7 Octombrie și a fost îngropată în mănăstirea Sfântului Andrei. În acest an muni Ioan, episcopul din Cernigov, la 12 Noembrie.

XCI. *Evenimente diferite.*

Anul 6620. Iaroslav, fiul lui Sviatopolk, se duse în poștă la Latviagilor și-i învinse. La întoarcerea sa din acest războiu, el trimise o solie la Novgorod și luă de soție, la 12 Maiu, pe fiica lui Mstislav,

nepoata lui Vladimir; i-a adus-o la 29 Iunie. Tot în acest an s'a făcut căsătoria Euphemei, fiica lui Vladimir, cu regele Ungariei ¹⁾. În acest an muri David Igorovici, la 25 Maiu și a fost îngropat la 29 în biserica Sfintei Maici a Domnului a Blachernelor la Klov ²⁾. În acest an a murit Ianka, fiica lui Vsevlad, sora lui Vladimir. La 3 Noiembrie ea a fost îngropată în biserica Sfântului Andrei pe care o clădise tatăl său, unde ea s'a făcut călugăriță, fiind încă fată tânără. La sfârșitul acestui an, a fost numit episcop la Cernigov Theoctist, egumenul mănăstirii Peșterilor, la 12 Ianuarie, și a fost instalat la 19. Principele David s'a bucurat de aceasta, de asemenea și principesa; căci era nașul său. Boerii și tot poporul s'a bucurat, căci înainte de el era un episcop bolnăvicios care nu putea să-și facă serviciul și care a fost suferind timp de douăzeci și cinci de ani. Dar, principii și poporul doreau să asiste la oficiul episcopal și se bucurară laudând pe Dumnezeu. Când s'a întâmplat aceasta, călugării văzându-se fără egumen, se adunară cu toții și aleșeră de egumen pe preotul Prokhor. Ei preveniră de această alegere pe metropolitul și pe principele Sviatopolk și principele porunci cu plăcere metropolitului să-l așeze ca egumen și el fu instalat Joi, în prima săptămână a păsesimilor, la 9 Februarie. Astfel frații începură păsesimile cu un nou egumen.

XCII. Semne pe aer. Moartea lui Sviatopolk. Anarhia din Kiev.

(1113)

Anul 6621. A fost un semn în soare, la ora unu, semn care a fost văzut de tot poporul. N'a rămas vizibilă de cât o parte din soare, cât coarnele lunii, coarnele fiind întoarse în jos, la 19 Martie, în al nouăsprezecelea ciclu lunar. Astfel de semne nu indică nimica bun. Ele au loc în soare, în lună sau în stele, dar nu se văd pe tot pământul, ci numai în anumite țări. O țară le vede, și o alta nu le vede. Aceasta s'a întâmplat odinioară în timpul lui An'ioch. Au fost semne deasupra Ierusalimului; s'a întâmplat că în aer să se arate călăreți cari își agitau armele lor. Dar, aceasta n'a avut loc decât la Ierusalim și nu și în alte ținuturi. Acest semn în soare vestea moartea lui Sviatopolk. Sosi sărbătoarea Paștilor; dupăce s'a celebrat, principele căzu bol-

1) Koloman.

2) Klov, o colină în Kiev unde egumenul Stefan, din mănăstirea Peșterilor, a zidit o biserică în cinstea Maicii Domnului a Blachernelor, în amintirea celei cu același nume din Constantinopol.

nav și mură. Evlaviosul principe Mihail, numit Sviatopolk, muri la 16 April la Vysegorod, și l-au adus într'o corabie până la Kiev. A fost îmbrăcat în vestmintele sale și l-a pus într'un car și toți boierii și toată drujina sa plânse după el, cântând cântece îndatinate. Și a fost depus în biserica Sfântului Mihail pe care el o fundase. Principesa împărți bogății mari la mănăstiri și preoți, așa că toată lumea s'a mîinunat. Căci nimenea nu poate să facă o satare pomană. A doua zi, la 17, Kievenii ținură sfat și trimiseră să spună lui Vladimir: «Vino, principe, pe tronul tatălui tău și al bunicului tău». Vladimir auzind aceasta plânse mult și nu veni, fiind întristat de fratele său. Locuitorii din Kiev jefuiră casa căpitanului Putiata, se aruncară asupra Ovreurilor și-i jefuiră. Kievenii trimiseră din nou la Vladimir zicând: «Principe, vino la Kiev; dacă tu nu vii, să știi că vom păți mult rău. Nu numai casa lui Putiata sau a ofițerilor, dar se vor jefui și Ovreurii, apoi se va arunca asupra cumnatei tale și asupra boierilor și asupra mănăstirilor și tu vei avea să dai socoteala, principe, dacă se jefuesc mănăstirile». Vladimir auzind acestea veni la Kiev.

XCIII. *Diferite întâmplări* (1113).

Inceputul domniei lui Vladimir, fiul lui Vsevlad. Vladimir Monomachul se stabili la Kiev într'o Duminecă. Metropolitul Nichipior, episcopii și toți Kievenii ieșiră înaintea lui cu mari onoruri. El se așază pe scaunul tatălui său și al strămoșilor săi. Tot poporul se înveseli și desordinele se potoliră. Polovcii auzind, vorbindu-se de moartea lui Sviatopolk, se adunară la un loc și veniră la Vyr. Vladimir își strânse fiii și nepoții și meraseră la Vyr¹⁾. El se uni cu Oleg și Polovicii fugiră. În acest an el stabili pe fiul său Sviatoslav la Pereiaslavl și Viaceslav la Smolensk. În acest an muri egumena mănăstirii Lazăr, femeie de o mare sănătate, la 14 Septembrie. Ea trăise șaizeci de ani în călugărie și era de nouăzeci și doi de ani. În acest an Vladimir căsători pe fiul său Roman cu fata lui Volodar la 11 Septembrie. În acest an Mstislav puse temelia bisericii din piatră a Sfântului Nicolae aproape de palatul principelui, în târgul Novgorod. În acest an el stabili pe fiul său Iaropolk la Pereiaslavl, și tot în anul acesta, el stabili pe Daniël ca episcop la Juriev și la Belgorod pe Nikita.

1) Vyr, cetate în regiunea Pereiaslavlului.

A D A U S

Invățătura lui Vladimir Monomachul.

Eu, nevrednicul, care de binecuvântatul și pe prea strălucitul meu bunic Iaroslav am fost numit prin botez Vasile, iar pe numele meu rusesc mă cheamă Vladimir și am fost numit de prea iubitul meu tată și prea iubita mea mamă Monomach¹⁾ și pentru poporul creștinesc cât timp Dumnezeu în îndurarea sa, prin rugăciunile părintești, mă va scăpa de toate nevoile. Pe când mă găseam culcat într'o sanie, mă gândeam în sufletul meu și lăudam pe Dumnezeu care m'a ținut pe mine păcătosul până în zilele de astăzi. Da, fiii mei, voi, sau ori cine va ceti această scrisoare, să nu râdeți de loc, ci oricăruia dintre fiii mei îi va plăcea cele ce scriu, să le pună la inimă și să nu negligeze de a se căzni: mai întâi de toate, pentru dragostea de Dumnezeu și pentru sufletul vostru, de a avea în inima voastră teamă de Dumnezeu și de a da pomană bogată, căci aceasta este începutul a oricărui bine. Iar dacă cuiva nu-i va plăcea această scrisoare, să nu-și bată joc și nici să nu spună: «În timpul unei lungi călătorii, stând întins pe sanie, a spus lucruri fără de nici un rost».

Căci, niște trimiși din partea fraților mei m'au întâlnit la Volga și mi-au spus: «Vino de grabă la noi ca să gonim pe fiii lui Rostislav și să punem mâna pe voloștile lor. Dacă nu vii cu noi, vom trăi fiecare cu al său, noi cu al nostru și tu cu al tău». Și eu le-am răspuns: «Chiar dacă v'ați supăra, eu tot nu pot merge cu voi și nici nu-mi voi calca jurământul». Și trimițându-i înapoi, am luat psaltirea, am deschis-o și iată ce am ceșit în ea: «De ce te turburi, suflete al meu? De ce mă duci în meliniște» și așa mai departe. În urmă, aceste dragi cuvinte le-am comparat împreună și am scris dea-

1) Aci lipsesc în original vr'o cinci șire.

supra: dacă cele din urmă nu vă plac, primiți-le cel puțin pe cele dintâi ¹⁾). De ce ești întristat suflete al meu? Dece mă duci în neli-niște? puneți nădejdea în Dumnezeu, căci eu îl voiu preamări. Nu te supăra pe oamenii cei răi și nici nu-ți urî pe cei ce fac nedrep-tăți, căci cei răi vor fi pedepsiți, iar cei ce se îndreaptă spre Dom-nul, vor moșteni pământul. Și încă puțină zăbavă și cel păcătos nu se va mai vedea; el își va căuta locul său și nu-l va mai găsi.

Dar cei blânzi vor moșteni pământul și se vor bucura de bel-sugul păcii. Cel păcătos uneltește împotriva celui drept și scrâșnește din dinți în contra lui: Domnul însă va râde de el, căci a văzut că ziua lui se apropie. Cei păcătoși și-au ecos sabia și au întors arcul lor spre a lovi pe cel necăjit și sărac și spre a opri pe cei ce merg pe calea cea dreaptă; sabia lor însă va intra în propria lor inimă și arcurile lor se vor rupe. Puțina avere a celui drept face mai mult decât bogăția cea mare a celor păcătoși. Căci brațele celor răi se vor frânge, iar Dom-nul sprijine pe cei drepti. Cei răi vor pieri, iar cel drept are milă și dăruiește. Cei cari îl vor binecuvânta vor moșteni pământul, iar cei ce-l vor blăstăma vor fi schinjuiți. Pașii omului de bine sunt cârmuiți de Domnul. Dacă el cade, nu va fi de loc zdrobit, căci Domnul îi susține brațul. Eu am fost tânăr și am atins bătrânețea, dar eu n'am văzut pe cel drept părăsit, nici pe urmașii săi cerșind pâine. Cel drept e totdeauna plin de milă și el dă și urmașii săi sunt binecuvântați. Fugi de rău și fă binele, caută pacea și umblă după ea și vei avea un locaș etern. Dacă oamenii s'ar scula, ne-ar înghiți de vii, dacă furia lor s'ar răscula în contra noastră, ne-ar îneca apa. Ai milă de mine, Dumnezeule, căci omul m'a trântit la pământ și mă chinuește, lup-tând împotriva mea. Dușmanii mei au călcat peste mine, căci sunt mulți cari se luptă cu mine din înălțime. Cel drept se va bucura când va fi văzut răsplata, el își va spăla mâinile în sângele celui rău, și fiecare va spune: Dacă omul de bine izbutește, atunci există un Dumnezeu care judecă pe pământ. Dumnezeul meu! Sca-pă-mă de cei ce se ridică împotriva mea. Scapă-mă de uneltiri, ne-dreptăți, și mântuește-mă de oamenii ce umblă după sânge. Căci ei mi-au întins curse. Mânia stă în aprinderea sa și vieța în pu-terea sa. Seara se va lăsa plânsetul său, iar dimineața bucuria. Căci mila ta e mai tare decât vieța mea și buzele mele te vor slăvi. Eu te voiu slăvi în vieța mea și în numele tău îmi voiu ridica mâinile.

1) Pasagiul acesta, ca și multe altele din cronică, sunt constatate de tra-ducători ca lipsite de claritate.

Pune-mă la adăpost de planurile cele rele ale celor răi și de mulțimea umeltitorilor de nedreptățe. Bucurați-vă voi toți câți aveți inima dreaptă, eu voi slăvi pe Domnul în toată vremea; slavă lui în totdeauna...

Astfel a învățat Vasile; el a adunat aci pe tineri, sufletele curate, fără pată, corpuri nefîntinate. El i-a învățat să vorbească măsurat, să repete cuvintele Domnului, la mâncare și băutură, să nu facă gălăgie, să tacă înaintea celor bătrâni, să asculte pe cei înțelepți, să aibă rușine înaintea celor mai în vârstă, să aibă dragoste pentru egali și inferiori, să vorbească fără prefăcătorie, să mediteze mult, să nu ridice vocea, să nu injure, să nu răză peste măsură, să aibă respect pentru bătrâni, să nu vorbească cu femei nerușinate, să ție ochii aplecați și sufletul înălțat, să nu ațâțe pe cei porniți, să nu caute puterea, chiar când toată lumea ne cinstește. Dacă cineva dintre voi poa'le face serviciu altuia (epune Vasile) să aștepte răsplata sa de la Dumnezeu și se va bucura de bunuri vecinice...

O Maică a lui Dumnezeu, stăpână, alungă din inima mea mândria și îngâmfarea ca să nu fiu târît de deșertăciunea acestei lumi. În această vieață trecătoare, învață credinciosule să fii evlavios, învață după cuvântul Evangheliei să îndrepți ochii tăi, să ții limba ta, să moderezi simțurile tale, să înfrânezi corpul tău, să-ți potolești mânia ta, să ai gândurile curate, să te îndeletnicești cu lucruri bune în numele Domnului. Dacă ai fost jefuit, nu te răzbuna, dacă ai fost urît, iubeste, dacă ai fost persecutat, suferă, maltratat, roagă-te: omoară păcatul, liberează pe cel ocărit, judecă drept pe orfani, apără pe văduvă. Veniți și să discutăm împreună, zice Domnul : când păcatele voastre ar fi roșii ca purpura, le voi face albe ca zăpada etc. Primăvara postului și floarea pocăinții strălucesc la fel. Să ne curățim, fraților, de toată murdăria trupească și sufletească, ridicând glasul către Cel ce dă lumina, spunându-i: Slavă ție iubitorule de oameni! În adevăr, fiii mei, înțelegeți cât este de îndurător și cât plin de milă este Dumnezeu care iubeste pe oameni. Noi oamenii, păcătoși și muritori, dacă cineva dintre noi ne face vr'un rău, noi vrem numai decât în graba noastră să-l jefim și să-i vărsăm sângele. Iar Dumnezeuul nostru de care depinde vieța și moartea rabdă păcatele noastre, păcate cari atârnă pe capetele noastre și aceasta în tot timpul vieții noastre; el e ca un tată care își iubeste copilul, îl lovește și-l cheamă înapoi la el. Astfel ne-a arătat Domnul calea ca să învingem pe dușmani prin trei mijloace: prin pocăință, lacrimi și pomană. Astfel, fiii mei, nu este o poruncă prea grea la aceluia care ne îngăduie să ne

ștergem păcatele noastre prin aceste trei lucruri și de a nu pierde dominația cerului. Dar, pentru Dumnezeu, nu fiți leneși, vă rog, nu pierdeți din vedere aceste trei lucruri, căci ele nu sunt grele. Nu ni se cere nici vieață de pumnice, nici vieață de călugăr, nici post nu vi se cere vouă, ca altor oameni, ci printr'o ușoară stăruință se poate dobândi grația lui Dumnezeu. Ce este omul, Doamne, pentru ca tu să-ți aduci aminte de el? Mare ești tu și minunile lucrurilor tale; nimeni o minte omenească nu poate povesti minunile tale. Și iarăși spunem: Tu ești mare, Doamne, și lucrurile tale minunate. Numele tău este slăvit și crednic de laudă în veac pe tot pământul. Cine să nu laude și să nu slăvească puterile tale, minunile tale cele mari și binefacerile tale împlinite în această lume? Cum a fost creat cerul, cum soarele, cum luna, cum stelele, cum întunericul și lumina; pământul este pus pe ape, o Doamne, prin Providența ta. Diferitele animale, pasările, peștii au fost împodobiți de Providența ta, o Doamne. Și noi ne minunăm de această minune, cum din țărână tu ai făcut pe om, cum tu i-ai dat înfățișarea de om. Dacă toată lumea s'ar strânge la un loc, nu s-ar găsi două figuri la fel, ci fie care are fața sa deosebită prin înțelepciunea divină. Și noi ne minunăm de asemenea cum paserile aerului sosesc primăvara și vin la început la noi și nu se opresc într'o singură țară, ci slabe sau puternice, se răspândesc prin toate țările din ordinul lui Dumnezeu, pentru ca să populeze pădurile și câmpiile. Toate acestea au fost date de Dumnezeu pentru plăcerea omului, pentru hrana sa, pentru bucuria sa.

Mare este, Doamne, îndurarea ta față de noi, de a fi creat toate aceste plăceri pentru omul păcătos. Aceste păsări ale cerului învățate de tine cântă, atunci când tu poruncești și înveslesc pe om; iar când le oprești, deși au o limbă, ele tac. Tu ești blagoslovit, Doamne, și laudat, făcând toate aceste minuni și dându-ne atâtea binefaceri. Cel ce nu te laudă, Doamne, și nu crede din toată inima sa și din tot sufletul său în Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, să fie blăstămat.

Citind aceste vorbe pline de evlavie, fiii mei, laudați pe Dumnezeu, care ne-a dat harul său și care vă dă această învățătură prin umila mea pricepere. Ascultați-mă pe mine și dacă nu primiți toate sfaturile mele, primiți-le măcar pe jumătate. Dacă Dumnezeu a înmuiat inimile voastre, vărsați lacrimi asupra păcatelor voastre, zicând: «Cum ai avut tu milă de femeia păcătoasă, de hoț, de vameș, ai milă și de noi, păcătoși». Faceți aceasta în biserică și când vă culcați. Nu lipsiți o singură seară, dacă puteți, de a vă închina până la pământ, cel puțin de trei ori, dacă sunteți bolnavi și dacă nu pu-

teți mai mult. Nu uitați aceasta, nu fiți leneși, căci prin aceste închinări din timpul nopții și prin aceste cântece, omul birue pe diavol și își răscumpără astfel păcatele din timpul zilei. Și când mergeți călare, dacă nu aveți de a face cu nimenea și dacă nu știți altă rugăciune, repetați fără încetare în taină: «Doamne, fie-ți milă de mine». Căci aceasta este cea mai bună din toate rugăciunile. Și aceasta face mai mult decât a te gândi la lucruri urâte. Și, mai presus de toate, nu unitați pe săraci, ci pe cât vă e îngăduit, hrăniți-i, dați orfanilor, ocrotiți dreptul văduvii și nu permiteți celor puternici să piardă pe aproapele lor. Nu omorâți pe nici un om drept sau criminal, și nu îngăduiți ca să fie omorât. Dacă un om trebuie să fie condamnat la moarte, lăsați-l să piardă sufletul unui creștin.

Când povestiți vr'un lucru de bine sau de rău, nu jurați pe Dumnezeu, nu faceți semnul crucii, nu este nici o trebuință pentru aceasta. Dacă sărutați crucea, ca să faceți un jurământ unui frate al vostru sau unui altuia, cercetați-vă bine inima spre a vedea dacă sunteți dispuși de a vă ținea cuvântul și alunga numai sărutați-o și în urmă aveți grije să nu vă pierdeți sufletul printr'o călcare a jurământului. În ce privește pe episcopi, preoți, egumeni, primiți binecuvântarea lor cu dragoste, nu vă îndepărtați de ei. Iubiți-i după puterile voastre și faceți să obțineți ca ei să roage pe Dumnezeu pentru voi. Mai ales nu aveți îngâmfare nici în inimă, nici în gând, ci ziceți: Noi suntem muritori. Astăzi trăim, mâine suntem în mormânt; tot ceace ne-ai dat, nu este al nostru, ci al tău; tu ne-ai încredințat-o pentru puține zile. Nu ascundeți tezaure în pământ; este un mare păcat pentru noi. Cinsteste pe cei bătrâni ca pe un tată și iubește pe tineri ca pe frați. Nu fiți de loc leneși în casa voastră, ci vedeți toate prin voi înșivă; nu vă bazați nici pe intendentul vostru nici pe servitorul vostru, pentru ca oaspeții cari vă vizitează să nu răză de casa voastră sau de masa voastră. În războiu nu fiți neglijenți, nu vă încredințați în voezozii voștri. Nu vă lăsați nici la băutură, nici la mâncare, nici la somn. Puneți voi înșivă sentinelele. Nu vă culcați seara decât după ce le veți fi așezat de toate părțile împrejurul armatei voastre. Sculați-vă foarte de dimineată; nu lăpădați armele voastre în grabă, fără a fi examinat totul; căci omul piere pe neașteptate. Fugiți de minciună, de beție, de desfrâu; căci prin acestea piere trupul și sufletul. În drumul vostru peste tot pe unde treceți în moșiile voastre, nu îngăduiți servitorilor voștri nici celor ai altora de a face pagube, nici în case, nici la câmp, pentru ca să nu vă blesteme oamenii. Peste tot unde mergeți, unde vă

opriți, dați de băutură și de mâncare cerșitorului. Mai ales cinstiți pe oaspe, de ori unde ar veni, sărac, nobil, sol; dacă nu puteți să-i faceți daruri, îmbiați-l cu băutură și mâncare. Căci călătorii vor face să fiți cunoscuți în toată țara ca buni sau ca răi. Cercetați pe bolnavi, însoțiți pe morți, căci toți suntem muritori. Nu treceți pe lângă un om fără să-l salutați și să-i dați o vorbă bună. Iubiți-vă femeile voastre, dar nu le dați putere asupra voastră. În sfârșit, ceea ce este mai presus de toate, aveți mai ales teamă de Dumnezeu. Dacă vă e frică să nu uitați (povețele mele), citiți adeseori această învățătură. Eu nu voi avea rușine și va fi bine pentru voi. Ce știți că e bine, nu o uitați, și ceace nu știți, învățați-o; tatăl meu, stând numai acasă, învățase șase limbi. Această face cinste unui om în toate țările. Căci lenea este mama tuturor viciilor. Ceea ce se știe, se uită și ceea ce nu se știe nu se mai învață. Când voiți să faceți un bine, faceți-l în întregime, mai ales în ce privește biserica. Soarele să nu vă găsească în pat. Astfel făcea răposatul meu tată și astfel fac toți oamenii în adevăr buni. Mai întâi, de dimineață, adu lui Dumnezeu mulțumită, în urmă când soarele se urcă, îndată ce-l vedeți, măriți pe Dumnezeu, spunând cu bucurie: Luminează ochii mei, Doamne Christoase, care mi-ai dat lumina ta cea frumoasă; apoi, Doamne, adaugă încă un an la anul acesta, pentruca, după ce mă voi fi pocăit de păcatele mele și-mi voi fi îndreptat viața, să pot lăuda pe Dumnezeu. În urmă voi vă veți putea așeza ca să deliberați cu drujina voastră, sau să judecați poporul, sau să mergeți la vânatoare sau în afărșit să vă faceți siesta; căci Dumnezeu a stabilit somnul dela amiază. Este ceasul când se repauzează animalele, păsările și oamenii.

Vă voi spune acum, iubiții mei fii, oboselile pe care le-am suportat timp de treizeci de ani de călătorie și de vânatoare. Mai întâi m'am dus la Rostov prin țara Viaticilor. Tatăl meu m'a trimis aci și el însuși s'a dus la Kursk. Apoi m'am dus la Smolensk cu Stavko Scondiatici. El s'a dus în urmă la Berestie cu Iziaslav și pe mine m'a trimis la Smolensk. Apoi dela Smolensk m'am dus la Vladimir, în aceeași iarnă. Apoi mă trimiseră cu fratele meu la Berestie ca să vizităm pădurile pe cari le arseseră și eu le-am apărut. În urmă m'am dus la Pereiaslavl la tatăl meu și după Paști mă dusei de la Pereiaslavl la Vladimir, spre a face pace cu Leșii la Suteiska¹). De aci revin în urmă în timpul verii la Vladimir. Apoi Sviatoslav mă trimise la Leși. Am trecut Glogovul²) către pădurea Boemilor și am călătorit

1) Suteiska, oraș în apropierea Vladimirului.

2) Glogov, oraș în Silezia, lângă Oder.

timp de patru luni în țara lor. Tot în acest an mi se născu un fiu (Metislav) la Novgorod. Mă dusei în urmă la Turov, de aci primăvara la Pereiaslavl, apoi iar la Turov. Sviatoslav muri și eu mă dusei iarăși la Smolensk și dela Smolensk, în aceeași iarnă, la Novgorod. În primăvară am mers în ajutorul lui Gleb. Vara m'am dus cu tatăl meu la Polock, și iarna următoare mă dusei cu Sviatopolk în contra Polokului care fu ars. El se duse la Novgorod și eu cu Polovcii până la Odresk ¹⁾, pustiind țara. Apoi la Cernigov și iarăși dela Smolensk m'am dus la tatăl meu la Cernigov. Și Oleg veni chemat dela Vladimir și eu îl poftii să mănânce cu tatăl meu la Cernigov în Krasnyi Dvor și eu dădui tatălui meu trei sule de grivne de aur. Apoi revenind dela Smolensk, luptând mi-am făcut drumul printre armata polovcă până la Pereiaslavl și găsii pe tatăl meu care se întorcea dintr'o expediție. Apoi mersem în această vară cu tatăl meu și cu Iziaslav, ca să ne luptăm în contra lui Boris la Cernigov și băturăm pe Boris și Oleg. Apoi ne întoarserăm la Pereiaslavl și am rămas în Obrov ²⁾. Și Vsevlav arse Smolenskul și eu plecai cu Cernigovenii cu doi cai, dar nu l-am întâlnit deloc la Smolensk; îl urmării, arsei țara și am jefuit până la Lukoml ³⁾ și Logojsk ⁴⁾, apoi mă dusei spre Driuck și Cernigov. În iarna aceasta Polovcii jefuiră tot Starodubul și eu plecai cu oamenii din Cernigov în contra Polovcilor și la Desna prinserăm pe principii Asaduk și Sauk și le-am învins drujinele. A doua zi dincolo de Novyi Gorod ⁵⁾ împrăștiarăm armata considerabilă a lui Belkatgin; le-am luat săbiile și întreaga lor pradă. Mersem timp de două ierni în contra Viaticilor și a principelui lor Chodota și fiul său. În prima iarnă mă dusei în contra Kordnei ⁶⁾ apoi contra fiilor lui Rostislav dincolo de Mikulin ⁷⁾, dar nu îi-am ajuns. În aceeași primăvară ne-am întâlnit cu Sviatopolk la Brody ⁸⁾. Vara următoare urmărirăm dincolo de Khorol pe Polovci cari luaseră Gorosinul ⁹⁾; și toamna mersem cu Cernigovenii, Polovcii și Citeievicii ¹⁰⁾ con-

1) *Odresk*, oraș în regiunea Polock.

2) *Obrov*, localitate în regiunea Pereiaslavlului.

3) *Lukoml*, oraș în regiunea Pereiaslavlului.

4) *Logojsk*, oraș în țara Krivicilor. Numele samănă cu cel al Lugoșului nostru.

5) *Novyi Gorod* un oraș pe fluviul Derna.

6) *Kordno*, oraș în ținutul Viaticilor.

7) *Mikulin*, oraș încă neidentificat, poate în regiunea Tarnopol.

8) *Brody*, oraș în Volynia.

9) *Gorosin*, oraș lângă râul Sula, guvern. Poltava.

10) *Citeievicii*, un trib al Polovcilor.

tru Minskului; luarăm cetatea și n'am lăsat acolo nici un selav nici un cap de vită. Iarna următoare mersem să ne întâlnim cu Iaropolk la Brody și am încheiat o strânsă prietenie. Primăvara, tatăl meu mă stabili la Pereiaslavl, în prezența fraților mei, și am mers până dincolo de Supoi ¹⁾. Apropiindu-ne de cetatea Priluk am fost întâlniți pe neașteptate de principii polovci în fruntea a mii de oameni; noi am fi voit să ne batem cu ei, dar ne trimiseserăm armele noastre înainte în căruțe și trebuirăm să intrăm în cetate. Ei nu luară în viață, de cât pe Semca și câțiva țărani; ai noștri însă prinseră și omorîră un anumit număr de Polovci. Ei nu îndrăsniră nici măcar să ia caii lor și fugiră la Sula chiar în noaptea aceea. A doua zi, ziua Adormirii Maicii Domnului mersem la Bela Veja ²⁾ și Dumnezeu ne veni în ajutor împreună cu Sfânta Născătoare. Noi băturăm nouă sute de Polovci și am luat prizonieri doi principii, frații lui Bagubars, Osen ³⁾ și Sakz și numai doi oameni scăpară. În urmă urmărirăm pe Polovci spre Sviatoslavl ⁴⁾ și apoi spre cetatea Torcesk și în urmă spre Juriev. Și încă odată, din această parte, momiserăm pe Polovci la Krasen ⁵⁾ și cu Rostislav la Varin ⁶⁾ le-am luat corțurile. În urmă, m'am dus la Vladimir și stabili aci pe Jaropolk și Jaropolk muși. Și după moartea tatălui meu și cea a lui Sviatopolk noi ne-am bătut pe Sula cu Polovcii până seara, ne-am bătut la Chalep ⁷⁾ și în urmă făcurăm pace cu Tugorkan și cu alți principii polovci. Și luarăm dela oamenii lui Gleb toată drujina noastră.

În urmă Oleg veni în contra mea la Cernigov și Polovcii și drujina mea s'a luptat cu el timp de opt zile pentru o mică întăritură, nelăsându-l să pătrundă în lăuntrul ei și mie mi s'a făcut milă de suflete creștine, de satele incendiate și de mănăstiri și zisei: «Păgânii n'au să se laude de aceasta» și dădui fratelui meu (Oleg) partea care îi revenea și eu însumi plecai la proprietatea tatălui meu la Pereiaslavl. Am ieșit din Cernigov în ziua Sfântului Boris și trecurăm printre batalioanele Polovcilor. Noi nu aveam decât vro sută de persoane în drujană, sicotind femeile și copiii. Polovcii ne pân-

1) Supoi, un afluent al Dniprului.

2) Bela Veja, oraș în regiunea Pereiaslavlului.

3) Osen sau Asen, principe al Cumanilor vezi *Introducerea*.

4) Sviatoslavl, oraș încă neidentificat.

5) Krasen, oraș în regiunea Kievului, lângă râul Krasna.

6) Varin, localitate neidentificată, în stânga Dniprului.

7) Chalep, oraș în regiunea Kievului, lângă Dnipru.

deau ca lupii în trecători și în munți, dar Dumnezeu și Sfântul Boris nu ne-a dat în mâinile lor. Am ajuns fără pierderi la Pereiaslavl.

Am rămas la Pereiaslavl trei ierni și trei veri cu drujina mea și am suferit mult din partea războiului și a foamei. Apoi mersem să atacăm pe Polovci dincolo de Rimov ¹⁾ și Dumnezeu ne veni în ajutor și noi uciserm și prinserm un anumit număr din ei. Și am învins din nou trupa lui Itlar și i-am luat corturile trecând dincolo de Goltava ²⁾. Și mersem spre Starodub în contra lui Oleg, fiindcă el se dusesse la Polovci și am mers spre Bug și cu Sviatopolk mersem în contra lui Boniak dincolo de Ros și mersem până la Smolensk, după ce am făcut pace cu David. În urmă revenisem pentru a două oară de la malurile Voroniței ³⁾. Atunci Torcij veniră să mă găsească și Citeievicii veniră dela Polovci și mersem în contra lor la Sula și mersem la Rostov să trecem iarna și peste trei ierni venisem din nou la Smolensk și în urmă mă dusei la Rostov. Și apoi urmărisem pe Boniak împreună cu Sviatopolk, dar ne-a scăpat din mâini și nu l-am ajuns. În urmă urmărisem pe Boniak dincolo de Ros, dar l-am lăsat să ne scape. Iarna marsei la Smolensk și plecai din Smolensk după Pașii. Și mama lui George muri. Venind să petrec vara la Pereiaslavl, mă întâlnii cu frații mei. Boniak veni cu toți Polovcii la Kosniatin ⁴⁾ și mersem în contra lui, îndreptându-ne dela Pereiaslavl spre Sula și Dumnezeu ne veni în ajutor. Învinserăm pe Polovci și prinserm pe principii lor cei mai de seamă. Și după Crăciun făcurăm pace cu Aiepa. El ne dăte pe fiica sa (pentru fiul meu) și mersem la Smolensk. În urmă mă dusei la Rostov. Venind dela Rostov mă dusei din nou cu Sviatopolk în contra lui Urusoba, șeful Polovcilor, și Dumnezeu ne veni în ajutor; în urmă iarăși în contra lui Boniak spre Luben ⁵⁾ și Dumnezeu ne-a fost în ajutor. În urmă mersem spre Voin ⁶⁾ cu Sviatopolk. În urmă mersem spre Don cu Sviatopolk și David și Dumnezeu ne veni în ajutor. Aiepa și Boniak veniseră la Vyr ⁷⁾ și voiau să se stabilească aci. Și eu mă dusei la Romen ⁸⁾ cu Oleg și cu fiii mei și Polovcii

1) *Rimov*, oraș în regiunea Pereiaslavlului, azi poate Rimovka. Cf. Trautmann, *op. cit.*, p. 278.

2) *Goltava*, un râu în regiunea Pereiaslavlului, azi Holtva.

3) *Voronica*, localitate în regiunea Pereiaslavlului.

4) *Kosniatin*, o fortăreață lângă râul Sula, în regiunea Pereiaslavl.

5) *Luben*, oraș pe malul drept al râului Sula, în regiunea Pereiaslavlului.

6) *Voin*, râu și localitate în regiunea Pereiaslavlului.

7) *Vyr*, fortăreață în regiunea Pereiaslavlului.

8) *Romen*, oraș în regiunea Pereiaslavlului, azi Romny.

aflând aceasta fugiră. În urmă meraserăm spre Mînsk în contra lui Gleb, fiindcă el făcuse pe câțiva dintre oamenii noștri prizonieri și Dumnezeu ne veni în ajutor și ne-am adus la îndeplinire planul nostru. În urmă meraserăm asupra cetății Vladimir în contra fiului lui Jaroslav, nevoind să-i suferim ticăloșiile. Și am plecat dela Cernigov la Kiev, la tatăl meu. Drumul acesta l-am făcut într'o zi și ajunsei înaintea vecerniei.

În total, am făcut optzeci și trei de călătorii mari; pe cele mici nu mi le amintesc și am încheiat cu Polovcii unsprezece tratate, în prezența tatălui meu sau fără de el, și am dat mulți bani și multe din hainele mele. Și am slobozit din fiară pe mulți principii distinși de ai Polovcilor: doi frați ai lui Șarukan, trei frați ai lui Bagubara, patru frați ai lui Ovein și alți o sută. Și pe următorii principii Dumnezeu i-a pus de vii în puterea mea: Koksus și fiul său, Aklan Burcevici, Azgului, principe de.... și cincisprezece alți ostași tineri. Și i-am dus de vii, i-am măcelărit și i-am aruncat în fluviul Slavlii ¹⁾.

Și m'am oboșit mult și în vânătorile mele, în timpul șederii mele la Cernigov. În împrejurimile acestui oraș în cursul unui an am ucis, nu fără mare străduință, până la o sută tauri sălbatici, fără a socoti alte animale pe cari le-am vânat cu tatăl meu. Iată ce am mai făcut la Cernigov: am prins în stepe cu mâinile mele până la zece sau douăzeci de cai și deasemenea dealungul Rosului am prins cu mâinile mele cai sălbatici. Doi zimbri m'au luat în coarnele lor, pe mine și calul meu; un cerb m'a lovit cu coarnele; doi elani, unul m'a călcat în picioare, iar altul m'a lovit cu coarnele. Un mistreț mi-a smuls sabia din coapsă, un urs m'a mușcat de șold, un lup mi-a sărit în spate și a trântit calul cu mine. Dar Dumnezeu m'a scăpat neatinș. Am căzut adesea de pe cal; mi-am spart de două ori capul, m'am rănit la mâini și la picioare în tinerețea mea. Nu mi-am păzit nici vieața, nu mi-am cruțat nici capul.

Ceeace ar fi trebuit să facă servitorul meu, am făcut eu însumi, la războiu și la vânat, noaptea și ziua, în zăpadă și în frig, fără a avea răpaus. Eu nu m'am lăsat nici pe posadnici, nici pe soli, eu supravegheam însumi casa mea și, la vânătoare, eu însumi făceam rânduială printre vânători, eu mă ocupam de grajdurile mele, de șoimi și de ulii. De asemeni, n'am lăsat să fie supărați de cei puternici țărănul sărman și văduva săracă și am supravegheat eu însumi rosturile bisericii și serviciul divin.

1) Slavlii, un râu neidentificat.

Nu-mi faceți imputări pentru cele ce am spus, iubii mei fii, și nici orî cine va ceti acestea, căci eu nu mă laud pentru curajul meu, ci laud pe Dumnezeu și proslăvesc îndurarea aceluia care m'a ocrotit de moarte pe mine, sărmanul și păcătosul, în timpul atâtor ani, el care nu m'a făcut pe mine leneș, ci folositor pentru atâtea lucrări omenesti. Cînd această scriere, umpleți-vă de zel pentru toate lucrările cele bune, lăudând pe Dumnezeu și pe sfinți. Fiii mei, n'a-veți teamă de moarte, nici de războiu, nici de vânătoare, ci faceți fapte bărbătești, după cum vă va îngădui Dumnezeu. Dacă nici războiul, nici vânătoarea, nici apa, nici căderile de pe cal, n'au putut să-mi facă vr'un rău, nimenea dintre voi nu poate să sufere vr'o pagubă, nici să-și piarză vieța, fără porunca lui Dumnezeu. Dacă moartea vine dela Dumnezeu, nici tata, nici mama, nici fratele nu o vor putea împiedica. Dacă este bine ca cineva să se păzească singur pe sine, paza lui Dumnezeu este mai bună decât paza omului.

Scrisoare către Oleg.

O ! nenorocitul și sărmanul de mine ! Tu, suflete al meu, multă luptă duci cu inima mea, și după ce ai biruit-o, mă gândesc cum ar trebui, fiindcă noi suntem trecători, cum ar trebui să stăm înaintea înfricoșatului judecător, dacă nu ne-am pocăit și dacă nu ne-am iertat unul pe altul. Căci, dacă cineva spune: «Eu iubesc pe Dumnezeu, dar nu iubesc pe fratele meu», este un mincinos, și iarăși: «Dacă nu iertați greșelele fratelui vostru, nici Dumnezeu din cer nu vă va ierta pe voi». Și profetul zice: «Nu te supăra pe oamenii cei răi și nu urî pe cel ce face fapte rele: ce frumos și ce plăcut este ca frații să trăiască împreună uniți...

Dar, diavolul se amestecă între oameni: au existat războaie între înțelepții noștri sărămoși, între bunii și fericiții noștri părinți, căci diavolul care nu voiește binele pentru neamul omenesc, ne împinge spre vrajbă. Și ți-am scris aceasta fiind îndemnat de fiul meu ¹⁾ pe care tu l-ai botezat și care se găsește la tine. El mi-a trimis un curier cu o scrisoare și mi-a spus: «Să ne iertăm unul pe altul și să ne împăcăm. Fratele meu ²⁾, e adevărat, a murit, dar noi doi să nu ne gândim la răzbunarea lui, ci să ne lăsăm în seama lui Dumnezeu; el va judeca pe cei vinovați. Să nu aducem la pierzare țara rusească». Și când am văzut bunătatea fiului meu, m'am înduioșat, și avînd

1) *Mstislav*, fiul lui *Vladimir*, a avut de naș pe *Oleg*.

2) *Iziaslav*, vezi cap. *LXXXI*.

teamă de Dumnezeu, mi-am zis: «El care este tânăr și nepriceput, e plin de bunătate și se lasă în seama lui Dumnezeu; eu sunt mai păcătos decât ceilalți». De aceea am ascultat pe fiul meu și ți-am scris această scrisoare. O vei primi cu sentimente bune, ori cu ocări, aceasta o voi vedea din răspunsul tău. Totuși prin aceste vorbe eu, nădăjduind ca Dumnezeu să-mi ierte păcatele mele cele vechi, ți-am luat înainte în umilința și căința mea, pe care o așteptam dela tine. Căci Domnul nu este un om, ci Dumnezeul lumii întregi, care într-o clipă face tot ce voiește. El însuși a suferit ocări, scuipături, bătăi și s'a dat morții, cu toate că este stăpân peste viață și peste moarte. Și ce suntem noi? Niște oameni păcătoși și răi, astăzi în viață, mâine în moarte, azi în glorie și cinste, mâine în mormânt, uitați. Alții vor împărți ce noi am adunat. Vezi, dragă frate, pe părinții noștri; ce au luat cu ei? Ce le mai folosesc hainele lor? Nimic altceva decât ce au făcut pentru sufletul lor.

Dacă ar fi dat Dumnezeu, dragă frate, ca tu să-mi fi luat înainte și să-mi fi scris tu cel dintâi aceste cuvinte! Când fiul meu, care era și al tău, a fost ucis înaintea ta, când ai văzut sângele lui și corpul lui veștejindu-se ca o floare de abia înflorită, ca un miel înjunghiat, ar fi trebuit să zici în fața acestui cadavru, adâncindu-te în gândurile tale: «Nenorocitul de mine! Ce-am făcut? Profitând de nevino-văția lui, din pricina unei lumi trecătoare, am săvârșit un păcat, și am produs lacrimi unui tată și unei mame». Tu ar fi trebuit să zici împreună cu David: «Îmi recunosc păcatul, el este totdeauna înaintea ochilor mei». Nu fiindcă David ar fi vărsat sânge, ci pentru că a comis un adulter; el și-a acoperit capul cu cenușe și a plâns amarnic. Și Dumnezeu i-a iertat păcatul. Tu trebuia să te pocăiești înaintea lui Dumnezeu și să-mi fi scris o scrisoare de mângăere, să-mi fi trimis înapoi pe nora mea, care nu-ți făcuse nici bine nici rău, pentru că să o pot îmbrățișa și să plâng pe bărbatul ei, iar căsătoria ei să o însoțesc de plânsete, în loc de cântece de bucurie. Căci pentru păcatele mele, eu n'am asistat nici la cununia lor, nici la primele lor bucurii. Totuși, pentru Dumnezeu, trimite-mi-o cât mai în grabă cu întâiul tău curier, pentru că, împreună cu ea, să încetez de a mai plânge. Li voi pregăti aci o locuință în care să stea și unde ca o turturică pe un copac uscat să-l jelească și eu să mă mângâi în Dumnezeu. Căci aceasta este calea pe care au urmat-o părinții noștri și strămoșii noștri: moartea ar fi trebuit să-i vie dela Dumnezeu, iar nu dela tine.

Dacă tu ți-ai fi realizat atunci voința și ai fi cuprins Muromul și ai fi lăsat Rostovul, și dacă ai fi trimis la mine, noi ne-am fi în-

teles. Dar gândește-te, se cădea ca eu să fi trimis la tine și nu mai de grabă tu la mine? Dacă ai fi spus băiatului meu: «Trimite un curier la tatăl tău». Eu aș fi trimis zece. Tu te-ai minat că unul dintre oamenii tăi a căzut în luptă? Cei mai buni au murit, chiar din neamul nostru. Dar tu nu trebuia să umbli după teritoriile mele și nici să-mi faci această rușine și această supărare. Slugile îndeamnă câte odată să pui mâna pe averea altuia; de da'ta asta învățătura lor a fost rea.

Și dacă începi să te căești înaintea lui Dumnezeu, vei face un bine și sufletului meu; atunci trimite-mi un curier sau un episcop și scrie-mi o scrisoare după cuviință: în urmă, îți vei lua volostea ce ți se cade și ne vom împăca amândoi și vom fi apoi mai buni prietini ca înainte. Eu nu-ți port sentimente nici de ură mică de răzbunare pentru moartea lui. Eu n'am vrut să văz sângele tău la Starodub și Dumnezeu să mă ferească să văz sângele vr'unui frate, vărsat fie de mâinile tale, fie din porunca mea. Dacă mint, să mă pedepsească Dumnezeu și sfânta cruce. Am făcut poate un păcat când, din cauza păgânilor, am mers împotriva ta la Cernigov și mă căiesc de aceasta, și m'am căit în gura mare înaintea fraților mei, în două rânduri. fiindcă sunt om. Dacă tu te găsești bine cum ești, rămâi în pace, dacă te găsești rău, fă ca fiul tău să rămână cu fratele său mai mic și să mănânce pâinea ce i se cuvine, dela bunicul său, iar tu să rămâi cu moștenirea ta. În această privință însă înțelege-te cu noi. Dacă vrei să-i omori pe amândoi, îi ai în puterea ta. Eu însă nu vreau răul țării rusești, ci numai binele. Dacă tu vrei să întrebuițezi forța, să știi că noi ți-am dat partea ta părintească, lavând milă de tine, la Starodub. Și Dumnezeu ne este martor că ne-am înțeles cu fratele tău și n'avem nici un interes să ne înțelegem fără de tine. Noi n'am făcut nici un rău, ci am zis: «Trimite la fratele tău, ca să ne înțelegem». Dacă acum, vr'unul dintre voi nu vrea binele și nici nu dorește pacea între creștini, Dumnezeu să nu-i dea pe cealaltă lume pacea sufletului său. Nu-ți vorbesc acestea nici silit nici mânat de vr'un interes. Dumnezeu îmi este martor, și sufletul meu îmi este mai scump pecăt orice pe lume. La judecata cea de pe urmă nu mă voiu teme de dușmanii mei !... ¹⁾).

1) Scrisoarea nu este sfârșită și înțelesul nu este destul de clar.

Rugăciune

Stăpâne al înțelepciunii, dăătorule de minte, tu care pedepsești pe cei nebuni și aperi pe cei smeriți, întărește inima mea întru înțelepciune, Doamne, arată-mi cuvântul tatălui, căci nu vreau împiedica buzele mele de a striga către tine: Bunule Doamne, ai milă de cel ce a căzut. Dumnezeu este nădejdea mea, Christos este scăparea mea, Duhul sfânt este paza mea. Tu, nădăjdea și sprijinul meu, nu mă da la o parte, prea bunule. Căci pe tine te am ca aprijinitor în supărare, în boală, în toate năcazurile și pe tine prea slăvite, te preamăresc. Înțelegeți și vedeți că eu sunt Dumnezeu care cercetează inimile, care cunoaște gândurile, care descopere faptele, care judecă pe orfani, pe săraci și pe cei umiliți. Ridică-te, o suflet al meu, gândește-te la faptele pe cari le-ai făcut, adună-le înaintea ochilor și fă să curgă picături din lacrimile tale, mărturisește lui Christos pe față faptele tale și toate gândurile tale și curățește-te.

Pre cinstite Andrei ¹⁾ părinte prea fericit, păstor din Creta, nu înceta de a te ruga pentru noi, căci te cinstim pentru ca să putem înlătura orice mânie, orice supărare, orice putreziciune, ori ce păcat, orice necaz, cinstind cu credință pomenirea ta. Ocrotește, o Fecioară, Maică prea curată, cetatea ta (Kiev) care stăpânește prin tine, pentru ca prin tine să se întărească, întru tine să nădăjduiască, ca să birue toate piedicile, ca să zdrobească pe vrășmași, ca să facă poruncile Domnului. O prea cinstită, Maică a lui Dumnezeu, care ai născut prea sfântul Cuvânt al tuturor sfinților, primește jertfa noastră și ocrotește de tot năcazul, de tot chinul ce va să vie, pe noi cei ce ne închinăm ție. Noi, slujitorii tăi, te implorăm și înaintea ta ne aplecăm genunchii inimii noastre. Apleacă-ți urechea ta, o prea curată, și scapă-ne de grijile în cari suntem cufundați și mântuește de ori ce jaf al dușmanilor cetatea ta, o Maică a lui Dumnezeu. Apără, Doamne, moștenirea ta și nu lua samă la păcatele noastre, tu de care se roagă cea care te-a născut fără de sămânță, Christoase, care pentru noi te-ai întrupat. Tu, Doamne, care te-ai născut și ai păstrat fără stricăciune pe cea care te-a născut, ocrotește-mă, când vei veni să judeci faptele mele, tu care ești fără de păcat și îndurător, ca un Dumnezeu și iubitor de oameni. Fecioară preacurată, tu care n'ai

1) Arhiepiscopul Andrei din Creta, autorul «Canonului cel Mare», cf. Trautmann, *op. cit.* p. 252.

cunoscut bărbat și ești mărită de Dumnezeu, tu care îndrepti pașii celor credincioși, scapă-mă pe mine, pierdutul, care strig către fiul tău. Ai milă de mine, Doamne, ai milă; când tu mă vei judeca, nu mă osândi în focul cel vecinic și nu mă învinovăți în mânia ta. Aceasta este rugăciunea de-ți face curata fecioară care te-a născut, Chistoase, și mulțimea de îngeri și ceata mucenicilor. Pentru Iisus Christos, Domnul nostru, căruia îi se cuvine cinstea și mărirea Tatălui și Fiului și Duhului Sfânt, totdeauna acum și pururea și în vecii vecilor.

меньмь Полота, отъ сѣна прозъваша сѧ Поло-
зане. Словѣни же сѣдоша около кѣзера Нлме-
ря, прозъваша сѧ своимь именемь, и сѣдѣла-
ша градъ, и нарекоша и Новѣгородъ. А друзѣ
сѣдоша по Десѣнѣ и по Семѣ, по Соулѣ, и наре-
коша сѧ Сѣверѣ. Тако разиде сѧ Словѣньскѣи
назвыкѣ; Тѣмъ же и прозъва сѧ Словѣньска гра-
мота.

VIII. Словѣньскоу же назвыкоу, на коже реко-
хомъ, живѣшю по Доуна, придоша отъ Скоу-
фѣ, рекѣше отъ Козарѣ, рекомѣи блѣгаре, сѣдо-
ша по Доунакѣи, на сѣльници Словѣньмѣ бѣша
по сѣмь придоша Жгре бѣли, на сѣдѣша зем-
лѣхъ словѣньскѣхъ, прогнѣвъше Волѣхъ, иже бѣ-
ша прѣжде прили землѣхъ Словѣньскѣхъ. Си бо
Жгри позаша бѣити при Нраклѣи цѣсарѣ, иже
ходѣша на Хозарѣи цѣсарѣ перѣскаго. Въ
сѣи же врѣмена бѣша и Обѣре, иже воєваша на
цѣсарѣ Нраклѣи, и мало его не таша. Си же
Обѣре воєвахъ на Словѣны, и приимѣшиша
Доулѣбѣи, сѣшаша Словѣны, и на сѣлине творѣ-
хъ женамъ Доулѣбѣскѣимъ. Аще побѣхати бѣ-
дѣше Обѣриноу, не дадеши въ прагѣ конѣ,
ни волѣ, нѣ велѣше въ прагѣ три ли тетѣри ли
пѣти ли женѣ въ телѣгѣ и повезти Обѣрина; та-
ко мѣтахъ Доулѣбѣи. Бѣша бо Обѣре тѣлѣмъ
велици и оумѣмъ грѣди, и богъ потрѣбенъ, по-
мрѣша всѣи, и не остана ни едины Обѣринѣ;
есть приѣздъ въ Роусѣи до сего дѣне; погѣбо-
ша акѣ Обѣре, и хъже нѣсть ни племенни на
сѣдѣка. По сѣхъ же придоша Пезенѣи, и на-
кѣи, и доша Жгри зрѣни и мѣмо Кѣиѣвъ, послѣ
же при Ольѣ

XIX. Въ лѣто стѣс., въ лѣто стѣз., въ лѣто
стѣн., въ лѣто стѣа., въ лѣто су., въ лѣто суд.,
въ лѣто сув., въ лѣто суг., въ лѣто суд., въ лѣто
суе., въ лѣто сус., и доша Жгри мѣмо Кѣиѣвъ

ГОРОДЪ, КЪЖЕ СѦ ЗВЕТЬ НЫНѢ ЖГОРЬСКОЕ, ПРИШЕДЪШЕ КЪ ДУНѢПРОУ, И СТАША ВЪЖАМИ, БѢША БО ХОДАЩЕ ТАКО И ПОЛОВЬЦН. ПРИШЕДЪ ОТЪ ВЪСТОКА И ОУСТРѢМНША СѦ ЧЕРЕЗЪ ГОРЬБЫ ВЕЛНЬКЫЯ, ИЖЕ ПРОЗЪВАША СѦ ГОРЬБЫ ЖГОРЬСКЫЯ, И ПОСТАША ВОТЕВАТИ НА ЖИВУЩАТА ТОУ ВОЛЪХЫ И СЛОВѢНЫ. СЪДЯХЪ БО ТОУ ПРѢЖЕ СЛОВѢНИ, И ВОЛЪХЕ ПЕРЕИША ЗЕМЛѢ СЛОВѢНСКѢ. ПО СѢМЪЖЕ ЖГРН ПРОГНАША ВОЛЪХЫ, И НАСЛѢДИША ЗЕМЛѢ ТѢ, И СЪДОША СЪ СЛОВѢНЫ, ПОКОРНВШЕЯ ПОДЪ СѦ; ОТЪ ТОЛѢ ПРОЗЪВА СѦ ЗЕМЛЯ ЖГОРЬСКА. И НАСТАША ВОТЕВАТИ ЖГРН НА ГРѢКЫ, И ПОПЛѢНИША ЗЕМЛѢ ТРАЪСКѢ И МАКЕДОНСКѢ ДОЖЕ И ДО СЕЛОУНА. НАСТАША ВОТЕВАТИ НА МОРАВѢ И НА СЕХЪ. БѢ БО ЕДИНЪ НАЗЫКЪ СЛОВѢНСКЪ, СЛОВѢНИ, ИЖЕ СЪДЯХЪ ПО ДОУНАВЕ, НХЪЖЕ ПРИШАША ЖГРН, И МОРАВА, СЕЧН, И ЛАХОВЕ И ПОЛАНЕ, ИЖЕ МОИЪ ЗОВОМАТА РОУСЬ. СѢМЪ БО ПРѢЖЕ ПРѢЛОЖЕНЫ КЪ НИГЪ МОРАВѢ, ИЖЕ ПРОЗЪВА СѦ ГРАМОТА СЛОВѢНСКА, ИЖЕ ГРАМОТА ЕСТЬ ВЪ РОУСИ И ВЪ БЛЪГАРѢХЪ ДОУНАНСКЫХЪ.

Textul slav dat aci după August Bielowski, *Monumenta Poloniae Historica*, 1864, vol. I, cap. I, p. 550—551; cap. III, p. 555, cap. VIII, p. 557—588; cap. XIX, p. 568—569. Ca orânduire el corespunde cu textul cronicei publicate de Fr. Miklosich, *Chronica Nestoris* 1860, cap. I, p. 1—2; cap. III, p. 2—3; cap. VIII, p. 5—6; cap. XIX, p. 12—13. La Miklosich sunt unele omisiuni de text. In ce privește termenul de *Vlah* la Miklosich este redat sub forma: *Vlaski, Vlahove*, în cap. I, p. 1—2; în cap. III, p. 2—3: *Vlahom*; în cap. VIII, p. 5—6 lipsește; în cap. XIX, p. 12—13: *Vlahii, Vlahove*. Iar la Bielowski, cap. I, p. 550—551: *Voložski, Vollwa*; în cap. III, p. 555: *Volhām*; în cap. VIII, p. 557—558: *Volhi*; în cap. XIX, p. 568—569: *Volhi, Volhve, Volhi*.

INDICELE NUMELOR PROPRII

- Abel—Avel 121, 122.
 Abimelech 69, 122.
 Abraham 42, 60, 84, 88, 89, 113, 114.
 Adam 42, 73, 86, 87, 88, 93, 95, 146, 168, 200.
 Adonai 92, 112.
 Adria 32.
 Adrianopol 57.
 Adrian 57, 102.
 Adriatica (marea) 32, 34.
 Achab 115.
 Adulb 60.
 Adun 60.
 Aegyptul v. Egipt.
 Aeolia 31.
 Aethiopia 31.
 Africa 134.
 Agamemnon 57.
 Agar 46.
 Agareni 44.
 Agathon 102.
 Albania 32.
 Aiepa 194, 212.
 Aklan Burcevici 213.
 Aktevu 51.
 Aldan 60.
 Alexandria 102.
 Alexandru cel Mare 42, 174, 196, 197.
 Alexandru, împ. byzantin 46, 50, 51.
 Alexios, împ. byzantin 102.
 Akun 60.
 Alta 113, 121, 136.
 Altunopa 186, 191.
 Alvad 60.
 Amazoanele 41.
 Amind 60.
 Amon 173.
 Amos 92.
 Amphilochi 193.
 Ana—Anna 99, 111.
 Anastasie din Theopolis 56.
 Anastasie din Cherson 98, 102, 106, 121.
 Anatolie 102.
 Andrei, apostolul 96, 157, 159, 193, 201, 202.
 Andrei, arhiepisc. din Creta 217.
 Andrei, f. Vladimir 190.
 Andronicos, apostol 48.
 Angli 33, 43.
 Antiochia 55, 102.
 Antiochos—Antioch 134, 202.
 Antipa 120
 Anton, sfântul 129, 130, 146, 150, 151, 152
 Anton, egumen din Juriev 159
 Anton cel Mare, din Theba 146.
 Apollonius 56.
 Apollonius din Tyana 55.
 Apollinarie 102.
 Apubkar 60.
 Arabia, Arabi 31, 44.
 Aram 196.
 Arcadia 32.
 Ares 91.
 Arius 101, 102.
 Aron 90, 91.
 Arslanopa 191.
 Armenia Mare și Mică 32.
 Asaduk 210.
 Asia, Asia Mică 32, 36, 41, 44.
 Askold 44, 45, 46.
 Asmud 65.
 Asser 89.

- Assyria—Asiria și Asirieni 31, 34, 94,
153, 200.
Asup 191.
Athanasie 102.
Athos (muntele) 129.
Atlantic (Oceanul) 35.
Avari 38, 39.
Avel vezi Abel.
Azgului 213.
Azov (marea) 105.
- Babel 33.
Babylon 41, 33, 34, 42, 153.
Babyloneni 32, 40.
Bactria 31.
Bactriani 40.
Bagubars 211, 213.
Bal 91.
Balaam 56, 200.
Baltica 32, 33.
Basilios—Vasile arhiep. 101, 206.
Basilios—Vasile, împ. byzantin 45, 46.
Basilios II—Vasile Bulgarochtonul 76,
97.
Bela Veja 71, 211.
Beldiuz 191.
Belgorod 81, 106, 109, 139, 159, 180, 203.
Belkatgin 210.
Belobereje 62, 77.
Beloozero 32, 38, 44, 140, 141, 175, 176.
Belz, 124.
Beniamin 89.
Berendi 180.
Berendici 183, 193.
Berestie 121, 122, 181, 184, 1p6, 189, 2099.
Berestovoie 81, 111, 128, 144, 172.
Beseda Pasyncei 64.
Bethel 91.
Bethleem 93, 94.
Biaidiuk 170.
Bithynia 31, 58.
Blacherne 45, 202.
Blud 79, 80.
Boemia 34, 73, 109, 209.
Boh—Bug 212.
Boldiny 151,
Boleslav I, II, III regi ai Poloniei 109,
110, 120, 124, 128, 139, 190.
- Boluș 132.
Boniak 171, 172, 185, 186, 187, 193, 194,
212.
Boricev 37, 65 103.
Boris, f. Viaceslav 210 și mai deseori.
Boris, f. Vladimir, sfântul 81, 105 și
mai deseori.
Bosforul—Bosporos 32, 45.
Brahmani 40.
Briacislov. f. Iziaslav 111, 112, 128, 135,
138.
Briacislov, f. Vladimir 192.
Britannia 32, 41.
Brody 210, 211.
Bruny 60.
Bug 38, 39, 112, 120 v. Boh.
Bujani 38.
Bujiskii Ostrog 188.
Bulgari 34, 35, 38, 44, 47, 48, 49, 57, 58,
59, 62, 71, 74, 76, 83, 84, 85, 97, 98,
123, 159, 173, 183.
Bulgaria 45, 57, 59.
Busk 183, 188.
Byzanț 38, 45, 50, 55, 57, 76.
- Cain 87, 112, 113, 115, 121, 122.
Canaan 89, 91, 145
Căpăținci (muntele) 95.
Caria 31.
Cappadocia 32.
Carantani—Carintieni 34.
Carintia 34.
Carolingi 33.
Carpați 34, 38, 118.
Caspica (marea) 35.
Cataractele (Dniprului) 199.
Catherina 194.
Caucasus 32.
Cehi 34, 47, 121, 153, 201.
Celestin 102.
Cenegrepa 191.
Cephalonia 32.
Ceremisi 38.
Cernigov 45, 61, 123, 132, 137 și mai a-
deseori.
Certoryisk 188.
Cerven 82, 124, 185, 186.
Cervensk 121.

- Chalcedonia 101.
 Chaldei 40.
 Chalep 211.
 Chazari 41, 42, 43, 44, 46, 64, 71, 84, 123, 151, 193.
 Cherson vezi Korsun.
 Chios 32.
 Chiovița 37.
 Chortica-Chortița 191.
 Choriv 37, 44.
 Chorvați-Croați 34, 39, 49, 59, 106.
 Chvalisi, chvalisic 35.
 Cilicia 31.
 Citeievici 210, 212.
 Ciudin 65, 144, 154.
 Ciuzi 32, 33, 38, 43, 49, 78, 106, 124, 138 142.
 Ciuzii Transvolokisi 32.
 Clement 102 160.
 Coelesyria 31.
 Colchis 32.
 Constantin VII Porphyrogenitul, 57 și mai deseori.
 Constantin V, Iconoclastul, 134.
 Constantin cel Sfânt 69.
 Constantin, apostolul 47, 48.
 Constantin IX, Manomachul 127.
 Croați, vezi Chorvați.
 Cornul de Aur 45.
 Coreyra 32.
 Cornelius 112.
 Creta 31.
 Cumani 174.
 Curi 33.
 Cypru 31.
 Cyrena 31.
 Cyrill, patriarch din Ierusalim 102.
 Cyrill, patriarch din Alexandria 102.
 Cyrill (Constantin), apostol slav 47.
 Cyrus 101, 200.
 Cythera 32.
 Daibog 80.
 Dalmatia 32, 34.
 Damasus 102.
 Damian 148, 149.
 Dan, f. Iacob 89.
 Dan, cetate 91.
 Daniel 69, 146, 197, 200, 201, 203.
 Darius 196, 197.
 David, regele Ovreurilor 42 și mai adeseori.
 David, f. Igor 157 și mai adeseori.
 David, f. Sviatoslav 175 și mai adeseori.
 David, f. Vseslav 190, 191 și mai adeseori.
 Degcia 198.
 Dervis 32.
 Desna 32, 35, 68, 105, 194, 210.
 Devgenevici 169.
 Dioscor 101.
 Dnipru 31, 32, 35 și mai deseori.
 Dobrynia 74, 81, 83, 120.
 Dobrynia Raguilovici 176.
 Dolobsk 196, 197.
 Domesticos 65.
 Domitian 55.
 Domin 102.
 Don 38, 39, 195, 198, 212.
 Dorogobuj 157, 187, 188.
 Dorogojici 79.
 Dorostorum-Durostorum 33, 49, 75, 76.
 Drevovici 35, 37, 38, 39.
 Drevliani 35, 37, 38, 39, 41, 46, 49, 57, 64, 65, 66, 67, 68, 74, 77, 105.
 Driuck 163, 210.
 Duben 188.
 Dulebi 38, 39, 49.
 Dunărea 32, 34, 37 și mai deseori.
 Dumitru, Sf. din Thessalonic 49, 130, 158, 176.
 Dumitru, f. Ivor 195.
 Dumitru, servitorul lui David 180.
 Dvina 32, 33, 35, 36, 37, 38.
 Eber 88.
 Ebrei vezi Evrei, Ovrci, Jidovi.
 Eden 86.
 Egipt—Aegyptul 31, 42, 89, 90, 91, 94, 96, 196.
 Egri 60.
 Elena 49, 69.
 Eleutherie, Sfântul 62.
 Elini 200.
 Elymais 31.
 Emig 60.

- Enoch 69, 122.
Ephes 101.
Ephratha 93.
Ephrem 159, 161, 176.
Epiphan 196, 200.
Epir 32.
Erlisk 60.
Erythra 31.
Esau 89, 145.
Esra 93.
Etiophia 69.
Eton 60.
Etriv 173, 175.
Euboea 32.
Euphemia 202.
Euphrat 31, 200.
Eupraxia 193, 195.
Eustathic, 125.
Euthichie 101, 102.
Euthimie 146.
Eva 86, 87, 95
Evagriu 101.
Evrei-Ovrei-Ebrei-Jidovi 42, 88, 89, 145.
1995, 196, 199, 200, 201.
Ezechias-Hiskias 153.
Ezechil 92.

Falek 33.
Farlof 50, 51.
Fast 60.
Filip, sfântul 163.
Finlanda 32. 68.
Finii 31.
Fost 51.
Franci 33.
Frasten 60.
Frelav 51.
Frudi 60.
Fursten 60.
Frutan 60.

Gabriel 90, 94, 126, 201.
Gad 89.
Gades 31.
Galatia 38.
Galaticni 33.
Galinzi 132.
Gedeon 96, 122, 173.

Geli 41.
George—Gheorghe, servitorul lui Boris 114.
Gheorghe, metrop. 131, 144, 145.
Gheorghe, sfântul 126, 133.
Georgios, vezi Hamartolos
Georgie, prelat 102.
Gheorghe, f. Vladimir 194, 212.
German, 144.
Germani-Nemți 98.
Germania 153.
Germaneciu 172.
Gion 31.
Girgen 194.
Gleb 81, 105, 115 și mai descori.
Gleb, f. Vladimir, sfântul 55, 81 și mai deseori.
Gleb, f. Sviatoslav 133 și mai deseori.
Gleb, f. Vseslav 192 și mai descori.
Glogov 209.
Golta—Goltava 198, 212.
Golotick 140.
Gomol 60.
Gomora 85.
Gordiată 65.
Goriaser 116.
Gorodeț 124, 155, 181, 187, 199.
Goroșin 210.
Goți 43.
Gotlanda 33.
Greci 48, 49 și mai adeseori.
Grecia 45 și mai adeseori.
Grigore 102.
Grini 60.
Gruden 180.
Gudy, principe 51, 60.
Gudy, delegat 51.
Gunar 60.
Gunastr 60.

Habakuk 200.
Hadrian vezi Adrian.
Hagar 89.
Ham 31, 33, 34, 36, 87.
Hamartolos 31, 40.
Haran 89.
Heraclea 58.
Heraclius 38.

Hilarion-Hlaron 128, 129.

Hosea 92, 93.

Hyppolit 200.

Iacob, fiul lui Isaac 84, 89, 93.

Iacob, călugăr 147.

Iakun 124.

Iambres 143.

Ianni 32, 127.

Ian, bărbatul Mariei 161.

Ian, fiul lui Vyșta 127.

Ian, vocvod 159.

Ianka 158, 159.

Iannes 143.

Iaphet 31, 32, 33, 34, 38, 87, 174.

Iaropolk, f. Iziaslav 140 și mai deseori.

Iaropolk, f. Sviatoslav 184 și mai deseori.

Iaropolk, f. Vladimir 191 și mai deseori.

Iaroslav, f. Iaropolk 185 și mai deseori.

Iaroslav, f. Sviatopolk 181 și mai deseori.

Iaroslav, f. Sviatoslav 189 și mai deseori.

Iaroslav, f. Vladimîr 43 și mai deseori.

Iasi 71.

Iatviag 60.

Iatviagi 82, 127, 201.

Iektan 33.

Ielovici 114.

Ieremia 92, 93, 149.

Ieroboam 91.

Ignat 147.

Igor, nepotul lui Rurik 59.

Igor, f. Iaroslav 132 și mai deseori.

Igor, f. Rurik 43 și mai deseori.

Ilarion vezi Hilarion.

Ilie, preot al lui Esrail 91.

Ilie, prooroc 63, 64, 146.

Ilie, patriarch 102.

Illyria 32.

Ilmen 32, 35, 36.

India 31.

Indieni 40.

Ingeld, delegat 51.

Ingeld 60.

Ingivlad 60.

Ioan, egumenul 153, 159.

Ioan Botezătorul 95.

Ioan Evanghelistul 156.

Ioan Tzimiskes 76.

Ioan I metropolitul 158.

Ioan II metropolitul 159.

Ioan vezi Ian.

Ioan f. Tvorimir 127.

Ioan Chrysostomul 199.

Ioan vezi Ivan.

Insulari 40.

Ionia 32.

Iordan 95.

Iosif 89, 94.

Iosua 91, 200.

Iov 167.

Irena, Sfânta 126.

Irod 94, 200.

Isaac 84, 89, 150, 151, 152, 153.

Isahar 89.

Isaia 92, 93, 94, 159

Iskorosten 35, 65, 67.

Iskusev 60.

Ismail 167, 172, 173, 174.

Israel 90, 91, 92, 93, 94, 167.

Istr 60.

Ithaca 32.

Itilar 169, 170, 212.

Iuda 56, 89, 91, 94.

Ivor, tatăl lui Dumîtru 195.

Ivor 60.

Ivan Jiroslavici 154.

Ivan Zachariici 193.

Izborsk 44.

Izbygnev 193.

Iziaslav, f. Iaroslav 124 și mai deseori.

Iziaslav, f. Vladimir, principe de Poland, 81 și mai adeseori.

Iziaslav, f. Vladimir Monomachul 171, și mai adeseori.

Jelani 166.

Jidiata 125.

Jidovi-Judei 85, 95, 153, 200 v. Evrei.

Jugrieni 174.

Juriev cetate lângă Ros, 144, 159, 161, 170, 192, 201, 203.

Juriev, cetate în țara Ciuzilor 124.

Jurii vezi Gheorghe.

Justinian 42, 134.

Juvenal 102.

- Kakan 71.
Kaiphaz 56.
Kamalia 31.
Kanikar 60.
Kanaan 89.
Kapici 79.
Karl 50.
Karly 51.
Karn 51.
Karsev 60.
Kary 60.
Kasogi 71, 122, 123, 134.
Kazimir 128.
Khodota 210.
Khorol 194, 198, 210.
Kiev 31, 32 și mai adeseori.
Kii 37, 44.
Kiovița 37.
Kitanopa 191.
Klek 60.
Kleșcinozero 38.
Kliazica 176.
Klov 195, 202.
Kocii 191.
Koksus 213.
Kol 60.
Kolciko-Kolcia 180, 182.
Kolokșa 177.
Koloman 185, 202.
Kommagena 31.
Kordna 210.
Korduena 31.
Korsun-Cherson 36, 59, 62, 98, 99, 100, 102, 103, 106, 135.
Kosniaciko 138.
Kosniatin 120, 212.
Koșel 47.
Kotopan 134, 135.
Krasen 211.
Krasnyi Dvor 173, 210.
Krivici 35, 37, 38, 40, 43, 44, 45, 46, 49, 59, 78, 106.
Kuci 60.
Kulmei 182.
Kuman 191.
Kunopa 143.
Kunui 77.
Kupan 186.
Kuri 38.
Kuria, principele Pecenegilor 77.
Kuria, principe al Polovcilor 172.
Kurlanda 33.
Kursk 171, 209.
Kurtyk 191.
Kvalisi 173.
Kytan 169, 170.
Laban 89.
Ladoga 32, 44.
Lamech 122.
Latini 48, 101.
Lazăr, egumen 159.
Lazăr, episcop 193.
Lazăr, devotatul lui David 184.
Lazăr, din Vyșegrad 144.
Lea 89.
Leo I, Papa 102.
Leo, tatăl lui Methodiu și Cyrill 47.
Leo III, împărat byzantin, tatăl lui Constantin Iconoclastul 134.
Leo VI, Filosoful 46.
Lcsbos 32.
Leși-Liachi, 33, 39, 47 și mai de multe ori.
Leteș 147.
Letgalli 38.
Leti 33.
Levi 89.
Liașko 114.
Libya 31.
Libiar 60.
Lidul 51.
Listven 123.
Liubeci 45, 50, 74, 119, 119, 129, 177.
Lituania 32, 127.
Liut 77.
Liutici 33, 34.
Livi 33, 38.
Locris 32.
Logojsk 210.
Loth 69, 88, 173.
Lovot 35.
Luben 193, 212.
Luca, evanghelistul 101.
Luca, episcop 159.
Luck 157, 184, 187.
Luga 68.
Lukoml 210.

Lybed 37, 72, 81.

Lychnitis 32.

Lycia 31.

Lydia 31.

Lycaonia 31.

Macedonia 32, 47, 57.

Macedoneni 58.

Macedonius 101.

Mahommed vezi Mohammed.

Mal 64, 65.

Maleachi 92.

Malfriid 111.

Malko 74.

Malușa 74.

Mamas, sfântul 50, 61.

Manethon 56.

Maeotis 32.

Mara 90.

Maria, mama lui Iisus 94.

Maria, soția lui Jan 161.

Marea Neagră 35, 36.

Marea Roșie 90.

Marea Văregă 33.

Marin 161, 170.

Marmaris 31.

Ma-linilor, muntele 95.

Masovieni 34, 35, 127, 128.

Massuria 31.

Matheiu 149.

Mauricius 134.

Mauritania 31.

Meda 31, 32, 41.

Medi 32.

Medvedica 176.

Meletie 102.

Menandros 57.

Meri 32, 38, 43, 44, 45, 46, 49.

Mesopotamia 31.

Methodius 47, 48, 173.

Methodius din Patara 174.

Metrophan 102.

Micha 93.

Midian 90.

Midianiți 96.

Mihail, arhangel 199, 200 și mai adeseori.

Mihail Studitul 131.

Mihail III împ. Byzantin 42, 47, 203 și mai adeseori.

Mihail, episcop din Juriev 145.

Mihail Tolbecovici 149.

Mikulm 210.

Mina 193.

Minsk 135, 192, 211, 213.

Moab 173.

Mohammed-Mahommed 84, 85.

Moise 42, 69, 89, 90, 91, 92, 93, 143, 146, 195, 197, 199, 201.

Moislav 128.

Mokoș 80.

Molossi 32.

Monachos G. Hamatolos 40.

Monomachos 127, 203, 204.

Mony 60.

Morava 34.

Moravi 34, 47.

Moravia 34, 47, 48.

Mordvini 32, 38, 192.

Msta 68.

Mstislav f. Iziaslav 139 și mai adeseori.

Mstislav, f. Sviatopolk 185, și mai adeseori.

Mstislav, f. Vladimir, principe de Tmutokh 81.

Mstislav f. Vladimir Monomachul 176 și mai adeseori.

Mstislav f. Vsevlad 189 și mai adeseori.

Murom 44, 106, 171, 175, 176, 177, 215.

Muronni 32, 38, 44.

Mutur 60.

Mysia 31

Nabucadnesar 56.

Nahor 88.

Naphtali 89.

Nazareth 94.

Nebo 91.

Negru, fluviul 44.

Neiata 155.

Nejatin 140.

Nemiga 135.

Nemți 33, 84, 85, 97.

Neradeț 158.

Nero 134.

Neromi 38.

Nestor 101.

- Nevo 35.
 Nicca 101, 102.
 Nicephor, Nikifor-Nichiphor 65, 192, 203.
 Nicolae, egumen 144.
 Nicolae, metropolit 181.
 Nicolae, călugăr 147.
 Nicomedia 58.
 Nikita 177, 203.
 Nikon 150, 159.
 Nilul 31.
 Nimrod 88.
 Niniviți 146.
 Nistru 32, 39, 46.
 Noe 31, 69, 87, 96.
 Norici 34.
 Noricum 34.
 Norvegi 33, 43.
 Novgorod 32, 35, 36 și mai adescori.
 Novgorodieni 32, 38 și mai adescori.
 Novyi Gorod 210.
 Numidia 31.
 Nun 91, 200.
 Nura 189.

 Obri 33.
 Obrov 210.
 Oder 34.
 Odren 59.
 Ogorsk 188.
 Oka 32, 38, 39, 44, 71.
 Okov 35.
 Olberg Ratibovici 170.
 Oldrich 109.
 Oleb 0.
 Oleg, principe rus 39 și mai adescori.
 Oleg, f. Sviatoslav, nepotul Olgei 71.
 Oleg Sviatoslav, principe de Cernigov 153
 și mai adescori.
 Oleșia 157.
 Olga 49, 60, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71,
 72, 73, 74, 98.
 Oljici 68.
 Olma 46.
 Orestias 57.
 Orgost 188.
 Origen 101.
 Oronte 56.
 Orșă 135.
 Osen 157, 194, 211.

 Ostr 187.
 Ostromir 133.
 Ovcin 213.
 Ovrei vezi Ebrei 48, 84, 92, 93, 94, 96,
 203.

 Palestina 134.
 Pamphylia 31.
 Panuonia 48.
 Pantherios Domesticos 58.
 Paphlagonia 32, 58.
 Pasyncea Beseda 64.
 Patara 174.
 Paul, apostolul 48, 84, 105.
 Paul, călugărul 147.
 Pecenegi 39, 41 59 și de mai multe ori.
 Peceri 32, 174.
 Pejar 177.
 Pelenia 32.
 Peloponez 32.
 Pereiaslavet 71, 73, 75, 77.
 Pereiaslavl 50, 61, 74 și mai adescori.
 Peremil 187.
 Peremyșl-Premyșl 82, 158, 159, 178, 185,
 187, 188.
 Peredslava vezi Pred-lava.
 Perevolksa 163.
 Perm 32.
 Permieni 32.
 Persi-Persia 31, 38, 199, 200, 201.
 Perun 50, 60, 63, 64, 77, 80, 81, 103, 104.
 Pesocca 163.
 Peșceana 83.
 Petru, țarul Bulgariei 59.
 Petru, apostolul 36, 144, 158, 200.
 Petru, episcopul 144.
 Petru, călugăr din Alexandria 102.
 Petru cel Cângav 102.
 Phocas 58.
 Phoebus 102.
 Phoenicia 31.
 Phrygia 31.
 Pilat 48, 95.
 Pinsk 178, 181, 185, 186.
 Pisidia 31.
 Poarta de Aur 125.
 Pociaina 64, 70.
 Podol 65.
 Pogorina 181.

- Poliani 34, 35, 37, 38, 39, 41, 43, 44, 46, 48, 49, 59.
 Polociani, 35, 37, 38.
 Polock 44, 50, 78, 105, 122, 135, 139 163, 189, 193, 210.
 Poloni, Polonia 33, 47, 190.
 Politian 102.
 Polota 35, 37.
 Polovci 39, 41 și foarte de multe ori.
 Poltava 50.
 Pomerani 35.
 Pomerania 35.
 Pontos 35, 36, 58.
 Porei 133, 154.
 Poromon 118.
 Porphyrogenitul 83.
 Pozvizi 105
 Prasten, trimis al lui Bern 60.
 Prasten, trimis al lui Akun 60.
 Predslava-Peredslava 115, 119, 192
 Pretici 72.
 Predslavino 81.
 Premysl vezi Peremysl.
 Priluk 163, 211.
 Pripet 32, 35, 38, 194.
 Proktor 202.
 Prusi 32.
 Psel 193.
 Pskov 44, 49, 68, 122, 125.
 Putiata 187, 188, 192, 203.
 Putșa 113 114.
- Radim 39.
 Radimici 39, 40, 46, 49, 83, 154.
 Radko 158.
 Rahla 89.
 Raphael 200.
 Ratibor 157, 159, 169, 170, 188.
 Rededia 122, 123.
 Rhinokorura 31.
 Rhodes 32.
 Riazan 172, 177.
 Rimov 212.
 Roboam 91.
 Rodi 200.
 Rodnia 79.
 Rogneda 78, 81, 111.
 Rodosyn 199.
 Rogovici Giuriata 174.
 Rogvolod 78.
 Rojna 185.
 Rokom 118.
 Roma 33, 35, 36, 42, 55, 84, 85, 101, 102, 111, 201.
 Romani 33, 85, 101, 134.
 Roman-Romanos, împ. byzantin 57, 58, 59, 60, 63.
 Roman, f. Vladimir 203.
 Rontan, f. Sviatoslav, principe de Timot-rakan 154, 157.
 Romen 212.
 Ros 79, 125, 170, 212, 213.
 Rostilav, principe morav 47.
 Rostislav, f. Mstislav 169.
 Rostislav, f. Vladimir 133, 134, 135.
 Rostislav, f. Vsevlad 158 și mai deseori
 Rostov, cetate în țara Moșilor 44, 50, 105, 140, 159, 162, 171, 175, 176, 209, 212, 215.
 Rostov, cetate lângă marea de Azov 38.
 Rotovăț 140.
 Rual 51.
 Ruald 60.
 Ruben 89.
 Ruciai 64, 103.
 Rudica 178.
 Rulav 51.
 Rurik 32, 44, 45, 46, 158, 163.
 Rusească, marea 137.
 Rusali 137.
 Rusia 31, 39 și mai de multe ori.
 Ruși 32, 33 și mai de multe ori.
- Sabulon 89.
 Sakov 170, 189.
 Saks 211.
 Salnița 199.
 Samaria 91.
 Samoezi 174.
 Samuel 91, 92, 146.
 San 186.
 Sara 89, 173.
 Saraceni 134, 173.
 Sârbi 34.
 Sardinia 31.
 Sarmatia 32.
 Șarukan 194, 198, 213.
 Satanael 86.

- Sauk 210.
Saul 56, 69, 91.
Sava 146.
Sbyslava 198.
Scandinavi 33.
Şcek 37, 44.
Scordiatici Stavko 209.
Scythi 48.
Scythia 32, 38, 39.
Sem 31, 32, 33, 34, 36, 87.
Semærgl 80.
Semgalli 32, 33, 38, 193.
Şekana 211.
Şepol 182.
Sergiu 101.
Seri 40.
Seruch 88.
Seth 87, 145.
Setoml 125, 133.
Severiani 35, 38, 39, 40, 43, 46, 49, 50, 105, 123, 124.
Sfandra 60.
Sfirk 60.
Sfirka 60.
Şihrid 60.
Sichbern 60.
Sicilia 32.
Silvestru, Papa 102.
Silvestru, egumen, vezi *Introducerea*.
Simeon 49, 59.
Simeon, fiul lui Iacob 89.
Simon vraciul 57, 143.
Sinai 91, 146.
Sinka Bovici 60.
Sinear 33.
Sineus 44.
Sinope 36.
Skeva 56.
Slavi 34, 35 şi mai de multe ori.
Slaviata 169, 170.
Slavlii 213.
Sloveni 35, 35 şi mai de multe ori.
Sludy 60.
Smiadin 115.
Smolensk 37, 38, 45 şi de mai multe ori.
Smyrna 200.
Snovid Szetevici 180.
Snov 138.
Snovsk 138.
Sodoma 85.
Sodomii 69.
Sofronie 147.
Soj 39.
Sojiţa 154.
Sokal 133.
Solomn 42, 69 şi mai adeseori.
Sophia, Sfânta 125, 126, 128, 131, 163, 166, 175.
Stanislav 105.
Starodub 171 172, 210, 212, 216.
Stefan I cel Sfânt 109.
Stefan, egumen 147, 150, 153 şi apoi episcop 161, 169, 195.
Stefan-Stephanos, împ. byzantin 59, 60.
Stemid 50, 51.
Stengi 60.
Stir 60.
Stribog 80.
Strijen 155.
Studiti 131.
Stugna 105, 165, 166.
Sud 45.
Sudislav 105, 132, 133.
Sudoma 122.
Suedia, Suezi 31, 33, 43.
Sugr 194.
Sugrov 198.
Sula 35, 105, 106, 193, 198, 211, 212.
Supoi 211.
Surbar 191.
Suteisca 186, 209.
Suten 191.
Suzdal 123, 175, 176, 177.
Sven 60.
Svenald 64, 65, 76, 77, 78.
Sviatopolk, principe morav 47.
Sviatopolk, f. Iziaslav 43 şi mai adeseori.
Sviatopolk, f. Ieropolk, 80 şi mai adeseori.
Sviatopolci 170.
Sviatoslav, f. David (Sviatoşa) 185, 186, 190.
Sviatoslav, f. Igor 43, 67 şi mai adeseori.
Sviatoslav, f. Iaroslav 124 şi mai adeseori.
Sviatoslav, f. Oleg 193 şi mai adeseori.

- Sviatoslav, f. Vladimir, principele Drev-
lianilor 81 și mai adeseori.
Sviatoslav, f. Vladimir Monomachul 169.
și mai adeseori.
Sviatoslavl 211.
Syria 31.
Syrtele 31.
- Taleț 114.
Tarasius 102.
Tarigrad sau Constantinopol 42, 44 și
mai adeseori.
Tatari 41.
Tauris 32.
Taz 144.
Terebovl 178, 182.
Tarem 65, 66, 80.
Termuthis 89.
Tarach 88.
Tharsis 201.
Thebais 31.
Theoctist 194, 202.
Theodor 132, 146, 159, 176, 177.
Theodore 102.
Theodosie, egumen 131, 144 și mai ade-
seori.
Theodosie, părinte ale bisericii 162.
Theodoros Stratelas 58.
Theopemptos 127.
Theophanes, patriarch 102.
Theophanes, amiral 58.
Theophilos Syncellos 76.
Theopolis 56.
Thessalia 32.
Thessalonic 47.
Thraci, Thracia 32, 47, 57, 58.
Tigru 32.
Tilii 60.
Timotheu 102.
Tiverci 39, 46, 49, 59.
Tmutorokan 105, 122, 123, 133, 134, 154,
155, 157, 169.
Torcesk 165, 166, 168, 211.
Torci 83, 132, 133, 167, 170, 173, 174,
180, 183, 192, 193, 212.
Torcin, bucătarul 116.
Torcin, delegatul lui David 188.
Torkmeni 173, 174.
Toropeț 150.
- Trepol 165, 166, 167.
Trepol 165, 166, 167.
Troas 32.
Truan 51.
Trubeja 105, 106, 107, 172.
Truvor 44.
Tudek 60.
Tudor 60.
Tugorkan 169, 172, 211.
Tuky 138, 154.
Tulb 60.
Turbern 60.
Turbrid 60.
Turd 60.,
Turiak 184.
Turiisk 184.
Turov 35, 78, 105, 156, 159, 164, 178, 181,
210.
Turovci 78.
Tury 78.
Tvorimir 127.
- Ugorskoie 45, 46.
Ugri 32, 38, 39, 46.
Ulan 180, 182.
Uleb, principe rus 60.
Uleb, negustor 60.
Ulici 39, 46.
Unguri 34, 41, 45, 46, 47, 49, 58, 59, 83,
186, 187, 201.
Ungaria 32, 41, 47, 73, 109, 118, 185, 192,
202.
Urusoba 191, 212.
Ust a 172.
Uta 60.
Uvetici 188.
- Vakei 180.
Varcgă (marea) 33.
Varegi 32, 33, 35 și mai adeseori.
Variajko 80.
Varia 211.
Varlaam 130.
Vasile, posadnic 187.
Vasile-Basilios I împ. byzantin 45, 46.
Vasile-Basilios II Bulgarohtonul 76, 97,
99.
Vasile-Basilios, cel Mare, arhiepiscop
102.

- Vasile, prietenul cronicarului 182.
 Vasile, omul lui David 184.
 Vasilev 100, 108.
 Vasilko, f. Rostislav 163 și mai adeseori.
 Venejieni 33.
 Veremud 50, 51.
 Vesi 32, 38, 43, 44, 45.
 Viaceslav, f. Iaropolk 191, 192.
 Viaceslav, f. Iaroslav 125 132.
 Viaceslav, f. Vladimir Monomachul 177, 193.
 Viagr 185, 186.
 Viatici 39, 40, 43, 49, 71, 82, 106, 209, 210.
 Viatko 39.
 Viceslav-Vyseslav 105.
 Vigil 102.
 Vișegrad vezi Vyșegorod.
 Visoslav vezi Vseslav.
 Vistula 34.
 Vladimir-Volodimer oraș în Volynia 105 și mai adeseori.
 Vladimir-Volodimer f. Iaroslav 122 și mai adeseori.
 Vladimir-Volodimer, f. Sviatoslav 74 și mai adeseori.
 Vladimir, f. Vsevlad, Monomachul 131 și mai adeseori.
 Vladislav, principe rus 60.
 Vladislav, regele Poloniei 184.
 Voiko 60.
 Voin 132, 157, 195, 212.
 Voist 60.
 Volchov 32, 35, 81, 133, 143.
 Volcii Chvost 83.
 Volga 32, 34, 35 și mai adeseori .
 Volochi 33, 34, 38, 47.
 Volodar 157, 178, 183, 185, 188, 192, 203.
 Volos 50, 77.
 >Volhynia-Volynia 38, 39, 105, 120, 154, 180.
 Vonkina 158.
 Voronița 212.
 Vorskla 198.
 Vostr 105.
 Vrucii 77, 78.
 Vseslav, f. Briacislav 128, 135 și mai adeseori
 Vseslav, f. Iziaslav 111.
 Vsevlad, f. Iaroslav 124 și mai adeseori.
 Vsevlad, f. Vladimir 81, 105.
 Vsevoloj 182, 183.
 Vuiefast 60.
 Vuzlev 60.
 Vydobici 140, 173, 178.
 Vygoșev 186.
 Vyșata 127, 133, 140.
 Vyr 203, 212.
 Vyșegorod 68, 81, 113, 114, 132, 144, 159, 160, 162, 203.
 Vyșeslav-Viceslav 105.
 Vyteci 170.
 Zacynthos 31.
 Zaharia 93, 94.
 Zarecisk 193.
 Zarub 172, 193.
 Zavolocie 154.
 Zdvijda 180.
 Zdvijden 180.
 Zolotcea 180.
 Zvenigorod 158.

C U P R I N S U L

	<u>Pag.</u>
<i>Prefață.</i>	7
<i>Introducere.</i>	9
I. Impărțirea pământului după potop. Despărțirea popoarelor — — — — —	
II. Turnul lui Babel. Risipirea popoarelor — —	33
III. Popoarele slave — — — — —	34
IV. Descrierea drumului din Rusia până la Roma	35
V. Tradiția privitoare la Sf. Andrei. Descrierea băilor rusești — — — — —	35
VI. Cei trei frați Kii, Scek și Choriv întemeiază Kievul — — — — —	37
VII. Popoarele cari locuiesc în Rusia — — —	37
VIII. Invazia Bulgarilor, Ugrilor și Obrilor — —	38
IX. Continuarea migrațiunii popoarelor — — —	39
X. Moravurile lor — — — — —	39
XI. Extras din George Hamartolos relativ la mora- vurile diferitelor popoare — — — — —	40
XII. Lupta Polianilor cu Chazarii. Subjugarea Cha- zarilor — — — — —	41
XIII. Ivirea Rușilor. Date cronologice — — —	42
XIV. Bulgarii și Varegii (853—858) — — —	43
XV. Stabilirea Varegilor ruși — — — — —	43
XVI. Askold și Dir atacă Constantinopolul — —	44
XVII. Moartea lui Rurik (867—879) — — —	45
XVIII. Expediția lui Oleg în contra lui Askold și Dir. Moartea acestora. Oleg se stabilește în Kiev. — — — — —	45
XIX. Războaiele lui Oleg cu popoarele vecine. Lupta cu Ugrii (883—898) — — — — —	46
XX. Istoria lui Cyril și Methodiu — — — — —	47

	<u>Pag.</u>
XXI. Expediția lui Igor împotriva Scythilor. Tratatul cu Grecii (899—911) — — — —	48
XXII. Tratatul cu Grecii (912) — — — —	48
XXIII. Povestea calului lui Oleg. Moartea lui Oleg	54
XXIV. Vrăjitorii — — — — —	55
XXV. Igor (913) — — — — —	57
XXVI. Igor. Prima invazie a Pecenegilor. Diferite războaie. Expediția în contra Constantinopolului. Focul grecesc (915) — — — — —	57
XXVII. Expediție nouă împotriva Constantinopolului. Supunerea Grecilor. Noul tratat (943)	59
XXVIII. Războiul lui Igor împotriva Drevlianilor	64
XXIX. Olga și Svjaoslav. Olga omoară pe soliă Drevlianilor (945) — — — — —	65
XXX. Olga pornește în contra Drevlianilor și le arde cetatea (956) — — — — —	67
XXXI. Botezul Olgei — — — — —	68
XXXII. Majoratul lui Svjaoslav. Războaiele sale (965—967) — — — — —	71
XXXIII. Pecnegii asediază Kîevul. Intoarcerea lui Sviatoslav (968) — — — — —	71
XXXIV. Moartea Olgei (969) — — — — —	73
XXXV. Războaiele lui Sviatoslav cu Grecii. Tratatul cu Grecii (970) — — — — —	74
XXXVI. Războiul lui Svjaoslav cu Grecii. Tratatul (971) — — — — —	74
XXXVII. Domnia lui Iaropolk. Diferite întâmplări (973—977) — — — — —	77
XXXVIII. Vladimir ia în căsătorie pe Rogneda. Domnia sa în Kiev. Viața sa (978—988) —	78
XXXIX. Sacrificiile omenești. Istoria unui Vareg creștin. — — — — —	82
XL. Războaiele lui Vladimir. Discuții religioase (984) — — — — —	83
XLI. Trimisii lui Vladimir la Bulgari, Germani și Greci (987) — — — — —	97
XLII. Asebiul Khersonului. Căsătoria lui Vladimir Doctrina creștină (988) — — — — —	98

	<u>Pag.</u>
XLIII. Distrugerea idolilor. Botezul poporului rus (988). — — — — —	102
XLIV. Expediția lui Vladimir în contra Pecenegilor. Fundarea Belgorodului (991). — — —	106
XLV. Războiul cu Pecenegii. Lupta dintre un Rus și un uriaș Peceneg. Așezămintele și dărniciile lui Vladimir (991—996) — — — —	106
XLVI. Nou războiu cu Pecenegii. Asediul Belgorodului. O istorie minunată (997) — — —	109
XLVII. Sfârșitul domniei lui Vladimir. Moartea sa (998—1015). Sviatopolk. Moartea lui Boris și a lui Gleb (1015) — — — — —	111
XLVIII. Iaroslav din Novgorod în contra lui Sviatopolk (1015) — — — — —	113
XLIX. Iaroslav se stabilește la Kiev. Boleslav merge împotriva lui (1016) — — — — —	119
L. Războiul cu Boleslav (1018) — — — — —	120
LI. Continuarea războiului (1020). Infrângerea și fuga lui Sviatopolk — — — — —	121
LII. Lupta lui Mstislav cu Rededia (1022) — — —	122
LIII. Războaiele civile (1024—1026) — — —	123
LIV. Moartea lui Mstislav (1034—36) — — —	125
LV. Iaroslav. Gustul său pentru carte. Așezămintele religioase (1037) — — — — —	125
LVI. Expediția nenorocită împotriva Grecilor (1043) — — — — —	127
LVII. Istoria mănăstirii Peșterilor — — — — —	128
LVIII. Moartea lui Iaroslav (1054)— — — — —	131
LIX. Războaiele împotriva Turcilor și Polovcilor (1055) — — — — —	132
LX. Sviatoslav. Prevestiri (1064) — — — — —	133
LXI. Koțopan la Rostislav (1066) — — — — —	134
LXII. Războaiele interne (1067) — — — — —	135
LXIII. Invazia Polovcilor. Reflexii (1068) — — —	136
LXIV. Războaiele interne (1069) — — — — —	139
LXV. Istoria vrăjitorilor (1071) — — — — —	140
LXVI. Translațiunea sfinților Boris și Gleb (1072) — — —	144
LXVII. Discordia dintre fiii lui Iaroslav (1073) — — —	144
LXVIII. Moartea lui Theodosie. Panegricul său. Istoricul mănăstirii Peșterilor (1074) — — —	145

	Pag.
LXIX. Solii germani la Sviatoslav (1075) — —	153
LXX. Războiul în contra Polovcilor. Moartea lui Iziaslav (1078) — — — — —	154
LXXI. Războaiele civile. Moartea lui Iziaslav (1079- 1080) — — — — —	157
LXXII. Diferite evenimente (1087—1088) — —	158
LXXIII. Diferite evenimente (1083—1090) — —	159
LXXIV. Descoperirea relicviilor sfântului Theodo- sie (1091) — — — — —	160
LXXV. Minunile dela Polock (1092) — —	163
LXXVI. Moartea lui Vsevlad. Pustiirile Polovcilor. Reflecții (1093) — — — — —	163
LXXVII. Pustiirile Polovcilor (1094) — —	169
LXXVIII. Pustiirile Polovcilor. Ilar și Kytan (1095) — — — — —	169
LXXIX. Noi invazii de Polovci. Polovcii înaintea Kievului (1096) — — — — —	171
LXXX. Popoarele necurate — — — — —	174
LXXXI. Războaiele civile — — — — —	175
LXXXII. Istoria lui Vasilko (1096—1097) — —	177
LXXXIII. Negocieri între principi (1098—1100) —	187
LXXXIV. Noi negocieri (1101) — — — — —	189
LXXXV. Victoria asupra Polovcilor (1103) — —	190
LXXXVI. Diferite evenimente (1104—1107) —	192
LXXXVII. Victoria asupra Polovcilor. Tratat, că- sătorii (1107) — — — — —	193
LXXXVIII. Theodosie înscris în synodic. Diferite în- tâmplări — — — — —	194
LXXXIX. Înfrângerea Polovcilor. Digresie asupra îngerilor (1110) — — — — —	195
XC. Expedițiuni în contra Polovcilor (1111) —	197
XCI. Evenimente diferite — — — — —	201
XCII. Semne pe cer. Moartea lui Sviatopolk. Anar- hia din Kiev (1113) — — — — —	202
XCIII. Diferite întâmplări (1113) — — — —	303
Adaus.	
Învățătura lui Vladimir Monomaehul — — — — —	204
Scrisoare către Oleg — — — — —	214
Rugăciune — — — — —	217

Tip «BUCOVINA» I. E. Torouju, Str. Gr. Alexandrescu No. 4, București

www.dacoromanica.ro

G. Popa-Lisseanu Izvoarele Istoriei Românilor

